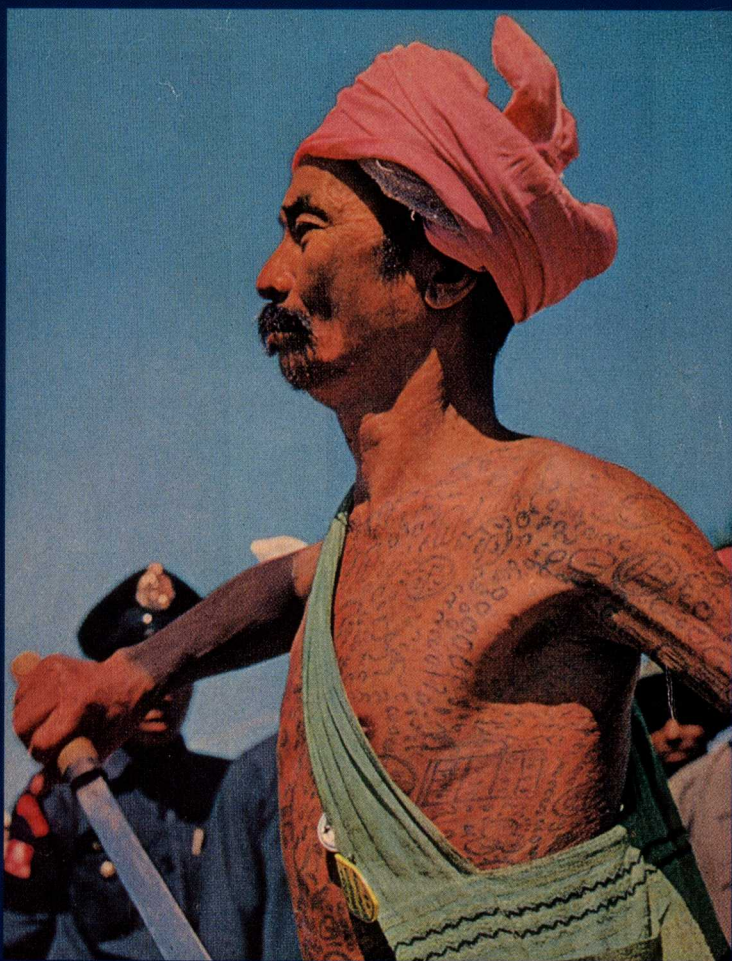

ตำ
ขนาด
คช
ไต

เดชา เตียงเกตุ บรรณาธิการ

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

THE TOYOTA FOUNDATION

ตำราชวนใจ

 เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike BY NC SA 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา นำมาไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

ตำนานคนโต

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๖

(สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย)

- ผู้เขียน : ลุงก๊อด
ผู้แปลเป็นโต : จายจิงมาว เมืองน้ำคำ
ผู้ตรวจทาน : เจ้าจำป๋อง บ้านจำเมืองมู
ผู้แปลเป็นไทย : นายโสภณ แก้วจันทร์คำ และคณะ
บรรณาธิการ : เดชา เตียงเกต
ผู้จัดพิมพ์ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
ร่วมกับมูลนิธิโตโยตา ตามโครงการ KNOW OUR
NEIGHBOURS
พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โทร. ๒๒๔-๑๓๕๐

ราคาเล่มละ ๙๔ บาท

ISBN 974-570-741-4

คำแถลง

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๙ ด้วยความร่วมมือแรงร่วมใจกันเองเป็นส่วนบุคคล ในหมู่ผู้มีความรักในการกิจบริหารการศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ เมื่อเริ่มดำเนินงาน โครงการตำรามีฐานะเป็นหน่วยงานหนึ่งของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทยก่อนที่จะมีฐานะเป็นมูลนิธิเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ทั้งนี้โดยได้รับความร่วมมือด้านทุนทรัพย์จากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์เพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงานขั้นต้น เป้าหมายเบื้องต้นของมูลนิธิโครงการตำราก็คือส่งเสริมให้มีตำราภาษาไทยที่มีคุณภาพเฉพาะในทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งนี้ต่างก็เห็นพ้องต้องกันในระยะนั้นว่าคุณภาพหนังสือตำราไทยระดับอุดมศึกษาแขนงวิชาดังกล่าวยังไม่สูงพอ ถ้าส่งเสริมให้มีหนังสือเช่นนี้เพิ่มขึ้นย่อมมีส่วนช่วยยกระดับมาตรฐานการศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัย โดยปริยาย อีกทั้งยังอาจช่วยการสร้างสรรค์ปัญญา ความคิดริเริ่ม และความเข้าใจอันถูกต้องในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองโดยส่วนรวม

พร้อมกันนี้มูลนิธิโครงการตำรา ก็มีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะทำหน้าที่เป็นที่ชุมนุมผลงานเขียนของนักวิชาการต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถาบัน เพื่อให้ผลงานวิชาการที่มีคุณภาพได้เป็นที่รู้จักและเผยแพร่ออกไปโดยทั่วถึงในหมู่ผู้สอน ผู้เรียน และผู้สนใจงานวิชาการ การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการตำรามุ่งขยายความเข้าใจและความร่วมมือของบรรดานักวิชาการออกไปในวงกว้างยิ่ง ๆ ขึ้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านกาหนดนโยบายสร้างตำรา การเขียน การแปล และการใช้ตำรานั้น ๆ ซึ่งจะเป็นเครื่องส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์อันพึงปรารถนา ตลอดจนความเข้าใจอันดีต่อกันในวงวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

นโยบายพื้นฐานของมูลนิธิโครงการตำรา คือ ส่งเสริมและเร่งรัดให้มีการจัดพิมพ์หนังสือตำราทุกประเภททั้งที่เป็นงานแปลโดยตรง งานแปลเรียบเรียง งานถอดความ งานรวบรวม งานแต่ง และงานวิจัย ในช่วงแรก ๆ เราได้เน้นส่งเสริมงานแปลเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็ได้ส่งเสริมให้มีการจัดพิมพ์ตำราประเภทอื่น ๆ ด้วย นับแต่ได้ก่อตั้งโครงการตำรา มาจนกระทั่ง

ถึงปัจจุบัน โดยความร่วมมืออย่างดียิ่งของนักวิชาการหลายสถาบัน สามารถ ส่งเสริม - กลั่นกรอง - ตรวจสอบ และจัดพิมพ์หนังสือตำราภาษาไทยระดับ อุดมศึกษาที่มีคุณภาพตามเป้าหมาย เจตนารมณ์ และนโยบายได้ครบทุกประเภท และมีเนื้อหาครอบคลุมสาขาวิชาต่าง ๆ ถึง ๘ สาขาดังต่อไปนี้คือ (๑) สาขา วิชาภูมิศาสตร์ (๒) สาขาวิชาประวัติศาสตร์ (๓) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ (๔) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (๕) สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (๖) สาขา วิชาปรัชญา (๗) สาขาวิชาจิตวิทยา (๘) สาขาวิชาภาษาและวรรณคดี นอกจากนี้ เรายังมีโครงการผลิตตำราสาขาวิชาอื่น ๆ เพิ่มขึ้นด้วย เช่น สาขาวิชาศิลปะ ซึ่งกำลังอยู่ในขั้นดำเนินงาน และยังได้ขยายงานให้มีการแต่งตำราเป็น "ชุด" ซึ่งมีเนื้อความคาบเกี่ยวระหว่างหลายสาขาวิชา เช่น "ชุดชีวิตและงาน" ของ บุคคลที่น่าสนใจ ดังที่ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วบางเล่ม

ปัจจุบันมูลนิธิโครงการตำรา ยังคงมีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะขยายงาน ของเราต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง แม้จะประสบอุปสรรคนานัปการ โดยเฉพาะ อุปสรรคด้านทุนรอน เพราะกิจการของเราไม่ใช่กิจการแสวงหากำไร หากมุ่ง ประสงค์ให้นักศึกษาและประชาชนได้มีโอกาสซื้อหาหนังสือตำรา ในราคาย่อม เยาพอสมควร

คณะกรรมการทุกสาขาวิชาของมูลนิธิโครงการตำรา ยินดีน้อมรับคำ แนะนำและคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อ่านทุกท่าน และปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้ ท่านผู้อ่านทุกท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในมูลนิธิโครงการตำรา ไม่ว่าจะเป็น การสนับสนุนแนะนำอยู่ห่าง ๆ ช่วยแต่ง แปล เรียบเรียง หรือรวบรวมตำรา สาขาวิชาต่าง ๆ ให้เรา หรือเข้ามาร่วมบริหารงานร่วมกับเรา

เสน่ห์ จามริก

ประธานคณะกรรมการบริหาร

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

๔๑๓/๓๔ ถ. อรุณอมรินทร์ กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

โทร. ๔๓๓-๘๗๑๓, ๔๒๔-๔๗๖๔

คำนำ

หนังสือ**ตำนานคนไต**นี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการของมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ร่วมกับมูลนิธิโตโยตาที่จะผลิตผลงานเพื่อความรู้เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านของไทย ทั้งนี้โดยตระหนักว่าแม้พรมแดนของไทยจะล้อมรอบด้วยประเทศต่าง ๆ คือ พม่า ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย แต่คนไทยโดยทั่วไปก็มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านน้อยมาก

ผู้คนที่เราเรียกว่าไทยใหญ่ (เงี้ยว) หรือที่เขาเรียกตนเองว่าไต และถูกเรียกว่าชานหรือฉาน โดยพมานั้นนับได้ว่าเป็นคนกลุ่มใหญ่ที่มีบทบาทมายาวนานในประวัติศาสตร์ของดินแดนแถบนี้ แต่ไทยเราก็มีความรู้เกี่ยวกับคนกลุ่มนี้น้อยมาก ดังนั้นหนังสือ**ตำนานคนไต**จึงได้รับการตีพิมพ์ขึ้น

ตำนานคนไต เป็นหนังสือที่พิมพ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๑ และขายกันอยู่ในหมู่คนไทยใหญ่ เนื่องจากเขียนขึ้นเป็นภาษาไทยใหญ่ ต้นฉบับนี้ได้มาจากชุมชนไทยใหญ่ที่บ้านใหม่หมอกจ๋าม อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ อันเป็นเขตที่คนไทยใหญ่จำนวนหนึ่งหนีร้อนมาพึ่งเย็นอยู่ในดินแดนประเทศไทย บริเวณนี้ก็เกี่ยวเนื่องกับเขตที่อยู่ในอิทธิพลของกองทัพเมืองไตของชนสำอึกด้วย ดังนั้นก็อาจสันนิษฐานได้ว่า**ตำนานคนไต** พิมพ์จำหน่ายหรือจ่ายแจกกันในกลุ่มคนแถบนี้ของพรมแดนสองประเทศ และมีวัตถุประสงค์ในการกระตุ้นความรู้ลึกลัทธิชาตินิยมไทยใหญ่

ต้นฉบับ**ตำนานคนไต**เขียนขึ้นเป็นภาษาอังกฤษ โดย Mr. Golt หรือ ลุงก๊อด แล้วแปลออกเป็นภาษาไทยใหญ่ โดย จายจิงมาร เมืองน้ำคำ ชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ไม่สามารถจะสืบทราบได้ว่าเป็นใคร แต่จากการปรึกษากับเจ้าช้าง ณ ยองห้วย มีความเห็นว่าเป็นนามปากกา เมื่อมูลนิธิโครงการตำราฯ ได้ต้นฉบับมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒ ก็ได้ดำเนินการหาผู้แปล โดยมีนายโสภณ แก้วจันทร์คำ ซึ่งเป็นคนไทยใหญ่อยู่ที่บ้านถ้ำลอด กิ่งอำเภอปางมะผ้า แม่ฮ่องสอน และคณะเป็นผู้แปล มีคุณอรุณลักษณ์ เอี่ยมประคุณ ช่วย

ประสานงานและมีคุณแตชา เตียงเกตู เป็นบรรณาธิการตรวจแก้ต้นฉบับภาษาไทย
มูลนิธิโครงการตำราได้รับเงินสนับสนุนจำนวนหนึ่งจากมูลนิธิโตโยตาให้ดำเนินการ
จัดพิมพ์ และก็หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ในการเพิ่มพูน
ความรู้ให้แก่ชาวไทยเรา

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๗ มีนาคม ๒๕๓๖

สารบัญ

บทที่ ๑

ตอนที่ ๑	ประวัติศาสตร์คนไต	๑
	กล่าวถึงเรื่องเชื้อชาติไต : ตำนานและประวัติศาสตร์ อันน่ารู้ทั้งหลาย	๖
	ไตเป็นชาติที่เก่าแก่มากและเจริญรุ่งเรืองมาเท่าไร	๑๕
	หลักฐานเรื่องเชื้อชาติไตในสมัยก่อนนั้น	๑๙

บทที่ ๒

ตอนที่ ๑	อาณาจักรไตสมัยน่านเจ้า	๒๒
	ลำดับพระเจ้าแผ่นดินสมัยเมืองน่านเจ้า	๓๐
ตอนที่ ๒	เรื่องไตอพยพจากเหนือลงมาใต้	๓๗
	ข้อสรุปเรื่องราวของชนชาติไต	๓๙
ตอนที่ ๓	ที่อยู่ของคนไตในปัจจุบัน	๔๓
	ไตสยามหรือเมืองไตในปัจจุบัน	๕๔
	ข้อความอันว่าไต ไทยสยามนั้น	๕๕
ตอนที่ ๔	เรื่องไตแยกเป็นหลายพวก	๖๐

บทที่ ๓

ตอนที่ ๑	ประวัติไตลาวในเมืองล้านช้าง	๖๒
ตอนที่ ๒	อาณาจักรไตสมัยล้านช้าง	๖๕
ตอนที่ ๓	เจ้าสุวรรณคำผงขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๘๕๗	๖๖
ตอนที่ ๔	พญาพระรุ่งขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๖	๖๗
ตอนที่ ๕	พญาสามแสนไทยขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๙๑๖	๖๙
ตอนที่ ๖	สมัยท้าวล้านคำแดงเป็นพระเจ้าแผ่นดินเมื่อ พ.ศ. ๑๙๕๙	๗๐
ตอนที่ ๗	สมัยยุ่งยากที่สุด	๗๑

ตอนที่ ๘	พระชัยจักรพรรดิแผ่นดินแก้วขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๙๘๑	๗๔
ตอนที่ ๙	เรื่องตำนานพระรูปพระบาง เจ้าโพธิสารขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๐๕๖ เจ้าชิตตะวงศ์	๗๕ ๗๖ ๗๗
ตอนที่ ๑๐	พระไชยเชษฐาขึ้นครองราชย์เมืองล้านช้างเมื่อ พ.ศ. ๒๐๙๑	๗๘
ตอนที่ ๑๑	สมัยพญาสุมงกลโพธิสัตว์ สมัยเจ้าหน่อแก้วเป็นกษัตริย์เมื่อ พ.ศ. ๒๑๒๖	๘๑ ๘๓
ตอนที่ ๑๒	สมัยเจ้าธรรมิกราชขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๑๒๘ สมัยล้านช้างขอยู่ร่วมกันอยุธยาเมื่อ พ.ศ. ๒๑๓๖	๘๔ ๘๔
ตอนที่ ๑๓	เรื่องการสืบเชื้อสายในล้านช้าง	๘๕
ตอนที่ ๑๔	สมัยล้านช้างแตกเป็นสองเมือง ราชวงศ์เมืองล้านช้างเมื่อยังเป็นอาณาจักรเดียว	๘๕
บทที่ ๔		
ตอนที่ ๑	ตำนานไตหลวงหรือไตใหญ่	๑๐๓
บทที่ ๕		
ตอนที่ ๑	คนไตในตองกิน เรื่องราวของแผ่นดิน คนเมือง ข้อสรุป กลุ่มลื้อและลาว กลุ่มคนนาง การเดินทางติดคอ ระยะเวลาเดินเท้าเมืองต่าง ๆ ในตองกิน ตำนานบ้านเมือง สมัยบ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง เรื่องการอยู่การกินของคนเมืองไต	๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๔ ๑๕๔

รายนามคณะกรรมการบริหาร
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

นายเสน่ห์ จามริก	ประธาน
นางเพชรี สุมิตร	รองประธาน
นายเกริกเกียรติ พิพัฒน์ไสรธรรม	กรรมการ
นางสาวกุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
นายธเนศ อารณัฐวรรณ	กรรมการ
นายบรรณิณี เศรษฐบุตร	กรรมการ
นายรังสรรค์ ฐานะพรพันธุ์	กรรมการ
นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์	กรรมการ
นายวิทยา สุจริตธนาภิรมย์	กรรมการ
นางปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล	กรรมการ
นายอุทัย ดุลยเกษม	กรรมการ
นางสาวศุภลักษณ์ เลิศแก้วศรี	กรรมการและเหรัญญิก
นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ	กรรมการและเลขานุการ
นายทรงยศ แนวหงษ์	กรรมการและผู้จัดการ

รายนามคณะกรรมการดำเนินงาน
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ	ประธาน
นายรังสรรค์ ฐานะพรพันธุ์	รองประธาน
นายอาทร พึ่งธรรมสาร	กรรมการ
นายไชยวัฒน์ คำชู	กรรมการ
นายสุวินัย ภรณวลัย	กรรมการ
นายทรงยศ แนวหงษ์	กรรมการ
นางสุวรรณา สถาอานันท์	กรรมการ
นางปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล	กรรมการ
นายสุริชัย หวันแก้ว	กรรมการ
นายอุทัย ดุลยเกษม	กรรมการ
นายสิญชัย สุวังบุตร	กรรมการ
นางสาวศุภลักษณ์ เลิศแก้วศรี	กรรมการ
นายเกียรติศักดิ์ เศรษฐพัฒน์นิธ	กรรมการและเลขานุการ

บทที่ ๑

ตอนที่ ๑

ประวัติศาสตร์คนไต

การจะค้นหาตำนานไตที่แท้จริงนั้นเมื่ออยู่ ๒ ประเด็น (๑) **เที่ยวเสาะหาในตำนานไตที่แยกกันอยู่ตามเมืองจีน** (ในเมืองตุงกิง,ตองกิง) เวียดนาม, ไทย, ลาว, อินเดีย, พม่า และเที่ยวพบคุยเล่นถามดูเรื่องกิง, เรื่องอยู่, วัฒนธรรมชนบแบบแผน, การแต่งตัว, คำพูด, คำจา เหล่านี้ประเด็นหนึ่ง (๒) **ค้นหา เสาะหาตามหนังสือที่ผู้รู้เขาเขียนไว้** ซึ่งถ้าจะค้นหาตามประเด็น (๑) นั้นจะสิ้นค่าใช้จ่ายมากเพราะก่อนที่จะรู้ต้องเดินทางไปนอนพักแรมตามหัวเมือง, หัวเวียง และบ้านต่าง ๆ และอีกสาเหตุหนึ่งการจะเข้าจะไป แต่ละประเทศนั้นยากกว่าแต่ก่อนบางประเทศเข้าไม่ได้เสียด้วยซ้ำ

ที่แท้จริงต้องค้นหาในหนังสือที่ผู้รู้ผู้กล้าหาญเขาเขียนไว้ นั้นจะดีกว่าแน่นอนประกอบจะได้ความรู้จากหนังสือ หรือตำนานนั้นเป็นอย่างมากด้วย เพราะผู้รู้นั้นก็ไปอยู่ด้วยคนไต ชาติไทย คลุกคลีกินนอนรวมเป็นปี ๆ จึงจะสามารถเขียนเป็นหนังสือหรือตำนานนั้นได้

ยกตัวอย่างเช่น **หมอด็อด (Dodd)** ครูสอนศาสนาคริสต์คนอเมริกาคนหนึ่งได้สละเวลา เที่ยวเสาะหาตามคนไตอยู่ประมาณ ๒๕ ปีเต็ม* มีความพยายามอุตสาหะเป็นอย่างมาก แม้ว่าสายงานของแกคือการสอนศาสนาคริสต์อย่างเดียว แต่กลับมาติดใจเรื่องชาติไต ตำนานการกินอยู่ของพวกไตมาก จึงพยายามรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เขียนเป็นเล่มออกมาให้คนรู้

นอกจากหมอสอนศาสนาคนนี้แล้ว ยังมีอีกหลายฝ่ายที่เขียนตำนานไต เช่น อเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส และจีน เพราะคนไต้นี้เป็นชาติใหญ่

* ราวปี พ.ศ. ๒๔๒๙-๒๔๖๑

ได้แยกกันอยู่ตามเมืองต่าง ๆ และเกือบทุกประเทศในเอเชียจะมีไตอยู่ จะ
มากน้อยเพียงใดไม่สามารถบอกได้ เพราะเหตุที่ไม่มีเอกราชอธิปไตยของตน
อย่างไรก็ต้องนับว่าอังกฤษ ฝรั่งเศส สองประเทศนี้เป็นผู้อยากรู้อยากเห็น
คุยตามตามที่คนไตอยู่ เมื่อได้ความแล้วก็เขียนเป็นแบบเป็นเล่มขายในราคา
แพงมากอีกด้วย

เมื่อก่อน ๆ คนไตได้อยู่ในเมืองจีน เตี้ยวนี้เรียกว่าแผ่นดินจีน เมื่อ
ไตอยู่ในเมืองนี้ถูกพวกคนจีนรบกวนมาก เพราะฉะนั้นคนไตและคนจีนจึงคลุกคลี
กันมาทั้งดีและร้าย กล่าวถึงเรื่องตำนานความเป็นมานั้น คนจีนเขามีความ
วิริยะอุตสาหะเก็บรวบรวมตำนาน และเป็นตัวหนังสือใส่ไม้ก็มี เขียนใส่ลูกหิน
ฝังดินไว้ก็มากมายบางครั้งมีศัตรูมารุกรานเอาไฟเผา ก็ยังคงเหลืออยู่ เช่นเหตุการณ์
ครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ. ๓๓๐ ศัตรูผู้รุกรานเข้ามายึดเมืองได้ และเก็บเอาตำนานต่าง ๆ
ทั่วทั้งเมืองมาเผาไฟแต่ในครั้งนั้นตำนานของคนจีนก็ยังคงเหลืออยู่ เพราะได้
เก็บไว้ตามผิวไม้, ลูกหินฝังดิน อย่างนี้ตำนานจีนจึงไม่หายไปไหน ประกอบ
กับตำนานไตก็ปรากฏในตำนานจีนมากมาย เพราะว่ามีจีนผู้รู้ไปค้นดูในตำนาน
ตนเองเจอตำนานไตปะปนอยู่จึงเขียนแปลเป็นหนังสือไตไว้เป็นเล่มอย่างหนังสือที่
คุณดูอยู่นี้ ก็ได้มาจากสี่ฝ่าย ฝ่ายจีน ฝ่ายฝรั่งเศส ฝ่ายอังกฤษ ฝ่ายอเมริกา

ถ้าว่าโลกเราเข้าออกกันได้อย่างเมื่อก่อนจะไปหาเก็บเอาตำนานชาติไต
มาให้หมด แต่ว่าช่วงระยะที่ยังเข้าออกกันไม่ได้นั้น ก็จำเป็นต้องรู้ต่องูที่มี
อยู่นี้ไปพลาง ๆ ก่อน ถ้าดูในตำนานตามที่เขาเขียนกันไว้ นั้น เราจะรู้ดีว่า “ไต”
เป็นชาติใหญ่มีขนบธรรมเนียมเป็นตัวเองมาช้านาน เรื่องผู้ปกครองทุกยุคทุก
สมัยก็แข็งแรงดี แต่ว่ามีบางคนเข้าใจว่าไตเป็นจีน จีนกลายเป็นไต จึงมีความ
เจริญรุ่งเรืองช้ากว่าเพื่อนอย่างนี้เข้าใจผิดทาง แม้แต่อังกฤษและฝรั่งเศสยังพูด
เป็นเสียงเดียวกันว่าชาติไตมีความเจริญรุ่งเรืองมาเท่ากับชาติอื่น ๆ ดังตัวอย่าง
เคยมีบุคคลได้ออกค้นคว้าและหาข้อพิสูจน์ได้ว่าชาติไตนั้นเคยยิ่งใหญ่กว่าจีนเสีย
ด้วยซ้ำ

มีบางพวกบางคนสงสัยว่าทำอะไรจึงจะรู้จะเข้าใจเรื่องราวของไตว่า
เจริญมาเท่า ๆ กับชาติอื่น ๆ โดยเฉพาะกับจีนที่มีพลเมืองมากกว่าชาติอื่นในโลกนี้
ซึ่งความเหล่านี้จะรู้จริงในข้างหน้านี้แน่นอน ตำนานหรือประวัติศาสตร์ไต ฝ่าย

ฝรั่งเศสเขาได้เขียนออกมามากมายแล้วตั้งแต่สมัยพระเจ้าหลุยส์ องค์ที่ ๑๔ นั้นมา เช่น เรื่องวัฒนธรรม ภาษา ขนบแบบแผนต่าง ๆ ของเขา ฝรั่งเศสรู้จักมานานแล้วต่อมาถึงสมัยแผ่นดินเขาเขตมาทางตะวันออก อังกฤษเขาได้มาพบคนไตในเมืองไตพูดคล้าย ๆ คนไทย เขาก็ไม่แปลกใจมาก เพราะเหตุว่าเมืองมีอาณาเขตชายแดนติดต่อกันก็ต้องมีเชื้อชาติภาษาคคล้ายกัน ส่วนฝรั่งเศสเมื่อไปทางลาวเขาก็ไม่แปลกใจเหมือนกัน เพราะมีแม่น้ำโขงเป็นเขตแดน คนจึงข้ามฟากไปมาหาสู่กันบ่อย ๆ อีกอย่างอังกฤษได้ไปพบกับคนอีกพวกหนึ่งซึ่งมีอยู่มากมาย เป็นหมิ่นเป็นแสน นับถือศาสนาฮินดูทำตามวัฒนธรรมแบบแผนของอินเดียทุกอย่าง และที่อยู่กินเขาก็ไกลกันจากเมืองไทยเป็นพัน ๆ กิโลเมตร แต่พูดความไตได้ ไทไทยได้ ไทพวกนี้เป็น “ไตห่ม” (อาหม) อยู่ในเมืองอัสสัม (Assam) เขตการปกครองของอินเดียต่อเท่าทุกวันนี้ เรื่องอย่างนี้อังกฤษเขาแปลกใจมาก ส่วนฝรั่งเศสก็ไปพบกับอีกพวกหนึ่งที่อยู่ทางใต้เมือง “ตองกิน” ของเวียดนามทางใต้ ซึ่งไม่มีถนนเชื่อมติดต่อกันกับไตหรือไทยอีกเหมือนกัน แต่คำพูดจาเป็นไต หน้าตา การแต่งตัวเหมือนกันกับไตหรือไทยนี้เองเรื่องนี้ทำให้ฝรั่งเศสเขาแปลกใจแท้ ๆ

ถ้าเข้าไปในยูนนานและกรุงสีของเมืองจีน จะพบคนไต มีมากทีเดียว ดั่งนี้ทำให้ฝรั่งเราเชื่อว่า “ไต” มีเชื้อชาติเล็ก ๆ เหมือนดั่งที่เข้าใจกันว่าไตนี้มีอยู่ที่ “อินโดจีน” ที่เดียวแต่มีอยู่ทุกเมืองทั่วไปหมด เพราะอย่างนี้จึงเป็นที่ติดใจของฝรั่งเที่ยวค้นหาคนไต ตำนานและประวัติศาสตร์ไตอย่างชานใหญ่ ดั่งหมอสอนศาสนาคนนั้น (หมอด็อด) ได้อยู่ที่เชียงใหม่ เมื่อพูดความไทย ความเมืองได้ดีแล้วจึงเดินทางเข้าเมืองจีน และได้เขียนความลงในสมุดบันทึกว่าการเดินทางไปเมืองจีนครั้งนี้เดินได้ประมาณ ๑,๐๐๐ กิโลเมตรทางตอนใต้ของจีน ผ่านไปหลายบ้านหลายเมือง ทั้งยูนนาน และกรุงสีได้พบปะผู้คนในสองเมืองนี้ คนจีนมีน้อยมาก

ในยูนนานตะวันตก คำพูดคุยกันใน ๑๔ คำที่ไปจากเชียงใหม่มีต่างกัน ๑ คำ, ในยูนนานตะวันออกนั้นมีอยู่ ๘ คำ, ในทุ่งเมืองกรุงสีมีอยู่ ๖ คำ

ผู้ค้นหาตำนานเหล่านี้ บางครั้งอาจต้องเอาชีวิตเข้าพุ่มเทกกับเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อจะได้ข้อมูลและเขียนให้ได้มากต่อมาก ไม่ท้อถอยทำไปเรื่อย ๆ อยาก

เขียน 요약 ทา เพราะตำนานเป็นของทาได้ยาก ตกสมัยเมื่อ ๘๐ ปีมานั้น อังกฤษ กับฝรั่งเศส เขาได้แปลเรื่องชนชาติจีนตามตำนานจีน เป็นภาษาเขาแล้ว ใน ตำนานจีนนั้นเท่าที่อ่านพบคนจีนต้องพึ่งอาศัยคนต่างชาติมามากต่อมาก ไม่ว่าจะ เรื่องจิตใจการท่ามาหากิน มีการติดต่อกันหลายแบบหลายอย่างกับคนชาติอื่นที่ จีนเรียก “คนป่า” (胡人) ตามที่จะชี้ให้เห็นนี้

๑. บางครั้งก็รบกัน
๒. บางครั้งส่งผู้แทนไปเจรจาก็มี
๓. บางครั้งก็รับรองอำนาจและอาณาเขตของชาวป่า
๔. บางครั้งพระเจ้าแผ่นดินจีนจำเป็นเอาพระธิดาไปมอบให้ก็ยัง

คนป่าพวกนี้มีหลายพวก อยู่ตามเมืองต้ามุง, ลุงและป่า ซึ่งเคย อยู่ติดต่อกันมาหลายยุค หลายสมัย, ชื่อบ้านชื่อเมืองและที่อยู่ก็กิน ก็ไม่ค่อย มีชื่อเสียงเมื่อเวลาผ่านไปเป็นร้อย ๆ ปีบางเมืองชื่อก็เปลี่ยนอีกอย่างหนึ่ง แต่ว่า ที่อยู่ อยู่ก็เท่ามีชื่ออย่างเดียวกัน คนพวกนี้จะเปลี่ยนจะทำอะไรก็ไม่หนีไป จากชื่อ “คนป่า” เหมือนเดิมที่จีนเรียกคนป่า ๆ มันไม่ได้หมายความว่าต่ำช้า เลวทรามอะไร เพราะนอกจากคนจีนเองแล้วคนทั้งหลายคนทั้งโลกจีนก็เรียกว่า คนป่าคนเถื่อนเหมือนกันทั้งนั้น ความจริงเมื่อก่อนคนพวกนี้เคยตั้งบ้านเมือง เคยมีประวัติของตนเองเหมือนดังคนพวกหนึ่งมาจากภูเขาเหมพาน (หิมพานต์) ลงมาตั้งบ้านเรือนอยู่ในอินเดีย และถูกเรียกว่า “มิลักชะ” แปลว่า “ต่ำช้า” ที่แท้คนพื้นเมืองเคยอยู่ก่อนเขามีความเจริญรุ่งเรืองมีแผ่นดินและพระเจ้าอยู่หัว มาก่อนเหมือนดังคนชาติ “จามนี” (German) ซึ่งถูกคนทั้งหลายขนานนามว่าคน ป่าคนเถื่อน แต่คนป่าพวกนี้สามารถแผ่อิทธิพลและขยายอาณาเขตทั่วยุโรปได้ และต่อมากลายเป็นคนชาติใหญ่ชาติโตเหมือนดังอังกฤษและฝรั่งเศส เมื่อไม่ นานมานี้ผู้ค้นประวัติทั้งหลายและชาวจามนี (German) เองรู้ว่าคนป่าเป็นคนพวก ไทย และในตำนานประวัติคนรุ่นเก่าก็ว่าคนชาติจามนีเป็นพวกคนป่าทั้งนั้น ดูเขา ก็ไม่สนใจกันมากเท่าไร, เหมือนกับพวกที่เคยอ่านหนังสือเรื่องสามก๊กหรือสามเมือง รบกัน มีตอนหนึ่งได้พูดถึงการทำสงครามกับพวกคนป่า โดยมีลุงแชเป็นหัวหน้า และได้รับอันตรายจึงหนีไปจนค้นพบอาณาจักรน่านเจ้า ซึ่งเป็นของชนชาติไท

หลังจากนั้นจีนได้เขียนหนังสือไว้ว่าคนที่มาสร้างเมืองน่านเจ้านั้น เป็น คนชาติต้ามุง คำว่า “ต้า” (突) นี้ในยุคนั้นแปลว่าใหญ่ ในกรุงตุงแปล

ว่าไตและใช้เรียกชื่อเมืองเช่น ต้ามุงโก๋, ต้าจางหัวโก๋, ต้าเทียนคิงโก๋, ต้าสี่โก๋ ในตำนานของจีนชายังได้เขียนไว้ดีกว่า ในสมัยพระเจ้าแผ่นดินจินทรงพระนามว่า “ยุ” (宇文) นั้น ก่อน พ.ศ. ได้ ๑๖๖๕ ปีพระองค์ได้เสด็จออกไปท่องเที่ยวตามเขตน้ำดินหินผาห้วยหนองคลองบึง และเมืองต่าง ๆ จนไปพบกับอาณาจักร “ต้ามุง” ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองซีซอนในปัจจุบัน ข้อเท็จจริงเรื่องอาณาจักรต้ามุงที่จีนเขาเขียนไว้ยาวนานกว่า ๔๑๘๖ ปีนั้นก็เชื่อว่าเป็นพวกเดียวกันที่แยกมาสร้างน่านเจ้า เมื่อปี พ.ศ. ๑๑๗๒ ในตำนานทั้งหลายก็เชื่ออย่างยิ่งว่า พวกคนป่าที่มีหลายชื่อนั้น ที่แท้จริงก็คือพวก “คนไต” และอยู่ในแผ่นดินจินก่อนคนจีนเขาเสียด้วยซ้ำ เพราะจีนเขาเพิ่งจะสร้างบ้านเมืองเมื่อสมัยพระเจ้าอยู่หัวหวังตี้ ก่อน พ.ศ. ได้ ๒๐๙๔ ปี ก่อนนั้น จีนยังอยู่ที่सानปาง (善南) ในเขตสะเบิน (塞北) และในหนังสือของไซจิ้ง (史記 ; 史記) ก็ได้กล่าวถึงตำนานของจีนว่า เมื่อสมัยพระเจ้าแผ่นดินจินมีพระนามว่า “ยั้ง” (宇文) ก่อน พ.ศ. ได้ ๑๘๑๔ ปี จีนยังไม่ได้สร้างบ้านเมืองมั่นคงดี ต่อมาอีก ๑๕๐ ปี ในสมัยของพระเจ้าแผ่นดิน “ยุ” พระองค์จึงได้ไปพบกับอาณาจักรหลวงต้ามุง เพราะเหตุนี้ครูลวง (บาทหลวง) “เตอลาซูเปอริ” (托拉蘇佩里) จึงมั่นใจว่าอาณาจักรต้ามุงได้สร้างมาก่อนจีน เหมือนกับผู้ค้นหาเรื่องราวของไตทั้งหลาย แม้แต่หมอด็อด (德都) ก็ได้เขียนไว้ว่าอาณาจักรไตมีอาณาเขตกว้างขวางมากจีนจึงเรียกว่า “ต้า” หรือ “ใหญ่”

การค้นหาค้นหาตำนานและประวัติศาสตร์ไต ได้มีการค้นตัวกันจริงจั้งเมื่อราว ๖๐-๗๐ ปี ที่ผ่านมา จนทำให้รู้เรื่องราวของคนไตกันอย่างดี แม้แต่เอกอัครราชทูตของอังกฤษ ก็ยังรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ส่งไปถึงนายกรัฐมนตรีของอังกฤษโดยตรง เอกอัครราชทูตอังกฤษผู้นี้อยู่ที่เมืองจุงกิงในประเทศจีนเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๑ เล่าว่าเดี๋ยวนี พ.ศ. ๒๔๓๑ พวกที่อยู่ในเมืองนานนิง, กรังสี (กวางสี) อันมีเขตติดต่อกันทางตองกิง (通京) นั้น ราษฎรในเมืองเหล่านี้ใน ๑๐ คน มี ๙ คนเป็นไตและไม่มีผู้หญิงคนไหนพูดภาษาจีนได้พวกที่เข้ามาปะปนอยู่กับไตส่วนมากคือชาติโลโล่สำหรับพวกผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันนั้นส่วนมากเป็นพวกคนไต ในเมืองกรังสี ตั้งแต่เมืองปองโกหลวงต่อถึงนานนิง ชาวเมืองเป็นไตทั้งหมด มีภาษาพูดและประเพณีเป็นของตนเอง

ผู้ใหญบ้านหรือกำหนดเมื่อพ่อพันแล้วก็เอาลูกขึ้นแทนส่วนมากเป็นอย่างนี้^{*} และจดหมายที่เอกอัคร-ราชทูตเขียนส่งนายกรัฐมนตรีอังกฤษนี้ แม้จะเป็นตำนานไต่เพียงเล็กน้อยแต่ก็มีใช้เรื่องพูดเล่น เพราะเป็นเรื่องที่ผู้รู้เขาไปพบเห็นพูดจามาจึงเขียนออกมาตามความเป็นจริง ต่อไปข้างหน้าถ้าบ้านเมืองต่าง ๆ สามารถเข้าออกกันได้สะดวกดีแล้วจะไปค้นไปหาเอาประวัติที่แน่นอนมั่นคงไว้ให้ลูกหลานต่อไป เพื่อ

๑. ให้รู้ประวัติของตนตลอดไปข้างหน้า
๒. ไต่เคยมีพระเจ้าแผ่นดินน้ำดินดินผาและอาณาเขตมาก่อนแล้ว
๓. ไต่เป็นชาติมีตำนาน ประวัติมามนานแล้ว
๔. ให้ไต่ได้รู้เผ่าพันธุ์ เลือดเนื้อและชาติตนเอง
๕. ไม่ให้คนไต่ลืมเรื่องราวและเชื้อชาติตนเอง

มีเหตุผลอย่างนี้ข้าพเจ้าจึงได้สละเวลาค้นคว้าเขียนออกมาเป็นความไต่ไว้ ดังนี้แล

กล่าวเรื่องเชื้อชาติไต่:

ตำนานและประวัติศาสตร์อันน่ารู้ทั้งหลาย

(ก) เรื่องราวเชื้อชาติไต่มีอันเป็นใคร ได้มีผู้ค้นผู้เขียนแยกกันเป็นหลายฝ่าย เช่น เจ้าศึก มอริค นาปาตรี (๒๗: ๖๖๖: ๗: ๗: ๗) ชาวฝรั่งเศสเขียนไว้ว่าชนชาติที่เรียกตัวเองว่า “ไต่” (๓๖:) นั้นเป็นกลุ่มที่ใหญ่กว่ากลุ่มอื่น ๆ ในเขตตอนใต้ของจีน และในอินโดไครน่า (อินโดไชน่า) แม้จะแยกกันอยู่ตามที่ตั้งต่าง ๆ แต่การพูดจาและวัฒนธรรมเหมือนกันมาก^๑

คอค ครอเรน (๒๕: ๖๖๖:) ชาวอังกฤษ ก็ได้เขียนไว้เช่นกันว่าคนไต่ นั้นแม้จะแยกกันอยู่ตามเมืองต่าง ๆ และมีความพูดจาต่างกันบ้างแต่ก็ยังเป็นเชื้อชาติเดียวกันทั้งนั้น เช่นพวกที่อยู่ในเมืองอัสสัม (๓๗: ๖๖) ก็เรียกตัว

* คนไต่ใหญ่ใช้เรียกทหารหรือนักรบ

^๑ หน้า ๑๕-๑๖

^๒ หน้า ๑๔

กับคำพูดจึงจะสามารถลงเอยได้ว่าเป็นคนชาติเดียวกันแน่ เรื่องการพูดจาของ คนป่านั้นเงินก็ได้เก็บรวบรวมไว้บ้างและครูลวง (บาทหลวง) เมื่อรีกไปได้ตาม ความพูดของคนป่านั้น เมื่อนำมาพิจารณาดูความนั้นแยกได้เป็นสองอย่าง บาง คำก็เหมือนความมอญและเวียดนาม บางคำเหมือนความไต ถ้าพิจารณาทุกข้อใน ๑๔ ข้อ จะเป็นความไตเสีย ๑๒ และอีก ๒ ข้อนั้นเป็นความมอญกับเวียดนาม และที่ยังไม่รู้ดีว่าเป็นความอะไรนั้นก็ยังมีอีกมาก พวกคำเหล่านี้ถูกเขียนไว้เป็น หนังสือจีน เวลาอ่านก็ต้องออกเสียงเป็นจีนส่วนมาก ครูลวงเมื่อรีจิงเชื่อว่า “คนป่า” ที่จีนเรียกมาตลอดนั้นเป็นชนชาติมอญ-ไทย และคนกลุ่มนี้ได้ย้ายลง มาก่อนพวก “ไต” ต่อมาจึงกลายเป็นคน เขมร, มอญ, เวียดนาม ในหนังสือ ตำนานอื่นก็กล่าวไว้เช่นกันว่า เขมรกับมอญเป็นคนชาติอันเดียวกัน “มอริค” ชาวฝรั่งเศสก็เห็นด้วยว่า มอญกับเขมรเป็นกลุ่มเดียวกัน และต่อมาจึงแตก ออกเป็นสองฝ่ายคือ มอญแท้ ๆ พวกหนึ่งกับเขมรอีกพวกหนึ่งจากนั้นจึงแยก เป็นคนชาติเล็กชาติน้อย เช่น ไตดอย, ไตวะ, ไตละ, ไตยาง ฯ คนชาติ เหล่านี้อาจแยกจากเขมรเหมือนกับที่ “ครอเรน” ได้เขียนไว้ว่า เราคงเห็นพร้อม กันว่าพวกมอญนั้นมาก่อนไตและไตมอญนั้น มีข้อแตกต่างกันมากไม่ว่าความ พูดจา หน้าตาขนบธรรมเนียมประเพณีเรื่องกินอยู่ การงาน มอญกับไตนั้น ต่างกันไกลมาก เช่นเดียวกับพวกพม่าซึ่งไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับไต เพราะ มากันคนละฝ่ายพวกพม่านั้นส่วนใหญ่จะมาจากทิเบต (བོད་འབྲུག་)

ส่วน “แอตติน แอโมนีแอ” เชื่อว่า พวกมอญนี้ คือ พวกไตหลาย พวกหลายสายที่มาอยู่รวมกันและรวบรวมแผ่นดินในอินโดคาชาน่า (อินโดจีน) ไว้ ซึ่งได้แก่แผ่นดินที่ติดกับมหาสมุทร และใกล้อ่าวเวียดนาม, จำปา, เขมร, มลายู และพม่า

“ฮอนติเอดส์” ได้เขียนไว้ในหนังสือชื่อว่า “ไต” ว่าชนชาติไตไม่ได้จะมีเฉพาะในเขตตะวันออกเท่านั้น และพวกที่เรียกตนเองว่าคนจีน เดียวนี้นั้นก็ อาจจะเป็นไตอีกพวกหนึ่งก็ได้, เพราะคนผู้นี้เขาเคยท่องเที่ยวไปในเมืองจีนตอนใต้ ได้พบปะสนทนากับผู้คนต่าง ๆ จึงรู้เรื่องดี และผู้คนในเมืองจีนที่เขตใต้พบ เห็นมานั้น บางพวกอาจจะถูกคนจีนเรียกชื่อแตกต่างกันไป แต่ทั้งหมดก็ยัง เป็นคนไต แต่คนพวกนี้อยู่ใกล้ชิดกับจีนมาตลอด จึงกลายเป็นจีนเสียทุกอย่าง

ไม่ว่าความพูด ที่อยู่ ที่กิน การงาน ในที่สุดจึงกลายเป็นเงินไปหมด จะลงความเห็นว่านี่ก็ไม่ผิด^๕

“เจ้าทหารเดวิด” (ထိုဝါဒီတစ်ဦး)) ทหารชาวอังกฤษ ได้เขียนหนังสือไตในยุคนานไว้ว่า ที่แท้จริงนั้น จีนในยุคนานเรียกคนในเมือง กวางตุ้งว่า “ไต” และก็เช่นเรื่องนำขำไม่น้อยที่รูปร่างหน้าตาของคนจีนทางตอน ไตนั้น เหมือนกับคนไต จึงสงสัยว่าไตอาจจะได้ปกครองในตอนใต้ของจีนแต่นี่ อีกสมัยหนึ่งก็ได้แต่เดี๋ยวนี้ไตถูกจีนกลืนกินหมดสิ้นแล้ว ลักษณะไตใน กวางตุ้งก็ไม่คล้ายพวกไตนักแต่เลือดเนื้อที่เป็นไต อาจหลงเหลืออยู่บ้าง^๖

เซอร์ ยอร์ด สก๊อต (ဂျော့ဒ်. ဟော့ခ်.) ผู้เขียนตำนานพม่า ได้เขียนเรื่องชนชาติไตไว้ตอนหนึ่งว่า พวกคนไตนั้นมีมากที่สุดในเขตตะวันตกเฉียง ใต้ พวกที่อยู่ในอัสสัมหรืออาหมก็เป็นฮินดูหมดแล้ว ที่อยู่ในเมืองกวางตุ้งก็ กลายเป็นพวกฮัก (ဂွာ) ไม่ใช่ไต แต่พวกที่ยังอยู่ในเขต ๔ เมืองตอน ใต้ของจีนนั้น ส่วนมากเป็นไต^๗

หมอด็อด (မုတ်ထုတ်.) ได้เอาข้อความที่ เจไมซาน (ဂျေ. မို. ဟော့ခ်.) กงสุลใหญ่ อังกฤษ ที่เมืองจีนได้เขียนไว้เมื่อ ๖๐ ปีที่ผ่านมา ว่าคน ในเมืองกวางตุ้งและกวางสีเป็นไตทั้งหมดไม่ว่าเรื่องเชื้อชาติความพูดจากรูปร่างหน้า ตาการงานขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม^๘

เรเวอร์เรน เปอกัน (ဂျေ. ဝဲ. ဂျေ. ပို. ဟော့ခ်.) ผู้แทนสมาคมชาว อังกฤษในต่างเมืองได้เขียนไว้ว่าตามบ้านนอกตามชนบทในเขตเมืองกวางสี ผู้คนส่วนมากเป็นพวกไต ซึ่งมีความรักใคร่กลมเกลียวฉันท์พี่น้อง มีหัวหน้า กำนันผู้ใหญ่บ้านปกครองกันมาแล้วหลายพันปี และไม่รับเอาขนบธรรมเนียม จีนเลย^๙

^๕ หน้า ๒๖-๒๗

^๖ หน้า ๒๗

^๗ หน้า ๒๘

^๘ หน้า ๒๘

หมอด็อค (๒๕๓๓) ผู้เขียนเรื่องชนชาติไต ได้เขียนไว้ตอนหนึ่งว่า เรื่องที่จีนเขาเรียกคนที่อยู่ห่างไกลเขานั้นว่า “คนป่า” มันมีเค้าที่เชื่อถือได้ว่า พวกคนป่านั้น ส่วนมากเป็นพวกที่มีเลือดเนื้อเป็นไต นอกจากนี้แล้วยังมีชนชาติโลโล (๒๕๓๓) ที่แตกออกเป็นเผ่า (๒๕๓๓) หรือม้งและเย้า และก็มีพวกมอญ เขมร ซึ่งรวมกันอยู่ทางตอนใต้ของจีนและสืบเชื้อสายมาจากคนสมัยก่อนที่เขา “อินไต” หรือ “ฮ้ายไต” และต่อมาได้ย้ายมาปะปนกับจีนเสียจึงกลายเป็นจีนไป เรื่องนี้ถ้าพิจารณากันให้ถี่ถ้วนอีกก็จะรู้เรื่องใหญ่แม้จริงว่าจีนเคยอยู่ปะปนกับชนชาติใหญ่ชาติหนึ่งมาก่อน สมัยก่อนเรียกว่า “ฮ้ายลาว” (๒๕๓๓) ต่อมาจึงเรียกว่า “ไต” แต่พม่าเรียกว่า “ชาน” (๒๕๓๓) นั้น แท้จริงแล้วคนชาตินี้ได้อยู่ในเมืองจีนก่อนคนจีนนับ ๑,๐๐๐ ปีโน่น เสียด้วยซ้ำ^{๑๐}

ครุหลวงตรีธัง ชูเปอริ (๒๕๓๓) เขียนไว้ว่าการค้นตำนานและเรื่องราวต่าง ๆ ในเมืองจีนตั้งแต่สมัยเมื่อยังเป็นคนป่าเถื่อนเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนั้น แต่ก่อนเราเคยเชื่อกันว่าจีนเขาเจริญรุ่งเรืองมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมมีตัวหนังสือเป็นของตนเองก่อนที่คนตะวันตกจะแพร่อิทธิพลเข้ามาภายหลังเมื่อราว ๕๐๐ ปีที่แล้ว เดียวนี้การค้นหาด้านต่าง ๆ ยิ่งทำให้เรารู้แจ้งแน่ใจว่าตำนานจีนที่เราเคยเชื่อถือมาแต่ก่อนนั้นไม่ถูกต้องเลยทีเดียว การค้นคว้าในสมัยนี้สามารถทำให้เรารู้ว่า พวกคนจีนยังเป็นชาติที่หนุ่มน้อยอยู่เมื่อเทียบกับชนชาติเดิมที่เขาเคยอยู่ในจีนมาก่อนและคนจีนได้เข้ามาอยู่ในจีนมาก่อนและคนจีนได้เข้ามาอยู่ได้ปกครองเมื่อแรกอพยพจากที่อื่นมาอยู่และถูกเรียกว่าพวก “ผากซี” (๒๕๓๓) หรือ “เปสิง” (๒๕๓๓) ต่อมาคนจีนเขาแทรกกลมกลืนความเป็นคนพื้นเมืองเสียตั้งชื่อบ้านชื่อเมืองให้เป็นความของจีน น้ำดินหินผาเป็นความจีนหมด พร้อมกันนั้นก็ได้เขียนไว้ในตำนานว่าเป็นของเมืองจีนทั้งหมดเรื่องนี้เป็นที่ประหลาดตาคนทั่วโลก โดยเฉพาะเรื่องความตกต่ำของพระเจ้าแผ่นดินของเขาเอง^{๑๑} คนจีนพวกนี้ได้เข้ามาปะปนกับคนไตที่อยู่เดิมหลายบ้าน

^{๑๐} หน้า ๓๐-๓๑

^{๑๑} หน้า ๓๓

หลายเมือง ผลออกมาปรากฏว่ามีพลเมืองเป็นเงินมากมาย แต่คนไตในยุคนั้น
ไม่ได้อยู่ที่อำเภอนาจของเขทั้งหมด

ก่อนอื่นขอชี้แจงเรื่องแม่น้ำสองสาย สายหนึ่งเรียกว่า “น้ำหยางจื่อ”
(^{๖๖}๖๖; ^{๖๖}๖๖) (อีกชื่อหนึ่งเรียกแยงสีเกียงหรือแยงแจกรังก็เรียก) ฝรั่งเศส
(^{๖๖}๖๖) เขาว่ายาว ๕,๐๐๐ กิโลเมตร แต่คนจีนเขาว่ายาวเพียง ๕๐๐
กิโลเมตร เท่านั้น ฝรั่งเศส (^{๖๖}๖๖) เขาว่าหัวน้ำ (ต้นน้ำ) อยู่ในทิเบต (^{๖๖}๖๖)
และซินเกียง (^{๖๖}๖๖) ไหลจากทางเหนือลงใต้มาเรื่อย ๆ จนถึงเมืองยูนนาน
(^{๖๖}๖๖) จึงเปลี่ยนทางเดินใหญ่จากทางใต้ไหลย้อนขึ้นไปเหนืออีกจน
ถึงเมืองซีซอน (^{๖๖}๖๖) ตัดผ่านเมืองนี้ใหญ่ไปออกมหาสมุทรตะวันออก
สายที่สองน้ำแม่น้ำนี้เรียกว่า “น้ำซวงโห” (^{๖๖}๖๖; ^{๖๖}๖๖) อยู่ทางเหนือ
น้ำหยางจื่อและไหลจากทิศตะวันตกตัดไปทางตะวันออก ถ้าพิจารณาตามน้ำ
สองแม่น้ำเราจะเห็นได้ว่าไตและจีนสมัยก่อนนั้นเขาแยกเมืองจีนออกเป็น ๓ ตอน
หรือ ๓ ภาค คือ ภาคเหนือจะอยู่ด้านเหนือน้ำซวงโหขึ้นไป ภาคกลางอยู่ระหว่าง
กลางน้ำหยางจื่อกับน้ำซวงโห ภาคใต้จะอยู่ด้านใต้น้ำหยางจื่อลงมา

ถ้าดูตามนี้เงินเขาน่าจะอพยพจากเหนือลงมาใต้และในตำนานของจีนเอง
ก็เขียนไว้ด้วยว่าเงินเข้ามาตั้งบ้านเมืองแท้ ๆ ทางเหนือน้ำซวงโห เมื่อแรกมาตั้ง
เมืองนั้นยังไม่ได้พบพวกไต หลังจากนั้นไม่นานเงินจึงข้ามฟากน้ำซวงโหลงมา แต่
กลับมาพบกับอาณาจักรหลวงไตในตอนกลางแม่น้ำสองสาย ซึ่งมีความเจริญ
มั่นคงและใหญ่โตมากจีนเห็นแล้วไม่กล้าลงมาทางใต้ จึงหันไปแผ่อิทธิพลทาง
ด้านตะวันออกแทนและจีนต้องใช้เวลานานนับพันปีจึงสามารถครอบครองดินแดน
ไปสุดถึงมหาสมุทรตะวันออก แน่นอนถ้าไตไม่มั่นคงแข็งแรงจีนก็ต้องแผ่อิทธิ-
พลลงมาโดยไม่ต้องมีข้อสงสัย และหลังจากจีนได้ดินแดนด้านตะวันออกไม่นาน
จีนก็พยายามขยายดินแดนลงมาทางใต้ อีก ซึ่งก็ต้องใช้เวลาเป็นพัน ๆ ปีอีก
เช่นกัน กว่าจีนจะสามารถครอบครองดินแดนทางใต้ได้หมดจนจดมหาสมุทร
อาณาจักรของจีนสมัยนั้นนับว่ายิ่งเล็กลงถึงแม้จะมีอาณาเขตถึงมหาสมุทรทั้งสอง
ด้านแล้วก็ตาม แต่แผ่นดินจีนก็ขยายลงมาได้เพียงตอนใต้ของน้ำซวงโหเท่านั้น
ในงานเขียนของชงจื่อ (^{๖๖}๖๖; ^{๖๖}๖๖) ก็ไม่มีตอนใดบอกไว้ว่าจีนเคยมีแผ่น
ดินอยู่ทางตอนใต้น้ำหยางจื่อ นี่เป็นข้อชี้แน่นอนประการหนึ่งว่าในสมัยชงจื่อ
นั้นเงินเขายังไม่รู้จักแผ่นดินตอนใต้ของน้ำหยางจื่อเสียด้วยซ้ำ

การแผ่ขยายอาณาเขตของจีนมีหลายวิธี บ้างรบเอาก็มี บ้างใช้การ โฆษณาและแผ่อิทธิพลด้านขนบธรรมเนียมประเพณีไปพร้อมกับภักชนชาติอื่นไปก่า น้อย ๆ (ที่ละเล็กละน้อย) จนได้หมดทั้งชาติ และเมื่อได้ชาติของคนอื่นแล้ว จีนจะไม่ควบคุมอำนาจไว้ทั้งหมดแต่จะปล่อยให้ปกครองกันเองไปพลาง ๆ ก่อน จนกว่าผู้นำชาตินั้นหลงลืมเชื้อชาติของตัวเองไปแล้ว นำลูกหลานเข้าถวายสวามิ- ภักดิ์ และกลายเป็นคนจีนไปในที่สุด เพราะอย่างนี้ดินแดนที่จีนได้จากคนที่ จีนเรียกว่าคนป่านั้น ยังคงมีการปกครองตนเองและมีการติดต่อกับจีนตลอดมา

นอกจากนี้แล้วผู้ค้นตำนานเขายังติดใจอีกสองอาณาจักรยุคก่อน เมือง หนึ่งชื่อว่า “ปง” (𠂇) อยู่ทางเหนือเมืองซีซอนเดี่ยวนี้เรียกว่าเมือง “ซูเป” (𠂇) อยู่ระหว่างกลางน้ำฮวงโหและน้ำหยางจื่อ ในตำนานของจีนเองเขียน ไว้ว่าเมื่อเมือง “ปง” นี้ยังไม่รวมกับจีน เมืองนี้ปกครองกันเองมาได้ ๖๗๖ ปี ถ้าพิจารณาดูเมืองปงนี้ อายุเมืองคงตั้งมาก่อน พ.ศ. ได้ ๑๔๕๔ ปี นั้นแล

ขงจื้อ ได้เขียนไว้ด้วยว่าคนชาติปงเหล่านี้ยังคงเป็นคนป่าอยู่เหมือน เดิมแม้จะตกเป็นข้าจีนแล้วก็ตาม และพระเจ้าแผ่นดินของเขาก็ยังคงมีเหมือน เดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลงจีนไม่ได้ปลดออกจากตำแหน่ง, แต่ยกย่องให้เท่ากับ พระมหากษัตริย์องค์หนึ่งด้วย เราจึงได้รู้ว่าเมืองนี้มีประชากรถึง ๘,๐๐๐ คนทีเดียว บ้านเมืองก็ใหญ่โตไพศาล เราลองมาฟังหมอดูดซึ่งเขียนไว้ตอนหนึ่งว่า ถ้าคน ป่าเหล่านี้ไม่แข็งแรงจริงเงินเขาคงไม่ยกย่องเสียใหญ่โต แสดงว่าเมืองนี้ต้องใหญ่ แน่ ๆ ผู้ค้นตำนานทั้งหลายมาสนใจก็เพราะคำว่า “ปง” คำ ๆ นี้บางทีก็เปลี่ยน ไปเป็น “ปอง” (𠂇) หรือ “พงโปง” (𠂇) และในเมืองไตเดี่ยวนี้ ก็ยังมีชื่อ “พง” อยู่หลายเมือง เช่นเมืองมูพง (𠂇) ซึ่งจีนเรียกว่า แสหนวี ไตบางพวกยังเรียกชื่อตัวเองว่า “ไตพง” (𠂇) “ไตปอง” (𠂇) ก็มีอยู่ สำหรับเมืองปงนี้ถ้าพิจารณากันดี ๆ แล้วแน่นอนที่ เดียวว่าเมืองนี้ต้องเป็นอาณาจักรไตสมัยเก่า ไตสมัยก่อนอย่างแน่นอนและเป็น เมืองหลวงของไตเมืองหนึ่งด้วย

อีกเมืองหนึ่งมีชื่อว่า “จุง” (𠂇) เมืองนี้เคยรบกับจีนมามากมาย ก่อนที่จะตกอยู่ในอาณาจักรของจีน คิงปักกือ (𠂇) เชื่อว่าเมือง จุงนี้เป็นอาณาจักรของคนป่าที่ใหญ่ที่สุด ที่จีนรวบรวมได้ตั้งแต่ทางเหนือถึงตอน

กลางของน้ำฮวงโหและน้ำหยางจื่อตะวันออกยาวตามน้ำสองสายนี้ คนชาติจูนี
เป็นพวกไตเหมือนกันในตำนานจีนเขียนไว้ว่าคนชาติจูนีสืบสายสกุลมาจากคนชาติ
จุงจา (จุงจุง) สมัยก่อนแน่

ที่นี้คำว่า “ไต” มันแปลว่าอะไร ผู้ค้นตำนานทั้งหลายลงความเห็น
เป็นเสียงเดียวกันว่า “ใหญ่” ใหญ่นี้หมายความว่าคนใหญ่ เหมือนกับคำว่า
“อ้ายลาว” สำหรับความหมายที่หมายถึงความเป็นอิสระอธิปไตยไม่เป็นข้าใคร
นั้น ความหมายเหล่านี้ มาว่ากันเอาในสมัยเดียวกันนี้เอง ไม่ใช่ความหมายที่มี
มาแต่เดิม คำว่า “ชาวชาน” (จุงจุง) ก็แปลว่าไต หรือไตใหญ่เหมือนกัน
ซึ่งความเหล่านี้คนไตต้องรู้และเข้าใจดีและไม่แปลว่ามีเอกราชอธิปไตยอะไร^{๑๒}

เจ้าศึกเยริน (เยจุง) ชาวฝรั่งเศสได้เขียนไว้ว่าพวกเชื้อชาติไต
นั้นเมื่อก่อนนั้นเขาเรียกว่า “ลาว” (จุง) หรือ “อ้ายลาว” (จุง) เป็นคำสามัญที่ใช้เรียกกันทั่วไป และใช้เรียกแทนตัวเอง ความข้อนี้ผู้ค้น
ประวัติตำนานทั้งหลายได้พากันคัดค้านอย่างมาก เจ้าศึกเยรินได้กล่าวต่อไปว่า
อันผู้ค้นตำนานทั้งหลายต่างเห็นดีว่า “อ้ายลาว” นั้นควรหมายถึงคน เช่นเดียวกับ
กับพวกเชื้อชาติต่าง ๆ เช่น ชมิ (ชมิ), ชมุ (ชมุ), เขมร (ชมุ) เหล่านี้มีความหมายเป็น “คน” ทั้งหมดและคำพวกนี้ก็ยังเป็นคำสมัยเก่าแก่ที่สุด
เป็นคำสรรพนามที่ ๑ ซึ่งใช้เรียกตัวเองเช่นข้าพเจ้า, เรา^{๑๓} หมอติตก็เป็นอีก
ผู้หนึ่งที่สนับสนุน เยริน ว่า “ลาว” นั้นหมายถึงคนแลเชื้อชาติที่พูดความไต
ได้เรียกตัวเองว่า “เรา” หรือ “ลาว” มาตั้งแต่ในสมัยก่อนแล้ว หมอติตได้
เขียนข้อเท็จจริงไว้ด้วยว่า.. “เพราะข้าพเจ้าได้เที่ยวไปในเมืองจีนเพื่อแสวงหาที่
อยู่ของคนไต พูดไตซึ่งต้องใช้เวลานานพอสมควรจึงรู้ว่าพวกที่ไม่รู้หนังสือ
เรียกตัวเองว่า “เรา” หรือ “ลาว” ทั้งสิ้น แต่ผู้ที่อ่านออกเขียนได้รู้หนังสือพวก
นี้จะเรียกตัวเองว่า “ไต” ไตนั้นเป็นคำในหนังสือมิได้เรียกเฉพาะผู้รู้หนังสือ
รู้ธรรมจึงจะเรียกตัวเองว่าไตเท่านั้น”^{๑๔}

^{๑๒} หน้า ๔๐
^{๑๓} หน้า ๔๑
^{๑๔} หน้า ๔๒

นอกจากคำว่า อ้ายลาว และลาว แล้ว คำว่าไต้ก็ยังแยกแตกออกเป็นหลายกลุ่ม หลายพวก อย่างเช่น ไตมุง (ต๋:มุง:) ไตลุง (ต๋:ลุง:) ไตปา (ต๋:ปา:) ที่จริงก็เป็นไตเหมือนกันเพราะเก้า (ตระกูล) มันเป็นไต ปลายมันแยกออกไปเหมือนอย่างที่ไตหรือจิ้นเรียกกัน เช่น ไตเมา (ต๋:เมา:) เพราะพวกนี้ อยู่ใกล้ลำน้ำเมาจึงเรียกตามลำน้ำและ “ไต้น้ำคำ” ก็เหมือนกันพวกนี้อาศัยอยู่ สายน้ำตามฝั่งน้ำคำ (แม่น้ำคำ) จึงเรียก “ไต้น้ำคำ”

ครูลวงลาซุเปอร์ (ญ:ลู่บู่:กี:) ได้ค้นในตำนานเก่าแก่ของจิ้น และพบเรื่องราวของชาติไต ครั้งแรกในสมัยพระเจ้าแผ่นดิน “ยุ” (ยู) เสวยราชย์ก่อน พ.ศ. ได้ ๒๒๐๘ ปี จนถึงปัจจุบันนี้นับได้แล้ว ๔๑๕๕ ปี ในหนังสือตำนานของจิ้นยังเขียนไว้อีกว่าพวกเชื้อไตเขาเรียกกันว่า “มุง” (มุง:) ในบางท้องถิ่นก็เรียกว่า “ต้ามุง” (ต้ามุง:) ซึ่งแปลว่า “มุงใหญ่” ที่อยู่ของไตสมัยนั้นคือบริเวณซีซอน (ซีซอน) ในปัจจุบัน รวมทั้งทางตอนกลางและตอนใต้ของจิ้นด้วย หมอติดอดได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับไทยมุงไว้ด้วยว่า เดี่ยวนี้คำว่า “มุง” นั้น ไม่ได้ใช้เรียกกันมากเท่ากับคำว่า ลาว, ไต และชาน แต่ก็เชื่อว่าเป็นพวกไตเหมือนกันอย่างไม่มีปัญหา^๙

หมอติดอดเขียนไว้ว่าเชื้อชาติต้ามุงที่ในตำนานของจิ้นกล่าวถึงนั้นปรากฏในปีก่อน พ.ศ. ได้ ๒๒๐๐ ปีนั้น **หมอติดอด**เชื่อว่า เชื้อชาติต้ามุงนี้น่าจะเป็นพวกเดียวกันกับพวก “อ้ายลาว” ซึ่งพวกอ้ายลาวนี้ได้เป็นเจ้าปกครองแผ่นดินในจิ้นก่อนที่จิ้นจะมาจากทางตะวันตกไม่นานคือราวปีก่อน พ.ศ. ได้ ๒๒๐๐ ปี^{๑๐}

คอต ครอรเรน (คอต:ครอรเรน:) ได้เขียนไว้เช่นกันว่าจิ้นเขามาเกี่ยวข้องกับติดต่อกับอาณาจักรไตที่เรียกว่าต้ามุงนั้นในสมัยพระเจ้าแผ่นดิน “ยุ” (ยู) สมัยนั้นเมืองไตตั้งอยู่ทางตะวันออกเมืองซีซอนในปัจจุบัน เรื่องนี้เกิดขึ้นในสมัยก่อน พ.ศ. ได้ ๑๙๑๗ ปี หรือเวลาล่วงมาแล้ว ๓๙๒๗ ปี ในตำนานจิ้นได้เขียนไว้อีกว่าคำที่ใช้เรียกพวกไตในสมัยนั้นมี ๒ ชื่อคือ **ไตลุง** กับ **ไตปา** บางทีอาจเรียกตามชื่อภูเขา “กยูลง” (กยูลง:) ก็ได้ กยุนั้นแปลว่าภูเขาหรือป่า ซึ่งเป็นคำในสมัยก่อน

^๙ หน้า ๔๔

^{๑๐} หน้า ๔๕

นอกจากนี้ยังมีไตอีกพวกหนึ่งที่จีนเขาเรียกว่า “ลาว” (𠵼) ซึ่งอยู่ทางตอนกลางเมืองโฮนาน (𠵼, ฮูเป่ (𠵼), อันฮุย (𠵼) พวกลาวอยู่ตามบริเวณนี้มานานมาก ก่อนที่จะย้ายมาอยู่แถวเซาญลุง และเรายังได้พบกับคนไตหมู่อื่น ๆ ที่เรียกว่า มุง (𠵼), ลุง (𠵼), ปา (𠵼), ปง (𠵼), ลาว (𠵼) ตามฝั่งซ้ายของน้ำหยางจื่อในเมืองซีซอนด้านตะวันตกตลอดถึงมหาสมุทร ก่อนจะเปลี่ยนไปตามเมืองกิงซู (𠵼) ซึ่งมีภูเขาใหญ่อยู่ลูกหนึ่งเรียกว่า “ดอยลาว” (𠵼) ชื่อดอยลาวนี้จะเรียกตามภูเขาหรือเรียกตามชื่อคน ยังไม่ทราบแน่ชัด แต่ส่วนมากชื่อไตมักจะเรียกตามที่อยู่เช่นไตเมา ไตน้ำคำ ไตแสนทวีลีปอ (𠵼) เป็นต้น^{๑๗}

คอด ครอเรน ยังเขียนต่อไปอีกว่า พวกเชื้อชาติไตที่ตั้งอาณาจักรต่าง ๆ ตามที่กล่าวมานั้น เรื่องการแผ่ขยายอาณาจักรออกไป มักจะเป็นเรื่องของใครของมันไม่มีการรวมตัวกันอย่างจริงจัง ซึ่งต่างจากพวกจีน ซึ่งมีการรวมตัวกันเหนียวแน่นจนเกิดเป็นชาติเป็นแผ่นดินที่ยิ่งใหญ่ขึ้นมา เรื่องราวของจีนที่รู้จักกันก็รู้เพียงว่าเขาได้จากถิ่นกำเนิดหรือที่อยู่ดั้งเดิมมานานมาได้ ๔๐๐๐ ปีแล้ว นอกนั้นไม่มีใครรู้มากไปกว่านี้^{๑๘}

ไตเป็นชาติที่เก่าแก่มากและเจริญรุ่งเรืองมาเท่าไร

ข้อเขียนที่จะเขียนต่อไปนี้เป็นของหมอด็อดเขียนไว้บ้าง คนอื่นเขียนไว้บ้าง เช่น ข้อเขียนของครูหลวงลาซุเปอร์รี่ ซึ่งไปอ่านพบเรื่องของไตและลาวที่ียง (𠵼) ในตำนานของจีนว่า ในรัชสมัยของพระเจ้าแผ่นดินจีนทรงพระนามว่า “กั” (𠵼) ซึ่งเป็นเชื้อสายชาวฮั่น (จีน) พระองค์ได้ส่งผู้แทนชื่อว่า “มังกู” (𠵼) ไปติดต่อกับชนชาติปา ซึ่งอยู่ตอนตะวันตกเมืองซีซอน ปีที่ไปติดต่อนั้นก่อน พ.ศ. ได้ ๑๔๗๑ ปี สมัยนั้นพวกปาและลุงอยู่ใกล้กัน และมีเรื่องราวอยู่ไม่น้อยที่ปรากฏในตำนานของจีน^{๑๙}

^{๑๗} หน้า ๔๗

^{๑๘} หน้า ๔๘

^{๑๙} หน้า ๔๙-๕๐

หมอด็อคเขียนไว้ว่าเมื่อ ปี ค.ศ. ๑๕๐๑ (พ.ศ.๒๔๔๔) ได้เดินทางไป ตอนใต้เมืองยูนนานเพื่อแสวงหาดำหนานคนไต และแก่ได้ไปพบกับพวกคนไตสูง ไตปามีมากมาย พวกไตสูงนั้นจีนสมัยใหม่เรียกว่า “ลุงคิน” (လူငို: ဟူၚ်း) หมายถึง คนชาติใหญ่ ส่วนไตปานั้นจีนเรียกว่า “ปายี” (ပူးယီး) หมายถึง คนเถื่อนคนป่า หมอด็อคได้เขียนต่อไปว่าความพูด (ภาษา) ของไตสองพวกนี้ เหมือนกับไตใหญ่ (တူးလူငို) ไตยวน (ထူးပူးဝီး) และครูหลวงลาซุเปอร์ เรียกคนสองพวกนี้ว่าเป็นตัวแทนของพวก “ปา” เมื่อก่อนนั้น เพราะลักษณะ รูปร่างเหมือนกับคนไทยใหญ่ และคนไทยใหญ่เขาก็นับถือว่าเป็นเชื้อชาติเดียวกันจึงไม่มีข้อสงสัยอะไร^{๒๐}

เราน่าจะพิจารณาว่าเมื่อจีนเขียนตำนานเรื่อง “คนปา” นั้น ชาวปา เคยมีบ้านมีเมืองมีพระเจ้าแผ่นดินปกครองตนเอง ก่อนที่พระเจ้าแผ่นดินของจีนจะส่งผู้แทนไปเจรจาด้วย แต่มีข้อสงสัยอยู่ชนิดหนึ่งว่าอาณาจักรปานั้นมีความ มั่นคงเพียงใด เพราะไม่มีข้อบ่งชี้อะไรเหมือนกับพวกไตมุง ไตมุงนั้นเคยมี อาณาจักรมีบ้านเมืองมีกฎหมายระเบียบการปกครองมาช้านานแล้ว คนสองกลุ่ม นี้มักเรียกตัวเองว่าลาว หรืออ้ายลาวและจะยังเรียกกันจนถึงสมัยนี้หรือไม่ นั้น ยังไม่มีข้อชี้แจงชัดเจน แต่ในข้อเขียนหรือตำนานของจีน ยืนยันว่าต้อง เรียกลาวหรืออ้ายลาวอย่างแน่นอน ตามธรรมดาพวกไตส่วนมากมักใช้คำสอง คำเรียกชื่อพวกกันเอง คำหนึ่งเป็นชื่อเชื้อชาติอีกคำหนึ่งเป็นชื่อพวกตัวเองเช่น ไตลื้อ (တူးလื้อ) ไตเงิน (တူးเงิน) ไตดำ (တူးดำ) ไตคำตี (တူးคำตี) ไตกุตี (တူးกุตี) ไตกอ (တူးกอ) ฯลฯ ใช้ชื่อเรียกอย่างนี้ทั้งนั้นพวกปาสสมัย ใหม่เดี๋ยวนี้ก็ยังไม่ถือตัวเองว่าเป็นไตหรืออ้ายลาวอยู่ ความข้อนี้แสดงว่าคนปา สมัยใหม่กับสมัยก่อน ๆ นั้นก็ไม่เปลี่ยนไปจากเดิมเท่าไรนัก^{๒๑}

ตามคักราช (သက္ကရာဇ်) ของพม่า อูเคอ (အုက္ခရာဇ်) เขียนไว้เมื่อก่อน พ.ศ. ได้ ๒๒๐๐ ปี นั้น อาณาจักรบาบิโลน (ဘာบิโลน) และอัสติกา (အတ်တီကာ) เพิ่งจะตั้งอาณาจักรได้นานเพียง ๒๐ ปี เท่านั้น

^{๒๐} หน้า ๕๑

^{๒๑} หน้า ๕๒-๕๓

กษัตริย์เมเนต (Ἐμμένετος) หรือ มิซาริม (Μιζαριμ) ก็ยังไม่ได้ตั้งเมืองอียิปต์ (Ἰγυπία) ดังนั้นพวกเชื้อชาติอ้ายลาวหรือไตจึงมีความเป็นมาก่อนชาติใครอื่นเขา เพราะว่าประการหนึ่งเมื่อชาติอันเก่าแก่เช่น บาบิโลน, อัสติลา แม้อาณาจักรไปทางตะวันตกจนถึงอินเดียชั้น พวกไตเขามีอาณาจักรและบ้านเมืองต่าง ๆ มาก่อนนานแล้ว ดังนั้นถ้าพูดถึงคนสมัยก่อน พวกอ้ายลาวหรือไตได้ตั้งบ้านเมืองมาก่อนใครอื่น เป็นชาติเก่าแก่ยาวนานที่สุดเก่าที่สุดชาติหนึ่ง^{๒๒}

อีกประการหนึ่งถ้าเอาตามคักราช พิค้อบอูเคอนั้น พวกอ้ายลาวได้ตั้งอาณาจักรเหนือแผ่นดินใหญ่ของจีนทั้งหมด โดยตั้งบ้านเรือนและเมืองหลวงอยู่ทางตอนเหนือของน้ำหยางจี้ก่อนแล้วในสมัยนั้น โมเสต (Μωυσειδης) ยังไม่ทันเกิดเมืองทรอย (Τροια) ยังไม่ได้ตั้ง แม้แต่กรุงโรม (Ρωμη) เองก็เพิ่งจะมาสร้างขึ้นเมื่อราว ๘๐๐ ปีนี้เอง และในสมัยก่อนหน้านั้นพวกเชื้อชาติอ้ายลาวเขามีพร้อมแล้วทั้งคำพูดจา (ภาษา) ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมและกฎระเบียบต่าง ๆ ในการปกครองดูแลอาณาจักรตนเอง และมีบางพวกอพยพไปตั้งเมืองใหม่ บางพวกก็ไปอยู่ปะปนกับจีนสุดท้ายกลายเป็นจีนไปเป็นส่วนมากก็มี^{๒๓}

ถ้าเราค้นดูบางตำนานที่ว่าไตมาจากจีนนั้น ความนี้ยังมีข้อสงสัยอีกหลายอย่าง ครูหลวงลาซุเปอรี เห็นว่าข้อความอันนี้ไม่ถูกต้องถ้าดูตามลักษณะใหญ่ ๆ แล้ว ไตต้องเป็นพีจีนเสียด้วยซ้ำ^{๒๔} เรื่องชนชาติไตนี้มีความเจริญรุ่งเรืองมานานเท่าไร ผู้ค้นคว้าตำนานทั้งหลายได้พร้อมกันค้านเป็นเสียงเดียวกันว่า ไตเมื่อสมัยก่อนนั้นมีความเจริญรุ่งเรืองมากมีพระเจ้าแผ่นดิน มีบ้านเมืองของตัวเองมาก่อนแล้วเตโอดอกกียาด (Τεοδοκιανος) ชาวฝรั่งเศสคนหนึ่งได้เขียนไว้ตอนหนึ่งว่าชนชาติไตสมัยก่อนนั้นเจริญรุ่งเรืองมาก่อนใครในโลกนี้ ซึ่งมีข้อความที่เป็นลัทธิพยานหลายราย เชื่อถือได้ว่าเมื่อฝรั่งเมือง

^{๒๒} หน้า ๕๔

^{๒๓} หน้า ๕๕

^{๒๔} หน้า ๕๖

ตะวันตกยังกำลังเป็นคนเถื่อนคนป่าอยู่นั้นพวกไตเขามีบ้านเมืองมีกฎหมายปกครอง
อย่างดีแล้ว^{๒๔}

เจ้าहारเควิต (๓๐:๐๐๖) : ผู้เขียนตำนานเมืองยูนนานได้กล่าวเรื่อง
ไตไว้สองตอน ตอนหนึ่งนั้นมีในหนังสือหน้า ๒๐ ความว่า ไตเคยเจริญรุ่งเรืองมี
อาณาจักรกว้างใหญ่ไพศาล อีกตอนหนึ่งมีในหน้า ๓๘ เขียนไว้ว่าชนชาติไตมี
ความเจริญรุ่งเรืองกว่าจีนอันว่านั้นจริงแล้ว หมอต้อดเคยเขียนไว้ตอนหนึ่งด้วยว่า
เมื่อข้าพเจ้าได้ไปอยู่ไปกินกับคนไตในเมืองจินนานถึง ๒๕ ปี และตามที่ได้เห็น
จีนกับไตมีความเจริญพอ ๆ กัน ไม่มีใครล้ำหน้ากัน ยกเว้นเรื่องการกิน การอยู่
วัฒนธรรมไตดีกว่าจีน เพราะว่าที่อยู่เป็นน้ำดินหินผาไม่เหมือนกัน ถ้าที่อยู่
เหมือนกัน คนสองชาตินี้ก็เจริญเท่ากันได้^{๒๖}

เรื่องชาติไตเราที่ว่าเจริญรุ่งเรืองมาตลอดนั้นไม่ใช่ว่ากันไปตามเรื่องตาม
ราวไม่มีสาระแก่นสารแบบคิดเอาเองเขียนเอาเองเหล่านี้ไม่ใช่ ที่จริงผู้ค้นตำนาน
ทั้งหลายได้เห็นในหนังสือจีน ที่เขียนเรื่องไตไว้ในตำนานเก่าแก่ของจีนมากมาย
เรื่องหนังสือหรือตำนานพื้นเมืองของไตนั้นมีอยู่ไม่มากนัก เพราะ ๑) คนไต
ได้หนีได้ย้ายที่อยู่ที่ยาก ทิ้งบ้านทิ้งเมืองบ่อยครั้ง ๒) คนไตไม่ชอบเขียนหนังสือ
หนังสือตั้งแต่สมัยก่อนมาจนถึงปัจจุบัน ๓) หนังสือหนังสือที่เขียนที่มีอยู่เก็บ
ไว้ไม่แน่นอน และไม่ดูแลรักษาให้ดีเมื่อเวลามีศัตรูมาแทรกบรธาฆ่าฟัน ก็ถูก
ศัตรูเก็บเผาไฟหมดไม่เหลือไว้ ทั้งสามประการที่กล่าวมานี้คือสาเหตุทำให้ตำนาน
หนังสือของไตไม่มีครบถ้วน แต่ว่าพวกไตยังมีบุญวาสนาอยู่บ้างเพราะมีผู้สนใจ
ไปค้นหาแสวงหาไปอยู่ไปนอนไปกินด้วย และเขียนเป็นตัวหนังสือออกมา นับ
เป็นบุญสันพันของไตที่มีผู้อุทิศสละเวลาไปค้นหาแสวงหาทุกที่ทุกทางสืบถามเรื่องเชื้อ
ชาติไตอย่างครบถ้วนดี มีทั้งผู้สอนศาสนา ขุนศึก เจ้าใหญ่นายโต ตำนานต่าง ๆ
เหล่านี้ได้สืบทอดกันมาอย่างช้านานและพร้อมทั้งเผยแพร่ให้พวกไตได้เห็นเชื้อชาติ
ของตนเอง เพื่อลูก ๆ หลาน ๆ จะได้สืบทอดกันต่อไปข้างหน้าอย่างสมความ
ตั้งใจของไตด้วยประการฉะนี้

^{๒๔} หน้า ๕๗

^{๒๖} หน้า ๕๘

หลักฐานเรื่องเชื้อชาติไตในสมัยก่อนนั้น

อันผู้ค้นตำนานทั้งหลายได้ค้นพบในตำนานของจีน ๓ ครั้งด้วยกัน คือ

ครั้งที่หนึ่ง นั้นครุหลวงลาซุเปอริ (ལུ་ཤུ་ལོ་ལི་) ได้ค้นพบเป็นคนแรกความว่าในสมัยพระเจ้าแผ่นดินของจีนพระนามว่า “ยุ” (嬴) พระองค์ขึ้นครองราชย์ก่อน พ.ศ. ได้ ๑๖๖๕ ปี หรือล่วงมาแล้ว ๔๑๘๔ ปี สมัยนั้นจีนยังแผ่อาณาเขตไม่ใหญ่เท่าไรนัก และทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ได้ขยายไปติดกับคนชาติหนึ่งชื่อว่า “ต้ามุง” (吐蕃) มีอาณาจักรใหญ่โตมาก ปัจจุบันอยู่บริเวณตะวันตกเฉียงเหนือและเหนือ (๒๓๑๓) ได้เขียนความไว้ตอนหนึ่งว่า กษัตริย์ของจีนที่ทรงพระนามว่า “ยุ” นั้น คนจีนเขายกย่องว่าเป็นมหาราชพระองค์หนึ่ง มีพระปรีชาสามารถในทุกด้าน สมัยของพระองค์เป็นสมัยที่สร้างขยายอาณาจักรรวบรวมพื้นแผ่นดินต่าง ๆ เข้ามาอยู่ภายใต้การปกครองของพระองค์ และถ้าอาณาจักรของไตหรือต้ามุงไม่ใหญ่ไม่แข็งแรงจริง ๆ แล้วก็คงตกอยู่ภายใต้อำนาจของคนจีนแน่นอน สมัยนั้นนอกจากจีนจะไม่รุกรานแล้ว จีนยังส่งทูตมาติดต่อด้วยและเรียกไตพวกนี้ว่า “ใหญ่” จากข้อสันนิษฐานอาณาจักรของไตแห่งนี้คงใช้เวลาในการสร้างหลักปักฐานมานานนับพันปีแต่หลักฐานไม่ปรากฏชัด จึงจำเป็นต้องอาศัยหลักฐานจากตำนานของจีนที่เขียนไว้และพอจะเชื่อได้ว่าไตเคยมีอาณาจักรมั่นคงมาก่อน พ.ศ. ได้ ๑๖๖๕ ปี หรือราว ๆ ๔๑๘๔ ปี มาแล้ว

ครั้งที่สอง เรื่องเชื้อชาติไตที่ปรากฏในตำนานจีนอีกครั้งหนึ่ง ห่างจากครั้งที่หนึ่งราวอีก ๒๐๐ ปีต่อมา ในสมัยพระเจ้าแผ่นดิน “ซา” (沙) ความว่าพระองค์ได้ส่งราชทูตไปติดต่อเป็นไมตรีกับอาณาจักรปา (巴) ซึ่งเป็นเมืองหลวงของพวกไต ราวก่อน พ.ศ. ได้ ๑๔๒๘ ปี เมืองป้านี้อยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือติดกับเมืองลุง (陇) ซึ่งเป็นคนเชื้อชาติเดียวกันแต่แยกเป็น ๒ ราชธานี แสดงให้เห็นว่าเมืองทั้งสองนี้ต้องมีความมั่นคงแข็งแรงจึงได้ส่งราชทูตไปติดต่อหลายครั้งหลายหน

ครั้งที่สาม ในตำนานจีนได้เขียนไว้ว่า ในสมัยพระเจ้าแผ่นดินจิน ทรงพระนามว่า “กา” (加) ได้เกิดกบฏแย่งชิงราชสมบัติขึ้น พระเจ้ากา ได้หนีไปพึ่งพวกไต พระเจ้าคัง (匡) ได้สถาปนาตนเป็นกษัตริย์องค์ใหม่ รวาก่อน พ.ศ. ได้ ๑๒๓๗ ปี หรือล่วงมาแล้วราว ๓๗๓๖ ปี ในยุคนั้นอาณาจักรไตมีความรุ่งเรืองแข็งแรงมาก แม้แต่กษัตริย์ของจีนก็ยังหนีไปพึ่งพาอาศัย เป็นร่มเงาของพระองค์

พูดถึงเรื่องไตสมัยก่อนนั้นเป็นชาติที่เคยเจริญรุ่งเรือง และมีประวัติเป็นมายาวนานมากที่สุดชาติหนึ่ง ผู้ค้นทางตำนานทั้งหลายเขียนไว้ว่า **ไตเป็นชาติที่มีมาก่อนจีน** เรื่องนี้มีหลักฐานต่าง ๆ ก็มาก และที่ว่าไตเขาเคยอยู่ในเมืองจีนมาก่อนนั้นผู้รู้ทั้งหลายเชื่อว่าจีนเขามาจากหนองหลวง (ทะเลสาบ) เขตสเปน (เวียงจันทน์) ซึ่งเป็นหนองใหญ่มาก ๆ ถ้าดูตามแผนที่จะอยู่ในอาณาจักรของโซเวียต ปัจจุบันอันว่าจีนเขาอพยพมาจากหนองหลวงนั้นมีหลักฐานบ่งชี้อยู่หลายประการเช่นตัวหนังสือของจีนที่เคยใช้สมัยก่อนเหมือนกับตัวหนังสือของชาวอักกทา (กวม) ที่อาศัยอยู่ใกล้ ๆ กับหนองหลวง อีกอย่างการก่อสร้างที่อยู่อาศัย ประเพณี ขนบธรรมเนียมการปกครองของจีนก็เหมือนกันอย่างยิ่งกับชาวอักกทา และจีนสมัยก่อนจัดการปกครองออกเป็น ๑๒ เมือง หรือ ๑๒ เขต ซึ่งก็ไปเหมือนกับคนเชื้อชาติ “สุลานา” (ซูลานา) ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตสเปนใกล้หนองหลวงนั้น และอีกประการหนึ่ง การนับถือเทวดาที่มีลูกศิษย์ ๖ คนนั้นก็เหมือนกับพวกสุลานา การดูหมิ่น ขูดรีด ทำร้าย ของจีนสมัยก่อนนั้นก็เหมือนกันกับเชื้อชาติต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้รอบหนองหลวง นอกจากนี้เชื้อสายพระเจ้าแผ่นดินจีนสมัยก่อนคนจีนเรียกว่า “วังตี้” (หวังตี้) ก็ไปเหมือนกับผู้คนที่อยู่ใกล้ ๆ หนองหลวงเรียกหัวหน้าเขาว่า “นาคุณตี้” (นาจันตี้) เพราะอย่างนี้อันว่าจีนอพยพมาจากหนองหลวงเขตสเปนนั้นเป็นอันแน่ใจไม่มีข้อสงสัยใด ๆ

การอพยพจากหนองหลวงเขตสเปนในสมัยก่อนนั้นถ้าดูตามแผนที่จีนคงเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ พอสมควรกว่าจะมาพบกับอาณาจักรของคนไต เพราะระยะทางไกลกันมากทีเดียว ซึ่งจีนต้องใช้เวลาในการแผ่อาณาเขตนานถึง ๒,๐๐๐ กว่าปี กว่าจะมาพบกับพวกคนไต ข้อเท็จจริงประการหนึ่งจีนเขามีความ

สามารถมากกว่าไต่ในเรื่องหนังสือ เรื่องการเขียนตำนานพื้นบ้านพื้นเมืองไว้ให้ ลูกหลานได้ดูได้ศึกษา ซึ่งผู้ค้นตำนานทั้งหลายก็ได้อาศัยหลักฐานต่าง ๆ ของ จีนเหล่านี้ช่วยในการศึกษาค้นคว้าด้วย

เพราะอย่างนี้เรื่องไตสมัยก่อนนั้นเราแน่ใจได้ว่า

๑. น้ำ ดิน หิน ผา อันจีนเขาปกครองอยู่ทุกวันนี้ เคยเป็น ของไต่มาก่อนไต่เขาเคยสร้างบ้านเมืองสร้างอาณาจักรมั่นคงแข็งแรงมาก่อนจีน แต่หลักฐานตำนานต่าง ๆ นั้น คนไต่ชี้แจงไม่เขียนไว้ให้ลูกหลานได้รู้ได้ศึกษา เหมือนคนจีน

๒. ไต่มีความเจริญรุ่งเรืองมาก่อนจีนในหลาย ๆ ด้าน เช่น การปกครอง ประเพณีและขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ประชาชนต่างอยู่ด้วยกันด้วยความสงบร่มเย็น

๓. ไต่มีอาณาจักรที่มั่นคงแข็งแรง ประชาชนมีความสามัคคีพร้อมเพรียงกันจีนจึงจำเป็นแผ่อาณาเขตไปทางทิศตะวันออกแทน ต่อมาไต่ได้แตกออกเป็นหลายกลุ่มหลายพวกไม่สามัคคีกันเหมือนเดิม สุดท้ายต้องแพ้จีนหนีจีน อีกอย่างหนึ่งเรื่องการรบกันไต่อาจดีกว่าจีนเป็นไหน ๆ แต่ปัญญาในการโฆษณาหลอกลวงไต่ขาดข้อนี้ จนที่สุดท้ายจีนก็สามารถรบเอาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรจีน ข้อนี้จึงแน่ใจได้ว่าไต่เขาสร้างบ้านเมืองก่อนจีน ไต่เป็นเจ้าของ จีนเป็นแขกผู้ มาทีหลัง จากเรื่องราวเหล่านี้คงเป็นข้อคิดข้อเตือนใจให้คนไต่ทุกเผ่าได้รู้ว่าเราถูก จีนรุกรานมาอยู่ตลอด

บทที่ ๒

ตอนที่ ๑

อาณาจักรไตสมัยน่านเจ้า

อาณาจักรไตสมัยน่านเจ้านี้ปรากฏว่ามีรายละเอียดในตำนานของน่านเจ้าเองไม่น้อย “น่านเจ้า” อันว่านั่นแปลว่า “เจ้าไต” หรือ “เจ้าฝ่ายไต” ซึ่งพวกไตได้มาสร้างบ้านเมืองขึ้นใหม่ที่นี้ก็เพราะถูกจีนรุกรานไล่จับจึงหนีอพยพกันมาหมอดัตคือว่าไตอพยพลงมาก่อน พ.ศ. ได้ ๔๐ ปี หรือล่วงมาแล้ว ๒๕๗๐ ปี โดยย้ายลงมากันไม่ขาดสาย หลักฐานช่วงนี้ขาดตอนไปเพราะไม่รู้ว่ามีไตพวกไหนบ้างที่ย้ายมาอยู่ในน่านเจ้า แต่หมอดัตเชื่อว่า ในราวปี พ.ศ. ๒๐๕ อาณาจักรไตที่เมืองซีซอน ถูกกองทัพจีนโจมตีเสียหายหมด และต่อมาในปี พ.ศ. ๔๗๔ นั้นจึงได้ว่าไตได้ย้ายลงไปถึงทะเลสาบอินโดไชน่า (**ภัม, ทุร์, ฏุระ**) ทางตะวันออกเฉียงใต้ ในปี พ.ศ. ๘๘๘ นั้น พวกไตเป็นจำนวนมากได้อพยพข้ามทะเลสาบอินโดไชน่า แต่ว่าก็ยังมาไม่หมดยังคงค้างอยู่ในเมืองจินตอนไต้ นั้นมากกว่า และราวปี พ.ศ. ๑๐๐๐ คนไตบางพวกได้ย้ายไปอยู่ในเมืองยูนนาน กวางสี กวางตุ้ง ในระหว่าง ๑๐๐๐ ปีนี้ ไตอพยพจากจินตอนกลางลงมาอยู่ทางตอนไต้ในทะเลสาบอินโดไชน่า

พวกที่ยังค้างอยู่ในเมืองจินนั้นไม่รวมตัวกันได้แยกย้ายกันอยู่ใคร อยู่มันแต่มีอยู่พวกหนึ่งที่ได้รวมตัวกันตั้งบ้านเมืองขึ้นมาใหม่ อย่างมั่นคงแข็งแรง และขยายอาณาเขตออกไปกว้างไกลติดเข้าไปในเมืองยูนนานทั้งหมด และเมืองไกวเจาเมืองกวางสี อาณาจักรไตใหม่นี้เมืองหลวงเรียกว่า “น่านเจ้า” เกี่ยวกับเมืองหลวงแห่งนี้ผู้ค้นตำนานทั้งหลายเขียนไว้ไม่ค่อยจะตรงกันนัก บางฉบับก็ว่า ตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๑๑๖๑ หมอดัตเขียนว่าเมื่อปี พ.ศ. ๑๑๗๒ อีกฉบับหนึ่งว่าตั้งเมื่อ พ.ศ. ๑๑๘๔ อีกฉบับว่าปี พ.ศ. ๑๑๙๔ สรุปแล้วอย่างไรน่านเจ้าก็ต้องตั้งในระหว่างปี พ.ศ. ๑๑๖๑ - พ.ศ. ๑๑๙๔ ไม่มีใตก็ตั้งปีหนึ่งเป็นแน่

เมืองไตสมัยน่านเจ้านี้มีอายุยืนยาวนานเท่าไร เรื่องนี้ผู้ค้นเขียนตำนานทั้งหลายได้เขียนแยกเป็น ๒ สมัย ในสมัยหนึ่งนั้นเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๑๑๕๒ เมื่อ “เจ้าสีนุโล” (วิสุทฺฐ) หรือ “เสือน่อดาว” (นุ่อดะเว) ได้ตั้งอาณาจักรน่านเจ้าและขึ้นปกครองราชวงศ์สายนี้ไปสิ้นสุดในปี พ.ศ. ๑๔๔๕ ในสมัยที่สองนั้นเป็นยุคผู้ปกครองน่านเจ้าเป็นไตปนกับจีนหรือหลังจากสิ้นสุดพระราชวงศ์เจ้าเสือน่อดาวจนถึงสมัยกุกุไลข่าน (กุกุไล) ครอบเอาเมืองน่านเจ้าได้ในระหว่างปี พ.ศ. ๑๗๕๕ ถึงปี พ.ศ. ๑๘๒๗ ซึ่งเป็นยุคสุดท้ายของอาณาจักรน่านเจ้าก่อนที่จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของจีนไปอย่างไม่มีข้อสงสัย ด้วยเหตุนี้พวกไตเขาจึงพร้อมกันหนีลงมาทางตอนใต้เรื่อย ๆ ไตพวกหนึ่งที่เขาอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ไปได้ไปตั้งเมืองเป็นราชธานีขึ้นใหม่อีกเมืองหนึ่งเรียกว่า “สุโขทัย” (สุโขทัย) ไตเรียกว่าเมือง “ชิงเคือไต” ปรากฏเป็นมาในสมัยนั้นเหมือนกัน

เรื่องตำนานเมืองน่านเจ้าที่เขียนนี้ได้อาศัยข้อมูลหลักฐานจากฉบับของกงสุลอังกฤษที่กุนโฮ (กุนโฮ) เขียนไว้และพิมพ์ออกเผยแพร่เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๗ หรือล่วงมาแล้ว ๘๒ ปี นอกจากนี้ก็ใช้ฉบับของตุแล (ตุแล) ซึ่งเขียนมาจากของจีนอีกต่อหนึ่ง เพราะอย่างนี้ชื่อเรียกบางอย่างจึงมีเสียงคล้าย ๆ กันไปบ้างก็ต้องอดเอา แต่ว่าเราก็ได้รู้เรื่องราวต่าง ๆ ในตำนานเขาพอสมควร ตำนานอีกฉบับหนึ่งที่ปากือ (ปากือ) ได้มานั้นเป็นตัวหนังสือจีน ซึ่งจีนเขาเขียนไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๐๕๓ ล่วงมาแล้ว ๔๒๖ ปี (ราชวงศ์ไตน่านเจ้าสิ้นสุดลงได้ ๖๔๘ ปีมาแล้ว) ปากือได้เขียนไว้ว่า “ตำนานน่านเจ้า ฉบับของหยางคาน (หยางคาน) ซึ่งเขียนออกเผยแพร่เมื่อปี พ.ศ. ๑๕๕๐ ตำนานฉบับนี้ค้นหายากจริง ๆ ดีแต่ว่ามีหมอสอนศาสนาคริสต์เขาได้รักษาไว้อย่างดี ข้าพเจ้าจึงได้มาฉบับหนึ่งจากเมืองยูนนาน”^{๒๗}

ตำนานข้างต้นที่ได้อ่านมามีข้อสันนิษฐานอันหนึ่งว่า ต้นปฐมราชวงศ์ของอาณาจักรน่านเจ้านั้นเคยมีความเกี่ยวพันกับกษัตริย์ “งาดิน” เมือง “มากะทา” (มากะทา) ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของอินเดีย (มากะทา) ถ้าดูไปแล้วมัน

^{๒๗} หน้า ๗๔

ก็ไม่น่าจะมีอะไรเกี่ยวข้องกัน แต่ในตำนานว่าไว้ ได้มีผู้กล้าหาญจากเมือง
มากะทา (မုာ်မာ်) มาปลดปล่อย และตั้งตนเป็นใหญ่รวบรวมหมู่ที่แยก
ตัวออกหรืออยู่ห่างกันทางตอนเหนือของยูนาน (ယူန:သာ်) รวมเป็นบ้าน
เมืองเดียวกันที่เมืองโตเกา (တူဂ်ဂ) และในปี พ.ศ. ๑๓๔๓ (ค.ศ. ๘๐๐)
เมืองมากะทาได้ขยายอาณาจักรมาถึงตอนตะวันตกของเมืองน่านเจ้าในสมัยเจ้าหอ
แสงโต (ကျော်စွာ) ^{๒๔}

ต่อมาป่ากือ (ပုဂ်) ได้เขียนเรื่อง “ลาวสมัยก่อน” และ “อาณาจักร
โบราณเจ้าแสงโต” ลงพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือข่าว “ชัยนารี” (သဲးသဲး) และ
สมุดบันทึกซึ่งตีพิมพ์ในเมืองย่างกุ้ง (ယาง်) ประเทศพม่าว่าข้อความ
ที่เคยสงสัยอยู่นั้นได้เปิดเผย ความจริงออกมาแล้วว่า... เจ้าชายอินดู (အိန္ဒ) คือ
ผู้ที่มาปลดปล่อย และรวบรวมบ้านเล็กเมืองน้อย ตั้งตนเองเป็นกษัตริย์
ปกครองดูแลอาณาจักรต่าง ๆ ในคาบสมุทรอินโดจีน่า (ဘိန္, တူဂ်, မုာ်) ชาว-
บอร์เนียว (မုာ်-ဟေး) และสุมาตรา (မုာ်) เช่นเดียวกับจีนที่เคยเข้าไปปลดปล่อยและ
แผ่อิทธิพลจนถึงเกาหลี (ဂ်), กวางตุ้ง (กัว), ชูโจว (ชู่), ยังโจว (จู่), และในเอเชีย
ตอนกลางจีนได้รวบรวมเมืองต่าง ๆ เข้าไว้ในอาณาจักรและสุดท้ายก็จมหายกลายเป็น
แผ่นดินของจีนจนหมดสิ้น ^{๒๕}

จากตำนานของน่านเจ้าเอง ป่ากือ เชื่อว่าคนไตนั้นเขานับถือพุทธ-
ศาสนากันมาช้านานแล้ว ก่อนปี พ.ศ. ๑๑๕๔ และในตำนานยังกล่าวด้วยว่า
พระเจ้าแผ่นดินองค์แรกของน่านเจ้านั้นมาจาก “เมืองมากะทา” ส่วนที่มาของพุทธ-
ศาสนาในน่านเจ้านั้น ตำนานบางฉบับระบุว่าสืบสายมาจากเมืองลังกา (လင်) ซึ่ง
ข้อนี้อาจจริงเพราะคนไตไม่ว่าสมัยใครเขานับถือ คำสอนขององค์พระพุทธเจ้า
ซึ่งมีอยู่มากมายในเมืองโต เมืองน่านเจ้า และพระไตรปิฎกต่าง ๆ ที่มีอยู่น่า
จะมาจากเมืองลังกา ซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนาในเขตนี้มาก่อนและ
“เจ้าขุนฮ้องกา” คือพระเจ้าแผ่นดินของน่านเจ้าที่ได้นำพระพุทธศาสนาไปสู่คน
ไตและน่านเจ้า

^{๒๔} หน้า ๗๕

^{๒๕} หน้า ๗๖

เกี่ยวกับเรื่องปฐมกษัตริย์ของเมืองต่าง ๆ นั้น คนพม่า (ชาว) เขาเชื่อว่าพระเจ้าแผ่นดินของตนสืบเชื้อสายมาจากวงศ์ของพระพุทธเจ้า ซึ่งต่างจากคนจีนและญี่ปุ่นซึ่งเชื่อว่าปฐมกษัตริย์ของตนนั้นมาจากดวงอาทิตย์และสวรรค์ สำหรับคนไต้หวันก็มีความเชื่อคล้าย ๆ กับคนพม่าว่า ปฐมกษัตริย์ของตนนั้นมาจากเมืองมาเก๊าและเป็นเชื้อสายวงศ์ของพระพุทธเจ้าด้วย และนี่คือสาเหตุที่คนไต้หวันเอาประเพณีความเชื่อของอินเดียมามากกว่าของจีน แม้ว่าจะมีการติดต่อค้าขาย ที่อยู่ที่กินอยู่ติดกับจีนมากกว่าก็ตาม

กษัตริย์พระองค์แรกของคนไต้หวันสร้างอาณาจักรน่านเจ้าขึ้นมานั้น ทรงพระนามว่า “สินุโล” (**สิงหนุต**) หรือ “เสือน่อดาว” (**วูเอซง, นาว**) อีกพระนามหนึ่งเรียกว่า “ตุโร” พระราชบิดาทรงพระนามว่า “เคลุง” หรือ “ลุงกาด” ชื่อเหล่านี้คนจีนเขาบันทึกไว้เป็นตัวหนังสือจีน เมื่ออ่านก็ออกเสียงเป็นจีนไป เพราะอย่างนี้หนังสือที่เขียนเรื่องเมืองน่านเจ้าที่เห็นจะอ่านออกเสียงเป็นไต้หวันไม่มีเลยเหมือนกับคำว่า “โก๊ะล่อฟง” (**โกะ. ลอ. ฟง**) ซึ่งแปลว่า “ขุนลุ่มฟ้า” นั้น จะว่าให้ถูกต้องดี ๆ แล้ว ยังไม่ลงความเห็นเพราะชื่อของกษัตริย์น่านเจ้าที่เขียนกันอยู่ เราสืบเขียนมาจากฝรั่งเศส แล้วฝรั่งก็ไปสืบเขียนต่อมาจากจีน เป็นดังนี้^{๓๐}

เรื่องของเจ้าเสือน่อดาว ในตำนานยังระบุต่ออีกว่า พระมเหสีและน้องของพระองค์เกิดเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ต่อมาเจ้าเสือน่อดาวจึงยกพระธิดาของตนให้แก่เจ้าชายอินเดียวงศ์โคศราชชื่อว่า “ครั้งลัวจิงกุน” (**จิง. ลู. กัง. กุ**) แต่มีตำแหน่งเป็นจอมทัพของจีนตรงกับสมัยราชวงศ์ถัง เพราะได้กำลังเจ้าชายองค์นี้เจ้าเสือน่อดาวพระราชบิดาจึงสามารถสร้างเมืองน่านเจ้าได้เมื่อ พ.ศ. ๖๕๑ มีเมืองหลวงอยู่ไกลจาก “เมืองวาติง” (**จ. วติง**) ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ ๓๕ ลี้ บ้านเมืองคืออยู่ไม่ห่างเท่าไรจิงก็ยกทัพเข้ารุกรานรบเมือง “ยูนนานกิน” เดียวนี้เรียกว่า พูลุง (**พู. ลุง**) เจ้าสินุโลได้ส่งพระราชโอรสไปช่วยจีน และหลังจากที่พระองค์สวรรคตแล้วได้ขึ้นแทนสืบต่อพระชนก ทรงพระนามว่า “ลัวครั้งเย็นดาวแสง” (**ลู. ชิง. ชิง. พัง. นาว. มัง**) เมื่อปี พ.ศ. ๑๒๑๗^{๓๑}

^{๓๐} หน้า

^{๓๑} หน้า ๘๑

ลั่วคริงเย็น เสด็จขึ้นครองราชย์เมื่ออายุได้ ๔๐ ปี หัวหน้าคณะรัฐบาลของพระองค์เป็นชาวจีน พระองค์เคยเสด็จไปเมืองจินถึง ๒ ครั้ง ในปี พ.ศ. ๑๒๑๘ (ค.ศ. ๖๗๕) ในสมัยของพระองค์ทรงเป็นมิตรกับจีนตลอดพระชนมายุ จีนก็ไม่รุกรานไต่ ไต่ก็ไม่รุกรานจีน พระองค์สวรรคตเมื่อปี พ.ศ. ๑๒๕๕ เสด็จราชย์ได้ ๓๘ ปี เมื่อพระชนมายุได้ ๗๘ ปี ในสมัยของพระองค์ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาชั้นเล็กชั้นน้อยทุกหัวเมืองในยูหนานได้พากันเป็นกบฏต่อจีน เพราะถูกจอมทัพของจีน **ลีจิว (ลิ๋งลิ๋งอว)** บังคับขู่เชิญต่าง ๆ นานา แต่พระองค์ยังไม่ผิดกับจีนเป็นมิตรกับจีนตลอดมา^{๓๒}

เมื่อ **ลั่วคริงเย็น** สวรรคตแล้ว พระราชโอรสทรงพระนามว่า “**คิงลั่วพี**” (**ยฺหวี่: ลว: พี**) หรือ **แสงดาวปี (บ๊วยต)** เสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อนานเจ้าสิบต่อไปเมื่อพระชนพรรษาได้ ๔๐ ปี จีนได้ยกย่องพระองค์ว่าเป็นพระเจ้าแผ่นดินของจีนองค์หนึ่งในเมืองมิงนิง (**ยฺหวี่: ชี: ชี**) ตั้งอยู่ใกล้ฝั่งน้ำหยางจื่อ เรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่าแม้ถึงในสมัยนานเจ้าก็ตาม พวกไตที่มีอยู่ในชิววนก็มีมากจริง ๆ และต่อมาในราวปี พ.ศ. ๑๒๕๗ หรือ ค.ศ. ๗๑๔ พระองค์แสงดาวปีได้ส่งราชทูตชื่อกิงคิงไปติดต่อกับพระเจ้าแผ่นดินของจีนที่ปักกิ่ง แต่หลังจากนั้นในปี พ.ศ. ๑๒๖๔ (ค.ศ. ๗๒๑) แสงดาวปีได้คิดคดต่อพระราชวงศ์จีนสกุลถึง แต่พระเจ้าแผ่นดินจีนไม่พิโรธทรงจึงส่งไปทั้งสองฝ่าย พระองค์สวรรคตในปี พ.ศ. ๑๒๗๑ หรือ ค.ศ. ๗๒๘ พระชนมพรรษา ๕๖ ปีครองราชย์ได้ ๑๖ ปี^{๓๓}

พระราชโอรสได้เสด็จขึ้นครองราชสืบต่อ ทรงพระนามว่า “**พีลั่วกัว**” (**เป: ลว: กว**) หรือ **ปีดาวกรัน** พระองค์ยังมีอีก ๒ พระนาม ชื่อว่า “**ไกรลั่วกิด**” และ “**พีไฮไท**” ทรงขึ้นครองราชย์เมื่อพระชนมายุได้ ๓๑ พรรษา พระองค์เป็นผู้รวบรวมเอาเมืองทั้ง ๖ ของนานเจ้าให้รวมเป็นเมืองเดียว ซึ่งแต่เดิมเจ้าเสือน้อยดาวเกรงว่าเมืองต่าง ๆ ของคนไตในอาณาจักรนานเจ้ามีถึง ๓๗ เมืองนั้นปกครองเป็นพวกใครพวกมันดูแลกันเอง พระองค์จึงจัดการปกครองใหม่แบ่งให้เหลือเพียง ๖ หัวเมือง พระองค์ปกครองในเมืองหลวง นอกนั้นส่งพระ-

^{๓๒} หน้า ๘๒

^{๓๓} หน้า ๘๔

ราชวงศ์หรือเจ้าฟ้าไปปกครอง บ้านเมืองก็สงบเรียบร้อยดี ไม่มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นในอีก ๕ เมืองนั้น แต่หลังจากเจ้าเสือหน่อดาวสวรรคตแล้วมาถึงสมัยของปีดาวกรัน พระองค์ได้ส่ง **ติงคราน (ตึงกรัง; 丁耕)** ไปถวายบรรณาการและบังคับมทูลต่อพระเจ้าแผ่นดินจีนว่าพระองค์จะรวบรวมเอา ๕ เมืองใหญ่นั้นเข้ามาอยู่ในปกครองของพระองค์ให้เป็นเมืองอันเดียวกัน พระเจ้าแผ่นดินจีนไม่กล้าห้ามปรามและเสนอความเห็นอะไรออกมาทั้งสิ้น^{๓๔}

มาถึงตอนนี้มีเรื่องดีน่าเอ็นดูมาก คือมีผู้หญิงโตคนหนึ่งในเมืองนำเจ้าหลังจากที่สามีของนางได้เสียไปแล้วไม่นานนัก ได้มีขุนนางของจีนคนหนึ่ง ใช้อำนาจขู่เชิญบังคับให้นางแต่งงานด้วย แต่นางไม่ยินยอม ขุนนางจีนก็ไม่ละความพยายามเมื่อนั้นนางจึงตัดสินใจเด็ดขาด เอาพินมาทอเป็นกองจุดไฟ แล้วจึงตัดสินใจโดดเข้ากองไฟเผาตัวเอง ท่ามกลางสายตาคคนทั้งเมืองที่มุงดู เมื่อนางตายแล้วคนทั้งหลายได้เอากระดูกของนางทำเป็นเจดีย์ และพากันเคารพนับถือว่าเป็นวีรชนคนหนึ่ง มีการจัดงานฉลองให้นางทุกปีและเจ้าเมืองทั้ง ๖ ก็เสด็จมาร่วมงานด้วยเป็นประจำ^{๓๕}

แผนของปีดาวกรันจะเอาเมือง ๕ เมืองที่แยกตัวออกเป็นเมืองใครเมืองมันนั้นมารวมกันเป็นเมืองเดียว พระองค์ได้เชิญเจ้าฟ้าทั้ง ๕ เมืองมาประชุมกันเรื่องการจัดรวมเชื้อชาติไต เจ้าฟ้านั้นมาเพียง ๔ เมือง อีกเมืองหนึ่งไม่มาเมื่อประชุมเสร็จแล้วก็จัดเลี้ยงอาหารและเหล้าเจ้าฟ้าทั้ง ๔ จนเมาหลับไป เมื่อหลับกันหมดแล้ว ปีดาวกรันก็ให้มหาดเล็กเอาไฟจุดเผาเจ้าฟ้าทั้ง ๔ จนสิ้นพระชนม์ทั้งหมดเพราะตกอยู่ในอัครคิไฟ หนีไม่ได้

เจ้าฟ้าทั้ง ๔ ที่ปีดาวกรันเชิญร่วมประชุม มีพระองค์หนึ่งพระมเหสีของพระองค์เกิดสงสัยว่าการประชุมกันครั้งนี้อาจจะเป็นแผนศึกอย่างหนึ่ง นางจึงเอาแหวนวงหนึ่งใส่นิ้วให้สามีไป เมื่อเจ้าฟ้าทั้ง ๔ สิ้นพระชนม์ ปีดาวกรันรับสั่งให้แต่ละเมืองมารับเอาตัวตายกลับไป นางที่เอาแหวนใส่นิ้วสามีนั้นหาตัวตายของสามีได้ง่ายก่อนใคร เพราะความฉลาดรอบคอบของนาง รวมกับความ

^{๓๔} หน้า ๘๕-๘๖

^{๓๕} หน้า ๘๖

งามของนาง บิดาวรณเกิดติดใจเป็นนักหนาคิดจะเอาเป็นมเหสีของพระองค์ แต่นางไม่ยอมได้ขุนผู้ใจบาปแบบนี้ นางกลัวมากถ้าได้อยู่ด้วยกินด้วย นางจึงตัดสินใจเด็ดขาดฆ่าตัวตายทันที หนีให้พ้นไปจากผู้บาปหนาให้รู้แล้วรู้รอดไป ผู้หญิงโตใจเดียวจริง ๆ ^{๓๖}

บิดาวรณได้เสด็จไปเมืองจีน ใน พ.ศ. ๑๒๘๑ หรือ ค.ศ. ๗๓๘ ได้ไปช่วยจีนรบกับทิวเบต (ติวี่ต๊ว) ช่วยรบโจรในเมืองจีน คนจีนขายยกย่อง บิดาวรณกันใหญ่หลวงว่าเป็นเจ้ามหากษัตริย์มหาราชในเมืองยูนนาน หรือเป็น พูเอ (พูเอ) (ปากือครุหลวง เชื่อบิดาวรณ ได้ปกครองแผ่นดินเวียดนาม ด้วย) ต่อมาจีนเลื่อนบิดาวรณขึ้นเป็นชั้น “ไกรธ” (เกะทิวี่) พระองค์ ได้สร้างเมือง “หัวแล้ตาลี” เดียวนี้เรียกว่า “ตาลีฟู” (ตาลีฟู) พระราชโอรสของบิดาวรณทรงพระนามว่า “โก๊ะลือเพียง” (โก๊ะลือเพียง) หรือ กรันดาวพง (โก๊ะลือเพียง) ซึ่งเป็นผู้ที่สามารถปกครองยูนนานได้ทั้งหมด ^{๓๗}

ในปี พ.ศ. ๑๒๗๒ (ค.ศ. ๗๓๙) บิดาวรณได้ช่วยจีนรบกับกฏในเมือง ตีกริง (ลือทิวี่) และยงคราง (ยงคราง) และตั้งเมืองไตหัวเป็น เมืองหลวงในปี พ.ศ. ๑๒๘๓ (ค.ศ. ๗๔๐) ต่อมาตั้งเวียงพัดตุ อีกสอง เวียงเรียกว่า “หัวเวือกหางเวือก” และในปี พ.ศ. ๑๒๘๖ (ค.ศ. ๗๔๓) ได้ตั้ง เวียงยังจุมิ (ยังจุมิ) ในปี พ.ศ. ๑๒๘๙ (ค.ศ. ๗๔๖) ได้ส่งพระเจ้า หลานเธอไปเยือนจีน พระเจ้าแผ่นดินจีนทรงพอพระทัยมากจึงจัดให้อภิเษก- สมรสกับพระราชธิดาของพระองค์ เมื่อเสร็จงานอภิเษกแล้วพระเจ้าแผ่นดินจีน ได้จัดส่งให้ทั้งสองพระองค์เสด็จกลับมาอยู่ยูนนาน และพระราชทานดนตรีคณะ หนึ่งตามเสด็จมาสามมิภักดิ์รับใช้ด้วย ^{๓๘}

เจ้า บิดาวรณ (ปิลอเกาะ) สวรรคต ในปี พ.ศ. ๑๒๙๑ (ค.ศ. ๗๔๘) พระโอรสทรงพระนามว่า “โก๊ะลือเพียง” หรือ กรันดาวพงเสด็จขึ้นครองราชย์ แทนครุหลวงปากือได้เขียนชี้ไว้ว่า ชื่อต่าง ๆ ที่เอ่ยมานี้ในสมัยนั้นเจ้าจะใช้ใน เฉพาะในหมู่เจ้าขุนมูลนาย หรือพวกราษฎรก็ใช้อย่างนี้หรือเปล่ายังเป็นข้อสงสัย อยู่ แต่ที่จริงชื่อเจ้านายสมัยนั้นมีดังนี้ :-

^{๓๖} หน้า ๘๘

^{๓๗} หน้า ๘๙

^{๓๘} หน้า ๙๐

เจ้าสินโล (เสือน้อยดาว)

ลูกเจ้าเสือน้อยดาว	ชื่อว่า	โลคริง หรือ ดาวแสง
ลูกเจ้าดาวแสง	ชื่อว่า	คริงโลพี หรือ แสงดาวบี
ลูกเจ้าแสงดาวบี	ชื่อว่า	พีลอโก๊ะ หรือ บีดาวกรัน
ลูกเจ้าบีดาวกรัน	ชื่อว่า	โก๊ะลอเพียง หรือ กรันดาวพง
ลูกเจ้ากรันดาวพง	ชื่อว่า	เพียงกาอี หรือ พังซุนอ้าย
ลูกเจ้าเพียงกาอี	ชื่อว่า	อิมุสุน หรือ อ้ายมุศึก
ลูกเจ้าอิมุสุน	ชื่อว่า	สุนโก๊ะกรัน หรือ คีกซุนซัน
ลูกเจ้าสุนโก๊ะกรัน	ชื่อว่า	กรันกรันคิงหรือคานกองเมือง

เมื่อเจ้ากรันดาวพงขึ้นครองราชย์นั้นอายุได้ ๓๖ ปี และแต่งตั้งราชโอรสไปครองเมือง “ยางคางู” (យាងកាហូ) เดี่ยวนี้เรียกว่า “เมียงวา” ในสมัยก่อนนั้นเป็นที่อยู่ของชนเชื้อชาติไต^{๓๔}

เมื่อเจ้ากรันดาวพง ขึ้นครองราชย์ใหม่ ๆ นั้น คนจีนในเมืองน่านเจ้าได้พากันก่อความวุ่นวาย ปล้นสะดมจนราษฎรในเมืองนอนตาไม่หลับเป็นสาเหตุจากพระเจ้าแผ่นดินของจีนอยากได้พระมเหสีของพระองค์ พวกราษฎรจึงพากันไปร้องทุกข์ต่อเจ้ากรันดาวพง พระองค์จึงสั่งเตรียมศึกยกทัพออกไปรบ และผนวกเอาแผ่นดินของจีนตามหัวเมืองเล็ก หัวเมืองน้อยเอาเข้ามาอยู่ในอาณาจักรน่านเจ้า เพราะทัพฝ่ายจีนพ่ายแพ้ได้อย่างย่อยยับ

ต่อมาในปี พ.ศ. ๑๒๕๕ (ค.ศ. ๗๕๒) เจ้ากรันดาวพงได้ยกทัพเข้าตีทิเบต เพียงกาอี (បឹងកាអឺ) พระราชโอรสได้รบกับจีนอีกครั้ง คีคครั้งนี้ใกล้กันทางตาลีฟู (តាលីហ្វូ) เพียงกาอีได้รุกไล่ฟันจีนขึ้นไปจนถึงเมืองกริงครัง ทางตะวันตกเมืองซีซอน พระอนุชาของกรันดาวพง ชื่อว่า “โก๊ะพีหัว” (កឹហ្វឹហ្វ) หรือซุนพีเฮาได้เข้าช่วยรบเป็นกำลังมากมายหลายคืนหลายวัน ในตำนานของจีนเองเขียนไว้ว่าคีคครั้งนี้เงินเสียพลไปสองแสนกว่า กรันดาวพงได้ทำสุสานฝังพลทหารจีนที่เมืองไฮกรัน (អៃក្រង) ใกล้เมืองตาลีฟู^{๓๕}

เพียงกาอี มีพระชนมายุสั้นกว่าพระราชบิดากรันดาวพง สวรรคตก่อนพระบิดา กรันดาวพงได้สวรรคตในปี พ.ศ. ๑๓๒๑ (ค.ศ. ๗๗๘) มีอายุได้ ๖๖

^{๓๔} หน้า ๔๒

^{๓๕} หน้า ๔๓

ปีครองราชย์นานถึง ๓๐ ปี ผู้ที่ขึ้นครองราชย์องค์ต่อมาคือ “อิมูซุน” โอรสเพียงกาอี เป็นพระหลานเธอของกรันดาวพง ในสมัยของอิมูซุน พระองค์ได้รับกับจีน และได้เสียที่แก่จีน แต่จีนก็ยังให้เป็นพระเจ้าแผ่นดินน่านเจ้าเหมือนเดิม ต่อมาพระองค์ได้เปลี่ยนแปลงและจัดการการปกครองน่านเจ้าให้เป็นอาณาจักรใหม่ ตามสมัยนิยม (สมัยถัง) อาณาจักรของพระองค์ล้อมรอบไปด้วยจีน, ยูนนาน, เกียวจี (ตองกิง), พม่า และทิเบต ในสมัยนี้วิชาความรู้ต่าง ๆ ของจีนแพร่หลายมาก โดยเฉพาะในกลุ่มปัญญาชนคนรุ่นใหม่^{๑๑}

จอมศึกจีนอันถูกเพียงวาอิรบแพ้ไปนั้น ชื่อว่า “ตีมี” (ฉี: ๒,) ได้ไปปรึกษาหารือ แนะนำพระเจ้าแผ่นดินจีนว่า ดีทำสัญญาเป็นมิตรกับไตอีกครั้งหนึ่ง อย่าให้น่านเจ้ากับทิเบตกอดคอกันแล้วมาเหยียบหัวจีนเรา เมื่อนั้นจีนเล่นตลกทุกสิ่งทุกอย่างพยายามโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อให้ไตกับทิเบตแตกกัน ผลสุดท้ายไตก็แตกกับทิเบตตามเจตนากรรมของจีนจริง ๆ จนเหตุการณ์บานปลาย ไตกับทิเบตรบกัน ไตเหยียบเข้าแผ่นดินทิเบตที่สะพานข้ามแม่น้ำหยางจื่อ ทางตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองตี่กริงพู (ฉี: ๒,) จีนเขาจึงยกย่องให้อิมูซุนให้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน (ถึงแม้จีนไม่ยกย่องอิมูซุน ก็เป็นพระเจ้าแผ่นดินน่านเจ้าอยู่แล้ว) อิมูซุนได้เป็นมิตรกับจีนรบกับทิเบตจนสมัยสุดท้ายของพระองค์และสวรรคตในปี พ.ศ. ๑๓๕๑ (ค.ศ. ๘๐๘) ในสมัยพระองค์ได้ขยายอาณาจักรไปจนถึงเกาะไหหลำ คนเมืองในเกาะไหหลำนั้นเป็นไตทั้งสิ้น เป็นคนไตจริง ๆ พูดยไตทั้งหมด^{๑๒}

ลำดับพระเจ้าแผ่นดินสมัยเมืองน่านเจ้า

- ๑. เจ้าสินโล ครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๑๙๒
รวมเวลาที่ครองราชย์ ๒๓ ปี
- ๒. โลกรินเย็น ครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๒๑๗
รวมเวลาที่ครองราชย์ ๓๘ ปี โอรสเจ้าสินโล

^{๑๑} หน้า ๔๕
^{๑๒} หน้า ๔๖

ในปี พ.ศ.๑๔๐๒ (ค.ศ.๑๗๕๙) ไต๋น่านเจ้ากับจีนรบกัน ไต๋ชนะเหนือ ฝ่ายจีนผู้นำศึกน่านเจ้าเป็นเจ้าชายคิง (ฮัง.๑๐๕) โอรสของเพียงยู แต่จีนเรียกว่า “จิงหลง” (ฮัง.๑๐๕) ก็ครั้งนี้ พระเจ้าแผ่นดินจีนตกใจมาก จึงยอมยก พระธิดาองค์หนึ่งให้ไปอภิเษกสมรสกับเจ้าชายคิง ที่เมืองน่านเจ้า เพื่อเป็นไมตรีดีต่อกันขออย่าให้มีการรบกันอีก^{๔๔}

เจ้าเพียงยู สวรรคตในปี พ.ศ. ๑๔๐๒ ในปีเดียวกันเจ้าชาย “คิง” ได้ขึ้นครองราชย์แทน พร้อมกันนั้นพระองค์ได้แต่งตั้งขุนพล “วังโจเทียน” เป็นหัวหน้านายทหารทุกทัพ นายพลที่เจ้าชายโปรดปรานมากที่สุดนี้ คือผู้ที่ลอบปลงพระชนม์ของกรันกรันคิง ในปี พ.ศ. ๑๓๕๙ และปรับตัวเองขึ้นเป็นใหญ่ในน่านเจ้าได้ระยะหนึ่งแต่มีขุนพลอีกผู้หนึ่งที่ไปช่วยพม่ารบกับศรีลังกานั้นทราบข่าวก็เสียอกเสียใจมาก ขุนพลผู้นี้ชื่อว่าตันจุงจึงเขียนหนังสือจดหมายมาให้ขุนพลวังโจเทียนที่เมืองน่านเจ้าว่าเพราะบุญเราน้อย พระเจ้าอยู่หัวของเราภิสวรรคตแล้ว ผู้สืบแทนก็มีอายุน้อย ข้าพเจ้ารู้ว่าท่านขุนพลได้เป็นใหญ่ในแผ่นดินก็มีความยินดีเป็นล้นพ้น ข้าพเจ้าได้มาช่วยพม่ารบกับศรีลังกา ศรีลังกาแพ้ เพราะฉะนั้นพม่าเขาก็ไม่ลืมนบุญคุณเรา เราได้มอบพระพุทธรูปทองคำมาองค์หนึ่ง และถ้าถึงวันที่ข้าพเจ้าได้นิมนต์พระพุทธรูปมาแล้วขอให้ท่านขุนพลของข้าพเจ้าได้ออกมารับที่หน้าประตูเมืองให้เป็นมงคลเป็นบุญของท่านเองเมื่อถึงวันนัดหมายขุนพลวังโจเทียนก็ออกมารับพระพุทธรูปทองคำตามที่ตันจุงบอก^{๔๕}

ขณะที่วังโจเทียนกำลังก้มกราบพระพุทธรูปอยู่นั้น ตันจุงจึงชักดาบออกฟันคอวังโจเทียนตายทันที เพราะแค้นที่วังโจเทียนลอบปลงพระชนม์กรันกรันคิง จากนั้นตันจุงจึงลักลอบเอาพระพุทธรูปทองคำนั้นไปหลอมเป็นทองคำเสีย พระพุทธรูปทองคำองค์นี้ เมื่อพม่าเขามอบให้มันเขาได้ส่งคนพม่ามาด้วยคนหนึ่ง เพื่อมาปฏิบัติรักษาทำความสะอาดพระพุทธรูปทองคำ เมื่อพระพุทธรูปองค์นี้ถูกตันจุงลักพาไป ชาวพม่าคนนั้นรู้เข้าจึงเป็นเดือดเป็นแค้นมากได้กล่าวอธิษฐานว่าขอให้เทวดา พระอินทร์พระพรหมลงโทษมันในไม่ช้า^{๔๖}

^{๔๔} หน้า ๑๐๓

^{๔๕} หน้า ๑๐๔-๑๐๕

^{๔๖} หน้า ๑๐๖

เมื่อคิงลุงขึ้นครองราชย์พระชนมายุได้เพียง ๑๖ พรรษาเท่านั้น แต่พระเจ้าแผ่นดินองค์นี้ไม่ถูกกับจีน เพราะก่อนหน้านี้จีนได้ประกาศไว้ว่าขุนเมืองหรือเจ้าเมืองไหนก็แล้วแต่ชื่อเรียกจะมีคำว่า “ลุง” ไม่ได้ ด้วยเหตุนี้จีนจึงไม่รับรองฐานะของพระองค์ว่าเป็นพระเจ้าแผ่นดินน่านเจ้า เมื่อคิงลุงรู้แล้วพระองค์จึงประกาศราชภิเษกเองขึ้นเป็นเจ้าหอแสง (ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨦ) หรือ เจ้าวัง และยึดเอาแผ่นดินจีนบางส่วนเข้าไปในอาณาจักรของเมืองน่านเจ้า ปัจจุบันเรียกว่าตุงคราน (ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨦ) ใต้กับจีนรบกันนาน ไตรรบเข้ายึดหัวเมืองของจีนหลายหัวเมือง แต่ต่อมาได้เสียให้จีนไปเพราะกำลังน้อย คิงลุงสวรรคตในปี พ.ศ. ๑๔๒๐ (ค.ศ. ๘๗๗) เพราะพระองค์เสียพระทัยกับเรื่องบ้านเมืองเกินไป^{๔๗}

โอรสของคิงลุงขึ้นครองราชย์สืบต่อ เรียกพระนามว่า “ลุงคราน” (ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨦ) เมื่อพระชนมายุได้เพียง ๑๗ ปี เท่านั้น แต่ในตำนานของน่านเจ้าเขียนชื่อของลุงครานว่า “พระ” (ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨦ) ในยุคนี้จีนยังอ่อนแออยู่รบกับไต๋น่านเจ้านานถึง ๕๐ ปี เมื่อรบกันนานก็เบื่อหน่าย จีนจึงส่งสารขอสงบศึกกับฝ่ายไต๋ พระเจ้าแผ่นดินของจีนได้ส่งพระธิดามาถวายเจ้าลุงครานเพื่อเป็นมิตรต่อกัน อยากให้ไต่กับจีนอยู่ด้วยกันอย่างฉันท์พี่น้อง ปากจีนพูดอย่างนี้ทำให้ไต่ในเมืองน่านเจ้าหลงเชื่อจึงยอมสงบศึก แต่ไม่นานนักจีนก็เข้ามาล้อมฆ่าผู้ดีผู้เด่นผู้แข็งแรงเป็นหัวหน้าในหน่วยทหารตายกันมาก ปรานเท่าไรไม่หมด เป็นอยู่อย่างนี้หลายปี ต่อมาจีนจึงลอบเข้าปลงพระชนม์ลุงครานเสียในปี พ.ศ. ๑๔๔๐ (ค.ศ. ๘๗๗)^{๔๘}

เมื่อลุงคราน สวรรคตแล้ว โอรสของพระองค์เรียกว่า “ครานวาจิง” (ขุนวายแสง) ได้ครองราชย์สืบแทน มีพระชนมายุได้ ๒๑ ปี กำลังแข็งแรงไม่เกรงกลัวจีน พระองค์มีความสามารถในทุกทาง พวกข้าทาสบริวารให้ความเคารพนับถืออย่างมาก พวกชาวประชาราษฎร์ก็สามัคคีกันแน่นแฟ้น สมัยนี้จีนไม่ยอมรบว่าพระองค์เป็นกษัตริย์แห่งเมืองน่านเจ้า แต่ครานวาจิงมีความสามารถ

^{๔๗} หน้า

^{๔๘} หน้า ๑๐๘

ไม่ยอมอยู่ใต้บังคับจีนและมีคำสั่งให้ทหารฆ่าคนจีนที่ลอบปลงพระชนม์พระราชา-
บิดาให้หมด ครานวาคิงนั้นมีขุนพลผู้หนึ่งชื่อว่า “คิงมัย” ขุนพลผู้นี้เป็นผู้สร้าง
พระพุทธรูปทองสำริด มีความสูงถึง ๖๐ ฟุต^{๔๔}

ครานวาคิง สวรรคตในปี พ.ศ. ๑๔๔๕ (ค.ศ. ๙๐๙) เพราะถูกขุนพล
คนสนิทของพระองค์ลอบปลงพระชนม์ บางคนเชื่อว่าขุนพลผู้นี้เคยเกิดในยุค
พ.ศ. ๑๔๐๒ ในสมัยนั้นตันจูบึงเคยเอาพระพุทธรูปทองคำไปหลอมแยกชอย
ออกเป็นแวนเป็นสายทำให้ชาวพม่าที่เดินทางมาปฏิบัติรักษาพระพุทธรูปทองคำมี
ความโกรธแค้น และได้อธิษฐานมาเกิดใหม่แล้วได้เป็นใหญ่ถึงขุนพลคนสนิท
อยู่ใกล้ชิดกับพระเจ้าแผ่นดินและขุนพลผู้นี้เองเป็นผู้ลอบปลงพระชนม์**ครานวาคิง**
(ขุนวายแสง) และพระโอรสพร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ทั้งหมด ราชวงศ์สาย
ของเจ้าสิบล้อซึ่งมีถึง ๘๐๐ คน ก็ตายหมดไม่เหลือแม้แต่พระองค์เดียว ราชวงศ์
เลื้อหน่อดาวที่เคยปกครองเมืองน่านเจ้านานถึง ๒๕๕ ปี ก็อวสานลงเพียงนี้^{๕๐}

ปากือ ได้เขียนสรุปรูปแบบการปกครอง ของกษัตริย์ในสมัยน่านเจ้านั้น
ตั้งแต่เจ้าเลื้อหน่อดาวลงมาว่ามีรูปแบบ ดังนี้

๑. พระมหากษัตริย์มีอำนาจสูงสุดทุกอย่าง
๒. ภายใต้พระมหากษัตริย์ ทรงมี นายอัคราตย์ ข้าทาสบริวาร
รับใช้
๓. พระมหากษัตริย์ แต่ละพระองค์จะมีองคมนตรีที่ปรึกษา ๙ คน
และแบ่งกันทำงานได้แก่
 ๑. ฝ่ายทหาร
 ๒. ฝ่ายระเบียบแบบแผน
 ๓. ฝ่ายตัดสินข้อพิพาท (ศาล)
 ๔. ฝ่ายปกครอง
 ๕. ฝ่ายบัญชาสั่งการ
 ๖. ฝ่ายการเกษตร, ข้าว

^{๔๔} หน้า ๑๐๙

^{๕๐} หน้า ๑๑๐

๗. ฝ่ายการคลัง, เงิน

๘. ฝ่ายต่างประเทศ

๙. ฝ่ายพาณิชย์, ค้าขาย

การปกครองในสมัยเมืองน่านเจ้าคงจะไม่เหมือนกับสมัยนี้ เพราะนอกจากที่ว่ามาแล้วยังมี อีกอย่างหนึ่งเรียกว่า “จ่ายตอมดิน” (ငါးတုတ်ဝိၵ်း) หรือชาวทำหน้าที่เก็บภาษีให้แผ่นดิน ยังมีจ่ายม้าและจ่ายโคด้วยทำหน้าที่เก็บภาษีม้าและโคมีอีกตำแหน่งหนึ่งเรียกกันว่า จ่ายฝ่ายเก็บความลับของหนังสือราชการ และมีการรักษาไว้มาจนถึงปัจจุบันที่เราท่านได้เห็นอยู่นี้

พระมหากษัตริย์ของเมืองน่านเจ้าสมัยนั้นเขาเรียกกันว่า “ขุนหัวคำ” ละทรงแบ่งอำนาจการปกครองไว้เป็น ๔ ชั้น คือ

๑. เจ้าฟ้าที่ปกครองในแฉตอน ตุงเมืองนี้นับเป็นเจ้าเมืองชั้น ๑
๒. ภายใต้เจ้าฟ้าจะมี “ปู่แหง” หรือกำนันทำหน้าที่ดูแลเป็นเจ้าเมืองชั้น ๒
๓. ภายใต้ปู่แหงมี “ตะมุง” หรือผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ช่วยดูแลเป็นเจ้าเมืองชั้น ๓
๔. ปู่เมือง เป็นเจ้าเมืองชั้นที่ ๔

พระองค์มีอำนาจสูงสุดภายใต้ จะมีนายกองคมนตรี ทำหน้าที่แบ่งออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ งานใครใครก็รับเอาไปทำตามที่ได้รับคำสั่งมาจากฝ่ายเหนือตามลำดับชั้นในสมัยน่านเจ้านั้นไม่มีผู้แทนราษฎรเหมือนสมัยนี้

อำนาจหน้าที่ก็สืบทอดกันมาเป็นชั้น ๆ จากพ่อมาถึงลูก ในสมัยนั้นผู้ชายต้องในตำนานสมัยน่านเจ้าได้กล่าวยกย่องทหารม้า ไว้ว่า :

- ซี่ม้าไว ๆ สามารถชกดาบฟันต้นกล้วยขาดทัน ๓ ท่อน
- สามารถเอาหอกที่มแทงที่หมายได้แม่นยำ
- เอาธนูยิงที่ไหนก็ถูกที่นั้น
- เอาปืนยิงที่ไหนก็ถูกที่นั้น
- ปล่อยม้าให้วิ่งไว ๆ สามารถนั่ง นอน ยืน บนหลังม้า ได้โดยไม่ต้องใช้มือจับอะไร

ในสมัยเมืองน่านเจ้า ทหารจะเอาหนังแรด มาทำเป็นโล่บังลูกปืนและดาบทำเป็นกระโجم หรือดัดแปลงเป็นเสื้อเกราะป้องกันธนูปืนผาน้ำไม้คงทนดี

ผู้ใดไม่มีก็ตายไม่รอด

สำหรับการทำมาหากินของราษฎรในสมัยน่านเจ้าส่วนใหญ่จะทำนาทำสวนในตำนานน่านเจ้าระบุว่าเจ้าเมืองมิได้เกณฑ์คนหรือชาวบ้านมาทำงานให้หลวง แต่หลวงจะเก็บภาษีเล็กน้อยทุกปีแทน ภาษีที่ต้องเสียให้หลวงได้แก่

- ข้าวเปลือก
- เลื้อผ้า
- เส้นฝ้ายที่จะเอามาทอเป็นผ้าห่ม, ผ้าปูที่นอน เพราะอย่างนี้ราษฎรที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอผ้าทำเนื้อผ้าจึงมีมากจริง ๆ ทำเองใส่เอง ไม่ได้ซื้อจากจีน ตัวเองเป็นตัวเองและการปลูกสัตว์ เลี้ยงควาย เลี้ยงโค เลี้ยงม้าก็มีมากมายจนต้องมีจ่ายม้าจ่ายโค คนเก็บภาษีเกิดขึ้น ดังได้กล่าวมาแล้ว

นอกจากนี้ ราษฎรยังมีอาชีพขุดแร่เงิน ทองคำ ตามเขา ตามลำน้ำ ท้องนาออกขาย ทรัพยากรธรรมชาติก็มีมากมายส่งเป็นสินค้าออกได้ดี เหตุนี้จึงเจริญไปกว่าจีนมาก ภายในอาณาจักรน่านเจ้าได้จัดทำระเบียบแบบแผนเรื่องราวต่าง ๆ ไว้ให้ลูกหลานไทได้ศึกษาได้รู้ได้เข้าใจ แต่เรื่องราวหมื่นเราได้มากจากตำนานของจีน มีชื่อเรียกว่า “ยี่สิบสี่สี่สันตงนามมันลิตจุน” และตามข้อความของหมอดัตตได้ว่าไว้ถ้าโตสมัยน่านเจ้าไม่แข็งแรงจริงแล้ว จีนคงไม่รับรองหรือยอมรับ องค์พระเจ้าแผ่นดินของไท

แต่ว่าเป็นเรื่องน่าเสียใจอย่างหนึ่งทำให้ไม่กระจ่างใจ เพราะเราไม่มีตำนานของไทโดยตรงดูกันเอง ถ้าดูตามตำนานของชาติอื่นว่าชาติไทยเคยเจริญรุ่งเรือง และมีพระมหากษัตริย์ของตัวเอง แต่ทำไมคนไทจึงไม่สามารถเขียนตำนานเอาไว้ให้คนรุ่นหลังได้เห็นได้ศึกษากันบ้าง ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากข้อเสนอแนะ ๔ ประเด็นด้วยกัน คือ:

๑. เพราะบรรพบุรุษ คนแก่คนเฒ่าของเราชี่เกียง
๒. อาจมีคนเขียนอยู่บ้าง แต่เขียนเองก็เก็บรักษาไว้คนเดียวจนแก่ตายไปและในที่สุดก็หายไปพร้อมกับคนเขียน
๓. เพราะบ้านเมืองมีสงครามรบพุ่งกันได้หนีอยู่บ่อย ๆ ตำนานทั้งหลาย

มีถึงล้านห้าแสนคน คนพวกนี้อพยพลงมาจากทางตอนเหนือหลายครั้งหลายคราว มีอยู่หมู่หนึ่งเข้าไปอยู่ในเวียดนาม เรียกตัวเองว่า “ไตงุง” (ตฺ:ฆฺ:) สร้างบ้านเรือนอยู่ที่เมืองเซาบิง (ฮฺ:รฺ:บฺ:) มีอยู่เป็นจำนวนมาก คนหมู่นี้ อพยพเข้ามาอยู่ในตองกิน ลาว และเวียดนามมานานแล้วตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๖ ปกติคนเชื้อชาติไตจะขยายลงตามน้ำแม่ใหญ่ แต่คนไตเวียดนามนั้นได้ขยายออกไปทางมหาสมุทร ลักษณะประจำตัวของไตได้ลบหายไปในที่สุดโดยไม่รู้ตัวเอง ถูกเวียดนามกลืนไป ไตหมู่นี้จึงหายจากตำนานของไตกลายเป็นเวียดนามไปในที่สุด^{๕๒}

ครูลวงฝรั่งเศส หลุยส์ ฟิน็อด (ลฺ:วฺ:บฺ:, ฟฺ:นฺ:) ซึ่งเคยไปสอนศาสนาทางตะวันออกของจีน ได้เขียนไว้ว่า คนเชื้อชาติไตพากันอพยพเข้า ๆ เปรียบเหมือนน้ำซึมทราย ค่อยไปค่อยมาเป็นเสมือนผืนผ้านวมที่หุ้มเมืองจีน ทางตอนใต้ไว้ทั้งหมดจนถึง ตองกิน, ลาว, ไทย, พม่า อัสสัม มีคนไตปะปนอยู่มากมายจนนับจำนวนไม่ได้^{๕๓} คำของครูลวงผู้นี้ที่เขียนว่าไตนั้น ยิ่งใหญ่มีทุกหนทุกแห่งและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตัวเองไว้ได้อย่างดี ที่ต่างกันก็เรื่องที่อยู่ทีกิน น้ำดินหินผา ต่างคนต่างอยู่^{๕๔}

ในตำนานของอินโดไชน่า เขียนออกพิมพ์ในหนังสือมหาวิทยาลัยของฝรั่งเศสมีข้อความเรื่องคนไตตอนหนึ่งว่า ตั้งแต่ในพุทธศตวรรษที่ ๑๓ คนชาติไตได้ขยายลงตามเส้นทางแม่น้ำทีไ้ได้เป็นเส้นทางเดียวกันกับในเวียดนาม และอัสสัมพวกไตที่ลงมาตามแม่น้ำใหญ่ ได้ไล่คนพื้นเมืองเดิมออกไปก่อน แล้วตั้งบ้านตั้งเมืองขึ้นมาแล้วเรียกตัวเองว่า “ไต” แล้วหลักฐานที่อยู่ในอินโดไชน่ามีจำนวนเป็นหลายล้านคนและแยกกันอยู่เป็นพวกเป็นเหล่าตั้งแต่เมืองลาวต่อถึงไต ไถในตองกิน^{๕๕}

^{๕๒} หน้า ๑๒๔

^{๕๓} หน้า ๑๒๕

^{๕๔} หน้า ๑๒๖

^{๕๕} หน้า ๑๒๗

หมอด็อด (ເມງຕູດອ) ได้เขียนไว้ว่าชนชาติอ้ายลาว (ກວ້າ; ລາວ) ในอดีต ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของจีนนั้น ได้อพยพเข้าไปอยู่ในอินโดจีน่า ถึง ๔ ครั้ง ด้วยกัน และกระจายกันไปอยู่ในเมืองตองกิ้น, หลวงพระบาง (**ລູ້ງ ພູງຈີ່**) และเวียงจันทน์ (**ວິ່ງຈີ່**) ประเทศลาว และในภาคเหนือของประเทศไทยไกลสุดถึงเมืองลำพูน (**ລຳພູນ**)^{๕๖}

หมอด็อด ยังได้ค้นคว้าและเขียนต่อไว้ว่า พวกอ้ายลาวจากจีนได้อพยพลงมาอีกเป็นครั้งที่ ๗ และเป็นครั้งสุดท้ายที่มีจำนวนผู้อพยพมากที่สุดจนสามารถสร้างบ้านตั้งเมืองและมีอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่เป็นของตนเองได้ คือ เมืองน่านเจ้า หรือตาลีฟู เมื่อปี พ.ศ. ๑๗๗๗ (หรือ ค.ศ. ๑๒๓๔) และสามารถตั้งได้ยาวนานกว่า ๖๐๐ ปี

มีพระมหากษัตริย์ปกครองตนเองถึง ๑๔ พระองค์ เมืองน่านเจ้าได้เสียแก่จีนอีกครั้งเพราะคนชาติมอญโกเลียในสมัยกุบไลข่าน น่านเจ้าก็สลายเป็นส่วนหนึ่งของจีนแผ่นดินใหญ่ไป เพราะอย่างนี้เรื่องราวหรือตำนานที่ชายของชาวจีนก็อวสานลงเพียงนี้^{๕๗}

ข้อสรุปเรื่องราวของชนชาติไต

ต่อไปจะเขียนข้อสรุป เรื่องราวชนชาติไตพอสังเขปสักนิด เรื่องของคนไตได้ปรากฏในจดหมายเหตุของจีนล่วงมาแล้วถึง ๔๑๘๔ ปี หรือก่อนพุทธศักราช (พ.ศ.) ถึง ๑๖๖๕ ปี สมัยนั้นจีนเรียกได้ว่า “มุง” (**ມຸ່ງ**) หรือ ต้ามุง (**ຕ້າມຸ່ງ**) ซึ่งตั้งบ้านเมืองอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองซีชองหรือทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน

ในปีก่อน พ.ศ. ได้ ๑๔๒๘ หรือล่วงมาแล้ว ๓๔๒๗ ปี จดหมายเหตุของจีนได้ระบุไว้เป็นครั้งที่ ๒ ว่า พวกไตได้ตั้งอาณาจักรของตนขึ้นมาเมืองใหญ่อยู่ ๒ เมือง คือ

๑. เมืองปา (**ປ້າ**)
๒. เมืองลุง (**ລຸ່ງ**)

^{๕๖} หน้า ๑๒๘

^{๕๗} หน้า ๑๒๘

สมัยนั้นพระเจ้าแผ่นดินจีนได้ส่งทูตมาเป็นไมตรีกับไต เพราะเมืองสอง
ลูกนี้ใหญ่มาก ประชากรก็มาก ไตปกครองไตตนเอง

ก่อน พ.ศ. ได้ ๑๒๓๗ ปี หรือล่วงมาแล้ว ๓๗๓๖ ปี พระเจ้า-
แผ่นดินของจีนองค์หนึ่งเชื้อสายฮฮาซา (ᠬᠤᠰᠠᠰᠤ) ได้หนีพวกกบฏไปลี้ภัยพึ่ง
พวกไต เพราะสมัยนั้นไตเขามีอาณาจักรบ้านเรือนเจริญรุ่งเรืองมาก แม้แต่พระ
เจ้าแผ่นดินจีนก็หนีไปพึ่งหลบภัย

ก่อน พ.ศ. ได้ ๑๐๑๕ ปี หรือล่วงมาแล้ว ๓๕๑๔ ปี จดหมายเหตุ
ของจีนเขียนไว้ตอนหนึ่งว่าไตในสมัยนั้นจีนเรียกว่า “ฮ้ายลาว” (ᠬᠠᠶᠤᠯᠠᠮᠤ))
ได้มีอาณาเขตใหญ่โตแน่นอนหนามาก เดียวนี้ถ้าดูตามแผนที่ของเมืองจีน แผ่นดิน
ของเมืองซีซอน, อันโฮย, เกียงซี หมู่นี้ทั้งหมดเคยเป็นแผ่นดินของไต จึงได้
รู้ว่า เมื่อพันมาพันปีแล้ว ที่อยู่ของคนไตนั้นยังอยู่ที่เมืองจีนจนเดี๋ยวนี้

ในปี พ.ศ. ๒๐๕ หรือ ๒๒๙๔ ปี ล่วงมาแล้ว อาณาจักรของ
ไตได้ล่มจมเสียแก่จีนไป ก็เพราะจีนโหมประชาราชนเชื้อใช้เล่ห์เหลี่ยมต่าง ๆ นานา
ไตจึงเสียเอกราชบ้านเมือง และพากันอพยพลงมาจากตอนใต้ ในครั้งที่ ๑ นั้น
อพยพกันลงมาเป็นจำนวนมาก บางพวกก็หนีไปอยู่ในยูนนาน

ในปี พ.ศ. ๖๑๒ หรือล่วงมาแล้ว ๑๘๘๗ ปี เมืองไตฮ้ายลาวได้
เสียแก่จีนอีกเป็นครั้งที่ ๒ คนไตได้หนีลงมาอยู่ในยูนนานและอพยพหนีตายลง
มาทางใต้เป็นจำนวนมาก

ในปี พ.ศ. ๘๘๘ หรือล่วงมาแล้ว ๑๖๑๐ ปี พวกไตฮ้ายลาวอพยพหนีลง
ไปทางใต้อีก สมัยนั้นไตบางกลุ่มได้เข้าไปถึงในอินโดจีนมาแล้ว

ในปี พ.ศ. ๑๑๗๒ หรือล่วงมาแล้ว ๑๓๒๖ ปี ไตได้ตั้งเมืองนำน
เจ้าในยูนนานแล้ว **หมอด็อด**ได้เขียนไว้ตอนหนึ่งว่า ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๐
ลงมาอาณาจักรของไตตั้งแต่เมืองซีซอน, อันโฮย, เกียงซี ได้ตกเป็นของจีนทั้ง
หมด ยกเว้นเมืองฮุนาน, กวังสี, ยูนนาน, ไทเวจ ซึ่งอยู่ทางใต้และพวกคนไตได้
อพยพลงมารวมกันไม่ขาดสาย จนสามารถตั้งเป็นเมืองใหญ่ได้ในราวกลางปี
พ.ศ. ๑๓๐๐ โดยมี**ซุนบรม (ᠰᠤᠨ ᠨᠣᠷ᠎ᠠ)** เป็นผู้นำ

ในปี พ.ศ. ๑๕๙๖ หรือล่วงมาแล้ว ๖๐๓ ปี พวกไตฮ้ายลาวได้เสีย
เมืองเสียแผ่นดินให้แก่จีนอีก ครั้งนี้เป็นครั้งสำคัญเพราะผู้คนมากมายได้อพยพ

หนีตายลงมาจากใต้ห้องจากเมืองชุนาน และไกวเจา ที่มีค้ำอยู่ก็ได้แก่เมืองชุนาน กวังสี และกวางตุง สามเมืองนี้ไม่แตกไม่เสีย

ในปี พ.ศ. ๑๗๗๒ หรือ ค.ศ. ๑๒๒๐ นั้น มีคนไตอีกพวกหนึ่งจากเมืองมาอพยพไปทางดินแดนมินิปูระ ไปตั้งเมืองอาณาจักรไต หรือ ไตยอาหมขึ้น

ในปี พ.ศ. ๑๗๗๗ หรือ ค.ศ. ๑๒๓๔ นั้น อาณาจักรของไตได้ล่มจมอีกครั้ง เพราะกบฏไล่ฆ่าได้ยกทัพมายึดเมืองน่านเจ้า

ในปี พ.ศ. ๑๘๐๐ หรือ ค.ศ. ๑๒๕๗ นั้น พวกไตไทยได้ตั้งอาณาจักรสุโขทัย (**သုစိုက်တို့**) ขึ้นเป็นเอกราช พวกไตใหญ่เรียกเมืองนี้ว่า “เมืองเสื่องเคือไทย”

เรื่องคนไตได้อพยพลงมาจากตอนใต้ในเมื่อมีข้อที่นำสังเกตอยู่ ๒ ประการ

๑. อพยพหนีตายลงมาเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยแบบตัวใครตัวมัน
๒. อพยพหนีลงมาเป็นชนวนใหญ่มีหัวหน้าหรือแม่ทัพ เป็นผู้นำลงมาเอง

การอพยพลงมาแบบอย่างนี้ ๑ นั้น มีความสำคัญไม่น้อยถึงแม้จะมีจำนวนไม่มากแต่ก็มาอย่างไม่ขาดสายเหมือนสายน้ำที่ไหลไม่หยุด ส่วนข้อ ๒ นั้น มาทีหลังแต่พากันมามากมายจนได้ตั้งบ้านตั้งเมืองของไตขึ้นปกครองกันเอง มีพระเจ้าแผ่นดินเป็นของตนเอง

หมอด็อด เขียนไว้ว่า พวกไตเขาหนีลงมาถึงเกาะน้อยอินโตะคายนา (อินโตไซนา) ในสมัยน่านเจ้า ราวปี พ.ศ. ๔๗๔ เริ่มตั้งแต่ในปี พ.ศ. ๔๑๔ อพยพกันมาทีละน้อย ๆ และใช้เวลาจนถึง ๔๐๐ กว่าปี พวกไตจึงมีทั่วไปในอินโตะคายนาเหตุนี้จึงเชื่อได้ว่าไตทั้งหมดเมื่ออพยพมาใหม่ ๆ ยังไม่ได้ตั้งบ้านเมืองและอยู่ใต้อำนาจของอาณาจักรขอม (**ខ្មែរ**) ซึ่งมีอำนาจปกครองพวกขมา (**ខ្មែរ**) ขมุ (**ខ្មែរ**) และเขมร (**ខ្មែរ**) รวมทั้งพวกคนไตด้วย ต่อมาพวกชาติไตได้รวมตัวกันตั้งกองทัพต่อสู้กับ กษัตริย์ขอมซึ่งเป็นกลุ่มคนพื้นเมืองดั้งเดิมหนีไป และจัดตั้งเป็นเมืองอิสระจากอำนาจของขอม พวกขอมก็อพยพหนีออกนอกเมืองไปตั้งรกรากอีกแห่งหนึ่ง

พวกไตทั้งหลายที่อพยพลงมานั้นต้องมาอยู่ใต้อำนาจปกครองของขอม

นานนับเป็นร้อย ๆ ปี กว่าจะสามารถมีกำลังที่เข้มแข็งจนแยกตัวเป็นอิสระได้สำเร็จ ดังที่กล่าวมาแล้ว

ในตำนานฝ่ายไทยเชื่อว่า พ่อขุนบรม นั้นสามารถปกครองและรวมผู้คนในสิบสองจุไท ตั้งเป็นเมืองที่ “เมืองเคียน” (เมืองเคียน) ไทยเรียกว่า “เมืองเที่ยง” เดี่ยวนี้เรียกว่าเมือง “เคียนเบียนฟู” หรือ “ดินเบียนฟู” ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของเวียดนาม พ่อขุนบรมเมื่อตั้งเมืองแล้วก็ส่งพระราชโอรสไปปกครองในหัวเมืองทั้งหก (เหมือนกับในตำนานของญวนนาน) เมืองที่ไปปกครองนั้นได้แก่

๑. เมืองล้านช้าง ปัจจุบันคือ ประเทศลาว
๒. เมืองสิบสองปันนา
๓. เมืองหัวพันทั้งห้าทั้งหก (เมืองตองกิ้น)
๔. เมืองยูน (โยนก, เชียงใหม่)
๕. เมืองอยุธยา
๖. เมืองหงสาวดี (พะโคเดี่ยวนี)

ปอลเลอ ปูลางแย ข้าหลวงใหญ่ประจำเวียงจันทน์ของฝรั่งเศสได้เขียนเรื่องของพ่อขุนบรมไว้ว่า เรื่องที่พ่อขุนบรมส่งราชโอรสไปปกครองเมืองทั้งหกนั้นแท้ที่จริงไตนั้นพร้อมที่จะต่อสู้กับพวกขอมมานานแล้ว เพราะชนชาติไตมีอยู่ทั่วไปเต็มไปหมด หน้าที่ของพระราชโอรสที่ไปปกครองนั่นคือไปรวบรวมคนไตให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เมื่อมีเรี่ยวแรงจะได้ช่วยกันปลดแอกจากขอม และตั้งเมืองใหม่ให้เป็นของไตทั้งหกเมือง ในราวปี พ.ศ. ๑๓๐๐ พ่อขุนบรมได้ส่งพระราชโอรสไปปกครองและต่อมาหลังจากนั้นอีกราว ๘๐๐ ปี พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ได้แต่งตั้งพ่อขุนผาเมืองไปต่อสู้ปลดแอกจากขอม ตั้งเมืองสุโขทัยขึ้นมา สมัยนั้นพวกไตได้เข้ามาในอินโดจีนมานานแล้ว นับได้ ๑,๒๐๐ ปี เพราะชนชาติไตมีความสามัคคีกันดี จึงสามารถขับไล่เจ้าของแผ่นดินเดิมออกไปได้ แล้วตั้งเมืองของตนเองขึ้นมาในผืนแผ่นดินขอมจนได้เป็นอิสระต่อมาจนทุกวันนี้

ตอนที่ ๓

ที่อยู่ของคนไตในปัจจุบัน

แตนิแก ชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ที่มีความสามารถในการค้นหาตำนานทั้งหลายที่อยู่ในเมืองปารีส และได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งชื่อว่า “ชนชาติคน” (กู๋อ์.แกว้; กู๋จ๋:) เป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งกล่าวถึงพวกคนไตต่าง ๆ แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่มใหญ่ คือ

๑. เมืองไตโต้เขา (กู๋อ์.ฮอ) อยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของอัสสัมไตพวกนี้ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเมืองตองกินและจีน
๒. เมืองไตหลวงเขา อยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของอัสสัมช่วงตอนเหนือของพม่า
๓. ไตลาวอยู่ในเมืองลาวบ้างในเมืองไทยบ้างปะปนกันไป
๔. ไตไทย (สยาม) อยู่ในแผ่นดินไทยตลอดมาจนทุกวันนี้^{๕๔}

แตนิแก (แกว้.แกว้) ได้เขียนต่อไปอีกว่า

๑. ชนชาติไตที่เรียกไตโต้ นั้นอยู่ในตองกินทั้งหมด อยู่ใกล้แม่น้ำมีอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่
๒. ในเมืองจีนนั้น พวกไตโต้นั้นอาศัยอยู่ในเมืองกรังสี, ไกวเจา, ยูนนานตะวันออกเฉียง

ชนชาติไตโต้นี้ ทำนาแข็งแรง แต่งตัวสวยงามสร้างบ้านเรือนเสาใหญ่โตมากไม่เหมือนกับพวกไตที่อยู่ในเวียดนาม ซึ่งทางปากตะวันตกแม่น้ำแดงในตองกินและผู้เอื้อน, ผู้ไทยที่อยู่รอยเขตติดต่อลาวกับจีนและเวียดนาม ความพูดเป็นความไต-ไทยไม่เหมือนกับจีนหรือเวียดนามเลย^{๕๕}

^{๕๔} หน้า ๑๔๐

^{๕๕} หน้า ๑๔๑

๕๐ ในเมืองจีน แตนินแกได้เขียนต่อไปอีกว่าพวกชนชาติตูดิน, เปเมียว (๒:๒๐) ปาย (๒:๒๑) อันเป็นคนไตอีกพวกหนึ่งและมีจำนวนสองส่วนในสามส่วนของคนในเมืองกรุงสีทั้งหมด คนพวกนี้ยังมีอีกในไกวเจาตอนใต้ และ กวางตุ้งตะวันตกเฉียงเหนือ พวกปาคิน บางทีก็เรียกว่า “มิงเกีย” (๒:๒๒) ที่อยู่ในยูนนานนั้นมีเลือดไต ปะปนกับจีน เหมือนกับพวกไตหง (๒:๒๓) ในตองกิงอันอยู่ใกล้อันอยู่ใกล้กันกับไตโต คนหมู่นี้มีหนังสือเป็นของตัวเอง ตัวหนังสือนั้นคล้าย ๆ กันกับหนังสือลาวและไตในเมืองจีน, ไตในเมืองไต, ไตในตองกิงแต่รูปร่างหน้าตาไม่ค่อยเหมือนกัน แบบเรากับคนอินโดนีเซีย, มาเลเซีย, มอญและพม่า^{๖๐}

แตนินแก ได้เขียนต่อไปว่า พวกไตคำตี (๒:๒๔) ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกนั้นเป็นพวกไตที่ยังมีเลือดบริสุทธิ์อยู่มาก รูปร่างเป็นไตจริงไม่เหมือนกับพวกซิงโป (๒:๒๕) หรือซาง (๒:๒๖) หรือกะฉิ่น ซึ่งถูกพม่ากลืนไปเกือบครึ่งหนึ่งแล้ว พวก “ซาง” นี้เป็นชนชาติอาศัยอยู่ทางเหนือของพม่า ระหว่างแม่น้ำลู่เกียงเหนือสาละวินกับแม่น้ำพรหมบุตร (๒:๒๗) และตามฝั่งน้ำพรหมบุตรนี้มีไตอีกพวกหนึ่งตั้งหลักฐานอยู่คือไตอาหมหรืออัสสัม แต่ว่าได้ไปปะปนกับพวกฮินดูมากแล้ว^{๖๑}

ชนชาติไตนี้เขามีกันมากมายเหลือเกิน ไม่สามารถเอามาเขียนได้หมด เพราะอะไรหรือ ก็เพราะไตเมื่ออพยพจากทางเหนือลงได้แตกแยกออกเป็นหลายหมู่หลายพวก หมู่หนึ่งอยู่ที่หนึ่งไม่สามารถรวมกันได้ สุดท้ายก็ไปเข้ากับชาติอื่น นานเข้าก็กลายเป็นคนชาติอื่นไป ลีมาชาติดั้งเดิมของตัวเองเสีย พวกเชื้อชาติไตจึงกลายเป็นชาติอื่น และไตบางพวกก็มาฆ่าคนไตด้วยกันเองจนในที่สุดก็ไร้แผ่นดินอยู่อย่างที่เราเห็นกันอยู่ทุกวันนี้

แต่ไตบางพวก ถ้าถามดูจะตอบว่าเราก็คือไตเหมือนกัน พวกที่เจริญกว่ามีโอกาสได้เรียน ได้ศึกษาดี ๆ เช่นที่เมืองไทย พวกนี้มีความรู้สูง มีความสามารถในเรื่องการพูด การสร้างหลักฐานการครองชีพ มีวัฒนธรรมประเพณี

^{๖๐} หน้า ๑๔๒

^{๖๑} หน้า ๑๔๓

และประวัติของตนเอง แต่พวกที่ยังไม่เจริญนั้นบางพวกไม่รู้จักเชื้อชาติของตัวเองด้วยซ้ำ พวกที่เจริญนั้นเขาจะรู้ตำนานของชาติตัวเอง และมีความเข้าใจว่าเราเองเป็นไต แต่พวกที่ยังต่ำต้อยนั้นแม้จะเรียกตัวเองว่าไต แต่ก็ไม่ได้เล่าเรียนศึกษาหาความรู้ จึงไม่สามารถมองเห็นตำนานของชาติตัวเองว่ามันเป็นมาอย่างไร คนพวกหลังนี้เพราะอยู่ด้วยผู้อื่นอะไรก็คอยตามชาติอื่น นาน ๆ เข้าไปเจอหน้าคนไตด้วยกัน ก็ไม่สามารถรู้ว่านี่ก็เป็นไตเหมือนกัน เพราะมันได้เปลี่ยนไปตามชาติอื่น และถูกชาติอื่นกลืนไปโดยปริยายไม่มีที่สงสัย

ยกตัวอย่างเช่นในเมืองลาวเดี๋ยวนี้ นักประวัติศาสตร์ของลาวได้ลงความเห็นไว้แล้วว่า ก่อนที่จะลงมาตั้งบ้านเมืองที่นี่ได้อพยพกันมาถึง ๔ พวก ดังนี้

๑. ลาวคิง (ลาวในปัจจุบัน)
๒. ไตผู้ไทย (ตว:ໂທ; ตว')
๓. ไตขาว (ตว:ໜ້າ)
๔. ไตดำ (ตว:ລຸ້)
๕. ไตแดง (ตว:ລຸ້)
๖. ไตเหนือ (ตว:ໜື້)
๗. ไตมาเอน (ตว:ໄມ:ກຸ້)
๘. ไตยวน (ตว:ຸ້)
๙. ไตลื้อ (ตว:ລື້)

ที่เขียนมานี้เป็นชนชาติไตทั้งหมดจะต่างกันไปก็ชื่อเสียง ความพูด ที่อยู่เรียกตามที่อยู่ที่ดิน น้ำดินหินผาบ้าง ที่เท็จจริงเป็นไตด้วยกันทั้งนั้นเป็นที่น้องเชื้อชาติอันเดียวกัน บรรพบุรุษของไตเดียวกัน ชนบทรรมนิยมประเพณีก็คล้าย ๆ เหมือนกันดังจะกล่าวต่อไปนี้

๑. พวกลาวคิง เป็นพวกใหญ่กว่าพวกอื่น ๆ ในเมืองลาวเดี๋ยวนี้ พวกลาวคิงนี้แท้จริงเป็นไตอีกพวกหนึ่งในอดีตเรียกไตพวกนี้ว่า "ไตล้านช้าง" (ตว:ລ້າງ, ຕວ:) และพวกยวนเป็น "ไตล้านนา" (ตว:ລ້າງ, ຕວ:) สองพวกนี้เขาเชื่อถือว่าเป็นไตอีกหมู่หนึ่งชอบสลับกลายไว้ใส่ตัวเหมือนกัน ในอดีตนั้นมีเป็นจำนวนมาก แต่บางพวกอาจลืมหืมชาติตนเองไปแล้วก็มี^{๖๒}

^{๖๒} หน้า ๑๔๖

๒. **ไต้ผู้ไทย หรืออุไทย** พวกผู้ไทยนี้รับเอาขนบธรรมเนียมจีนมาใช้มากกว่าวัฒนธรรมลาว เวลาเขียนหนังสือก็ใช้คำจีนแต่ตัวหนังสือเป็นลาวเหมือนหนังสือไต้ถ้าเอาความจีนมาเขียนก็ดูคล้าย ๆ จีนไป เราก็จะสามารถรู้ได้ว่านี่ก็เป็นไต้อีกพวกหนึ่ง^{๖๓}

๓. และ ๔. **เป็นไต้แดงและไต้ขาว** พวกนี้อยู่กระจัดกระจายไปทางเหนือสิบสองจุไต คนพวกนี้อยู่กันแบบง่าย ๆ แยกกันอยู่เป็นพวกเล็กพวกน้อย บางครั้งก็ไปอยู่กับไต้พวกอื่น ๆ ที่แท้จริงในเมืองลาวมีไม่มากนัก แต่มีมากในตองกิ้น ในอดีตเคยเป็นพวกเดียวกันและไปปะปนกับจีนจึงเรียกว่าไต้ขาว พวกที่ไม่เข้ากับจีนนั้นเรียกว่า**ไทยดำ** แต่ผิวเนื้อไม่ดำ ชอบนิยมนุ่งผ้าสีดำ จึงเรียกว่า**ไต้ดำ**ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น^{๖๔}

ในคราวปี พ.ศ. ๒๑๔๓ หรือล่วงมาแล้ว ๓๕๐ ปี ผู้เป็นหัวหน้าจีนคนหนึ่งได้ก่อกบฏขึ้นแต่ไม่สำเร็จ จึงได้รวบรวมทหารของตนลงเรือหนีที่เมืองกวางตุ้งหนีมาขึ้นฝั่งที่เมืองนาเฮือไฮพรมของเวียดนาม พระเจ้าแผ่นดินของเวียดนามได้แต่งตั้งให้หัวหน้าจีนคนนี้เป็นแม่ทัพคุมทหารไปรบกับพวกไต้ และโถ้ในเมืองสิบสองจุไต ซึ่งไม่ยอมไปสวามิภักดิ์ขึ้นต่อเวียดนาม ผลของสงครามครั้งนี้พวกไต้และโถ้เป็นฝ่ายแพ้สงคราม พระเจ้าแผ่นดินของเวียดนามจึงแต่งตั้งให้หัวหน้าชาวจีนคนนี้เป็นผู้ปกครองดูแลในดินแดนที่รบได้ จึงเป็นเหตุให้ทหารชาวจีนที่ติดตามหัวหน้าเข้ามามีโอกาสแต่งงานกับพวกผู้หญิงไต้และมีลูกมีหลานสืบต่อกันมา และเรียกว่าพวกไต้ขาว ส่วนพวกที่ไม่ได้ปะปนหรือแต่งงานกับชาวจีนยังรักเชื้อชาติของตนอยู่ก็พยายามปกป้องต่าง ๆ นานาไม่ให้จีนเข้ามาปะปนไต้กลุ่มนี้เรียกตัวเองว่า “**ไต้ดำ**” ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น^{๖๕}

๕. **ไต้แดง** พวกนี้เป็นพวกเดียวกันกับไต้ดำ-ขาว แต่ว่าวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีไม่ค่อยเหมือนกัน คนไต้เหล่านั้นส่วนมากจะสวมเสื้อผ้าสีน้ำเงินแก่ ขูย้อมด้วยข้อม หรือคราม ผ้านี้เป็นเครื่องหมายของคนไต้ใน

^{๖๓} หน้า ๑๔๗

^{๖๔} หน้า ๑๔๘

^{๖๕} หน้า ๑๔๙

ภาพชายโตและหญิงโตสมัยใช้โคชนของในเมืองแฉดอนและเมืองแสนหรี

อดีต ไตที่อยู่ในจีนหรือเวียดนามก็จะต้องดูที่เสื้อผ้าสวมใส่แล้วจะรู้ทันทีว่าเป็น
ไต ส่วนไทยแดงจะแต่งตัวด้วยสีแดง จึงเรียกตัวเองว่า “ไตแดง”^{๖๖}

๖. **ไตเหนือ** พวกนี้มีในเมืองลาวเป็นจำนวนมาก ชอบอยู่ที่สูงหมั่น
ย้ายที่อยู่อาศัย ผู้หญิงเขามีผ้ารัดอกชนิดหนึ่ง นับถือศาสนาพุทธ ไตพวกนี้
ไม่ทำการค้าขายทำสวนทำนาอย่างเดียว สิ่งที่ไม่ดีในพวกนี้ก็คือยาเสพติด ไต
พวกนี้อาศัยอยู่ใกล้แม่น้ำและเข้าไม่เห็นเจริญเลย^{๖๗}

๗. **ไตผู้เขื่อนหรือภูเขื่อน** ไตพวกนี้มีวัฒนธรรมเหมือนกันกับลาว
แต่ว่าการพูดต่างกันไปในิดหน่อย เหตุผลเพราะไตผู้เขื่อนอยู่ใกล้กับเวียดนาม
มาเป็นร้อย ๆ พัน ๆ ปี ส่วนมากเขาอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้และตะวันออกเฉียง
ในอดีตเมืองนี้เรียกว่า “เมืองคำ” ส่วนพวกผักผลไม้ที่เขาปลูกกันไว้จะเก็บเอา
ไปขายแก่พวกเวียดนามเป็นส่วนมาก เพราะอย่างนี้จึงติดต่อกับเวียดนามมากกว่า
ความพูดจึงไม่ค่อยเหมือนเป็นพวกลาวต่างกันไปนิดหน่อย ที่ปลูกบ้านสร้างเรือนจะ
อยู่ในเขตหนาวจัด และไม่นิยมย้ายที่อยู่อาศัย เครื่องเล่นดนตรีก็มีน้อย นับถือ
ศาสนาพุทธกันไม่มากนัก ไตพวกนี้มีมากที่เมืองเวียงจันทน์, เมืองคำเกิด, คำมูล
และเมืองในเขตทิศทางเหนือ^{๖๘}

๘. **ไตยวน** พวกนี้แบ่งเขตอยู่ตาม ๒ ฝั่งแม่น้ำโขง ฝั่งซ้ายเป็นลาว
ฝั่งขวาเรียกว่ายวน คำพูดจาไม่พอดังกันมาก นอกจากนี้ยังมีชื่อเรียกพวก
ลาวอีกชื่อหนึ่งว่า “ลาวห้องขาว” แต่พวกยวนนั้นเรียกว่ายวนห้องดำ เพราะ
เขาสักยาสักลายที่ห้องกันเป็นส่วนมาก และเคร่งในพระพุทธรศาสนา^{๖๙}

๙. **ไตลื้อ** พวกนี้ก็ไตเหมือนกัน แต่จะไม่เหมือนกันกับไตยวน
ไตลาวเพราะไตลื้อเป็นไตใหญ่ที่ย้ายลงมาที่หลังจากแม่น้ำคู้ () ลงมาตาม
แม่น้ำโขงได้ประมาณ ๒๐๐ กว่าปีเท่านั้น ลื้อกับลาวถึงแม้จะอยู่รวมกัน แต่ก็
เข้ากันไม่ค่อยได้ดีเพราะลื้อเคยอยู่กับพวกพม่ามาก่อนและไม่ค่อยถ่อมตัว ส่วน

^{๖๖} หน้า ๑๕๐

^{๖๗} หน้า ๑๕๑

^{๖๘} หน้า ๑๕๓

^{๖๙} หน้า ๑๕๔

มากจะแยกกันอยู่ แต่ว่าชนบทรรมนิยมต่าง ๆ ก็ใช้ร่วมกับลาว และในไม่ช้า ก็จะถูกกลายเป็นลาวไปโดยปริยาย^{๗๐}

ไตลื้อ นี้เขามีความคล่องตัวสูง ลักลายน้ำหมึกสีแดงตั้งแต่ขาถึงคอ ส่วนมากเป็นชนนี้ทุกคน ชอบเอาผ้าโพกหัว ผู้ชายไว้หนวดเอาซี่ผึ้งทำให้มันโค้งขึ้นข้างบนให้ดูสวยงาม ไตลื้อมีส่วนที่คล้ายกับไตล้านช้างมาก จึงเป็นลักษณะที่แปลกมากสำหรับไตเหมือนกัน ไตลื้อใช้ภาษาลาวครึ่งหนึ่งปนกับไตครึ่งหนึ่ง การดนตรีส่วนมากจะร้องเพลงซอพื้นเมืองเหมือนภาคเหนือของไทย^{๗๑}

มอริตอาปาทิ ได้สืบเขียนเรื่องชนชาติไว้ว่าการเขียนขยายเรื่องชนชาติ ไตนั้นยากมาก เพราะชนชาตินี้อยู่กันไม่เป็นที่ แยกกันอยู่หลายที่หลายเขต ดำเนินชนบทรรมนิยมประเพณีก็ไม่เหมือนกัน ไปกันคนละทิศละทาง ซึ่งขึ้นอยู่กับที่อยู่กิน น้ำดินหินผา ที่อยู่อาศัย ถ้าอยู่ใกล้ชาติอื่นก็คอยตามเขาและถูกกลืนชาติไป^{๗๒}

มอริตอาปาทิ ยังได้สืบเขียนต่อไปอีกว่า พวกไตขาว, ไตดำ, ไตลุง, ไตนอง ในอินโดคะยนาหนั้น ถ้าไปอยู่ในเมืองจีน เช่นในยูนนาน กว่างสี จีนเขาจะเรียกไตหมู่นี้รวมเป็นคำเดียวว่า “ปายี” (**ປາຍີ**) ซึ่งแปลว่าคนเถื่อน คนป่าส่วนพวกไตโถ่เรียกรวมว่า “ตุลลาว” (**ຕູລາວ**) ไตแดงก็เรียกว่า “โล้โล” (**ລື້ລື**) บางทีก็เรียกว่า “ปัวปัวโล้โล” ก็มี^{๗๓}

ในอินโดคะยนาหนั้น พวกที่สืบเชื้อสายไตมาจากคอยบั้ง หรือเขาบั้ง (**ອົບບັງ**) ใกล้แม่น้ำซีเกียงและแม่น้ำแคนลิ (**ຮີ່ງ:ລີ**) ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือตองกินในเวียตนามเรียกว่า แม่น้ำสูงเกียม แต่ฝรั่งเศส เรียกว่า “Riviere Claire” พวกนี้เวียตนามเรียกว่า “โถ่” และคนกลุ่มเดียวกันนี้ถ้าอยู่ทางเหนือทุ่งน้ำแดงทุ่งน้ำดำ จะเปลี่ยนชื่อเรียกใหม่เป็นพวกโถ่ หรือ ไต^{๗๔}

^{๗๐} หน้า ๑๕๕

^{๗๑} หน้า ๑๕๖

^{๗๒} หน้า ๑๕๗

^{๗๓} หน้า ๑๕๘

^{๗๔} หน้า ๑๕๙

อันเรียกกันว่า “โต” นั้น ที่แท้มันก็เป็นไตชาติเดียวกันมาตั้งหลายพันปีแล้ว ลักษณะท่าทาง กิริยาอาการ ความพูดจาก็คล้าย ๆ กัน ที่ต่างกันไปบ้างก็เพราะบางกลุ่มไปตกอยู่ที่อำนาจของชาติอื่นไม่ใช่ชาติเดียวกับตน ต้องแยกกันอยู่คนละบ้านคนละเมือง ผู้ปกครองก็ต่างชาติ ต่างศาสนา ที่เรียกว่า “โต” นั้นในเวียดนามมีมาก ส่วนที่เรียกว่า “ลาว” มีในเมืองไตมาก่อนแล้ว ถึงแม้ว่าโตและไตนี้มีสายเลือดเป็นอันเดียวกันก็จริง แต่อยู่กินคนละบ้านคนละเมือง ประเพณีวัฒนธรรมจึงไม่เหมือนกันทีเดียว

มันเป็นการยากที่จะรู้ว่าพวก “โต” กับ “ไต” เป็นสายเลือดเดียวกันหรือมีทุกสิ่งทุกอย่างเข้ากันได้หมด แม้แต่ความพูดให้เข้าใจกันได้นั้นก็ยากมาก เพราะโตอยู่ในเมืองไต แต่ “โต” อยู่ในเวียดนาม อยู่ไกลกันมาก และตัวหนังสือก็ใช้ต่างกัน^{๗๔}

ความไม่เหมือนกันเหล่านี้ มันมีเหตุมาจาก ประการหนึ่ง การได้อยู่ในปกครองไม่เหมือนกัน ต่างบ้านต่างเมืองจึงไม่สามารถติดต่อกันได้ อีกประการหนึ่งไม่ชวนชวายเป็นทางออกให้พ้อติดต่อกันได้ แต่ไปติดต่อกับพวกต่างชาติเสียเป็นส่วนมากที่เห็นมา ก็ได้แก่พวก ไตหงู ตูลาว โล้โล และโต ยังมีอีกพวกหนึ่งเรียกว่าไตะตี (**ต๋อ. ตี.**) นอกจากนี้พวกเชื้อชาติไตที่ปรากฏในหนังสือของหมอดื้อดอีกได้แก่

๑. ตูลา (**ตูลา:**) หรือ ตูริน (**ตูลิน:**) เป็นชื่อที่จีนเรียกคนไตที่อยู่ในเขตเมืองซีซอน หมอดื้อดได้ไปพบกับพวกเขา ซึ่งเรียกตัวเองว่า “ไต” เหมือนกัน ไม่ชอบที่เรียกต่างชื่อ เช่นคำเรียกเขาว่า เป็นจีน เขาจะเสียใจมาก

๒. จุงเกีย (**จุงเกีย:**), ตูยีน (**ตูลิน:**), ตูริน (**ตูลิน:**), ไตจอย (**ตูลิน:**), และไตย้อย (**ตูลิน:**) พวกนี้เป็นเชื้อชาติไตอยู่ในเขตเมืองไกวเจา แต่จีนเรียกคนไตเหล่านี้ว่า “จุงเกีย” ในบางถิ่นก็เรียกว่า ตูยีน หรือ ตูริน พวกสอนศาสนาคริสต์ (โรมันคาทอลิก) ในเขตเมืองไกวเจาเรียกไตพวกนี้ว่า “ไตออย” (**ตูลิน:**) พวกสอนศาสนาจึงมีความจำเป็น

^{๗๔} หน้า ๑๖๐

ต้องพิมพ์หนังสือสอนศาสนาเป็น ๒ ฉบับ ฉบับหนึ่งเป็นภาษาฝรั่งเศส อีก
ฉบับหนึ่งเป็นภาษาไทยว่าดังนี้

๓. ปูลาดิ (บุรุงหวะ) และปูลุงติ (บุรุงค๊ะ) คนสองพวกนี้
หมอดือดพบในเขตอันครานฟู (ภะวะ:ภะ:หู่) และเขตเมืองไกวเจา พวกที่
เรียกตัวเองว่า “ปูลุงติ” สอบถามได้ความว่าสืบเชื้อสายมาจากอดีต จึงเรียก
ว่าปูลุงติที่แท้จริงคนพวกนี้มาจากเมืองเก่าของไตในอดีตที่เรียกว่า “อาณาจักรลง”
คนพวกนี้พูดความไต ใช้ตัวหนังสือจีนเขียน ร้องเพลงแบบคนเมืองเชียงใหม่
และคนไตในเมืองไทย

๔. ไตนู หรือ ไตเหนือ (หู่:หู่ หรือ หู่:หู่) หมอดือดไปพบใน
เมืองสิบสองพันนา ความพูดเหมือนคนเมืองเชียงใหม่ของไทย ไม่มีหนังสือประจำ
เป็นพวกไตที่ไม่รู้หนังสือ

๕. สวยาयी (หู่:หู่;หู่) ก่อปายี (ภะ:หู่;หู่) นี้ หมอดือด
ไปพบที่ทุ่งแม่น้ำแดง พวกนี้มีที่อยู่ที่กินดี น้ำดินก็ดี การเกษตรเพาะปลูกก็
งอกงามดีและมีเมืองหลวงอยู่เมืองหนึ่งจีนเรียกว่า “เป็นครึ่งใจ” (หู่:หู่:หู่)
แต่พวกไตที่นั่นเรียกชื่อเมืองนี้ว่า “เมืองจุง” (หู่:หู่:หู่)

๖. ไตลาย (หู่:หู่) และไตนำขาว (หู่:หู่:หู่) หมอดือดพบที่
เดียวกันกับไตนู พวกนี้เรียกตัวเองว่าไตลาย เพราะพวกผู้หญิงเขาใส่ผ้าลาย
เป็นลายแบบเดียวกันกับลาว และคนเมืองเชียงใหม่ ไตลายนี้ปกป้องเลือด
เนื้อตัวเองได้บริสุทธิ์กว่าไตที่อื่น ๆ และไม่พูดภาษาต่างชาติ พูดแต่ภาษาของ
ตัวเองเท่านั้น

๗. ไตยา (หู่:หู่) เป็นคนไตอีกกลุ่มหนึ่งไม่นับถือศาสนาอะไร
มีผู้เล่าให้ฟังว่า คนไตยานี้ เมื่อสมัยพุทธกาลพระพุทธรเจ้าเสด็จมาโปรดแต่พระองค์
ไม่สามารถสั่งสอนให้พวกไตยานี้เข้าถึงธรรมะได้ พระองค์จึงตรัสว่าเป็นพวกเบา
ปัญญาไม่สามารถสั่งสอนพระธรรมข้อใดได้ เมื่อพระองค์เล็งเห็นเช่นนั้นก็ไม่ตรัส
อะไรต่อนับแต่นั้นมาคนทั้งหลายจึงพร้อมกันเรียกไตหมู่นี้ว่า “ไตยา”

๘. ฟูนง (หู่:หู่) หรือ ฟูลุง (หู่:หู่) หมอดือดไปพบที่เวียง
“กรังนัน” จึงได้รู้ว่าไตพวกนี้มาจากเมืองอันโฮย และ กรังสี ย้ายเข้ามาอยู่
ถึงตอนนี้ความจึงกระจ่างว่า อันที่จีนเขาเรียกว่า “ลุง” นั้น หมายถึงคนชนชาติ
ใหญ่ไตบางถิ่นเขาก็เรียกตัวเองว่า “ไตหลวง” คำว่า “ลุง” กับ “หลวง” นั้น

ก็เป็นความอันเดียวกัน หมายความว่าใหญ่ ไตพวกนี้ยังมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ลุงเย็น” ก็ว่า

๙. ไตคายหัว (ວັງອໍ່ທູ້) เป็นคนไตอีกพวกหนึ่ง ที่สร้างบ้านเรือน อยู่ในเขตเมืองยูนนาน บริเวณทุ่งคายหัว ซึ่งเป็นทุ่งราบใหญ่มาก มีน้ำสายหนึ่งตัดผ่านกลาง ทำให้ดินดีมีปุ๋ยมาก ปลูกอะไรก็งอกงามดี ไตคายหัวนี้เอาความเงินมาพูดตัวหนังสือก็ใช้ของจีน เหมือนกับไตคำตีที่ใช้หนังสือพม่า

๑๐. ไตโต (ວັງທູ້) คนไตกลุ่มนี้ หมอคือตัว คนจีนเขาเรียกว่า “ตุเย็น” (ຕູງຢື່ນ) มีมากในเมืองกรุงสี มีถึง ๔๐ ส่วนในร้อยละของพลเมืองทั้งหมด

๑๑. ไตครอง (ວັງອຸງ) พวกนี้อยู่ในเขตเมืองไกวเจาเรียกต่างกัน คนจีนเรียกว่า “ลุง” (ລຸ່ງ) พี่น้องไตในตองกินเรียกพวกนี้ว่า “ไตนง” ทางยูนนานเรียกพวกนี้ว่า “ไตลุง” ซึ่งเป็นพวกเดียวกับไตลุง ไตลวงอันกล่าวมาแล้วข้างต้น

๑๒. พู๋นง (ພູງຸ່ງ), ผู้นง (ພູງຸ່ງ), ผู้มัน, ผู้เย้อ, ผู้เอือน, ผู้ยี้, ผู้สวย พวกไตหมู่นี้เป็นไตหลวงหมด

๑๓. ไตลือ (ວັງລື້), ไตเชิน (ວັງຢື່ນ), ลือ, เลม, เชิน, ยวน, ลาว ไตหมู่นี้เป็นไตใหญ่อยู่ทางฝั่งตะวันออกแม่น้ำสาละวิน

พวกไตนี้มีรูปร่างหน้าตา ขนบธรรมเนียมความพูดจา กิริยามารยาทก็เหมือน ๆ กัน เราอาจสรุปได้ว่าพวกไต นั้น มีถึง ๓๒ พวก แต่ในความเป็นจริงเราไม่สามารถจะแสวงหาค้นหามาได้หมด ยิ่งค้นหาก็ได้ไม่มีที่สิ้นสุด เพราะพวกไตชอบแยกกันอยู่หลายบ้านหลายเมือง อีกประการหนึ่งเราเรียกชื่อหนึ่ง คนอื่นเรียกอีกชื่อหนึ่ง ตัวอย่างเช่นไตในเมืองจีน เพราะแยกกันอยู่คนละบ้านคนละพวก เลยถูกจีนเรียกเป็นหลายชื่อที่แท้ก็เป็นไตพวกเดียวกัน ส่วนมากจะเรียกชื่อตามที่อยู่ เช่น ไตน้ำคำ ไตเมืองมว แสหนวี ลีป้อ เป็นต้น ไตหมู่นี้จะเรียกตัวเองว่า “ไต” ทั้งนั้นไม่ชอบให้เรียกชื่อเป็นอย่างอื่น

ชนชาติไต เขามีตัวหนังสือใช้มาช้านานแล้วตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ต่อมาในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระองค์ได้หยิบเอาหนังสือไตในอดีตและเอาหนังสือมอญมาประดิษฐ์เข้าด้วยกันดัดแปลงเป็นหนังสือไทย และใช้กันมาจนถึงทุกวันนี้ พระองค์ทรงมีพระราชบุตรชายเป็นมอญ พระนามว่าเจ้าฟ้ารั่ว

พระองค์ทรงมีความรักใคร่เสมือนเป็นเมืองเดียวกันกับไทย และทรงโปรดเกล้าให้เจ้าแสนเมืองพระเจ้าหลานเธอ ไอรสเจ้าฟ้ารั่วไปกันเมืองปกครองพวกมอญ เป็นเสมือนเมืองหลวงของไทยอีกแห่งหนึ่ง คือ นอกจากสุโขทัย แล้วยังมีทงสาวดี เมื่อสิ้นสมัยของพ่อขุนรามคำแหงผู้เสด็จขึ้นครองราชย์ไม่แข็งแรงเหมือนพระองค์ ทำให้เมืองมอญจากสุโขทัยไปตกอยู่ในกำมือพม่า ถ้าเรากลับไปดูว่าคนไหนเป็นคนมอญ คนไหนเป็นคนพม่า ถ้าไม่ถามดูดี ๆ จะไม่ทราบเลยว่าเป็นคนมอญชาติที่เคยอยู่ร่วมกับไทยมาช้านาน แต่เดี๋ยวนี้ได้ถูกพม่ากลืนไปหมดทั้งชาติแล้ว เป็นเพราะผู้นำประชาชนไม่เข้มแข็งขาดความสามัคคีปรองดองกัน ในที่สุดชาติก็ล่มจม หายสาบสูญไปจากโลกนี้ อย่างที่เราท่านได้เห็นกันอยู่ ไต่กับมอญนี้ มีอดีตคล้าย ๆ กัน จนถึงวันนี้ไต่ก็ยังไม่มีเอกราชอิสระเหนือแผ่นดินของตัวเอง ไม่ว่าชาติไหนก็ตามถ้าขาดความสามัคคีปรองดองกัน ในที่สุดจะไม่มีแผ่นดินจะอยู่ และต้องไปเป็นข้าต่างชาติในที่สุด

คนไต เขามีตัวหนังสือและใช้เขียนมาในอดีตช้านานแล้ว ก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหงด้วยซ้ำ หลักฐานที่ค้นพบคือแผ่นศิลาจารึกเสาทินในเมืองสุโขทัยนั้นเขียนไว้ว่า ก่อนพ่อขุนรามคำแหง หนังสือไตไม่มี จนถึงในรัชสมัยของพระองค์ จึงมีการประดิษฐ์ตัวหนังสือไทยขึ้นมาใช้ โดยเอาตัวหนังสือไตสมัยก่อนและหนังสือมอญมาปะติดปะต่อกันจนเป็นตัวหนังสือไทยใช้มาจนถึงทุกวันนี้ แต่พวกไตอาหมั้นมีตัวหนังสือของตัวเอง ไตในเมืองจีนก็มีตัวหนังสือใช้เอง เช่นหนังสือไตในกิ่งโยงลิบสองพันนา เหมือนกับตัวหนังสือเมืองเหนือของไทยและลาว

แท้จริงถ้าพี่น้องไตติดต่อคนชาติเดียวกันก็จะรักษาความไต หนังสือไตไว้ได้ดีกว่าไปติดต่อหลายชาติหลายเมือง เช่น ไตในจีนติดต่อค้าขายคนชาติเดียวกัน จึงสามารถรักษาความไต หนังสือไตไว้ได้ ไม่เหมือนคนที่ไปอยู่ด้วยคนชาติอื่น คนเราก็อายุอยู่กับคนชาติใด ก็จำเป็นเอาความเราครึ่งหนึ่งความเขาครึ่งหนึ่ง แต่ที่เคยพบมาเอาความต่างชาติพูดทั้งนั้น ถ้าทำเช่นนี้ไม่พูดความของตัวเอง เป็นร้อยเป็นพันปีความตัวเองก็สูญหายไปไม่มีที่สงสัย ยกเว้นอย่างเช่นคนจีน ที่มาอยู่อาศัยในเมืองไทยจีนพวกนี้จะพูดความไทยเป็นความกลางจีนที่อยู่ในไทยพูดได้ดีกว่าจีนที่อยู่ในเมืองจีนหลายเท่า ตัวอย่างอีกข้อหนึ่ง

จีนหลายพวกมาพบกันจำเป็นเอาความไทยเป็นกลางพูดต่อกันเอาความไตติดต่อกัน

ประการที่สอง ไตอาหมถ้าดูตามชาติเป็นไตชาติใหญ่ชาติหนึ่งจำนวนสามล้านกว่าคน แต่ไตอาหมที่พูดภาษาอาหมเป็นมีเพียงล้านเดียวและในไม่ช้าความไตในเมืองอาหมจะค่อย ๆ หายไป เพราะอะไร ก็เพราะพวกเขาับถือศาสนาฮินดูนับถือผู้กล้าหาญในศาสนาฮินดูอยากได้ฟังนิยายฮินดู และพร้อมกันพูดความฮินดู และไม่ยอมพูดภาษาของตัวเอง คนไตแต่่นั้นมีลักษณะชอบต่อมตัวพูดจาไพเราะและนิยมยินดีในของจากถิ่นอื่น ความพูดจึงพูดปะปนกับภาษาอื่นตั้งแต่ตอนเหนือถึงตอนใต้ ตะวันออกถึงตะวันตก ถ้าเรารู้ภาษาภาคหนึ่งไป ฟังภาษาอีกภาคหนึ่ง ฟังนาน ๆ ก็จรรู้ว่ามันเหมือนกัน ตลอดระยะเวลาหลายพันปี พวกไตก็ยังสามารถรักษาความของตัวเองไว้ได้จนถึงปัจจุบัน^{๗๖}

ไตสยามหรือเมืองไตปัจจุบัน

ในปางก่อนไตหมู่นี้เรียกว่าไทยสยาม แอดินแอมอนิแย เขียนไว้ว่า ไตกลุ่มนี้ อพยพลงมาตามน้ำโขงและน้ำเจ้าพระยา ก่อนไตพวกอื่น และสามารถสร้างอำนาจปกครองตั้งเป็นอาณาจักรสยามและรวมเอาเมืองลาวทั้งหมดดินแดนมลายูบางส่วนประเทศที่อยู่ใกล้เคียงเรียกประเทศไทยว่า “สยาม” (สุวรรณ) ในหลักเสาทินหลักที่ ๑๑ และ ๑๔ ได้จารึกเรื่องคนสยามไว้เหมือนกัน แต่เรียกว่า “ไทยน้อย” ซึ่งก็เป็นคนพวกเดียวกันกับไตใหญ่ หรือไตสูง นั่นเอง^{๗๗}

ในจดหมายเหตุของจีนได้เขียนไว้เมื่อปี พ.ศ. ๑๑๕๐ (ค.ศ. ๖๐๗) ว่า จีนได้ส่งราชทูตมาเจริญไมตรีกับสยาม สมัยนั้นพระเจ้าราม เป็นกษัตริย์ปกครองมีชนบทรรมนิยมประเพณีเรียบร้อย มีข้าราชการล้อมรอบ มีพระราชวังและเครื่องราชบรรณาการของใช้ทุกอย่างเป็นทองคำทั้งหมดสมัยนั้นสยามเจริญรุ่งเรืองทั่วไปในภาคนี้ อาจจะเป็นในสมัยอยุธยาตอนต้นก็ได้ ที่เรียกชื่อเมืองว่า

^{๗๖} หน้า ๑๗๓

^{๗๗} หน้า ๑๗๕

“สยาม”^{๗๘}

แอตินแอมไอนิแย ได้เขียนต่อไปว่า มีหลักฐานที่เชื่อได้ว่า สยามเป็น
ชนชาติที่อพยพเข้าสู่คาบสมุทรอินโดจีนก่อนไตกลุ่มอื่น ๆ และสามารถ
ตั้งเมืองเป็นอิสระได้ด้วยตนเอง เป็นผู้มีความสามารถสูง เป็นผู้นำในการอพยพ
ลงมาทางน้ำโขงจนถึงมหาสมุทร^{๗๙} บาทหลวงเดนิเก (เด:ซ็ลเว:) ได้เขียน
เกี่ยวกับเรื่องชนชาติไตถึงสาเหตุที่ไตสยามเปลี่ยนแปลงไป ก็เพราะอยู่ใกล้กับ
คนหลายเผ่าหลายภาษา เช่น เขมร, ฮินดู (ฮิน:ดู), มลายู ๆ ทำให้
ภาษาความพูดเปลี่ยนไปจากไตหลวงหรือ ไตลุงซึ่งเป็นเผ่าดั้งเดิมมาก่อน แต่
ในพวกไตทุกกลุ่มที่อพยพลงมาได้มาด้วยกันนับว่าไตสยามมีความแข็งแรงมั่นคงมี
ความสามัคคี มีพลังกว่ากลุ่มอื่น ๆ พวกไตสยามเขาจึงสามารถมีเอกราชอธิป-
ไตยมีสิทธิเสรีภาพเหนือแผ่นดินของตนเองมาถึงทุกวันนี้ ไตสยามนั้นนับถือศาสนา
ของพระพุทธเจ้าเป็นศาสนาประจำชาติของตน^{๘๐}

ในตำนานของสยามในสมัยก่อนนั้น แอตินแอมไอนิแยได้เขียนไว้ว่ามี
ข้อความตอนหนึ่งว่าไตสยามมีการติดต่อค้าขายกับคนเชื้อชาติพี่น้องเดียวกันได้แก่
ไตน้อย, ไตใหญ่ และไตเหนือ นอกจากนั้น “สยาม” ยังไปปรากฏในจารึก
ของอาณาจักรจำปาสักซึ่งเขียนไว้ในปี พ.ศ. ๑๕๕๓ (ค.ศ. ๑๐๕๐) และที่หินจารึก
ของเมืองนครวัด ที่เมืองกัมปอดิยา (กย:เบ:ว:ตี:ว:) ประเทศเขมร
ในคริสตวรรษที่ ๑๒^{๘๑}

ข้อความอันว่าไต ไทยสยามนั้น

“ไต” (ต:) อันว่านั้นแปลว่า “ชน” (น:) ซึ่งผู้รู้ได้จำแนกออก
ไว้ ๒ ประการ ประการหนึ่ง แปลว่าใหญ่ ประการที่สองแปลว่าเอกราช
เป็นของตัวเองมาตลอด ไม่ได้ไปเป็นข้าใคร พวกคนที่รู้ข้อความหมู่นี้มีแต่

^{๗๘} หน้า ๑๗๗

^{๗๙} หน้า ๑๗๙

^{๘๐} หน้า ๑๘๐

^{๘๑} หน้า ๑๘๑

ในเมืองไทยเท่านั้นสำหรับชาติอื่นนั้นเข้าใจว่าหมายถึงใหญ่เท่านั้น ไตหลงในเมืองไตก็ไม่เคยคิดว่าตัวเองมีเอกราช เพราะเป็นของชาติอื่นเขาตั้งแต่ในอดีตติดต่อกันมา ส่วนความว่า “อ้ายลาว” ก็แปลว่าใหญ่เหมือนกัน ในอดีตมีอีกคำหนึ่ง คือ “ลุง” หมายถึงใหญ่เหมือนกัน ต่อมาจึงออกมาว่า “ไต” แทนข้อความอันนี้มาจากที่ไทและรวบรวมกันสร้างบ้านสร้างเมืองในสมัยใดเรื่องนี้ยังไม่ค่อยรู้ดี แต่ว่าคนหมู่นี้ไปอยู่บ้านใดเมืองใด ถ้ามีคนอื่นถาม เขาจะตอบทันทีว่าเป็นไต พวกฝรั่งเขาเข้าใจว่าคำ “ไต” นี้เป็นคำจีน เพราะจีนก็แปลว่าใหญ่เหมือนกันแต่ว่าความชื่อนี้ยังสงสัยกันอยู่เพราะ

๑. จีนนั้นนอกจากชนชาติเขาเองเท่านั้นจะเรียกว่าใหญ่ จีนไม่เคยเรียกคนอื่นว่าใหญ่จะเรียกคนอื่นว่า คนป่าหรือคนเถื่อน
๒. ถึงแม้ว่าจีนเขาจะเปลี่ยนมาเรียกเป็น “ไต” แต่ว่าพวกไตเขาก็ไม่ใจง่ายยอมรับข้อความนี้ทันที อันว่าไตนั้นเขาจะรับเอาจากพวกชนชาติไต สองสามกลุ่มก็ไม่ใช่ แต่เขาเข้าใจชนชาติไตของตัวเองอยู่ตลอดเวลา

ไตอันว่านี้มีใช้ว่ารู้เอาแค่พวกหนึ่งหรือชนชาติหนึ่งเท่านั้น แต่ว่าไตที่อยู่ใกล้ ๆ เช่นไตอาหม ก็เรียกตัวเองว่าไตไม่เคยลืมหือชาติตัวเก่า ความชื่อนี้ได้ซึมเข้าสายเลือดของไตทุก ๆ เผ่ามิได้ขาดสาย ความว่า “ไต” หรือชื่อ “ไต” ใครเรียกให้ก็ไม่จริง เพราะไตเรียกตัวเองมาก่อนแล้วแต่ก่อนพวกไตเรียกตัวเองว่า

๑. อ้ายลาว (**ᩉ᩠ᨦ᩵ᩁᩬᨦᩈᩬᩁ**)
๒. ต่อมาอ้ายลาวหายไป จึงเรียกตัวเองว่า “ลุง” (**ᩉ᩠ᨦ᩵ᩁᩬᨦᩈᩬᩁ**) หรือ หลง (**ᩉ᩠ᨦ᩵ᩁᩬᨦᩈᩬᩁ**)
๓. ต่อมาลุง หรือ หลง หายไปอีก จึงใช้คำว่า “ไต” เรียกตัวเองมาทุกวันนี้

พวกไตนั้นเขาสามารถรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีมาได้เกือบครบถ้วน มีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่สูญหายไป ซึ่งเป็นเพราะบ้านเมืองแตกสาแหรกขาดหนือพยพกันบ่อย ๆ อีกอย่างหนึ่งต้องตกเป็นข้าของชาติอื่น อยู่ในปกครองของคนชาติอื่นตลอดเวลา ทุกวันนี้ถึงไตไม่มีเอกราช แต่ก็ยังสามารถรักษาชื่อไตไว้ได้ ขนบธรรมเนียมแบบแผนต่าง ๆ ถึงแม้จะไม่ครบถ้วน แต่ก็ยังดี

กว่าที่ไม่มีอะไรเสียเลย^{๕๒}

อีกประเด็นหนึ่งที่เรียกว่าไตนี้ เรียกกันเมื่อไร แต่ก่อนเรียกว่า “อ้ายลาว” ต่อมาเรียกว่า “ลุง” หรือ “หลวง” ต่อมาจึงเรียกว่าไต ทำไมเปลี่ยนมาทุกยุคทุกสมัย ท้ายสุดมาลงเอยเรียกว่า “ไต” คำหมู่นี้ไม่มีหลักฐานชี้ให้เห็น จึงเป็นคำถามกันอยู่ทุกวันนี้ และ “ไต” นี้เงินเขาแปลว่าใหญ่ หรือคนชาติใหญ่ ที่ไม่ได้เป็นรัชชาใคร

๑ จากคำว่าไม่ได้อยู่ในอิทธิพลหรือเป็นรัชชา (ทาส) ใครนี้ คำว่า “รัชชา (ᨾᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩣ᩠ᨦ) หรือ ทาส” นี้มาจากที่ไหน มีข้อชี้ให้เห็นว่าไตสมัยก่อนนั้นไม่รู้จักเป็นรัชชา และคำว่า รัชชาด้วย เพราะไม่ใช่ชนชาติรัชชา เมื่อสมัยปฐมกษัตริย์ของกรุงศรีอยุธยาได้ไปรับเอาวัฒนธรรมประเพณีของขอมเข้ามาหรือเอามาใช้บ้างเล็กน้อยจึงสงสัยว่าไตหรือไทยจะไปรับเอาคำว่า “รัชชา” มาด้วย เพราะก่อนหน้านี้ตั้งแต่ในสมัยสุโขทัยยังไม่มี

คำว่า “สยาม” นี้ก็เช่นกันอาจจะเป็นคำขอมก็ว่าได้ เพราะในสมัยก่อนเมืองไทยอยู่ใต้การปกครองของขอม และขอมได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๒ ตอน ตอนใต้อยู่ที่เมืองละโว้ เดียวนี้เรียกว่าลพบุรี ตอนเหนือเรียกว่าสยาม เดียวนี้เรียกสุโขทัย สมัยนั้นราวปี พ.ศ. ๑๕๐๐ (ค.ศ. ๙๕๗) ถ้าเขมรเขาต้องการเรียกเมืองเหนือ ก็จะเรียก “สยาม” ถ้าเมืองตอนใต้ก็เรียก “ละโว้” ซึ่งความขื่อนี้ไปตรงกับฝรั่งแอดมินแอโมนิแยได้เขียนไว้ในจดหมายเหตุของพวกจัมปา (ᨾᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩣ᩠ᨦ) ได้เขียนคำว่า “สยาม” ไว้ในราวปี พ.ศ. ๑๕๓๓ (ค.ศ. ๑๐๕๐) และในกำแพงเมืองนครวัด (ᨾᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩣ᩠ᨦ) ของเขมร เขียนไว้ในราวปี พ.ศ. ๑๖๕๐ (ค.ศ. ๑๐๖๒)

เมื่อไทยกำลังอยู่ในปกครองของขอมนั้นเรียกว่า สยามและละโว้ เงินเขาจึงรับเอาคำสองคำนี้เข้าด้วยกันแล้วเรียกใหม่ว่า “เสียมล่อเกะ” (ᨾᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩣ᩠ᨦ) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “เสียมล่อ” หรือ “เสียม” หม่าก็ือ (ᨾᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩣ᩠ᨦ) ขุนศึกผู้มีชื่อเสียงคนหนึ่งของจีนได้แต่งกองเรือออกไปค้าขายในราว พ.ศ. ๑๘๐๐ (ค.ศ. ๑๒๕๗) สมัยพระเจ้าแผ่นดินจีนชื่อกublaiข่านนานถึง ๑๗ ปี ได้เขียนบันทึกเรื่อง

^{๕๒} หน้า ๑๘๖

ราวบ้านเมืองต่าง ๆ และในบันทึกนั้นเรียกเมืองไทยว่า “สยาม” เมื่อหนังสือนี้แพร่หลายสู่ยุโรป ฝรั่งเศสทั้งหลายจึงเรียกตามว่า “สยาม” ตั้งแต่นั้นมา

เมื่อพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ (เวียงรุ้ง) และพ่อขุนผาเมือง (เวียงรุ้ง) ครอบครองเมืองได้แล้ว จึงเรียกเมืองนี้ว่า “สุโขทัย” อันว่า “สยาม” จึงค่อย ๆ หายไปในราว ๆ ๖๐๐ ปี เพราะไม่เคยมีคำว่า “สยาม” ในหนังสือหรือจารึกของสุโขทัย อยู่ชุก และบางกอกอีกเลย จนมาถึงสมัยพระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ ๔ ของกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์จึงนำกลับมาใช้ใหม่อีกครั้งและใช้ต่อกันมาจนเดี๋ยวนี้ แต่ในช่วงระหว่าง ๖๐๐ ปี ก่อนหน้านั้นคนไทยทุกคนไม่ใช้คำว่าสยาม เพราะไม่ได้อยู่ในจิตใจ แต่คนต่างชาติยังคงเรียกสยามมาตลอด

ในปี พ.ศ. ๒๓๙๔ (ค.ศ. ๑๘๕๑) พระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ ๔ ของบางกอกขึ้นครองราชย์ พระองค์ใช้คำในราชการว่า “สยาม” เรื่อยมา และมาเปลี่ยนแปลงใหม่อีกครั้งหนึ่งเป็น “ประเทศไทย” (ประเทศไทย) และเจริญรุ่งเรืองมาจนทุกวันนี้

คำว่าสยามนี้ ก่อนสมัยพระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ ๔ ของกรุงบางกอกยังไม่ขึ้นครองราชย์คนไทยไม่เคยเรียกว่า “เมืองสยาม” ตัวอย่างเช่น พ่อขุนรามคำแหงได้เขียนจารึกไว้ในเสาคินว่า “ไทย” ในสมัยสุโขทัย ก็เรียกว่ากรุงสุโขทัย สมัยอยุธยาเรียกว่ากรุงศรีอยุธยา เมื่อย้ายเข้ามาอยู่บางกอกก็เรียกว่ากรุงรัตนโกสินทร์แต่คนไทยจะเรียกว่าเมืองไทย และคำว่าสยามนี้ได้นำกลับมาใช้อีกครั้งหนึ่งในสมัยพระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ ๔ นี้เอง แต่ฝรั่งต่างชาติเขาเรียกเมืองสยามมานานแล้วและต่อมาได้เปลี่ยนไปเรียกเป็น “ประเทศไทย” ขึ้นใหม่เพราะอย่างนี้ฝรั่งผู้สนใจหรือเขียนหนังสือบางคนเขาสงสัยว่า สยาม (สยาม) กับ ชาน (ชาน) เหมือนกันหรือไม่ สยามกับชานนั้นเป็นคนใดเหมือนกันแต่พม่าเรียกออกเสียงเป็นชาน

ไทยน้อยหรือไทยใหญ่มันก็เป็นชาติเดียวกันแต่แยกกันอยู่ ไทยน้อยอพยพลงตามลำน้ำโขง ไทยใหญ่ลงตามลำน้ำสาละวิน ชื่อเรียกจึงต่างกันไปแล้วที่แท้จริงก็เป็นสายเลือดเดียวกัน เป็นพี่น้องพ่อแม่เดียวกันหนีอพยพจากเมืองจีนเหมือนกันพวกไปทางตะวันออกก็กลายเป็นลาว ฝ่ายตะวันตกก็มาเป็นไทยน้อยหรือไทยจนถึงเดี๋ยวนี้

ในระหว่างพวกเรากันไทยนี้ขอให้เรารู้จักกันไว้มาก ๆ ทั่วโลกเขา

ก็จะรู้ว่าเราเป็นพี่น้องกันเป็นชาติอันเดียวกัน พวกพี่น้องไทยที่มีเอกราชมาช้านานแล้วนั้น และเจริญรุ่งเรืองตามกาลเวลา ก็ขอให้เห็นใจและเข้าใจพี่น้องไทยใหญ่ที่ยังเป็นข้าของคนอื่นอยู่ทุกมุมโลก ที่ยังไม่มีเอกราชเหนือแผ่นดินของตัวเองและถูกชนชาติอื่นเหยียดหยามว่าโง่ ก็เพราะอะไรเล่า เพราะได้ไม่ช่วยไต แก่งแย่งกันเป็นใหญ่ ฆ่ากันรบกันเอง แบ่งเป็นพวกเป็นเหล่า ความคิดที่จะกอบกู้เอาแผ่นดินหรือประเทศกลับคืนนั้นมันยังห่างไกลเหลือเกิดราวฟ้ากับดิน

เมืองไตนั้นกว้างใหญ่ไพศาลมีทุกสิ่งสมบูรณ์แร่ธาตุต่าง ๆ ป่าไม้ บ่อเงิน บ่อทอง ประชาชนก็มาก ทำไมผู้นำไตไม่สำนึกเสียบ้าง หรือว่าเคยตกเป็นข้าทาสเขามาจนหลายชั่วคนแล้ว และไม่หนีกายพี่น้องไทยเลย ซึ่งเขามีเอกราชเป็นของตัวเองมานานนับเป็นพัน ๆ ปีไทยไม่เคยเสียแก่ใคร ทำไมไตแผ่นดินก็ติดต่อกับไทยถึงไม่เอาอย่างคนไทยบ้าง เราต้องมีความรักสามัคคีปรองดองกัน เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ ต้องดูอย่างไทยเขา

ข้อเท็จจริง ไทยน้อยก็ไต ไทยใหญ่ก็ไต เป็นเชื้อชาติอันเดียวกัน มีที่มาอันเดียวกัน แต่ทำไม่จึงแยกกันอยู่ ไทยน้อยนั้นเขามีเอกราชอธิปไตยมาตลอด ทำไมไทยใหญ่ไม่เอาอย่างบ้าง เมืองของตนเองก็ใหญ่ไต คนก็มาก วัฒนธรรมประเพณีก็มีครบ น้ำดินหินผา ป่าไม้ ทรัพยากรของชาติอันมีค่าก็มากมาย คนไตเองมีเป็นล้าน ๆ คนทำไมไม่มีเอกราชเหมือนเพื่อนบ้านบ้าง ไตทั้งหลายไม่คิดเลยบ้างหรือว่าทุกวันนี้ถูกคนชาติอื่น เชื้อชาติที่ไม่ใช่อันเดียวกัน กดขี่ทรมาณ และขมเอาทุกสิ่งทุกอย่างในเมืองไตไปเป็นของเขาไปเลี้ยงคนของเขา ทุกวันนี้ไตมีแต่ตายกับตายเท่านั้น รู้บ้างหรือเปล่าว่ามันเป็นเพราะอะไร ก็เพราะพวกเราขาดความรับผิดชอบ ขาดความสามัคคีแย่งชิงกันเป็นใหญ่ ไตฆ่าไตกันเอง สักวันหนึ่งไตจะสูญหายไปจากโลกนี้ ถ้ายังไม่รักไม่สามัคคีกันเอาไว้

ชาติอื่นเช่นไทยเพราะเขามีความสำนึกในชาติไม่เหมือนไต ไตขาดความสำนึกในชาติตัวเองว่าเคยยิ่งใหญ่มาก่อน นึกอยากจะเป็นใหญ่อย่างเดียวกอบโกยผลประโยชน์เข้าตัวเองเข้าพรรคเข้าพวกไม่คิดถึงส่วนรวมว่าผลมันจะออกมาอย่างไร ผลมันจึงออกมาเป็นอย่างนี้ บ้านเมืองก็ไม่มีเอกราชเหมือนคนทั้งโลกที่เขามีบ้านเมืองเป็นของตนเอง

ขอให้รวบรวมคนโตทุกหย่อมหญ้าให้เป็นอันเดียวกันรักสามัคคีมีพลัง
โตอย่างเท่าโต การทำงานทุกอย่างในโลกนี้ย่อมหนีปัญหาไม่พ้นอาจจะขัดแย้งรุนแรงก็ขอให้เอาเหตุผลหรือหลักการเข้าสู่หรือชี้แจงกัน หันหน้าเข้าปรึกษาชี้แจง
กัน เพราะจุดมุ่งหมายเราอยู่ที่เดียวกันคือเอกราชของประเทศชาติบ้านเกิดเมือง
นอนของทุกคนจงรักกันไว้กอดคอกันไว้ให้มั่นคง

เชื้อชาติโตเดียวกันอันอยู่ใกล้ที่สุดอีกกลุ่มหนึ่งก็คือ “ลาว” และไทย
ใหญ่แต่ว่าเรื่องที่จะให้เข้าใจกันดี ๆ นั้น ต้องรู้จักกันดี ๆ เสียก่อน เพราะ
เราแยกกันอยู่มาช้านานเหลือเกินนับเป็นพัน ๆ ปีทีเดียว แต่ว่าถ้าไม่มีการ
แสวงหาก็คงเหมือนกับไม่เคยรู้เลยว่าเป็นเชื้อชาติเดียวกันพ่อแม่อันเดียวกัน และ
การที่จะได้รู้จักกันให้ดี ๆ นั้น มีข้อสำคัญอยู่ ๔ ประการด้วยกัน ซึ่งจะได้
ชี้แจงต่อไป

ตอนที่ ๔

เรื่องโตแยกเป็นหลายพวก

เรื่องเราตั้งใจไว้ในหน้าที่ ๔ ประการ ความมุ่งหมายเพื่อให้เรารู้จัก
กันเคยกัน รู้เชื้อชาติกันนั้น คนเมืองหนึ่งกับคนอีกเมืองหนึ่งให้พอเข้าใจกัน
รักกันฉันท์พี่น้องได้นั้นเราต้องทำหน้าที่ ๕ อย่าง ดังนี้

๑. ค้นคว้าแสวงหาด้านานพื้นเมืองนั้น ๆ
๒. นิยายสมัยก่อน
๓. การงานที่ทำทุกอย่าง
๔. การอยู่ การกิน ทำมาหากินด้วย
๕. วัฒนธรรมประเพณี ประจำเมืองนั้น ๆ

ถ้ามาดูในหนังสือฝรั่งเขาเขียนไว้นั้นเรื่องน้ำใจ การกินอยู่นั้นให้พอ
เข้าใจดีเสียก่อน การปกครองจึงจะง่ายขึ้นให้พวกเขาได้เห็นและเรียนนิยายเก่า ๆ

เพราะนิยายเก่า ๆ นี้ มันเป็นคำสอนของผู้เฒ่าผู้แก่ในชาตินั้น ๆ ทำให้ลักษณะ
เชื้อชาติเกิดขึ้นมาและผ่านลึกเข้าไปในจิตใจ คนพวกนั้น ๆ ได้ นิยายนั้นทำให้
ในชาติกล้ำหาญหรือทำให้เป็นคนอ่อนแอก็ได้

ดังเช่นนิยายของอินเดียเรื่องมหาภารตะ (๒๑, ๒๖: ๑๗) และ
รามายณะ (๑๖: ๒๖๖๖) ซึ่งได้จัดคนไว้เป็น ๓ ฐาน คือ สูง กลาง ต่ำ
และชั้นสูงที่สุด ผลจากนิยาย ๒ เรื่อง นี้ทำคนอินเดีย ชั้นต่ำยอมรับและเข้า
ใจว่าตนเองนั้นสู้คนชั้นสูงไม่ได้เลยทำให้ไม่เกิดความมุ่งมานะ แม้จะมีการเรียน
การสอนให้เรียนหนังสือเพื่อขยับฐานะของตัวเองให้สูงขึ้น ก็ไม่ยอมทำกันหรือ
ยอมเรียน คนกลุ่มนี้จึงจัดเป็นคนชั้นต่ำสุดตลอดมาจนถึงปัจจุบัน เดียวนี้คน
ชั้นต่ำของอินเดียมีมากเป็นล้านคนก็เพราะนิยาย ๒ เรื่องนี้แล

นิยายของฝรั่งเศสก็เหมือนกันทำให้คนในยุโรปเขาไม่เหมือนกัน ต่างคน
ก็ต่างมีนิยายเก่าแก่เหมือนกัน และยึดถือปฏิบัติกันมาจนเดี๋ยวนี้ เพราะเหตุ
นี้นิยายเก่า ๆ จึงมีอิทธิพลอย่างมากทำให้บ้านเมืองเจริญขึ้นก็ได้ หรือจะตกต่ำ
ลงก็ได้ทำให้คนในชาติเดียวกันเดินไปกันคนละทางก็ได้ นิยายจึงมีคุณอนันต์
และโทษมหันต์การที่จะให้เราเข้าถึงชาวบ้านที่อยู่ในเมืองนั้น ๆ พวกฝรั่งเศสยังให้
ความสำคัญกับคำพูด การงานและวัฒนธรรมของคนชาตินั้น ๆ ด้วย ความตั้งใจ,
ความมุ่งหมายควรจะอยู่จุดไหนเรารู้ได้ก็ด้วยการสัมผัส เรียนอ่านว่าในส่วนลึก
ของคนชาตินั้น ๆ อยู่ตรงไหนเราจะเห็นทุกอย่างหรือจิตใจของคนในชาตินั้น ๆ
ในหน้าที่ ๕ ประการนี้ ที่สำคัญที่สุดคือประวัติพื้นเมืองและตำนานเมือง

แต่ว่าที่ห้องโถงบางที่ก็อยู่ไกลกันมาก จึงไม่มีตำนานพื้นเมือง ให้
เรียนให้รู้ได้ และพวกที่อยู่รวมกันนั้นเขาจะมีตำนานไว้ทุกกลุ่มของใครของมัน
เช่น ไตลันช้าง (ลาว) และไตหลง ไตอาหม ตำนานชาติไทยหมู่นี้เราน่าจะ
ศึกษากันให้มาก ๆ ให้รู้ตั้งแต่สร้างบ้านเรือน เมืองที่อยู่ตลอดจนการปกครองใน
อาณาเขตและวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วน และต่อไปนี้เรามา
ศึกษาประวัติชนเชื้อชาติไต ๓ ชาติก่อน ได้แก่ :

๑. ไตลาวขาว
๒. ไตหลง หรือไตใหญ่
๓. ไทยอาหมขาว

บทที่ ๓

ตอนที่ ๑

ประวัติไตลาวในเมืองล้านช้าง

เรื่องที่จะรู้กันได้นั้น จะต้องไปค้นดูหนังสือของเมืองล้านช้างในตำนานหรือประวัติต่าง ๆ อันได้แก่:-

๑. **ประวัติล้านช้าง** ไทยพิมพ์เมื่อเปิดการประชุมภาควิชาการว่าด้วยประวัติตำนานเมืองเก่าล้านช้าง เป็นข้อความไตลาวนานหลายร้อยปีแล้ว
๒. **ประวัติตำนานเมืองหลวงพระบาง** ไทยตีพิมพ์เป็นเล่มแล้ว เมื่อเปิดการประชุมครั้งที่ ๕ เป็นภาษาไทย
๓. **ประวัติตำนานเมืองหลวงพระบาง (อีกฉบับหนึ่ง)** ไทยพิมพ์เมื่อเปิดการประชุมครั้งที่ ๑๑ เป็นภาษาไทย ข้อความบางตอนไม่เหมือนกันดีกับฉบับก่อน ข้อสงสัยฉบับก่อนอาจจะเขียนจากฉบับเก่าหนังสือไตในล้านช้างก็เป็นได้ แต่ที่จะชี้ให้เห็นได้ดี ๆ นั้น ยังมีมากพอสมควร ลายฟู (ລຸ້ນຟູ ;) ผู้ศึกษาประวัติของลาว ชาวฝรั่งเศสได้ตีพิมพ์ออกเป็นเล่ม แล้วเขาก็เอาฉบับที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นแนวทางหรือเป็นต้นฉบับกันเลยทีเดียว
๔. **หนังสือของปอนลือ ปูลางแย** (ບູລື: ພູລຸ້ງຢາ, ລາວ: ເພ:) ได้เขียนไว้เป็นภาษาฝรั่งเศส ในสมัยที่ปอนลือ ปูลางแยเป็นข้าหลวงฝรั่งเศสสมัยนั้นเมืองลาวยังอยู่ในปกครองของฝรั่งเศส ออกตีพิมพ์เผยแพร่ในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ (ค.ศ. ๑๙๓๐)

หลังจากนั้นผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ของลาวต่อคือ ปาวิลุนสทโน (ປາວີລຸນສະຕະນອ)
ครุยอร์ดแซต (ອຸດຸ: ພູອັດ. ເມ: ເຕ:), ซือมาตสเปโร (ສີ່: ມາຕ. ສະເປຣ: ດູດ:)
และลือพะวิน บองตาเล็ด (ລື່ວ: ພະວິນ: ບອງ: ຕາ: ລື່ວ:) คนกลุ่มนี้ได้ศึกษา

ตำนานล้านช้างไว้แล้ว อย่างไรก็ตามหนังสือของปอนเลือ ปูลางแยร์ นั้นสมบูรณ์แบบมากกว่าได้รับการยอมรับมากกว่าฝรั่งคนอื่น ๆ ที่เขียนเรื่องว่าด้วยตำนานของเมืองล้านช้างการศึกษาให้ศึกษาฉบับแรก ฉบับกลางและฉบับปลายจะได้รู้รายละเอียดถี่ถ้วน มีข้อข้องใจสงสัยชนิดหนึ่งว่าเมือง “ล้านช้าง” หรือเรียกว่า “ล้านจ้าง” กันแน่พระเจ้าจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ได้โปรดเกล้าให้เรียกว่าเมืองล้านช้าง และเมืองเหนือให้เรียกล้านนาไทย ทำให้นักประวัติศาสตร์ของไทยเขียนตามพระองค์ท่านว่าล้านช้าง แต่ในเมืองลาวยังเรียกว่าล้านช้าง ซึ่งแปลว่าเมืองที่มีช้างล้านตัว แต่ลาวเองตั้งชื่อว่า “กรุงศรีสัตตนาคนหุต” (ກຸງສີສັດຕະນະຄອນ) มีความหมายว่ากรุงศรี หมายถึงเมืองหลวงที่ให้ความเป็นสิริมงคล, สดุด แปลว่า ร้อย, นาคะ แปลว่า ช้าง, นหุตะ แปลว่า หมื่น รวมความแล้วแปลว่า เมืองที่มีช้างล้านตัวถ้าเรียกให้ถูกต้องอีกชนิดก็ว่า “ล้านช้าง” ล้านหมายถึงปางหรือที่ปัก เช่นล้านนาหมายถึงที่ปักในนา ล้านช้างหรือล้านจ้างจึงหมายถึง ปางช้างหรือที่ปักช้างซึ่งประวัติของไตล้านช้างนั้นมีรากเหง้าดังจะกล่าวต่อไป

ยังมีพญายักษ์ตนหนึ่ง ชื่อว่า “นันทา” (นพธูว:) มีมเหสี ชื่อว่า “มหาเทวี” (มหาเอว) มีพระธิดา ชื่อว่า นางกานธี (กน:ถึ:) ตัวพญายักษ์เสด็จสวรรคตก่อนตัวนางพญาและไปเกิดเป็นพญาอินทร์ตะबाट มีพระราชโอรส ๑ พระองค์ชื่อว่าเจ้าพุทธสิน และเจ้าชายก็ได้นางกานธีเป็นมเหสี มีพระราชโอรสสืบมาอีก ๑ องค์คือเจ้าชายพิสี และพระธิดาอีก ๑ องค์ คือเจ้าหญิงพิชัยญา และทั้งสองได้แต่งงานกันจนมีลูกออกมาอีก ๒ องค์เหมือนกัน คนแรกชื่อ “อ้ายชะลิกอ๊ก” (ทว;อญฺ์.ทญฺ์) คนที่สองเป็นหญิงชื่อว่า “อินชะลิมพะ” และทั้งสองได้แต่งงานกันอีกมีลูก ๒ คน คนแรกชื่อ “อ้ายเจ็ดอ้าย” คนที่สองเป็นหญิงชื่อว่า “นางกะกลางใหญ่” ซึ่งมีหัวใหญ่ปากกว้างและหูยาว และทั้งสองก็แต่งงานกัน ตำนานก็ขาดหายไปเพียงเท่านี้

ต่อมาพวกนักประวัติศาสตร์ได้ศึกษาค้นคว้าพบว่า แผ่นดินของหลวงพระบางนั้น ขอมเคยปกครองมาก่อน เพราะมีหลักฐานต่าง ๆ ที่เป็นเสาหินหรือแผ่นหินจารึกไว้เป็นเสาหินที่ขอมทำไว้มีอันหนึ่งเป็นรูปยักษ์ ปากกว้าง หูยาว ซึ่งนักประวัติศาสตร์เขาเรียกยุคที่ขอมปกครองไว้ว่าเป็นสมัยยักษ์ ดูจากในประวัติศาสตร์พระเจ้าแผ่นดินขอมนั้น มีความซื่อตรง มีความดีความชอบ

มาและรักษาประเพณี โดยให้พี่น้องแต่งงานกันเองแต่ก็มีข้อเสียคือลูกที่เกิดมาไม่มีความสามารถ ปัญหาก็สุดท้ายเชื้อชาติก็สูญหายพวกขอมหรือพระเจ้าแผ่นดินของขอมจึงสูญหายไปจากโลกนี้ ทั้งตัวพญายักษ์และนางกานฮีนันแล

เมื่อเชื้อสายราชวงศ์ของพญายักษ์หายไปแล้วย่อมามีพ่อค้าเรือคนหนึ่งแต่ไม่ปรากฏนามจากเวียงจันทน์ ล่องเรือมาค้าขายในเมืองเกียงลุง (ภู่: ลู่) มีอยู่คืนหนึ่งแค้นว่า มือขวาได้หยิบดวงตะวันมือซ้ายหยิบดวงจันทร์ ตีนั้นก็เหยียบล้อตะวันไว้ เมื่อตื่นขึ้นมา ก็เล่าให้เพื่อน ๆ ฟังเพื่อนทั้งหลายก็หัวเราะ หลังจากนั้นเขาก็ไปพบพระองค์หนึ่งพร้อมกับเล่าความฝันให้ฟัง พระท่านจึงทำนายว่า

๑. โยมมาค้าขายครั้งนี้จะได้โชคลาภใหญ่มาก แต่จงระวังไว้คืนหนึ่ง
๒. ถ้าเห็นเงินทองอยู่ในเรือ อย่าโลภมาก อย่ายินดีเฉย ๆ ไว้ อย่าเอาใจออกใจให้ได้ประการหนึ่ง
๓. ถ้าโยมอดใจได้ ๒ อย่างนี้ ถ้าถึงเมืองเกียงลุง จะได้โชคลาภมหาศาลยิ่งกว่า ขอให้จำไว้ใส่ใจตลอดทาง

พ่อค้าก็ทำตามที่พระท่านว่า เมื่อพายเรือไปก็มีเงินทองแก้วติดลำพายมา แก้วก็ไม่เอา ไม่ยินดีจนถึงเมืองเกียงลุง ก็ปรากฏเห็นแก่สายตามีเงินทอง แก้วแหวนเกิดขึ้นเต็มหมดตลอดทาง แก้วก็หยิบเอาใส่เรือใส่ถุง มีมากมายมหาศาลประมาณค่ามิได้ แล้วแก็ก็นำไปบริจาคให้ทุกคนทุกหมู่เหล่า เป็นที่ชื่นอกชื่นใจแก่ราษฎรในเมืองนั้นอย่างทั่วหน้า ราษฎรทั้งหมดจึงพร้อมใจกันเอาแก้วขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ปกครองเมืองเกียงลุง และต่อมาเปลี่ยนเป็นเมืองหลวงพระบาง

อันชื่อของเมืองหลวงพระบางนั้นเอาแน่นอนไม่ได้ สมัยหนึ่งก็เปลี่ยนเป็นอีกอย่างหนึ่งทุกสมัย เมื่อก่อนจริง ๆ เรียกว่าเมือง “วันลานเสา” (ဝါလ်; လာ) คำแปลไม่รู้ และต่อมาก็เรียกอีกว่า

๑. วันลานเสา (ဝါလ်; လာ; လာ))
๒. เมืองขวา (မြို့: ဘုဂျ:)
๓. สมัยพ่อค้าเป็นพระเจ้าแผ่นดินเรียกเมืองเกียงลุง เพราะอยู่ใกล้แม่น้ำสายใหญ่จึงเรียก “เกียงลุง”
๔. ต่อมาเรียกใหม่เป็นเมืองหลวงพระบาง (လူင့်; လာ:) ถึงเดี๋ยวนี้ตามที่กล่าวมานี้ทั้งหมดเป็นชื่อเมืองเดียวกัน เพียงแต่ชื่อเรียกต่างกัน

สมัยใดก็เรียกตามสมัยนั้น ต่อมาเมื่อพระเจ้าแผ่นดินเมืองนี้ชื่อว่าจันทระเวนิต (จันทร, ๐๐๐๐๐๐) นอกนั้นไม่ปรากฏพระนาม ต่อจากนั้นมายังมีพระเจ้าแผ่นดินสืบสายต่อกันมาอีกหลายสิบองค์ แต่ไม่เห็นวัน เดือน ปี รู้แต่ชื่อ ๆ ว่า

๑. ชุนคราวา (ชุนอู๋๐๑) :
๒. ชุนยี่ปา (ชุนอู๋๒๐) :
๓. ชุนวิริยา (ชุนอู๋๐๑๗) :
๔. ชุนกันฮาง (ชุนอู๋๒๐๐๐๐๐๐๐) :

พระเจ้าแผ่นดินทั้ง ๔ พระองค์ที่สืบสายกันมานี้ หม่อมคนเฒ่าคนแก่เล่าไว้ว่าเป็นคนชาติช่า (ช่า) เดียวนี้ยังมีอยู่ในลาว พวกช่านี้มาจากมลายู (มลายู, ๐๐) หนีมาทางเรือแล้วขึ้นมาตามลำน้ำโขง มาตั้งหลักฐานที่อยู่อาศัยในแผ่นดินลาว, เขมร, เวียดนามและลูกชายพ่อชุนบรม (ชุนอู๋๒๐๐๐๐๐๐๐) คนหนึ่งได้ยกทัพไปรบเอาแผ่นดินของพวกช่าไว้ได้ แล้วตั้งบ้านเมืองเป็นอาณาจักรไตล้านช้างขึ้น เรื่องคนพวกช่านี้ผู้ค้นประวัติศาสตร์มีช่าบางพวกบางคนเคยไปเล่าเรียนความรู้จากพวกขอม ที่นครวัดเมืองกัมพูชา และเคยอยู่ในปกครองของขอมมาก่อนแล้ว ต่อมาลูกชายพ่อชุนบรมได้รับเอาแผ่นดินจากขอมเสีย ตั้งเมืองล้านช้าง (หลวงพระบางหรือเมืองลาวเดี๋ยวนี้นี้ ที่กล่าวมานี้ว่าตามตำนานวันเดือนปี ไม่รู้แน่นอนขอชี้แจงไว้พอสังเขป

ตอนที่ ๒

อาณาจักรไตสมัยล้านช้าง

เมื่อชุนล่อ ลูกชายพ่อชุนบรม (ชุนอู๋๒๐๐๐๐๐๐๐) คนหนึ่งมาถึงเมืองหลวงพระบาง ตอนนั้นยังเรียกว่าเมือง “คราวา” (ชุนอู๋๐๑) อยู่ซึ่งพวกช่ายังปกครองอยู่ ชุนล่อกับพวกช่าได้ทำสงครามรบกันอยู่นาน สุดท้ายช่าเป็นฝ่ายแพ้ ชุนล่อชนะ และเหมือนกับว่าชุนล่อชนะพวกขอมด้วย เพราะ

พวกข้าอยู่ในปกครองของขอม พ่อเมืองของพวกข้าที่รบกับขุนลอชื่อว่า ขุนกัน
ฮาง (**សុវណ្ណៈទ្វាត្រី**) ซึ่งแก่เฒ่าแล้ว รบกันจึงแพ้ขุนลอและหนีไปอยู่ที่
แม่น้ำท่า ขุนลอจึงขึ้นปกครองเมืองแทนสืบมา

ต่อจากขุนลอแล้วก็มีพระเจ้าแผ่นดินปกครองสืบกันมาอีก ๒๑ คน จนมา
ถึงสมัยเจ้าสุววรรณคำพงษ์ (ครองราชย์ปี พ.ศ. ๑๘๕๔ หรือ ค.ศ. ๑๓๑๑) ตรงกับ
สมัยของพระเจ้าลือไท กรุงสุโขทัย นักประวัติศาสตร์บางท่านเชื่อว่าก่อนสมัย
เจ้าสุววรรณคำพงษ์นั้น เมืองล้านช้างได้รวมเข้าอยู่ในอาณาจักรของสุโขทัยด้วย
นักประวัติศาสตร์ฝรั่งเศษบางคนได้ค้นพบในตำนานของเวียดนามและจำปาว่า เมื่อ
ปี พ.ศ. ๑๘๕๖ (ค.ศ. ๑๓๑๓) พระเจ้าลือไท พระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ ๔ ของ
เมืองสุโขทัยได้ออกกรีบเอาดินแดนของเมืองเกียงตอง หลวงพระบางต่อไปจน
ถึงเมืองจำปา เพราะอย่างนี้จึงพอเชื่อได้ว่าเมืองล้านช้าง เคยอยู่ในอำนาจของ
อาณาจักรสุโขทัยมาก่อนแล้ว

ตอนที่ ๓

เจ้าสุววรรณคำพงษ์ขึ้นครองราชย์

เมื่อ พ.ศ. ๑๘๕๔

เรื่องของเจ้าสุววรรณคำพงษ์ ในตำนานเขียนไว้ว่าพระองค์มีลูกชาย
คนหนึ่งชื่อว่า “ขุนพิงก์” (**សុវណ្ណៈ**) หรือขุนผีฟ้า (ถ้าใตเรียกว่า “เจ้าฟ้า
แล”) และต่อมาขุนผีฟ้ามีลูกอีก ๒ คน คนใหญ่ชื่อ “ฟ้างวม” คนเล็กชื่อ
“ขุนยักษ์ฟ้า” แต่ขุนยักษ์ฟ้านี้ได้กระทำผิดร่วมเป็นคู่ฉันทน์ผัวเมียกับนางสนมของ
บิดา ความล่วงรู้ถึงพระเจ้าสุววรรณคำพงษ์ จึงถูกไล่ให้ออกจากเมืองพร้อม
ครอบครัวและนางสนม ขุนยักษ์ฟ้าได้หนีไปอยู่กับพระเจ้าแผ่นดินเขมร และมี
ลูกเพิ่มอีก ๖ คน คือ

๑. ฟ้างุ่ม (**សុវណ្ណៈ**)
๒. ฟ้าจิว (**សុវណ្ណៈ**)

๓. พ้ายาน (๖๖๖๖ :)
๔. คานคำ (๖๖๖๖ :)
๕. ฟ้ำกัม (๖๖๖๖ :)
๖. ฟ้ำเซียว (๖๖๖๖ :)

เจ้าฟ้างุ้ม โอรสคนโตได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้ต่าง ๆ จากเขมร และมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด พระเจ้าแผ่นดินเขมร ทรงพระนามว่า **ศรีจุล-ราชา (๖๖๖๖ :)** จึงยกพระธิดามีนามว่า **นางคำยก (๖๖๖๖ :)** ให้เป็นพระมเหสีพร้อมกับแต่งตั้งให้เจ้าฟ้างุ้มเป็นแม่ทัพคุมทหารไปรบเอาเมืองล้านช้างจากเจ้าสุวรรณคำผง ระหว่างที่เจ้าฟ้างุ้มคุมไพร่พลไปรบเอาเมืองล้านช้างนั้น ก็ได้ไปพบกับท้าวคำยอ โอรสเจ้าเมืองพวนซึ่งถูกลงอาญาไล่ออกจากเมืองมา ท้าวคำยอจึงขอให้เจ้าฟ้างุ้มช่วยไปรบเอาเมืองพวนจากพระราชบิดาของตน พร้อมกับกล่าวว่าถ้าตนเองได้เป็นใหญ่จะส่งบรรณาการภาษีให้แก่เจ้าฟ้างุ้มทุกปี เจ้าฟ้างุ้มก็รับทันที ยกไพร่พลเข้ารบเมืองพวนทันที เจ้าเมืองพวนสู้ไม่ได้จึงหนีไป ท้าวคำยอจึงเข้าปกครองแทนสืบต่อเมื่อได้สนใจแล้ว ท้าวคำยอก็ตองเอาคนหนุ่ม ๆ ไปเป็นทหารช่วยเจ้าฟ้างุ้มรบกับเมืองล้านช้างรบกันอยู่นานหลายเดือน ผลของสงครามระหว่างปู่กับหลานสุดท้ายเจ้าสุวรรณคำผงก็ต้องผูกคอตาย ยอมพ่ายแพ้ เจ้าฟ้างุ้มก็รับตัวเองขึ้นครองราชย์แทน มีชื่อว่าเจ้าพระงุ่มเมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๖ (ค.ศ. ๑๓๕๓) เรื่องลูก ๆ หลาน ๆ ฆ่าปู่ฆ่าพ่อตายนั้นในตำนานไต ไทยไม่มีให้เห็นเลยจึงเป็นลูกทรพที่มีแต่พระงุ่มคนเดียวที่เป็นกบฏชิงราชบัลลังก์จากพ่อ ด้วยความมั่งคั่งใหญ่และประวัติศาสตร์ก็ได้จารึกไว้ให้เรา ๆ ท่าน ๆ ได้เห็นจนถึงบัดนี้

ตอนที่ ๔

พญาพระงุ่มขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๖

หนังสือประวัติศาสตร์ทุกฉบับได้เขียนไว้ว่าพญาพระงุ่มนั้นได้เกิดเมื่อเจ้าสุวรรณคำผงขึ้นครองราชย์ และเมื่อพญาพระงุ่มขึ้นครองราชย์พระชนมพรรษาได้

๓๗ ปี พระเจ้าแผ่นดินองค์นี้มีทั้งเรื่องดีและไม่ดีปนกันหลายอย่าง เรื่องดีเช่น รบเก่งขยายอาณาเขตไปกว้างขวาง ทำให้อาณาจักรล้านช้างมั่นคงแข็งแรง เรื่องไม่ดีได้แก่ ๑. ปีตุฆาต ฆ่าพ่อ ๒. ชอบผิดกาเมกับเมียเพื่อน ๓. ให้ทหารเอาโอรสของตนไปฝังทั้งเป็น ดูเอาเถิดกษัตริย์ชั่วช้าย่างนี้ก็มี สมควรแล้วที่คนรุ่นต่อไปได้รู้ได้ศึกษาต่อไป

สมัยของพญาร่มนี้ ตรงกับสมัยเมืองสุโขทัยกำลังเสื่อมลง และเมืองอยุธยาที่กำลังตั้งตัว พญาร่มจึงสามารถขยายอาณาจักรได้กว้างไกล ในตำนานตอนหนึ่งเขียนไว้ว่า พญาร่มได้ไปรบเอาเมือง ๆ หนึ่งชื่อว่า “เมืองไผ่หนาม” คนเมืองนั้นเขาปลูกไม้ไผ่หนามเป็นกำแพงเมืองไว้ พญาร่มรบเท่าไรก็ตีเอาไม่ได้ จึงสั่งทหารให้เอาทองคำมาทำเป็นลูกป็นยิงเข้าไปในกำแพงหนาม แล้วก็ยกกองทัพกลับ และหลังจากนั้นไม่นาน ชาวเมืองไผ่หนามทุกคนก็อยากได้ทองคำซึ่งเป็นลูกป็น จึงพร้อมกันฟันกอไผ่หนามจนสิ้น ไม่นานพญาร่มก็ยกกองทัพมาอีกครั้ง เจ้าเมืองไผ่หนามชื่อว่า “พญาเพา” ก็ยอมเป็นเมืองขึ้นต่อพญาร่ม ต่อนั้นมาเมืองนี้จึงเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองคำพร้อมกับเปลี่ยนชื่อพญาเพา ว่า “พญาเวียงคำ” ชื่อ “เวียงคำ” นี้อาจเป็นคำเดียวกันกับ “เวียงจันทน์” ก็ได้ เพราะในเสาคินของสุโขทัยจารึกไว้ว่าดินแดนตะวันออกถึงฝั่งโขงถึงเวียงคำเป็นที่สุด เวียงคำกับเวียงจันทน์นี้อาจเป็นเวียงเดียวกันก็ได้ เหมือนกันกับเวียงเกียงสูงและเวียงเกียงตอง แต่มีข้อสังเกตชนิดหนึ่งว่ายังมีเวียงอีกลูกหนึ่งลึกเข้าไปจากเวียงคำ เดียวนี้มีในเวียดนามตอนเหนือ เวียดนามเรียกเมืองนี้ว่า “ตรานิน” (๐๗๖:๖๖๖:)

เรื่องเอาทองคำมาตีและทำเป็นลูกป็นของพญาร่มนั้น พระองค์ได้ทำให้อาณาจักรของล้านช้างกว้างใหญ่พอสมควร และเมื่อพญาร่มไปรบชนะเมืองใดแล้วกวาดต้อนเอาสิ่งของมีค่าของเมืองนั้น ๆ มาเป็นสมบัติของตน ก็สมควรแล้วที่พระองค์จะมีลูกป็นเป็นทองคำแล้วยิงเข้าไปในกอไม้ไผ่ได้ ปอนลือ ปู-ลางเย นักประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศสได้เปรียบเทียบพญาพระร่มเทียบกับพ่อขุนรามคำแหงของไทยอันทำให้แผ่นดินของไทยเป็นปึกแผ่นจนถึงทุกวันนี้ ในประวัติของเมืองหลวงพระบางนั้นได้ยกย่องให้เกียรติแก่พญาพระร่มอย่างใหญ่หลวงว่า เมื่อประสูติออกมาก็มีพันเต็มปากแล้ว และเวลาเข้าบรรทมเสียงฟันขบกันไพเราะเท่ากับเสียงดนตรีทีเดียว แต่ว่าเรื่องไม่ดีในประวัติก็เขียนไว้มากมาย

เช่น พญาพระรุ่มส่งให้ทหารเอาพระโอรัส ใส่แพลอยน้ำเพราะโทรบอกว่าจะเป็นกบฏต่อบิดา และพญาพระรุ่มนี้ชอบผิดกาเมกับลูกเมียคนอื่น จนความไปถึงพระเจ้าแผ่นดินเขมร พระบิดาฝ่ายมเหสี จึงเรียกไปกล่าวตักเตือนสั่งสอนและให้พญาพระรุ่มไปกราบพระพุทธรูปกล่าวคำสาบานว่า ต่อไปนี้จะทำแต่ความดีพระเจ้าแผ่นดินเขมรจึงมอบพระพุทธรูปองค์หนึ่งให้พญาพระรุ่มไว้กราบบูชาทุกเช้าเย็นแต่พญาพระรุ่มนั้นไม่มีความเคารพเลื่อมใสในพุทธศาสนามากนัก เมื่อเดินทางกลับผ่านเมืองเวียงคำ จึงยกพระพุทธรูปให้แก่พญาเวียงคำอย่างง่ายดายและพระองค์ก็ยังคงประพฤติดูเหมือนเดิมทุกอย่างไม่เปลี่ยนแปลงในที่สุดพวกอำมาตย์ข้าราชการและราษฎรทุกหมู่เหล่าก็พร้อมกันขับไล่พญาพระรุ่มออกจากล้านช้างหนีไปอยู่กับพญากำตันที่เมืองน่าน พญาพระรุ่มปกครองเมืองล้านช้างนานถึง ๒๐ ปี เมื่อหนีออกจากเมืองมีอายุได้ ๕๗ ปี กษัตริย์ดีเป็นศรีแก่บ้านเมืองแต่กษัตริย์ชั่วก็พาให้หม่นหมองประชาชนทุกหย่อมหญ้าทุกซักร้อน สมควรแล้วที่กรรมชั่วกลับสนอง ฟ้างทนต์ ทันทาเห็น

ตอนที่ ๕

พญาสามแสนไทยขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๙๑๖

พญาสามแสนไทยที่ว่าเป็น เดิมเรียกว่า ท้าวอุ่นเรือนเป็นโอรสของพญาพระรุ่มขึ้นครองราชย์เมื่อพระชนมายุได้ ๑๗ ปี เมื่อพระองค์ขึ้นเป็นกษัตริย์แล้วจึงโปรดเกล้าให้แก้ไขกฎหมาย ให้เอาอำนาจประชาชนเป็นใหญ่ อาจเรียกว่าสมัยประชาธิปไตยก็ว่าได้ ประชาชนในสมัยของพระองค์ มีมากถึงสามแสนคน พระองค์จึงมีพระนามว่า “พญาสามแสนไทย”

เกี่ยวกับเรื่องราษฎรที่มีถึงสามแสนคนนั้น มีคนพูดกันว่าไหลยลประเด็นในหนังสือประวัติล้านช้างเขียนไว้ว่าสามแสนคน และนับเอาแต่คนไตล้วน ๆ คนชาติอื่นไม่เอา เช่น พวกข่า, ขอม, เขมร พวกนี้ไม่เอาพวกนักบวชพระภิกษุก็ไม่เอาพวกเด็กและผู้หญิงก็ไม่นับรวม เอาเฉพาะผู้ชายไตล้วน ๆ สาม

แสนคนในหนังสือประวัติหลวงพระบางเขียนโต้แย้งไว้ว่าไม่ใช่สามแสนคน แต่เป็นสามแสนบ้านหรือเรือน พิจารณาดูแล้วน่าจะจะเป็นสามแสนคนมากกว่า เพราะตั้งแต่สมัยนั้นจนถึงสมัยนี้นานถึง ๕๐๐ ปี คนเมืองล้านช้างมีจำนวนเพียงสามล้านกว่าคนเท่านั้นเอง

ตอนที่ ๖

สมัยท้าวล้านคำแดงเป็นพระเจ้าแผ่นดินเมื่อ

พ.ศ. ๑๙๕๙

พญาสามแสนไทย สวรรคตเมื่อพระชนมายุได้ ๖๐ ปี ครองราชย์นานถึง ๔๓ ปี พระองค์มีราชโอรสหลายพระองค์ เช่น

๑. เจ้าชายหมื่นบัน
๒. ท้าวล้านคำแดง
๓. ท้าวชัย
๔. ท้าวคำเต็ม

ทั้ง ๔ พระองค์นี้เป็นพระโอรสของพระมเหสีล้านช้างทั้งนั้น นอกจากนี้นางแก้วยอดฟ้า พระมเหสีอีกพระองค์หนึ่งจากอยุธยา ก็มีพระโอรสเหมือนกันนามว่าท้าวบุรี ทางสายเชียงใหม่ได้ส่งเจ้าหญิงหมอกล่ามาเป็นมเหสีอีกพระองค์หนึ่งและมีพระโอรสนามว่าท้าวลือชัย พญาสามแสนไทย ยังมีพระธิดาอีก ๔ องค์ได้แก่

๑. เจ้าหญิงแก้วพิมพา
๒. เจ้าหญิงอโนชา
๓. เจ้าหญิงมโนรา
๔. เจ้าหญิงสุภัทรา

ในประวัติไม่ได้เขียนเรื่องเจ้าชายหมื่นบัน โอรสองค์ใหญ่ และหลังจากพญาสามแสนไทยสวรรคตแล้ว ท้าวล้านคำแดงพระโอรสองค์ที่ ๒ ก็ขึ้น

ครองราชย์สืบแทน เมื่อ พ.ศ. ๑๙๕๙ พระชนมายุได้ ๔๒ ปี พระองค์เป็นกษัตริย์ได้ ๑๐ ปี ก็สวรรคตในปี พ.ศ. ๑๙๗๑

ตอนที่ ๗

สมัยยุ่งยากที่สุด

ตั้งแต่ท้าวล้านคำแดงสวรรคตต่อถึงสมัยพระไชยจักรพรรดิแผ่นดินแก้ว ซึ่งครองราชย์เมื่อปี พ.ศ. ๑๙๘๑ ในช่วงระยะเวลา ๑๐ ปี นี้ถือว่าเป็นช่วงที่ยุ่งยากที่สุดคือ ในช่วงนี้ มีพระเจ้าแผ่นดินปกครองล้านช้างถึง ๗ พระองค์ในตำนานประวัติล้านช้างนั้นไม่ได้เขียนชื่อพระเจ้าแผ่นดินให้ถูกต้องดี ๆ เพราะแต่ละพระองค์มีเวลาครองราชย์ไม่นานนัก องค์ละนิด

ในช่วงเวลา ๑๐ ปี ที่กล่าวนี้มีเจ้าหญิงองค์หนึ่ง มีพระนามว่าเจ้าแม่พิมพ์าเป็นบุตรธิดาของพญาสามแสนไทย แต่พระมารดาไม่ปรากฏ เจ้าหญิงองค์นี้นับได้ว่ามีอำนาจมาก พวกพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการบริพาร และอำมาตย์ต่าง ๆ ได้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของพระนาง รวมทั้งองค์พระมหากษัตริย์ต่าง ๆ ด้วย ซึ่งพระนางเป็นผู้มีสิทธิ์ในการแต่งตั้งเด็ดขาด ดังเหตุการณ์ต่อไปนี้

ท้าวล้านคำแดงนี้เป็นพี่ของเจ้าหญิงแก้วพิมพ์ามีพระโอรสที่เกิดจากพระมเหสี ๕ องค์ แต่ที่ไม่ปรากฏนาม ๒ องค์ คือ ท้าวพรหมหัตถ์กับท้าวยุคล นอกจากนี้เป็นโอรสที่เกิดจากมเหสีองค์รอง คือ ท้าวคำเกิด หลังจากท้าวล้านคำแดงสวรรคตแล้ว ขุนนางทั้งหลายจึงพร้อมใจกันยกท้าวพรหมหัตถ์ขึ้นครองราชย์แทนพระบิดา แต่ท้าวพรหมหัตถ์นั้นครองราชย์ได้แค่ ๑๐ เดือน ก็ถูกเจ้าหญิงแก้วพิมพ์าสั่งให้ทหารเอาท้าวพรหมหัตถ์ไปตัดคอที่แม่น้ำต้น หลังจากนั้นจึงตั้งท้าวคำเต็ม ซึ่งเป็นโอรสของพญาสามแสนไทย องค์ที่ ๔ ขึ้นครองราชย์สืบต่อ ท้าวคำเต็มครองราชย์อยู่ได้นานแค่ ๕ เดือน ก็มีรับสั่งให้ปลดลงเสีย

หลังจากนั้น เจ้าหญิงแก้วพิมพ์า จึงแต่งตั้งท้าวชัย โอรสพญาสามแสนไทยองค์ที่ ๓ ขึ้นปกครองแทน และปกครองนานประมาณ ๖ เดือน

พระองค์ก็ผูกคอตายอีกองค์ ต่อมาเจ้าแก้วพิมพาได้แต่งตั้งท้าว युคล พระอนุชา
คนเล็กขึ้นครองราชย์ และอยู่ได้เพียง ๓ ปี ก็ถูกลอบปลงพระชนม์อีก

ต่อมาเจ้าแก้วพิมพาได้แต่งตั้งให้เจ้ากอนแก้วขึ้นครองราชย์สืบต่อ ทรง
พระนามว่าพญาเกียงสา ในประวัติล้านช้างเขียนไว้ว่า พระองค์เป็นกษัตริย์ปกครอง
อยู่ได้นานเพียง ๘ เดือนเอง พระองค์ทรงรู้สึกตัวดีว่าจะถูกลอบปลงพระชนม์
เหมือนองค์ก่อน ๆ จึงเสด็จหนีไป หนีงกันแท้ ๆ ราชวงศ์สายเลือดเดียวกัน
ทำไมใจคอจึงร้ายนักไม่มีความเป็นคนสัคนิด ร้ายยิ่งกว่าผียักษ์ ๑๐ เท่าด้วย
ต่อมาเจ้าแก้วพิพาก็แต่งตั้งโอรสท้าวล้านคำแดงองค์ที่ ๓ ขึ้นเป็นกษัตริย์สืบต่อ
แต่พระนามไม่ปรากฏ พระองค์ครองราชย์ได้อยู่นานถึง ๘ เดือนพระองค์ก็รู้
ตัวเองดีว่าจะถูกลอบปลงพระชนม์เหมือนคนก่อน ๆ พระองค์จึงตัดสินใจเสด็จ
หนีทางเรือ แต่เจ้าแก้วพิพารู้ก่อนจึงส่งทหารติดตามไปปลงพระชนม์ในเรือพระ-
ที่นั่งอุตสาห์หนีตายก็ไม่รอดพี่น้องอะไอย่างนี้ ชั่วร้ายยิ่งกว่ายักษ์ ๑๐ เท่า

ต่อมาจึงแต่งตั้งพญาคำเกิดโอรสของท้าวล้านคำแดง ขึ้นเป็นกษัตริย์
ปกครองอาณาจักรล้านช้าง เจ้าชายองค์นี้ยังหนุ่มแน่นมีความเฉลียวฉลาด
และปรับตัวเองตามสถานการณ์ได้เก่ง รวมทั้งมีรูปร่างงดงาม คำพูดก็ไพเราะ
คนทั้งหลายก็เข้าใจกันว่าต่อไปนี้บ้านเมืองคงไม่เกิดเหตุร้ายอีกจะมีแต่ความเจริญ
รุ่งเรืองรอดหน้าไปอย่างแน่นอนเพราะพญาคำเกิดนั้นเข้ากันได้ดีกับนางแก้วพิมพา
จะว่าไปโอรสของพญาสามแสนไทย และโอรสของพญาล้านคำแดงทั้งหมด
พญาคำเกิดโอรสองค์เล็กนี้งามกว่าฉลาดกว่าทุกพระองค์ จึงเป็นที่ถูกพระทัย
ของนางแก้วพิพหายิ่งนัก แต่สิ่งที่นางแก้วรักนี้ไม่คงทน พญาคำเกิดครองราชย์
ได้แค่ ๓ ปี ก็สวรรคตเสีย เมื่อ พ.ศ. ๑๕๘๑ แล้วเขียนไว้ว่าเป็นลมตาย

ในบ้านเมืองล้านช้างในพระราชวังเกิดเหตุการณ์วุ่นวายมาหลายสมัยแล้ว
เมื่อนั้นหมู่เสนาอำมาตย์ ราษฎร พระบรมวงศานุวงศ์ผู้เฒ่าทั้งหลายทั้งปวงจึง
ประชุมกันว่า การที่เกิดเหตุการณ์ไม่สงบนี้เป็นเพราะนางแก้วพิพาทั้งสิ้น ดังนั้น
จึงตกลงกันเข้าจับกุมนางแก้วพิพาไปฆ่าที่นอกเมืองทันที แล้วประชุมขุนนาง
ผู้ใหญ่ตกลงยกเอาพญาลือชัยขึ้นเป็นกษัตริย์องค์ต่อไป พญาลือชัยนี้เป็นโอรส
องค์สุดท้ายของพญาสามแสนไทยและในราชวงศ์ของล้านนา เมื่อขึ้นครองราชย์
ก็ปรับชื่อใหม่เป็นพญาชัยจักรพรรดิ (**ขุขุ:ขุ:ขุ:ภษษ.**)
เมื่อปี พ.ศ. ๑๕๘๑ (ค.ศ. ๑๔๓๘)

มีข้อสงสัยน่าคิดประการหนึ่ง คือในประวัติล้านช้างก็เรียกเจ้าหญิงองค์นี้ว่า “พระมหาเทวี” (**ขุยกุชาเทวี**) และในประวัติล้านนาก็มีเจ้าหญิงพระมหาเทวีเป็นพระธิดาของกษัตริย์ล้านนา ชื่อว่า “จิริปะภา” (**จิริปะภา**) ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่มากและตั้งตนเองเป็นพระเจ้าแผ่นดินของเมืองเชียงใหม่ด้วย ล้านช้างกับล้านนา ก็ไปไม่ไกลกัน เกือบเหมือนกันคือ เจ้าแก้วพิมพาเมืองล้านช้างก็มีอำนาจล้นพินเหมือนเจ้าหญิงล้านนา หรือเจ้าแก้วพิมพาบางครั้งก็เรียกพระมหาเทวีเหมือนกัน แต่ประวัติของเมืองล้านช้างไม่เขียนชื่อของพระนางลงไว้ในฐานะเป็นกษัตริย์องค์หนึ่ง ซึ่งยังเป็นข้อสงสัยกันอยู่ว่า พระมหาเทวีนี้อาจเป็นอีกองค์หนึ่ง หรือว่าเป็นองค์เดียวกับเจ้าแก้วพิมพา

รายนามพระเจ้าแผ่นดินเมืองล้านช้างในสมัยยุ่งยาก

พระนาม	ปีที่ขึ้นครองราชย์	ระยะเวลาที่ครองราชย์
๑. พญาพรหมทัต	พ.ศ. ๑๔๗๑	๑๐ เดือน
๒. พญาคำเต็ม	พ.ศ. ๑๔๗๒	๔ เดือน
๓. ท้าวชัยพญาเมือง	พ.ศ. ๑๔๗๒	๖ เดือน
๔. พญาคายน	พ.ศ. ๑๔๗๒	๓ ปี
๕. พญาเกียงสา	พ.ศ. ๑๔๗๗	๘ เดือน
๖. ไม่ทราบพระนาม	พ.ศ. ๑๔๗๗	๘ เดือน
๗. พญาคำเกิด	พ.ศ. ๑๔๗๘	๘ เดือน

ตอนที่ ๘

พระชัยจักรพรรดิแผ่นดินแผ้วขึ้นครองราชย์

เมื่อ พ.ศ. ๑๙๘๑

เมื่อพญาชัยจักรพรรดิแผ่นดินแผ้วขึ้นครองราชย์นั้น พระองค์มีพระชนมายุได้ ๒๓ ปี เมื่อ พ.ศ. ๑๙๘๑ และครองราชย์อยู่นานถึง ๓๑ ปี เมื่อขึ้นครองราชย์ใหม่ ๆ นั้นเป็นเรื่องที่ยุ่งยากใจมากเพราะฝีมือของเจ้าหญิงแก้วพิมพาซึ่งทำให้อำนาจและหน้าที่ของกษัตริย์ลดน้อยลงจนแทบจะไม่เหลืออะไรเลย เป็นเหมือนหุ่นมากกว่า พญาชัยจักรพรรดิ จึงให้มีการปรับปรุงระเบียบกฎหมายเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นใหม่ ทำให้สมบูรณ์มากขึ้นและขณะเดียวกันเมืองเวียงจันทน์ได้กลายเป็นศูนย์กลางการติดต่อค้าขายมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นเรื่อย ๆ เพราะมีเจ้าเมืองที่เอาใจใส่ดูแล และการเดินทางก็มีถนนหนทางสะดวกสบาย ก่อนสมัยพญาชัยจักรพรรดิ ในยุคยุ่งยากซึ่งมีนางแก้วพิมพาเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดนั้น เจ้าเมืองทางฝ่ายเวียงจันทน์เคยวางแผนเตรียมกำลังทหารจะไปรบเอาเมืองหลวงพระบางและพอเหตุการณ์ต่าง ๆ สงบเรียบร้อยพร้อมกับเมืองหลวงพระบางมีกษัตริย์เข้มแข็งเกิดขึ้นมาทัน พญาชัยจักรพรรดิจึงเสด็จมาเวียงจันทน์พบกับเจ้าเมืองเวียงจันทน์แล้วเจรจาสงบศึกกัน สงครามจึงไม่เกิดขึ้น

ในสมัยของพญาชัยจักรพรรดิแผ่นดินแผ้วนี้ได้มีการไปนิมนต์พระพุทธรูปจากเวียงจันทน์มาองค์หนึ่งเพื่อจะนำไปบูชาในหลวงพระบาง สมัยนั้นหลวงพระบางยังเรียก “เมืองเกียงตอง” อยู่ เมื่อนิมนต์พระพุทธรูปได้ก็เอาใส่เรือพายไปจนถึงบึงน้ำจันทรเรือได้ล่มจมลงทำให้พระพุทธรูปจมหายไปใต้ม่าน้ำ แต่ต่อมาพระพุทธรูปองค์ที่ว่านี้ได้กลับคืนไปอยู่ที่เก่าเหมือนเดิม

พญาชัยจักรพรรดิแผ่นดินแผ้วทรงมีพระโอรสและพระธิดามากมายหลายพระองค์ โอรสองค์ใหญ่ชื่อเจ้าก้อนแก้ว ซึ่งเป็นที่รักของพระองค์มาก และแต่งตั้งให้เป็นที่แสนหลวงเชียงลอตำแหน่งมหาอุปราช และเมื่อพวกเวียดนามยกกองทัพมาตีเมืองล้านช้างนั้น เจ้าก้อนแก้วได้เป็นแม่ทัพใหญ่ออกศึกรบกับพวกเวียดนาม และเป็นเหตุให้สิ้นพระชนม์ในสงครามครั้งนั้น พระอนุชาองค์

ต่อมาคือท้าวแทนคำ จึงเป็นแม่ทัพรบกับเวียดนามใหม่ ในสงครามครั้งสองนี้ ฝ่ายเวียดนามได้พ่ายแพ้เสียหายล้มตายเป็นอันมาก และเมื่อพญาชัยจักรพรรดิ สวรรคตในปี พ.ศ. ๒๐๑๒ ท้าวแทนคำจึงขึ้นครองราชย์สืบต่อ และเปลี่ยนชื่อใหม่ว่า “เจ้าสุวรรณบัลลังก์” (**๗๐; ๗๐๑๒๖๖๖๖๖๖**,)

เจ้าสุวรรณบัลลังก์ขึ้นครองราชย์เมื่อปี พ.ศ. ๒๐๑๒ พระนามเดิมของพระองค์มีหลายชื่อ บางฉบับก็เขียนไว้ว่า “แถมคำ” และเมื่อขึ้นครองราชย์แล้วเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “สุวรรณบัลลังก์” ข้อนี้ถูกต้อง บัลลังก์ก็คือแทนคำก็คือทองคำเจ้าแทนคำนี้ครองราชย์อยู่นาน ๗ ปี สวรรคตในปี พ.ศ. ๒๐๑๙

ตอนที่ ๙

เรื่องตำนานพระพุทธรูปพระบาง

ในหนังสือประวัติเมืองหลวงพระบางได้เขียนเรื่องราวของพระบางไว้แต่ พ.ศ. หรือปีที่สร้างไม่ถูกต้อง กล่าวคือในตำนานเขียนไว้ว่าพระพุทธรูปองค์นี้สร้างที่เมืองหลวงศรีลังกาเมื่อปี พ.ศ. ๔๑๘ หรือ ก่อน ค.ศ. ๑๒๕ ปี และในข้อเท็จจริงนั้น พระพุทธศาสนายังเข้าไม่ถึงเมืองศรีลังกาเลย และในยุคเดียวกันอำนาจอาณาเขตของพวกขอมหรือเขมรยังไม่เกิดขึ้นเช่นกัน ในตำนานของล้านช้างยังเขียนไว้อีกว่ามีพระสงฆ์รูปหนึ่งชื่อ “จูลนิก” อยู่ที่ศรีลังกา และได้ให้ชาวศรีลังกาหล่อพระพุทธรูปยืนปางห้ามญาติ เมื่อหล่อเสร็จแล้ว ท่านได้อธิษฐานฝังมาดหรือเข็มทองคำแก่พระพุทธรูป ๕ ตำแหน่งด้วยกันคือ ๑. หน้าผาก ๒. คาง ๓. ท้อง ๔. มือซ้ายขวา ๕. ใบหน้า

ในตำนานได้กล่าวถึง พระมหากษัตริย์ของเขมร มีพระนามว่า “สี-ฮุนแปราช” () ได้ขอพระบางองค์นี้จากศรีลังกามา เหมือนกับที่พ่อขุนรามคำแหงไปนิมนต์พระพุทธรูปจากลังกามาเหมือนกัน พญาสีจุน หรือ สีฮุนแปราชนี้เป็นพระบิดาของพระมหาลี พญาจุม ดังที่กล่าวมาแล้ว เขมรและไทยได้พระพุทธรูปมาเมืองละหนึ่งองค์จากลังกา พญาสีจุน

นั้นมีความดีใจยิ่งนักเพราะเคารพเลื่อมใสในพุทธศาสนามาก และพระองค์ก็เป็น
ผู้อุปฐากพระพุทธศาสนา ที่สำคัญองค์หนึ่ง

เมื่อเจ้าแท่นคำสวรรคตแล้ว ต่อมากษัตริย์อีก ๓ พระองค์ นามว่า
๑. เจ้าพญาดาน้ำแสนไทย ๒. พญาชมพู ๓. พญาวิฆเนมหาราชธิปัตติ ใน
ช่วงนี้ประมาณ ๒๐ ปี บ้านเมืองสงบเรียบร้อยดี ระหว่างที่พญาดาน้ำแสนไทย
เป็นกษัตริย์นั้น พระองค์ได้ไปนิมนต์พระบางจากเมือง “เกียงตอง” มา พร้อม
กับสร้างวัดใหม่ถวายวัดนี้ชื่อว่า “วัดมโนโลม” (ဝတ်မနုဝ်ဂူဝ်) จาก
เวียงจันทน์ นิมนต์มาไว้ที่วิหารพระบางเมื่อนำพระบางมาประดิษฐานแล้ว ก็
เปลี่ยนชื่อเมืองตามด้วยเป็น “เมืองหลวงพระบาง”

เจ้าโพธิสารขึ้นครองราชย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๐๔๖

ในสมัยของเจ้าพญาโพธิสารนี้ บ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองดี เมืองล้านช้าง
กับล้านนามีการติดต่อเป็นไมตรีต่อกัน รวมทั้งฝ่ายอยุธยาที่เข้าออกกันฉันท์พี่
น้อง มีความรักใคร่กลมเกลียวกันดี ตรงกับสมัยเดียวกันนี้ ในเมืองพม่า
กำลังวุ่นวายมีการรบราฆ่าฟันกันเองและกับเพื่อนบ้านไม่ขาดสาย จึงเป็นเหตุให้
เจ้าเมืองทั้งสามผนึกกำลังเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

เจ้าโพธิสารนี้ พระองค์ได้อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงแห่งล้านนา มีโอรส
๓ องค์ คือ ๑. เจ้าชิตตะวงค์ ๒. เจ้าท่าเรือ ๓. เจ้าจรวงค์ พระธิดามีอีก
๓ พระองค์คือ ๑. เจ้าหญิงแสงกุมารี ๒. เจ้าหญิงคำดาว ๓. เจ้าหญิงคำไซ

สาเหตุที่ทำให้เมืองล้านช้างกับล้านนามีความสนิทสนมกันดีนั้นในประวัติ
ของเมืองหลวงพระบางเขียนไว้ว่า ในสมัยเจ้าโพธิสารนั้น มีพระพุทธรูป
ศักดิ์สิทธิ์องค์หนึ่งของเชียงใหม่ เรียกว่า “พระสิงห์คำ” ได้เสด็จไปประทับ
อยู่ในเมืองหลวงพระบาง พระเกตแก้ว เจ้าผู้ครองเมืองเชียงใหม่จึงจัดคนเชียงใหม่มา
๒๐ คนให้ไปขอเอาพระพุทธรูปสิงห์คำมาไว้วัดเดิมในเมืองเชียงใหม่ แต่คน
ของพระเกตแก้วถูกจับได้หมด เจ้าพญาโพธิสารรู้เรื่องก็ไม่ทำโทษอะไร พร้อมกับ
ปล่อยให้กลับสู่บ้านของตนในเชียงใหม่ เมื่อพระเกตแก้วเห็นน้ำใจของ
เจ้าพญาโพธิสารแล้วจึงยกพระธิดานามว่า เจ้าหญิงยอดคำ ให้เป็นมเหสีแก่
เจ้าพญาโพธิสารนับแต่นั้นมาจนมีพระโอรสและพระธิดาถึง ๒ พระองค์

ในประวัติตำนานของเมืองหลวงพระบางนั้นเรามีข้อสังเกตอยู่ ๒ ประเด็น คือ ๑. พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์เสด็จมาประทับในเมืองหลวงพระบาง ๒. เจ้าพญาโพธิสารได้เจ้าหญิงเมืองเชียงใหม่มาเป็นพระมเหสี ในสมัยก่อนนั้นถ้าลูกผู้หญิงของตัวไปแต่งงานกับผู้ชายเมืองไกล พ่อแม่จะให้พระพุทธรูปองค์หนึ่งไปกราบไหว้บูชาเสมือนพ่อแม่ ส่วนประเด็น ๒ นั้นพระกอดแก้วอาจจะมอบให้เจ้าหญิงยอດคำไปบูชา ก็อาจเป็นไปได้ แต่ว่าในประวัติศาสตร์ไม่ได้เขียนไว้ ยกตัวอย่างเหมือนดังพญาสิจุนมหาราชของเขมร ซึ่งกำลังได้พระพุทธรูปมาใหม่ ๆ ด้วยความยินดี แต่ก็ยังตัดใจมอบให้พญารุ่งมไปพร้อมกับพระธิดาเพื่อกราบไหว้บูชาเสมือนหนึ่งเป็นบิดามารดาของตัว เรื่องนิมนต์พระพุทธรูปให้ลูกผู้หญิงนับเป็นประเพณีอย่างหนึ่งของไตมาช้านาน

เจ้าชิตตะวงค์

เจ้าชิตตะวงค์ เป็นโอรสของเจ้าพญาโพธิสาร และเจ้าหญิงยอດคำ พระองค์ขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์ของเมืองเชียงใหม่ เมื่ออายุได้ ๑๒ ปี ในตำนานประวัติเมืองล้านช้างเขียนไว้ว่า เมื่อปี พ.ศ. ๒๐๘๙ (ค.ศ. ๑๕๔๖) อาณาจักรล้านนาเมืองเชียงใหม่ไม่มีผู้ที่จะสืบสันตติวงศ์ ชาวล้านนาจึงพร้อมใจกันไปขอเจ้าชิตตะวงค์จากเจ้าพญาโพธิสาร มาเป็นกษัตริย์ล้านนา แต่ว่าเจ้าชิตตะวงค์นั้นยังเล็กมาก เจ้าโพธิสารจึงต้องเสด็จไป ๆ มา ๆ ระหว่างเมืองล้านนากับล้านช้าง เจ้าชิตตะวงค์ เมื่อขึ้นครองราชย์แล้วได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า “**พระไชยเชษฐา**” (**ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩁᨯ᩵ᨦᩈᩬᩁ**) แต่ฝ่ายเมืองล้านนาก็ยังเรียกเจ้าชิตตะวงค์อยู่ เจ้ากอดแก้วนั้นพระองค์เคยเอาเจ้าชิตตะวงค์มาเลี้ยงไว้ที่เชียงใหม่เมื่อตอนที่เล็ก ๆ อยู่พระองค์มีตำแหน่งเป็นปู่ของเจ้าชิตตะวงค์

ตอนที่ ๑๐

พระไชยเชษฐาขึ้นครองราชย์เมืองล้านช้างเมื่อ

พ.ศ. ๒๐๙๑

เรื่องราวดูสับสนไปบ้างแต่ไม่เป็นไร เพราะข้อความเหมือนกันอยู่กล่าวคือเจ้าชิตตะวงค์มาเป็นกษัตริย์เมืองเชียงใหม่ได้เพียง ๒ ปี พระบิดาคือเจ้าพญาโพธิสารก็สวรรคตลง เจ้าชิตตะวงค์ จึงมีความจำเป็นเสด็จกลับมาปกครองเมืองล้านช้างสืบต่อ เมื่อปี พ.ศ. ๒๐๙๑ เมื่อพระองค์กลับมาเป็นกษัตริย์ล้านช้างพระไชยเชษฐาได้นิมนต์พระแก้วมรกต (เด็ยวนี้อยู่ที่กรุงเทพฯ) ที่เมืองเชียงใหม่ไปไว้ที่วัดหลวงพระบาง เมื่อเหตุการณ์เป็นอย่างนี้พระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวแต่ปกครอง ๒ อาณาจักรจึงจำเป็นต้องย้ายเมืองหลวงมาตั้งใหม่ที่เมืองเชียงแสน แต่ในช่วงปลายรัชกาลพระองค์ได้ย้ายกลับมาที่เวียงจันทน์จนถึงทุกวันนี้ และคนส่วนมากจะเรียกพระองค์ว่า **“พระมหาชิตตะวงค์ริราช”** ที่ว่าพระองค์ย้ายเวียงหลวงมาตั้งที่เมืองเชียงแสนนั้นตรงกับปีไหน ตำนานไม่ได้เขียนบอกไว้แต่เมื่อย้ายจากเชียงแสนกลับไปเวียงจันทน์ นั้น ตำนานประวัติเมืองพระบางเขียนว่าในปี พ.ศ. ๒๑๐๒ ส่วนในตำนานเมืองล้านช้างบอกว่าพระชิตตะวงค์ยกเอาเวียงจันทน์เมื่อปี พ.ศ. ๒๑๐๗ ตำนาน ๒ ฉบับนี้เขียนต่างกันอยู่ ๕ ปี ตำนานเมืองหลวงพระบางเขียนว่า ตั้งเมืองเวียงจันทน์แล้วเรียกชื่อว่า **“กรุงจันทะบุรี ศรีสัตตนะคะนะหุด ล้านช้าง”** หลังจากนั้นมาเมื่อพระองค์ยกเมืองเวียงจันทน์เป็นเมืองหลวงมหานครแล้ว ก็ทรงเปลี่ยนชื่อเมือง **“เชียงทอง”** หรือ **“เกียงทอง”** ด้วย มาเป็นเมือง **“หลวงพระบาง”** และที่เรียกเมือง **“หลวงพระบาง”** นั้นก็เพราะได้นิมนต์ พระบาง พระแก้วมรกต พระสิงห์คำ ทั้ง ๓ องค์นี้มาไว้ที่เมืองพระบางนี้

เมื่อพระไชยเชษฐายกเอาเมืองเวียงจันทน์เป็นราชธานีแล้ว พระองค์ก็ได้ประกอบคุณงามความดีไว้มากมายหลายอย่าง เช่น ๑. ก่อสร้างพระเจดีย์หลวงองค์หนึ่ง เรียกตามภาษาลาวว่า **“พระธาตุหลวง”** (**ທຸດຸວາດ; ສູດ**) ยังปรากฏให้เห็นอยู่ทุกวันนี้ในเมืองเวียงจันทน์ ๒. ได้บูรณะปฏิสังขรณ์พระธาตุพนม (**ທຸດຸວາດ; ທຸດຸຍ**) ที่เมืองนครพนม ซึ่งเป็นพระธาตุ

เก่าแก่ของไทยองค์หนึ่ง อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ฝีมือในการก่อสร้างงดงามมากและใช้ก้อนอิฐก่อต่อกันเท่านั้นไม่ทาสีขาว แต่ว่าอิฐกลับสามารถติดกันได้มันคงหรืออาจจะใส่กาวบางอย่างก็ได้พระธาตุดองค์นี้อยู่ในสมัยเดียวกันกับที่อาณาจักรของพวกจัมปารุ่งเรือง เมื่อพระไชยเชษฐามานุรณะซ่อมแซมนั้น ด้านทิศเหนือเสียหายมากไม่รู้จะทำอย่างไรที่จะรักษาฝีมือของเก่าไว้ได้ พระองค์จึงให้เอาปูนขาวปิดเฉพาะที่มันเสียหายเท่านั้นเมื่อปิดปูนขาวดูแล้วอาจทำให้สีสลับเปลี่ยนไปบ้าง แต่ฐานด้านล่าง พระองค์ปล่อยให้เหมือนเดิม ผลของการซ่อมแซมครั้งนั้นก็ยังทำให้คนรุ่นหลังยังคงเห็นความเก่าแก่ของพระธาตุดองค์นี้อยู่ ซึ่งมีอายุนานนับเป็นพัน ๆ ปี ตรงกับในสมัยคุปตะ (๕๐๖-๕๕๐)

ในช่วงสมัยเดียวกันนั้น ทางฝ่ายอยุธยา กำลังทำสงครามกับพม่า สงครามครั้งนี้เรียกว่า “สงครามช้างเผือก” สาเหตุนี้เกิดจากพระมหาจักรพรรดิของไทยได้ช้างเผือกมาถึง ๗ เชือก ขาวรู้ถึงทางพม่า พม่าอยากได้บ้างก็ส่งคนมาขอ แต่ฝ่ายไทยไม่ให้ เหตุการณ์รุนแรงมากขึ้นจนกลายเป็นสงครามชิงช้างเผือกระหว่างพม่ากับไทยในปี พ.ศ. ๒๑๐๖ (ค.ศ. ๑๕๐๖) สงครามครั้งนี้พม่าชนะ จึงเอาช้างเผือกไป ๔ เชือก พร้อมกับจับเอาเจ้านายผู้ใหญ่ไปเป็นประกัน เช่นพระยาแสนย, พระยาจักรี, พระยาสงคราม เป็นเวลา ๑ ปี และฝ่ายอยุธยาต้องส่งช้างให้พม่าอีก ๓๐ ตัว, เงิน ๓๐๐ จ้อย และยึดเมืองมะริดไว้ด้วย

เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องพญาช้างเผือกว่าถ้าปรากฏในบ้านใดเมืองใดถือว่าเป็นเพราะบุญบารมีของพระเจ้าแผ่นดินเมืองนั้น แต่กรณีของอยุธยานั้นเหตุการณ์เป็นตรงกันข้าม พระมหาจักรพรรดิทรงมีช้างเผือกมากมาย แต่ทำไมยังประสบกับภัยพิบัติใหญ่หลวง บ้านเมืองไพร่พลเสียหายอย่างหนัก สงครามครั้งนี้ทำให้บ้านเมืองแตกกันเป็นหลายพวก แต่ขณะเดียวกัน ทำไมพ่อขุนรามคำแหงมหาราช หรือ พระนารายณ์มหาราช และอีกหลายพระองค์ไม่เคยปรากฏว่าพระองค์เคยได้ช้างเผือกไว้แม้แต่เชือกเดียว แต่บ้านเมืองก็เจริญรุ่งเรือง ไม่เหมือนกับพระมหาจักรพรรดิ

สงครามช้างเผือกในครั้งนั้น ทำให้ไทยแตกกันเป็นหลายก๊ก หลายพวก เพราะว่าพม่าแต่งตั้งให้พระมหาธรรมราชาเป็นเจ้าเมืองพิษณุโลก มีอำนาจเสมอกับพระมหาจักรพรรดิ เจ้าเมืองอยุธยา หลังจากสงครามช้างเผือกแล้ว ต่อมาอีก ๕ ปี พม่ากับไทยก็ได้ทำสงครามกันอีก และครั้งนี้ทำให้อยุธยาเสียหายย่อยยับกว่า

ครั้งแรกมากนัก พม่ารบเอาอยุธยาได้ในปี พ.ศ. ๒๑๐๖ และในปี พ.ศ. ๒๑๐๗ ก็รบเอาเมืองเชียงใหม่ได้ และในปีเดียวกันพม่าก็ยกทัพไปรบเอาล้านช้างอีก จนถึงเมืองเวียงจันทน์ พระไชยเชษฐา สู้พม่าไม่ได้จึงเปิดประตูเมืองรวบรวมกำลัง ทหารหนีออกจากเมืองไปอยู่ในป่า เตรียมกำลังคนไว้รบกับพม่าใหม่ ครั้งนั้น เป็นฤดูฝนมีฝนตกมาก เมื่อพม่าได้เมืองเวียงจันทน์แล้วจึงเอาพระมเหสี และพระบรมศานุวงศ์ข้าราชการผู้ใหญ่ไปไว้ที่เมืองหงสาวดี และขณะเดียวกันพม่า ก็ยังส่งกำลังทหารออกติดตามจับกุมพระไชยเชษฐา แต่พระองค์ก็ยังหนุ่มแน่น อายุแค่ ๒๘ ปี จึงสามารถหนีเอาตัวรอดได้ พร้อมกับพระองค์ก็มีความชำนาญ ในการเดินป่า เดินเขา พม่าจึงตามจับไม่ทัน รวมทั้งตรงกับฤดูฝนด้วยพระองค์ จึงเปลี่ยนยุทธวิธีสู้กับพม่าใหม่ ถึงแม้พม่าจะพยายามจับพระองค์ให้ได้ แต่ พระองค์ก็ยังมีความเข้มแข็งสามารถรวบรวมไพร่พลเข้ารบกับพม่าได้ไม่ขาดสาย พม่าเมื่อตามจับพระองค์ไม่ได้ก็สั่งให้ทหารตั้งมั่นอยู่ในเวียงจันทน์แห่งเดียว เมื่อ เหตุการณ์อันฉิบหายให้ดังนี้ พระไชยเชษฐาจึงสั่งให้ทหารตัดขาดถนนทุกสายที่เข้า เวียงจันทน์ ตัดขาดเส้นทางที่พม่าจะส่งเสบียงอาหาร เมื่อหมดฝนไม่สามารถ รักษาเมืองไว้ได้อีกต่อไป จึงยกกองทัพกลับตามเส้นทางเก่า และก็ถูกกองทัพ ของพระไชยเชษฐาดักตามตีตลอดทางจนพ้นจากเขตแดนล้านช้าง เมื่อพม่ากลับไป แล้ว พระไชยเชษฐาก็กลับเข้าเมืองแต่กลายเป็นเมืองที่ว่างเปล่าเงินทองข้า- ทาสบริวาร และนางสนมต่าง ๆ ถูกพม่ากวาดต้อนไปจนหมดสิ้น ต่อมาพระ- ไชยเชษฐาจึงให้อำมาตย์ ถือหนังสือพร้อมกับเครื่องบรรณาการไปสู่ขอพระธิดา ของพระมหาจักรพรรดิ แห่งอยุธยา พระนามว่า “พระเทพกษัตริ” มาเป็น พระมเหสี พระเทพกษัตริเป็นราชธิดาองค์ที่สองของพระมหาจักรพรรดิ พระ- ธิดาองค์ที่หนึ่งนั้นทรงยกให้พระมหาธรรมราชา เจ้าเมืองพิษณุโลก พระมหา- จักรพรรดิตกลงพระทัยยอมยกให้แก่พระไชยเชษฐา แต่เงื่อนไขพระเทพกษัตริ ไม่สบายเป็นเหตุให้ไม่สามารถส่งไปให้พระไชยเชษฐาได้ พระองค์จึงส่งพระนาง แก้วฟ้า พระธิดาอันเกิดแต่นางสนมมาแทนแต่พระไชยเชษฐาไม่ยอมรับพร้อม กับส่งกลับให้พระมหาจักรพรรดิ และให้เหตุผลว่า “ข้าพระองค์อยากได้เชื้อ สายของพระศรีสุริโยทัย ถ้ามิได้ข้าพระองค์ก็ไม่เอา...”

ดังนั้นพระมหาจักรพรรดิ จำเป็นต้องส่งพระเทพกษัตริไปให้ แต่ข่าว เรื่องนี้ได้ล่วงรู้ไปถึงเมืองพิษณุโลก พระราชบุตรเขย (พระมหาธรรมราชา) รู้แล้ว

จึงไปบอกให้พม่าเอากองทหารมาดักทางที่พระเทพกษัตริ์จะเสด็จไป พระเทพกษัตริ์จึงถูกทหารพม่าจับเอาไปไว้ที่เมืองหงสาวดี เมื่อพระมหาจักรพรรดิทราบเรื่องทรงเสียพระทัยอย่างมาก จนสละราชสมบัติออกบวช จึงเป็นเหตุให้อยุธยาอีก ๕ ปีต่อมาเสียหายอย่างมหันต์ ก็เพราะบุตรเขยใจบาปใจชั่วลืมนชาติ ดังนี้

ถึงแม้ว่าพระไชยเชษฐาจะไม่ได้เจ้าหญิงเมืองอยุธยามาเป็นพระมเหสีแต่การติดต่อกับอยุธยาก็ยังเหมือนเดิม ถึงเมื่ออยุธยาจะเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินใหม่พระนามว่าพระมหินทร์ แต่พระไชยเชษฐาก็ยังเป็นเพื่อนที่ดีกับอยุธยาตลอดมาจนถึง พ.ศ. ๒๑๑๑ (ค.ศ. ๑๕๖๘) พม่าได้นำกองทหารมารบกับอยุธยาอีก พระไชยเชษฐาก็ส่งกองทหารมาช่วยอยุธยาอีกเพราะการช่วยอยุธยาก็เหมือนกับการช่วยล้านช้างด้วย อยุธยานั้นเปรียบเหมือนด่านหน้าของล้านช้าง เมื่อกองทหารของพม่ายกลงมาถึงสระบุรี พม่ารู้ข่าวว่า มีทหารเวียงจันทน์มาช่วยอยุธยา พม่าจึงรบกับทหารของพระไชยเชษฐาทันที แต่กองทหารของพระไชยเชษฐาสู้ไม่ได้ และอยู่มาไม่นานนักก็ได้ข่าวว่า พระไชยเชษฐาหายสาบสูญไป เป็นที่สงสัยกันมากและในตำนานก็เขียนไว้เพียงว่า ได้หายไปในการออกศึกกับพม่า แต่ว่าที่ไหน เมื่อไร ไม่รู้แน่นอนยุคของพระไชยเชษฐาจึงสิ้นสุดลงราวปี พ.ศ. ๒๑๑๔ (ค.ศ. ๑๕๗๓) พระองค์ทรงสวรรคตเมื่อพระชนมายุได้เพียง ๓๐ ปีเท่านั้น ถ้าดูตามนี้เรื่องมันอาจจะหายไปเฉย ๆ ไม่ได้ตาย แต่หลังจากนั้นจะเสด็จกลับคืนหรือไม่อย่างไร ขอให้ติดตามดูเหตุการณ์ต่อไป

ตอนที่ ๑๑

สมัยพญาสุมงคลโพธิสัตว์

หลังจากพระไชยเชษฐา หายสาบสูญไปได้ ๑๕ วัน สนมเอกของพระองค์ก็คลอดพระโอรสออกมา ในตำนานเขียนไว้ว่าเป็นเดือนแรม ๓ ค่ำ พ.ศ. ๒๑๑๔ ทรงพระนามว่า “เจ้าหน่อแก้ว” ตอนนั้น พวกขุนนางได้ แดกแยกออกเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งนำโดยพญาแสนสุรินทร์ค้ำฟ้า อีกฝ่ายหนึ่งมีพญาจันทลีหราช นำทั้งสองฝ่ายแย่งกันรักษาดูแลเจ้าหน่อแก้ว โดยหวังว่าเพื่อสร้างอำนาจ

ต่อรอง ในที่สุดทั้งสองฝ่ายก็ยกกำลังเข้ารบกัน พญาแสนสุรินทรค้ำฟ้าเป็นฝ่ายชนะ พญาจันทสิริราชถูกจับได้และฆ่าตายในที่สุด หลังจากนั้นไม่นานพญาแสนสุรินทรค้ำฟ้า ก็ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์เมืองล้านช้าง มีพระนามว่า “เจ้า-
-**สุมงคลโพธิสัตว์**” เมื่อปี พ.ศ. ๒๑๑๖ ในช่วงของการแย่งชิงอำนาจกันนั้น เมืองล้านช้างว่างเว้นจากกษัตริย์ปกครองถึง ๒ ปีเต็ม

พญาแสนสุรินทรค้ำฟ้า นี้ในตำนานบอกไว้ว่า เดิมเป็นคนหนองคายซึ่งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ได้เข้าไปรับราชการเป็นบริวารของเจ้าโพธิสาร ซึ่งได้รับเลี้ยงมาตั้งแต่เป็นคนธรรมดาไม่มีชื่อเสียงจนได้ไปเป็นเจ้าผู้ครองเมืองทวายหลวง และเมื่อคราวมีสงครามก็ช่วยออกรบด้วยความกล้าหาญตลอดมา ในสมัยของพระไชยเชษฐาก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพใหญ่ พร้อมกับได้รับชื่อใหม่เป็นพญาแสนสุรินทรค้ำฟ้า ในตำนานเมืองยังได้เขียนไว้อีกว่า พญาแสนสุรินทรค้ำฟ้านี้เป็นปู่ของเจ้าหน่อแก้ว เพราะยกธิดาของตนให้กับพระไชยเชษฐา

เมื่อเจ้าสุมงคลโพธิสัตว์ขึ้นครองราชย์นั้น มีอายุได้ ๖๐ ปี แล้วและไม่ได้มีอำนาจครอบครองอาณาจักรล้านนา เหมือนกับในสมัยของพระไชยเชษฐาเพราะพม่าได้รบเอาเมืองเชียงใหม่ไปแล้วในปี พ.ศ. ๒๑๐๗ (ค.ศ. ๑๕๖๔) และพม่าก็ได้แต่งตั้งเจ้าเมืององค์ใหม่ขึ้นปกครองเมืองเชียงใหม่ ทำให้อำนาจของเจ้าสุมงคลโพธิสัตว์หมดไปนับแต่นั้นมา

แม่ทัพที่พม่า ตั้งให้ปกครองเมืองเชียงใหม่มีชื่อว่า “**มังนรธาจ่อ**” (မင်းမော့, ရာဇာ, ကျေး) ซึ่งเป็นลูกชายของพะเย็นน้อง และพะเย็นน้องก็เป็นราชบุตรเขยของ “**ตะป็นสวยที**” (တပ်ပင်, သွင်, တီ) เจ้าเมืองตองอู (တွင်, သွင်) ในตำนานเขียนไว้ว่า ไทยรบกับเชียงใหม่ ในสมัยพระนเรศวรนั้น ที่จริงน่าจะเรียกว่าไทยรบกับพม่ามากกว่า เพราะเชียงใหม่ตอนนั้น กองทัพพม่าเป็นผู้ปกครอง ไม่ใช่รบกับคนเชียงใหม่

เจ้าสุมงคลโพธิสัตว์ปกครองเมืองล้านช้างได้เพียง ๒ ปี พม่าก็ยกกองทัพมารุกรานอีก และเวียงจันทน์ก็ตกเป็นของพม่าอีก พม่าจับเอาเจ้าสุมงคลโพธิสัตว์, เจ้าหน่อแก้ว และโอรสของเจ้าสุมงคลโพธิสัตว์ ชื่อว่า พญานครน้อยเอาไปไว้ที่เมืองพม่าเสีย และพม่าก็ตั้งพระอุปราชราชกุมารน้องของพระไชยเชษฐาขึ้นเป็นกษัตริย์เมืองล้านช้าง เมื่อปี พ.ศ. ๒๑๑๘ (ค.ศ. ๑๕๗๕)

หลังจากนั้นต่อมาอีก ๔ ปี ราวปี พ.ศ. ๒๑๒๒ (ค.ศ. ๑๕๗๙) ได้มีบุคคลผู้หนึ่งออกมาปรากฏหน้าต่อประชาชน ซึ่งมีรูปร่างหน้าตาเหมือนกับพระไชยเชษฐาที่ว่าออกรบแล้วหายไปทุกอย่าง พร้อมกับบอกกับประชาชนทั้งหลายว่าตัวข้าพเจ้านั้นเป็นพระไชยเชษฐา จะมาปกครองเมืองล้านช้างอีกเพราะข้าพเจ้ายังไม่ตาย ประชาชนชาวบ้านต่างก็พากันแน่ใจอย่างยิ่งว่าเป็นพระไชยเชษฐาจริง และมีเมืองต่าง ๆ สนับสนุน ได้แก่ เมืองมัน, เมืองทอง, เมืองโขง ซึ่งพร้อมกันจะให้การสนับสนุนเต็มที่ และอยู่มาไม่นานก็รบได้เวียงจันทน์ เจ้าอุปราชได้หนีลงเรือ และเรือได้ไปล่มจมน้ำตายกันหมด

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๑๒๓ (ค.ศ. ๑๕๘๐) พม่าก็ยกกองทัพมารบเอาเวียงจันทน์อีก สงครามครั้งนี้พระไชยเชษฐาได้เสียที่แก่พม่าตายจริง ๆ พม่าจึงแต่งตั้งเจ้าสุมงคลโพธิสัตว์กลับมาเป็นกษัตริย์ล้านช้างอีก ส่วนเจ้าหน่อแก้วและพญานครน้อยยังมีอยู่เมืองพม่า พระสุมงคลโพธิสัตว์เป็นกษัตริย์อยู่ได้เพียง ๒ ปี ก็สวรรคต เพราะความชรา

สมัยเจ้าหน่อแก้วเป็นกษัตริย์เมื่อ พ.ศ. ๒๑๒๖

เมื่อพญาสุมงคลโพธิสัตว์สวรรคตแล้ว พม่าจึงส่งพญานครน้อยมาเป็นกษัตริย์เมืองล้านช้างแทนพ่อ พญานครน้อยได้เรียนระเบียบแบบแผนของพม่าจนชำนาญและนำมาใช้ในเมืองล้านช้าง ซึ่งเป็นแบบกฎหมายของพม่าทั้งนั้น แต่ว่าประชาชนทั้งหลายไม่ชอบ พวกพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ก็ไม่ชอบเหมือนกัน เพราะเราเป็นไตจะเอากฎระเบียบของพม่ามาใช้บังคับมันก็ไม่ถูกต้อง เมื่อเหตุการณ์เป็นอย่างนี้ คนทั้งหลายจึงพร้อมใจกันเอาพญานครน้อย ไปส่งพม่าและขอเจ้าหน่อแก้ว พม่าก็ให้เจ้าหน่อแก้ว ตามที่ขุนนางข้าราชการ ต้องการเจ้าหน่อแก้วมาเป็นกษัตริย์ เจ้าเมืองล้านช้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๑๒๖ ในตำนานเมืองหลวงพระบางได้เขียนไว้ว่าพญานครน้อยได้ทำความดีไว้หลายอย่างแต่ว่ามันเหมือนกับของพม่า และเมื่อเจ้าหน่อแก้วมาเป็นกษัตริย์ได้เพียง ๒ ปี ก็สวรรคตลง ทำให้อำนาจของพม่าในล้านช้างลดหายไปนับแต่นั้นมา เพราะว่าทางอยุธยาก็สามารถปลดแอกจากพม่าได้มีเอกราชเหนือดินแดนตนเองในสมัยพระนเรศวรมหาราช ในปี พ.ศ. ๒๑๒๗ (ค.ศ. ๑๕๘๔) นับ

แต่พระนเรศวรมหาราชประกาศเอกราชจากพม่าแล้ว ไทยรบกับพม่าที่ไรไทยชนะ
ทุกครั้ง และตั้งอาณาจักรอยุธยาขึ้นมาใหม่ เพราะเหตุนี้ทางเมืองล้านช้างพม่า
จึงเข้าไปควบคุมไม่ได้จึงหมดอำนาจไปอย่างสิ้นเชิง

ตอนที่ ๑๒

สมัยเจ้าธรรมิกราชขึ้นครองราชย์ พ.ศ. ๒๑๒๘

เมื่อเจ้าหน่อแก้วสวรรคตแล้ว พวกเสนาอำมาตย์ จึงพร้อมกันตั้ง
เจ้าธรรมิกราช โอรสของเจ้าหน่อแก้ว ขึ้นครองราชย์ เมืองล้านช้าง เจ้าธรรมิกราช
ครองราชย์ได้ ๗ ปี ก็สวรรคตอีก อาจกล่าวได้ว่าเชื้อสายของเจ้าล้านช้างได้
สิ้นสุดลงเพราะหลังจากเจ้าธรรมิกราชสวรรคตแล้ว ก็มีเหตุการณ์ที่ไม่สวยไม่
งามเหมือนในอดีตอีก ในตำนานได้เขียนว่าในบางสมัย บางช่วงพวกขุนนางก็
ไปยกเอาพวกผู้ดีมีเงินมาเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองล้านช้างอย่างนี้ก็มี

สมัยล้านช้างขอยู่ร่วมกับอยุธยาเมื่อ พ.ศ. ๒๑๓๖

สมัยนี้เมืองอยุธยาเริ่มกลับมามีความเจริญรุ่งเรืองอีกครั้ง หลังจากที่
เป็นข้าพม่ามาเป็นเวลา ๑๕ ปีเต็ม พระนเรศวรมหาราชเจ้าได้ประกาศเอกราช
เมื่อปี พ.ศ. ๒๑๒๗ และในปีเดียวกันนั้นเอง พระองค์ก็ยกกองทัพขึ้นไปรบ
กับพม่าในเชียงใหม่ และในปี พ.ศ. ๒๑๒๘ (ค.ศ. ๑๕๘๕) ก็ได้รับกับพม่าอีก
ศึกครั้งนี้พระองค์มีชัยชนะเด็ดขาด จนมาถึงในปี พ.ศ. ๒๑๒๙ พม่าก็ยกกอง-
ทัพพม่าล้อมอยุธยาอีกพระนเรศวรทรงให้ปิดประตูเมืองไว้ แล้วนำกองทหารออก
ไปรบกับพม่าอย่างขนานใหญ่ และฆ่าฟันกองทหารพม่าจนไม่มีขึ้นดี พม่า
แพ้ย่อยยับต้องยกกองทัพหนีกลับไปต่อมาในปี พ.ศ. ๒๑๓๐ (ค.ศ. ๑๕๘๗)
พระนเรศวรเจ้าก็ยกทัพไปตีเมืองเขมร กรุงพนมเปญ เมืองพระตะบอง และ
โพธิสัตว์

พระนเรศวรเจ้าได้ขึ้นเป็นกษัตริย์ของเมืองอยุธยา เมื่อปี พ.ศ. ๒๑๓๓
(ค.ศ. ๑๕๙๐) และในปีเดียวกันนั้นพม่าก็ได้ยกกองทัพเข้ามาอีกทางด้านเมือง

สุพรรณจะเข้าเมืองอยุธยาแต่ว่าถูกกองทัพของพระนเรศวรเข้าโจมตีพ่ายแพ้กลับไปเสียก่อน ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๑๓๕ ไทยก็รบชนะพม่าอีกครั้งหนึ่งในการรบครั้งนี้พม่าจึงยินยอมทำสัญญาสงบศึกกัน ไทยจึงมีเอกราชสมบูรณ์อย่างเต็มที่ และในปีเดียวกันไทยก็รบได้เมืองทวาย ตะนาวศรี และมะริด มาถึงปี พ.ศ. ๒๑๓๖ (ค.ศ. ๑๕๙๓) ได้ยกกองทัพไปตีเมืองเขมรอีกครั้ง ไทยรบชนะได้เมืองเขมรทั้งประเทศ อาณาจักรของอยุธยาตอนนั้นกว้างใหญ่มาก ตั้งแต่ล้านนา ถึงเมืองทวาย ตะนาวศรี และกัมพูชา ทหารไทยรบเก่งรบที่ไหนก็ชนะที่นั่น แต่ไทยไม่รบกับเมืองล้านช้าง ปลอ่ยให้เขาอยู่กันอย่างสงบ

ทางเมืองล้านช้าง เมื่อบ้านเมืองสงบร่มเย็นแล้ว ฝ่ายขุนนางชั้นผู้ใหญ่ได้ปรึกษากันกับเจ้าเหนือหัวของตน แล้วพร้อมใจกันยกดินแดนของเมืองล้านช้างขึ้นตรงต่อเมืองอยุธยา และอยู่ใต้อำนาจพระนเรศวรเจ้า ในปี พ.ศ. ๒๑๓๖ ไทยกับลาวในสมัยนั้นได้กลายเป็นพี่น้องกัน เป็นยุคที่เจริญรุ่งเรืองและมีศักดิ์ศรี มีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ก็โดยบุญบารมีขององค์พระมหากษัตริย์อยุธยาเจ้าที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลแก่ราษฎรชาวไทยอย่างหาที่เปรียบไม่ได้

ตอนที่ ๑๓

เรื่องการสืบเชื้อสายในล้านช้าง

เรื่องราวของเมืองล้านช้างที่จะกล่าวต่อไปนี้ มีความสับสนยุ่งยากพอสมควรได้อาศัยในตำนานเมืองหลวงพระบางเล่มเดียวเท่านั้น สืบมาจากถึงสมัยกษัตริย์องค์ที่ ๒๐ พระนามว่า “เจ้าตนคำ” (**ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᨯ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᨯ᩠ᨦ**) พระองค์มีโอรส ๓ องค์ ชื่อว่า ๑. เจ้าชมพู (**ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᨯ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᨯ᩠ᨦ**) ๒. เจ้าบุญชู (**ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᨯ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᨯ᩠ᨦ**) ๓. เจ้าสุริยวงศ์ (**ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᨯ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᨯ᩠ᨦ**) และเจ้าตนคำมีน้องชายคนหนึ่งชื่อว่าเจ้าวิชัย (**ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᨯ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᨯ᩠ᨦ**) ซึ่งโอรสอีก ๒ องค์ คือ ๑. เจ้าบุญลา (**ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᨯ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᨯ᩠ᨦ**) ๒. เจ้าสร้อย (**ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᨯ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᨯ᩠ᨦ**) เมื่อเจ้าตนคำสวรรคตแล้ว เสนาอำมาตย์และขุนนางผู้ใหญ่ ได้เชิญเจ้าสุริยวงศ์ขึ้น

เป็นกษัตริย์สืบแทนบิดา เพราะเห็นว่ามีความเฉลียวฉลาดมากกว่าเจ้าพี่ทั้งสอง แต่หลังจากนั้นไม่นานเจ้าสุริยวงศ์มีความเกรงกลัวว่าเจ้าพี่ทั้งสองจะกบฏจึงมีคำสั่งให้ไล่เจ้าพี่ทั้งสองออกจากเมืองไปพร้อมกับเจ้าปลุก (**ບູລຸກ**) ลูกของอา

เจ้าชมพูนั่นได้นำเอาเมียและญาติพี่น้องใกล้เคียง ชื่อว่า “**เจ้าแสนดี-นาโม**” รวม ๓ คน หนีไปอยู่ที่เวียดนาม และมีโอรสเกิดอีก ๑ องค์ชื่อว่า “**เจ้าไชยงเว**” เจ้าชมพูนั่นสวรรคตที่เวียดนาม และหลังจากที่พระองค์เสียไปแล้วไม่นาน เจ้าแสนดีนาโม ก็ได้แต่งงานกับมเหสีของเจ้าชมพู มีลูกอีก ๑ คน ชื่อว่า “**ท้าวทอง**” (**ທ້າວທອງ**) ส่วนเจ้าบุญชูนั้นได้หนีไปบวชเป็นพระอยู่ที่วัดภูท้อ และเวียงกุรังส่วนเจ้าปลุกได้หนีไปพร้อมกับครอบครัว และข้ามฝั่งมาอยู่เมืองนครพนม และมีลูกชายอีกคนหนึ่ง ชื่อว่า “**เจ้านันทะราช**”

ฝ่ายเจ้าสุริยวงศ์ ก็มีลูกอีก ๓ องค์เป็นหญิง ๒ องค์ ชาย ๑ องค์ เจ้าชายนั้นชื่อว่า “**เจ้าราชชัยพุทธ**” (**ເຈົ້າຣາຊະຈັຍພຸທ**) ส่วนเจ้าหญิงอีก ๒ องค์ นั้นชื่อว่า “**เจ้านางกุมาลี**” (**ນາງທະກຸມາລີ**) และ “**เจ้านางสมังกลา**”

ในสมัยเจ้าสุริยวงศ์นี้ พวกจีนได้มารุกรานเมืองเชียงรุ่ง (**ກີດໂດູດ**) เจ้าอินทกุมาร เจ้าเมืองเชียงรุ่ง จึงหนีออกมาพร้อมกับน้องสาวชื่อว่า “**นางจันทกุมาลี**” มาพึ่งเจ้าสุริยวงศ์ เป็นเหตุให้เจ้าชายราชชัยพุทธ ลูกเจ้าสุริยวงศ์ ได้เสียดกับนางจันทกุมาลี น้องสาวเจ้าเชียงรุ่ง และมีลูกชาย ๒ องค์ชื่อว่า “**เจ้ากิงกิสะ**” กับ “**เจ้าอินทสม**” ต่อมาเจ้าราชชัยพุทธได้ไปลอบเป็นชู้กับเมียของขุนนางคนหนึ่งและขุนคนนั้นได้นำความมาฟ้องกับเจ้าสุริยวงศ์ เมื่อพระองค์ทราบเรื่องแล้วจึงให้นำตัวเจ้าชายราชชัยพุทธไปตัดคอ เจ้าอย่างนี้ก็มี

เจ้าชายอินทกุมารเจ้าชายเมืองเชียงรุ่ง ก็ได้มาแต่งงานกับเจ้าหญิงเวียงจันทน์มีลูกคนหนึ่ง ชื่อว่า “**เจ้าองนก**” (**ເຈົ້າອົງນົກ**) ในชื่อเหล่านี้ขอให้จำกันให้ดีเพราะต่อไปจะเป็นพวกที่มีอำนาจมาก และเพราะคนหมู่นี้ด้วยที่ทำให้เมืองล้านช้างต้องแตกแยกออกเป็น ๒ เมือง ๒ อาณาจักร เหตุการณ์ต่อไปข้างหน้าบ้านเมืองไม่ค่อยจะดีนัก หลังจากที่เจ้าสุริยวงศ์สวรรคตแล้วก็หาผู้สืบแทนไม่ได้เพราะพระองค์ได้สั่งให้ฆ่าลูกชายของตนเองแล้ว เมื่อเหตุการณ์เป็นดังนี้จึงมีบุคคลผู้หนึ่งเรียกตัวเองว่า “**พญาเวียงจันทน์**” ปรับตัวเองขึ้นเป็นกษัตริย์ครองเมืองล้านช้าง เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๔ (ค.ศ. ๑๖๘๑) เจ้านันทราช ลูกชายเจ้าปลุก ซึ่งหนีไปอยู่นครพนม เป็นเจ้าเมืองนครพนมทราบเรื่องจึงยก

กองทัพมารบกับเวียงจันทน์ทันทีที่เจ้านันทราชเข้าเมืองเวียงจันทน์ได้แล้ว ก็ให้จับเอาพญาเวียงจันทน์ไปฆ่าแล้วรับตัวเองเป็นกษัตริย์ ปกครองเมืองล้านช้างสืบมา ฝ่ายเจ้าชายองเว้ ลูกชายเจ้าชมพูนุอันหนีไปอยู่ที่เวียดนามก็ขอกองทัพและกำลังทหารจากพระเจ้าแผ่นดินเวียดนาม เมื่อได้แล้วจึงยกทัพเข้าตีเมืองเวียงจันทน์ เจ้านันทราชถูกจับไปฆ่าเจ้าชายองเว้ก็ขึ้นเป็นกษัตริย์ปกครองพร้อม

กับแต่งตั้งน้องชายร่วมมารดาไม่ร่วมบิดา ท้าวทองนั้นไปเป็นเจ้าเมืองหลวงพระบางทางฝ่ายเจ้าอินทะสม ลูกชายเจ้าราชชัยพุทธ และเจ้าอองนก ลูกเจ้าอินทะกุมารเมืองเชียงรุ่ง ไม่พอพระทัยกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจึงพากันหนีออกจากเมืองเวียงจันทร์เสีย พร้อมกับเจ้ากิงกิสะ, เจ้าอองนก ซึ่งทั้งสององค์หนีไปอยู่เมืองลา เมืองพงษ์ เจ้าอินทะสมไปอยู่ที่เมืองแบ ซึ่งอยู่ตอนเหนือของไทย เจ้าเกียงกิสะกับเจ้าอองนกได้ยกกองทัพจากเมืองลา เมืองพงษ์ไปล้อมเมืองหลวงพระบางไว้ ท้าวทองไม่สามารถรักษาเมืองไว้ได้จึงนิมนต์พระแก้วมรกต พระบางและพระสิงห์คำ หนีไปอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์ เมื่อเจ้าเกียงกิสะและเจ้าอองนกเข้าเมืองหลวงพระบางได้แล้ว ก็ยกตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองหลวงพระบางมีชื่อใหม่ว่า “พญา กิงกิสะ” สมัยนั้นเมืองล้านช้างยังอยู่ร่วมกับอยุธยาอยู่ ตรงกับ พ.ศ. ๒๒๓๐ (ค.ศ. ๑๖๘๕) ตรงกับสมัยของพระเพทราชา กษัตริย์แห่งอยุธยา

หลังจากที่ยึดเมืองหลวงพระบางได้แล้วไม่นาน “พญา กิงกิสะ” ก็ยกกองทัพมาล้อมเมืองเวียงจันทน์ ฝ่ายเจ้าชายองเว้จึงส่งคนมาถวายรายงานแก่กษัตริย์แห่งอยุธยาทราบ และทางเมืองอยุธยาก็ได้ส่งกองทัพไปไกลเกลี้ยให้คืนดีกัน เพราะเป็นพี่น้องกันเองพร้อมทั้งให้แยกเขตแดนตั้งแต่สบป่องแม่น้ำโขงไปทางใต้ให้อยู่ในเขตของเมืองเวียงจันทน์ และทางฝ่ายเหนือแม่น้ำโขงให้เป็นเขตเมืองหลวงพระบางจึงเป็นเหตุให้เมืองล้านช้างที่เคยเป็นเมืองลูกเดียวกันแตกแยกออกเป็น ๒ เมืองไปเมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๘ นั้น

ตอนที่ ๑๔

สมัยล้านช้างแตกเป็นสองเมือง

พญากิ่งกิสะเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองหลวงพระบางอยู่นานถึง ๒๒ ปี ก็สวรรคตเสียในปี พ.ศ. ๒๒๕๖ (ค.ศ. ๑๗๑๓) ขุนนางทั้งหลายจึงยกเจ้าองนก ขึ้นเป็นกษัตริย์สืบต่อ มีชื่อใหม่ว่า “เจ้ารามชติยะวงศ์สา” พระองค์ครองราชย์ได้ ๑๐ ปี เจ้าอินทนะสมน้องเจ้ากิ่งกิสะ ก็ยกกองทัพจากเมืองลา เมืองพงษ์มาพัก แรมอยู่ที่เมืองงอย ฝ่ายเจ้าองนกจึงขอให้พระสงฆ์พร้อมด้วยขุนนางผู้ใหญ่ไป เจรจาให้เจ้าอินทนะสมเข้ามาปกครองบ้านเมืองด้วยกัน เจ้าอินทนะสมก็ตกลงและ อยู่มาไม่นานวันหนึ่งเจ้าองนกกับคนสนิทได้พากันออกไปเที่ยวปล่า่านกเขา ฝ่าย เจ้าอินทนะสมกับพญาเมืองใสได้สมรู้ร่วมกันปิดประตูเมืองเสีย และตั้งเจ้าอินทนะ สมขึ้นเป็นกษัตริย์องค์ใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๖๖ (ค.ศ. ๑๗๒๓) ฝ่ายเจ้าองนกจึง หนีไปอยู่เมืองเชียงใหม่ (**อู่จ๊ะจ๊ะจ๊ะ**)

เจ้าอินทนะสมครองราชย์เมืองหลวงพระบางนานถึง ๒๕ ปี มีพระโอรส พระธิดา ๑๕ พระองค์ เป็นชายเสีย ๔ องค์ และหญิงมี ๖ องค์ ได้แก่

๑. เจ้าชายใจติกะ (**เอะจ๊ะจ๊ะ**)
๒. เจ้าชายอนุรุต (**ภะจุกุฏ**)
๓. เจ้าชายนาก (**ชะจ๊ะ**)
๔. เจ้าชายนารต (**จจ, จง**)
๕. เจ้าชาย ชัตติวงศ์ (**อ๊ะจ๊ะจ๊ะ**)
๖. เจ้าชายองค์เอก (**ภะจ๊ะจ๊ะ**)
๗. เจ้าชาย สุริยะวงศ์ (**อู่จ๊ะจ๊ะ**)
๘. เจ้าชายสุริยะวงศ์ (**อู่จ๊ะจ๊ะ**)
๙. เจ้าชาย อินทพรหม ()

ฝ่ายเจ้าหญิงได้แก่

๑. เจ้าหญิงแก้วรัตนพิมพา (**อ๊ะจ๊ะจ๊ะ**)
๒. เจ้าหญิงสีคำทอง (**อ๊ะจ๊ะจ๊ะ**)
๓. เจ้าหญิงสุชาดา (**อู่จ๊ะจ๊ะ**)
๔. เจ้าหญิงสุนามมา (**อ๊ะจ๊ะจ๊ะ**)
๕. เจ้าหญิงมาด (**อ๊ะจ๊ะ**)
๖. เจ้าหญิง แหวนแก้ว (**อ๊ะจ๊ะจ๊ะ**)

เจ้าอินทนะสมสวรรคตในปี พ.ศ. ๒๒๙๒ (ค.ศ. ๑๗๔๙) หลังจากนั้น ขุนนางทั้งหลาย จึงยกให้เจ้าชายอินทพรหมเป็นกษัตริย์สืบแทนแต่ว่าพระ- องค์ครองราชย์อยู่ได้นานเพียง ๘ เดือนเท่านั้น ก็ยกราชสมบัติให้กับเจ้าชายใจ-

ติกะ ผู้พี่ขึ้นเป็นกษัตริย์สืบแทนเมื่อ พ.ศ. ๒๒๔๓ ในสมัยเดียวกันนั้นพม่าก็เริ่มรวบรวมกำลังทหารและขยายอาณาจักรของตนใหม่ตรงกับสมัยเจ้าอะลองพญาเจ้าใจติกะเป็นกษัตริย์เมืองล้านนาได้มา ๑๔ ปี มาถึงปี พ.ศ. ๒๓๐๗ (ค.ศ. ๑๗๖๔) เป็นสมัยสุดท้ายของเมืองอยุธยา มีกษัตริย์ทรงพระนามว่าพระสุริยาอัมรินทร์ เพราะถูกพม่ายกกองทัพมาล้อมเมืองอยุธยาไว้อีกครั้ง ทางฝ่ายเจ้าชายสุริยวงศ์ ลูกชายเจ้าอินทระสมคนที่ ๗ นั้นได้ไปติดต่อกับฝ่ายพม่าขอกำลังทหารมาเพื่อจะรบกับเมืองหลวงพระบาง แต่ด้วยความฉลาดความสามารถของเจ้าหญิงสิริกองค์า ซึ่งทำให้พี่น้องได้เข้าใจกันไม่รบกัน แต่ก็เกิดเหตุการณ์ไม่สงบมีโจรผู้ร้ายมากมายหลายปี

ต่อมาเจ้าใจติกะได้ยกราชสมบัติให้น้องชายคือ เจ้าชายสุริยวงศ์ได้ขึ้นเป็นกษัตริย์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๔๑ (ค.ศ. ๑๗๙๘) ในสมัยที่ถูกพม่าปกครองนั้นตำนานฉบับนี้ไม่ได้บอกเรื่องตั้งเมืองเวียงจันทน์ นอกจากเขียนเล่าถึงสมัยเจ้าสุริยวงศ์ขึ้นครองราชย์เมืองหลวงพระบาง แต่บอกไว้ชนิดหนึ่งว่าฝ่ายเวียงจันทน์มีเจ้าเมืองชื่อว่าเจ้าบุญสาร เมื่อเจ้ากรุงธนบุรี ปลดแอกพม่าได้แล้วในปี พ.ศ. ๒๓๑๔ (ค.ศ. ๑๗๗๑) ฝ่ายเมืองหลวงพระบางได้ส่งราชทูตมาพร้อมกับเครื่องบรรณาการมาถวายขอเป็นเมืองเดียวกับไทยเหมือนสมัยก่อน แต่ฝ่ายเวียงจันทน์ไม่ทำเหมือนเมืองหลวงพระบางและในปี พ.ศ. ๒๒๒๑ (ค.ศ. ๑๗๗๘) เจ้าบุญสารเจ้าเมืองเวียงจันทน์ได้มีรับสั่งให้พญาสุโพน นำทหารไปรบเอาเมืองตอนหมวดแดง ซึ่งอยู่ในอาณาจักรไทย เจ้าวอ (ᨧᩣ᩠ᨦ; ᨧᩣ᩠ᨦ) เจ้าฟ้าเมืองตอนหมวดแดงถูกจับฆ่าตาย เจ้ากรุงธนบุรีเจ้าแผ่นดินของไทย จึงให้เจ้าพญามหา กษัตริย์ศึกกับเจ้าพระยาสุรสิงหนัยยกกองทัพไปรบเวียงจันทน์ทันที พร้อมทั้งขอความช่วยเหลือจากเมืองหลวงพระบางให้อาหารไปช่วยรบ ฝ่ายหลวงพระบางได้ส่งทัพทหารไปสามพันคนจึงเข้าเวียงจันทน์ได้ไม่ยากนักเพราะมีเมืองหลวงพระบางช่วย

เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๓๔ (ค.ศ. ๑๗๙๑) สมัยพระพุทธรยอดฟ้า (ᨧᩣ᩠ᨦ; ᨧᩣ᩠ᨦ) กษัตริย์องค์ที่หนึ่งเมืองบางกอกของไทยนั้น เจ้าสุริยวงศ์ได้สวรรคตลงขุนนางทั้งหลายจึงขออนุญาตมาที่เมืองบางกอกให้แต่งตั้ง "เจ้าอนุ-รุต" ลูกชายคนที่ ๒ ของเจ้าอินทระสม ขึ้นครองราชย์สืบต่อพร้อมกับแต่งตั้ง

เจ้านาคเป็นเจ้าเมืองเชียงรุ่งและให้เจ้ามังฆาตุ () ลูกเจ้าอนุรุต เป็นอุปราช พระพุทธยอดฟ้าก็ทรงอนุญาตตามที่ทางหลวงพระบางขอมมา

เจ้าอนุรุต เป็นกษัตริย์ได้เพียงปีเดียว เจ้านันทะสิน กษัตริย์เวียงจันทน์ก็ยกทัพมารบเมืองหลวงพระบางทันที ทั้งนี้มีเหตุมาจากมเหสีของเจ้าสุริยวงค์ได้เป็นไส้ศึกให้กับเจ้านันทะสิน เมืองหลวงพระบางจึงเสียแก่ข้าศึกง่ายตาย เมื่อเจ้านันทะสินเข้าเมืองหลวงพระบางได้แล้วก็จับเอาเจ้าอนุรุต เจ้านาค เจ้ามังฆาตุและขุนนางผู้ใหญ่ เอาไปไว้ที่เวียงจันทน์ เมื่อรบได้หลวงพระบางแล้วเจ้านันทะสินก็ให้พญาหลวงสินเป็นผู้รักษาเมืองหลวงพระบางไว้แล้วก็เอาตัวขุนนางผู้ใหญ่จากหลวงพระบางส่งมาให้บางกอก พระเจ้าแผ่นดินของไทยก็อนุญาตให้อยู่ได้ หลังจากนั้นสี่ปี จึงมีคำสั่งให้ขุนนางทั้งหลายกลับเมืองหลวงพระบางได้ พร้อมกับตั้งเจ้าอาภัยลูกเจ้านาคให้มีอำนาจขึ้นหนึ่งเรียกว่าเจ้าวังหน้า

เจ้าอนุรุต สวรรคตเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๙ (ค.ศ. ๑๘๑๖) นับพระชนมพรรษาได้ ๘๒ ปี อยู่มาไม่นานเจ้านาคก็สวรรคตอีก หลังจากนั้นพระพุทฺธเลิศหล้า กษัตริย์องค์ที่ ๒ เมืองบางกอก จึงแต่งตั้งให้เจ้ามังฆาตุเป็นกษัตริย์เมืองหลวงพระบางและเจ้าสุทธิราชกับเจ้าอภัย เป็นอุปราช

ลูกชาย-หญิงของเจ้าอนุรุต (ລູກຊາຍ; ນາງ: ພີ່ນ້ອງ: ນາງ; ກາລຸກຸດ;)

๑. เจ้าชายมังฆาตุราช	๒. เจ้าชายสุทธิราช	๓. เจ้าชายชัยราช
๔. เจ้าชายอภัย	๕. เจ้าชายช้าง	๖. เจ้าชายอุ่นแก้ว

ลูกหญิงมี ๓ คน ได้แก่

๑. เจ้าหญิงประทุมมา	๒. เจ้าหญิงหล้า	๓. เจ้าหญิงใจกา (๑:๗)

ลูกชาย-หญิงของเจ้านาค (ນາງ; ພີ່ນ້ອງ;)

๑. เจ้าชายอภัย	๒. เจ้าชายสุทธิ	๓. เจ้าชายอินทร์
๔. เจ้าชายพรหม	๕. เจ้าชายมัง (๒:๕))	๖. เจ้าชายหล้า
๗. เจ้าชายสนชัย (๖:๗)		

ลูกชาย-หญิงเจ้าอินทร์ (ฅร; ฅร)

๑. เจ้าชายคำบัว ๒. เจ้าหญิงคำตื้อ (๖ร; ๖ร)
๓. เจ้าหญิงคำอุ่น

ลูกชาย-หญิงเจ้ามั่ง (ฅร; ๖ร)

๑. เจ้าชายคำป็น (๖ร; ๖ร) ๒. เจ้าหญิงคำปอง
๓. เจ้าหญิงคำป้อ

ลูกชาย-หญิงเจ้าสนชัย

๑. เจ้าชายคำเงา ๒. เจ้าชายคำแสน ๓. เจ้าชายคำมิตร
๔. เจ้าชายคำปะ ๕. เจ้าชายคำย้ง ๖. เจ้าชายคำอ่อน

ลูกหญิงมี ๔ คน ได้แก่

๑. เจ้าหญิงคำตน ๒. เจ้าหญิงคำใส ๓. เจ้าหญิงคำตีบ
๔. เจ้าหญิงคำแจ้ง

ลูกชาย-หญิงเจ้ามั่งธาตุ

๑. เจ้าชายสุขเสริม ๒. เจ้าชายจันทราช ๓. เจ้าชายโพธิเนื้อทอง
๔. เจ้าชายอุ่นคำ ๕. เจ้าชายคำเมื่อ ๖. เจ้าชายบุญผล
๗. เจ้าชายสุทิสาร ๘. เจ้าชายโพธิสาร

ลูกหญิงมี ๖ คน ได้แก่

๑. เจ้าหญิงยอดคำ ๒. เจ้าหญิงจำปา ๓. เจ้าหญิงทองตีบ
๔. เจ้าหญิงเมืองคำ ๕. เจ้าหญิงนิมพลี ๖. เจ้าหญิงทองสุก

ลูกชาย-หญิงเจ้าสุขราช (ฅร; ๖ร)

๑. เจ้าชายราชภัย ๒. เจ้าชายพุทธฉาย ๓. เจ้าชายคำเมา
๔. เจ้าชายศรีวิชัย ๕. เจ้าชายคำแก่น ๖. เจ้าชายคำแสง
๗. เจ้าชายคำบัว

ลูกชาย-หญิงเจ้าอภัย (ฅร; ๖ร)

๑. เจ้าชายสุริยะวงศ์ ๒. เจ้าชายคำป็น ๓. เจ้าชายคำสุก

๔. เจ้าชายชัย

ลูกหญิงมี ๔ คนได้แก่

๑. เจ้าหญิงคำปอง
๒. เจ้าหญิงคำแหวน
๓. เจ้าหญิงคำผิว
๔. เจ้าหญิงบัวแก้ว

เจ้าชายชัยราช น้องชายของเจ้ามังฆาตุนั้นมีพระโอรส หนึ่งองค์ชื่อว่า “เจ้าคำอู่”

เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๖๗ (ค.ศ. ๑๘๒๔) พระพุทธเลิศหล้าสวรรคตเสีย แล้วพระนั่งเกล้าได้ขึ้นเป็นกษัตริย์องค์ที่ ๓ ต่อมา ช่วงเวลานั้นเจ้ามังฆาตุนั้นเจ้าเมืองหลวงพระบางได้สละราชสมบัติให้พวกขุนนางผู้ใหญ่ทำหน้าที่แทน ตัวเจ้ามังฆาตุนั้นได้เตรียมเอาดอกไม้เงินดอกไม้ทองเดินทางมาบางกอกเพื่อถวายแก่พระศพของพระพุทธเลิศหล้าพร้อมกับขอบวชเป็นภิกษุเพื่ออุทิศส่วนกุศลด้วย พระนั่งเกล้าก็ทรงอนุญาตตามที่พระเจ้ามังฆาตุนั้นต้องการ เพราะทั้ง ๒ พระองค์เคยมีบุญคุณช่วยเหลือเจ้ามังฆาตุนั้นออกจากความตายและยังตั้งให้เป็นกษัตริย์เมืองหลวงพระบางอีกด้วยพระนั่งเกล้าก็ทรงบวชให้ตามที่เจ้ามังฆาตุนั้นขอที่วัดพระแก้วหรือวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และให้ไปจำพรรษาอยู่ที่วัดมหาธาตุ

เจ้ามังฆาตุนั้นเป็นภิกษุพราหมณ์หนึ่งก็ก็ออกมาแต่ยังไม่กลับเมืองหลวงพระบางทันที แต่อยู่เล่าเรียนความรู้ทางการเมืองการปกครองที่กรุงเทพฯ อีกปีหนึ่งจนถึง พ.ศ. ๒๓๖๘ (ค.ศ. ๑๘๒๖) จึงเข้าเฝ้าพระนั่งเกล้าขอกลับเมืองหลวงพระบาง พระนั่งเกล้าได้พระราชทานเครื่องราชกกุธภัณฑ์เต็มยศให้ไปเป็นกษัตริย์เมืองหลวงพระบางอย่างเก่า และเจ้ามังฆาตุนั้นได้ฝากโอรสองค์ที่ ๓ เจ้าโพธิ์เนื้อทองอยู่เล่าเรียนวิชาต่าง ๆ ที่กรุงเทพฯ ต่อ

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๗๐ (ค.ศ. ๑๘๒๗) เจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ได้ให้นักภุมรินทร์กับทหารอีก ๕๐ คน ไปชักชวนเกลี้ยกล่อมเจ้ามังฆาตุนั้นให้ร่วมมือกันปลดแอกจากไทย เจ้ามังฆาตุนั้นก็แสดงอาการเหมือนจกร่วมมือด้วย แต่พอนักภุมรินทร์กลับมาแล้วพระองค์ ก็มอบให้เจ้าสุทธีรมโอรสองค์ใหญ่ เอาความไปบอกแก่บางกอกโดยเร็วเมื่อเมืองบางกอกรู้เรื่องก็ส่งกองทัพขึ้นไปต่อสู้กับเจ้าอนุวงศ์เจ้ามังฆาตุนั้นเตรียมทหารไว้คอยทำ ๕,๐๐๐ คน รอฟังข่าวจากบางกอก

เจ้าสุทธีรราช น้องของเจ้ามังฆาตุนั้น มีความผิดฐานลักเอาคนเวียงจันทน์ไปไว้ที่บ้านตัวเอง จึงถูกเรียกตัวด่วนให้ลงมาอยู่ที่บางกอก และมาสวรรคต

ที่นี้ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงรับสั่งแต่งตั้งเจ้าราชภัย น้องเจ้ามั่งชาติราชวงศ์ที่ ๓ เป็นอุปราชแทนและตั้งเจ้าสุขเสริมเป็นรองอุปราช ตั้งเจ้ามั่งคราชเป็นเจ้าราชบุตรเจ้ามั่งชาติราชสวรรคต เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๙ (ค.ศ. ๑๗๓๖) พระชนมายุได้ ๖๔ ปี ครองราชย์นานถึง ๒๐ ปี คราวนั้นพระโอรสของเจ้ามั่งชาติราชหลายองค์ยังอยู่ในกรุงเทพฯ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ยังไม่ทรงตั้งใครขึ้นมาแทนเจ้ามั่งชาติราชเพียงแต่ให้เจ้าอภัย น้องเจ้ามั่งชาติวงศ์ที่ ๔ รักษาการแทนไว้จนถึง พ.ศ. ๒๓๘๑ (ค.ศ. ๑๘๓๘) ทางบางกอกได้สืบรู้ว่าเจ้าราชภัยได้ติดต่อกับเวียดนาม พระนั่งเกล้าจึงมีโองการตั้งเจ้าสุขเสริม โอรสเจ้ามั่งชาติราชขึ้นเป็นกษัตริย์ให้เจ้าอุ่นแก้วเป็นอุปราช เจ้ามั่งคราชเป็นรองอุปราช เจ้ากินคำเป็นเจ้าราชบุตร โทษที่ลักติดต่อกับเวียดนามนั้นทางบางกอกไม่ได้เอาโทษประการใด และตั้งให้เป็นผู้ช่วยฝ่ายเมืองด้วยแต่อยู่มาไม่นานเจ้าราชภัยก็หนีออกจากหลวงพระบางไป เจ้าสุขเสริมส่งทหารไปตามจับได้ที่เชียงคาน จึงนำตัวส่งมาบางกอกและได้สวรรคตที่กรุงเทพฯ นี้เอง

ลูกชาย-หญิงเจ้าสุขเสริม (๓๐; ๘๖; ๘๕;)

- ๑. เจ้าชายคำแหง ๒. เจ้าชายบุญเพชร ๓. เจ้าชายพรหมจักร
- ๔. เจ้าชายคำแสง ๕. เจ้าชายพรหมา ๖. เจ้าชายอินจักร

ลูกหญิงมี ๗ องค์ ได้แก่

- ๑. เจ้าหญิงกัลยา ๒. เจ้าหญิงคำอัน ๓. เจ้าหญิงบุสสดี
- ๔. เจ้าหญิงบัวพา ๕. เจ้าหญิงคำสอน ๖. เจ้าหญิงอุ่นคำ
- ๗. เจ้าหญิงคำปอง

ลูกชาย-หญิงเจ้าอุปราชอุ่นแก้ว (๓๐; ๖๖; ๖๕; ๖๖;)

- ๑. เจ้าชายสิริสา ๒. เจ้าสุวรรณพรหมา ๓. เจ้าชายทองคำ
- ๔. เจ้าชายคำม้าว

ลูกหญิงมี ๓ องค์ ได้แก่

- ๑. เจ้าหญิงสุพรรณ ๒. เจ้าหญิงคำปิ่น ๓. เจ้าหญิงคำขาว

(๖๖; ๖๐)

ลูกชาย-หญิงเจ้าอุปราชกินคำ (**ထဝ်းဂိမ်မိဉ်း; ဂိမ်မိဉ်း**)

๑. เจ้าชายคำแพง ๒. เจ้าชายคำเหล็ก ๓. เจ้าชายพรมมา
๔. เจ้าชายคำสม ๕. เจ้าชายคำย่น ๖. เจ้าชายดอกแก้ว

ลูกหญิงมี ๖ องค์ ได้แก่

๑. เจ้าหญิงทองคำ ๒. เจ้าหญิงคำทอง ๓. เจ้าหญิงคำหล้า
๔. เจ้าหญิงคำตื้อ ๕. เจ้าหญิงคำขาว
๖. เจ้าหญิงหนเจน (**ဂုဗ်, ဝိဗ်**)

เพราะว่าราชวงศ์หลวงพระบางนี้ได้สืบเชื้อสายมาจากเชียงรุ่ง (**ဂိဉ်း**) ตั้งแต่สมัยโบราณมา เมืองเชียงรุ่งนี้มีในสิบสองพันนา เป็นเมืองหลวงของสิบสองพันนาในอดีตเวลาเมืองเชียงรุ่งมีภัยหรือมีเหตุวุ่นวายเกิดขึ้น พระเจ้าแผ่นดินของหลวงพระบางก็จะส่งทหารขึ้นไปรับเจ้าฟ้าของเชียงรุ่งพร้อมกับเสนาอำมาตย์ พระบรมวงศานุวงศ์ มาอยู่ในเมืองหลวงพระบางทุกครั้ง ต่อมาในสมัยของเจ้าสุขเสริมเป็นกษัตริย์ของเมืองหลวงพระบาง เมืองเชียงรุ่งได้เกิดความวุ่นวายขึ้นอีกพระองค์จึงส่งทหารขึ้นไปปราบและรับเอาเจ้าอุปราชเมืองเชียงรุ่งกับครอบครัวลงมาอยู่เมืองหลวงพระบางเป็นอันมาก

เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๙๑ (ค.ศ. ๑๘๔๘) เมืองเชียงรุ่ง, เมืองลา, เมืองพงษ์ เมืองเหล่านี้ถูกกองทัพของข้าศึกเข้ารุกราน แต่เป็นทหารของใครมารบนั้นในตำนานไม่ได้เขียนไว้ ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่เจ้าสุขเสริม (**သုဂ်, မွဲဉ်း**) ลงมาถวายข้อราชการแก่พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวที่กรุงเทพฯ เมื่อเจ้าสุขเสริมรู้เรื่องในเมืองเชียงรุ่งแล้ว จึงรีบกลับเมืองหลวงพระบางทันที พร้อมกับจัดกองทัพไปรับเอาเจ้าอุปราชเมืองเชียงรุ่ง พร้อมด้วยขุนนางครอบครัวทั้งหลายลงมาอยู่เมืองหลวงพระบาง

เจ้าอุปราชเมืองเชียงรุ่งนั้นเจ้าสุขเสริมได้นำมาเข้าเฝ้าพระนั่งเกล้าที่กรุงเทพฯ ด้วย เจ้าสุขเสริมสวรรคตเมื่อเดือนสิบ แรมสิบค่ำ พ.ศ. ๒๓๙๓ (ค.ศ. ๑๘๕๐) พระชนมายุได้ ๕๒ ปี เป็นพระมหากษัตริย์ได้ ๑๒ ปี หลังจากนั้นต่อมาอีก ๑ ปี พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้สวรรคตลง พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นเป็นกษัตริย์องค์ที่ ๔ ครองราชสมบัติสืบต่อมา เวลานั้นพระศพของเจ้าสุขเสริมยังไม่ได้เผาพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงให้ขุนนางไทยนำกล่องทองใส่ไฟขึ้นไป

ส่งเมืองหลวงพระบาง เพื่อถวายพระเพลิงพระศพเจ้าสุขเสริม นับว่าเป็นเกียรติต่อราชวงศ์หลวงพระบางเป็นอย่างดี

เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๙๕ (ค.ศ. ๑๘๕๒) พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็มีพระราชโองการโปรดเกล้า แต่งตั้งให้เจ้าจันทราช (๓๐; ๓๓๑๖) โอรสเจ้ามังฆาตุราชวงศ์ที่ ๒ ขึ้นเป็นกษัตริย์เมืองหลวงพระบาง พร้อมกับแต่งตั้งขุนนางในหลวงพระบางด้วย ตั้งให้เจ้าอุ้นคำ โอรสเจ้ามังฆาตุราชวงศ์ที่ ๔ เป็นเจ้าอุปราช ตั้งเจ้าคำบัว โอรสเจ้ามังฆาตุราชวงศ์ที่ ๕ เป็นรองอุปราช

ต่อไปนี้จะชี้แจงเรื่องพระราชนามของพระเจ้าแผ่นดินของเมืองหลวงพระบาง ซึ่งรากเหง้าเป็นราชทูตเมืองเวียงจันทน์กับเจ้าหญิงจันทกุมารีเมืองเชียงรุ่ง ต่อมาเป็นพญากิ่งกิสะได้ขึ้นเป็นกษัตริย์ครองเมืองหลวงพระบางเป็นพระองค์แรกของราชวงศ์หลวงพระบาง ในเมืองลาวหรืออาณาจักรล้านช้างเมืองเดียว จึงแยกออกเป็น ๒ เมืองเวียงจันทน์ลูกหนึ่ง เมืองหลวงพระบางลูกหนึ่ง และต่อไปนี้จะชี้แจงเรื่องพระราชวงศ์เมืองล้านช้าง (เมืองลาว) เมื่อยังเป็นอาณาจักรเดียวก่อน หลังจากนั้นจะชี้แจงเรื่องราชวงศ์เมืองหลวงพระบาง เมื่อแยกออกเป็น ๒ อาณาจักร

ราชวงศ์เมืองล้านช้างเมื่อยังเป็นอาณาจักรเดียว

พระนาม	ปีที่ขึ้นครองราชย์	ระยะเวลาที่ครองราชย์	ราชวงศ์ที่สืบมา
๑. เจ้าสุวรรณคำผง	พ.ศ. ๑๘๕๔	๓๗ ปี	โอรสเจ้าขุนลอ
๒. เจ้าพญาพระงุ่ม	พ.ศ. ๑๘๙๖	๒๐ ปี	หลานเจ้าสุวรรณคำผง
๓. เจ้าพญาสามแสนไทย	พ.ศ. ๑๙๑๖	๔๕ ปี	โอรสพญาพระงุ่ม
๔. เจ้าท้าวล้านคำแดง	พ.ศ. ๑๙๕๙	๑๐ ปี	โอรสพญาสามแสนไทย
๕. เจ้าชัยจักรพรรดิ	พ.ศ. ๑๙๘๑	๓๑ ปี	โอรสพญาสามแสนไทย
๖. เจ้าสุวรรณบัลลังก์	พ.ศ. ๒๐๑๒	๗ ปี	โอรสพระชัยจักรพรรดิ
๗. เจ้าพญาดาน้ำแสนไทย	พ.ศ. ๒๐๑๙	๒๕ ปี	โอรสพญาสามแสนไทย
๘. เจ้าท้าวชมพู่	พ.ศ. ๒๐๓๔	๕ ปี	โอรสพญาดาน้ำแสนไทย
๙. เจ้าวิชาญธิติ	พ.ศ. ๒๐๓๙	๒ ปี	โอรสพระชัยจักรพรรดิ

พระนาม	ปีที่ขึ้นครองราชย์	ระยะเวลาที่ ครองราชย์	ราชวงศ์ที่สืบมา
๑๐. เจ้าพญาโพธิสัตว์	๒๐๕๔ (พ.ศ.)	๒ ปี	โอรสพญาวิชัยละราชา
๑๑. เจ้าพระชัยขิตตะธิปัตติ	๒๐๕๑	๕ ปี	โอรสพญาโพธิสัตว์
๑๒. เจ้าสุมงคลโพธิสัตว์	๒๑๑๖	๒ ปี	โอรสเพี้ยอิมอ้ว
๑๓. เจ้าอุปราช	๒๑๑๘	๕ ปี	พม่าแต่งตั้ง
๑๔. เจ้าสุมงคลโพธิราช	๒๑๒๓	๒ ปี	พม่าแต่งตั้ง
๑๕. เจ้าพญานครน้อย	๒๑๒๖	๑ ปี	โอรสเจ้าสุมงคลโพธิสัตว์
๑๖. เจ้าหน่อแก้ว	๒๑๒๖	๒ ปี	โอรสพระชัยขิตตะธิปัตติ
๑๗. เจ้าธรรมิกราช (องค์ที่ ๑)	๒๑๒๘	๗ ปี	โอรสจันทร์ทิพนาโม
๑๘. เจ้าธรรมิกราช (องค์ที่ ๒)	๒๑๓๕	๔ ปี	โอรสพญาครั่งอ้วน
๑๙. เจ้าธรรมิกราช (องค์ที่ ๓)	๒๑๓๙	๑๑ ปี	โอรสเจ้าธรรมิกราช
๒๐. เจ้าตนคำ	๒๑๕๑	๑๑ ปี	โอรสเจ้าธรรมิกราชที่ ๓
๒๑. เจ้าสุริยวงศา	๒๑๖๖	๕๘ ปี	โอรสเจ้าตนคำ
๒๒. เจ้าพญาเมืองจักร	๒๒๒๔	-	โอรสเจ้าตนคำ
๒๓. เจ้านันทราชา	-	-	หลานเจ้าสุริยวงศา
๒๔. เจ้าชายองเว้	-	-	หลานเจ้าตนคำ

ชีแจงราชวงศ์หลวงพระบางเมื่อแยกเป็น ๒ อาณาจักรแล้ว

๑. เจ้ากิงกิสะ	๒๒๓๔	๒๔ ปี	โอรสเจ้าราชชัยพุทธ- เวียงจันทร์
๒. เจ้าองนก	๒๒๕๖	๑๐ ปี	โอรสเจ้าอินทะสมเชียงรุ่ง
๓. เจ้าอินทะสม	๒๒๖๖	๒๕ ปี	โอรสเจ้าราชชัยพุทธ
๔. เจ้าอินทะพรม	๒๒๙๒	๑ ปี ๖ เดือน	โอรสเจ้าอินทะสม
๕. เจ้าโจติกะ	๒๒๙๓	๑๒ ปี	โอรสเจ้าอินทะสม
๖. เจ้าสุริยวงศา	๒๓๑๒	๒๐ ปี	โอรสเจ้าอินทะสม
๗. เจ้านุรุต	๒๓๓๔	๒๕ ปี	โอรสเจ้าอินทะสม
๘. เจ้ามังฆาตุราช	๒๓๕๔	๒๐ ปี	โอรสเจ้านุรุต
๙. เจ้าสุขเสริม	๒๓๘๑	๒๑ ปี	โอรสเจ้ามังฆาตุราช
๑๐. เจ้าจันทราชา	๒๓๙๕	๑๔ ปี	โอรสเจ้ามังฆาตุราช

เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๙๖ (ค.ศ. ๑๘๕๓) พระจอมเกล้าเจ้าเมืองบางกอกมีคำสั่งให้กรมหลวงวงศาสนิทราช เป็นแม่ทัพใหญ่ยกไปรบเมืองเชียงรุ่ง คุมทหาร ๓,๐๐๐ คน สงครามครั้งนี้ทางเมืองหลวงพระบางได้ส่งกำลังทหารไปช่วยรบและเจ้าสิริสาได้สวรรคตในสงครามครั้งนี้ เจ้าคำมาทนายสาบสูญ เมื่อสงครามสงบแม่ทัพใหญ่ได้นำกองทัพกลับบางกอก และนำเจ้าอุปราชเชียงรุ่งลงมาด้วย

ต่อมาปี พ.ศ. ๒๓๙๘ (ค.ศ. ๑๘๕๕) พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับสั่งให้พระยาพิณฉฉัยนำเจ้าอุปราช ไปเมืองหลวงพระบาง เพื่อดูเหตุการณ์ทางเมืองเชียงรุ่งว่าจะกลับได้หรือเปล่า สมัยนั้นเมืองเชียงรุ่ง เกิดความวุ่นวายไม่สงบเมื่อพระยาพิณฉฉัยนำเจ้าอุปราช เมืองเชียงรุ่งไปถึงเมืองหลวงพระบางแล้ว เจ้าจันทะราชเจ้าเมืองหลวงพระบาง ได้รับสั่งให้พญามหานามและพญาคนเหล็ก นำเอาเจ้าอุปราชพร้อมกับขุนนางผู้ใหญ่ ไปส่งถึงเมืองพวน ติดเขตแดนเมืองเชียงรุ่งและหลวงพระบางต่อกัน เจ้าอุปราชจึงให้หมู่ขุนนางผู้ใหญ่เมืองเชียงรุ่งพักแรมพร้อมกับเจ้าพญาเมืองพระบางทั้งสอง อยู่ที่เมืองพวน ส่วนตัวเจ้าอุปราชได้แยกออกไปฟังข่าวในเมืองเชียงรุ่งว่าเป็นอย่างไร เจ้าอุปราชเสด็จไปถึงเมืองพงษ์ก็ให้พญามหาชัยนำไปส่งถึง “เมืองฮ่า” แต่ว่าพญามหาชัยไปยังไม่ถึงเมืองฮ่า ตั้งกองทัพอยู่ที่ทางตอนเหนือเมืองฮ่า เหลือเวลาอีกวันเดียวก็ถึงเมือง ส่วนเจ้าอุปราชเดินเข้าเมืองฮ่าคนเดียว และได้เขียนหนังสือถึงเจ้าราชชัยพุทธผู้รักษาการแทนในเมืองเชียงรุ่งว่าจะขอมาอยู่ในบ้านเมืองเหมือนเดิม เจ้าราชชัยพุทธเมื่อรู้ข่าวว่าพญามหาชัยนำกองทัพมาส่งเจ้าอุปราช จึงสั่งให้พญาอาณาน้อย เจ้าเมืองฮ่านำทัพไปรบกับพญามหาชัยทันที ปรากฏว่าพญามหาชัยเจ้าเมืองพงษ์แพ้จึงยกทัพกลับเมืองเหตุการณ์จึงเปลี่ยนไปและมีความยุ่งยากลำบากมากยิ่งขึ้น ทางฝ่ายพญามหาชัยก็มีความสงสัยว่าเจ้าอุปราชคิดหักหลังเมืองพงษ์ จึงเตรียมกำลังทหารเต็มอัตราและยกขึ้นไปรบทันที

กองทัพของพญามหาชัยรบได้เมืองลา เมืองลงต่อถึงเมืองฮ่า และพอเข้าถึงเวียงใต้แล้ว พญามหาชัยได้จับเอาเจ้าอุปราชไปฆ่าทันที เมื่อเดือน ๑๒ ขึ้น ๘ ค่ำ พ.ศ. ๒๔๐๐ (ค.ศ. ๑๘๕๗) เจ้าราชชัยพุทธรู้ข่าวจึงรับเกณฑ์กำลังทหารทุกเวียงในสิบสองพันนา เมื่อได้ทหารเต็มอัตราแล้ว ก็ยกทัพลงมารบกับพญามหาชัยทันที รบกันนานพอสมควรกองทัพพญามหาชัย พ่ายแพ้ยับเยิน ตัวพญามหาชัยเอาตัวรอดหนีลงมาอยู่เมืองหลวงพระบางเสีย มา

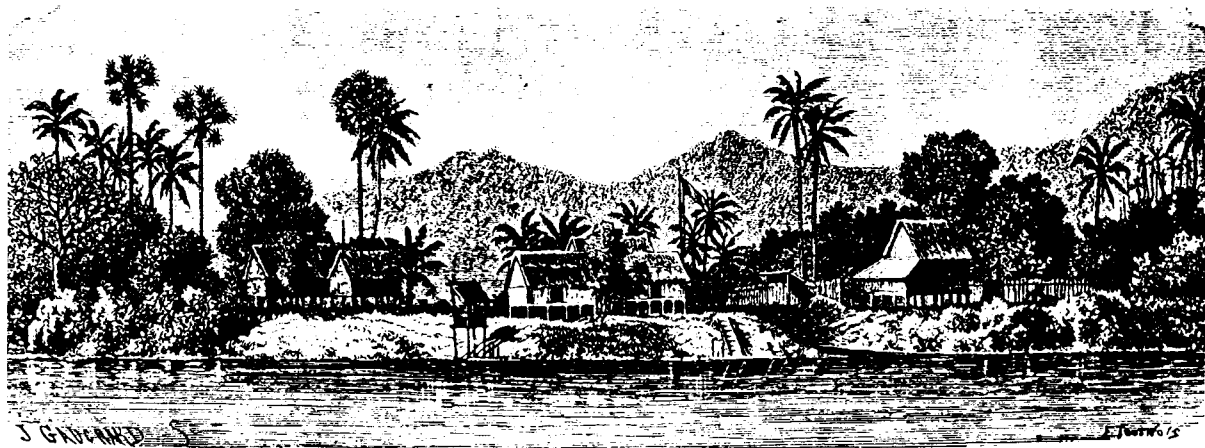
ถึงเดือน ๔ ปีเดียวกัน พญามหาชัยเตรียมกำลังศึกอีก เมื่อพร้อมแล้วจึงนำทัพขึ้นไปรบอีก คราวนี้พญามหาชัยตายในที่รบหลังจากนั้นลูกชายชื่อว่า “พงษ์” (พงษ์) ก็ได้รับรวมกำลังทหารขึ้นใหม่อีก แล้วจึงนำทัพลงมาได้ แต่ยังไม่ทันเข้าเขตเมืองหลวงพระบาง เจ้าจันทระชาติได้นำกองทัพมารบไว้ก่อน กองทัพของ “พงษ์” จึงถูกชนาบทั้งสองด้าน แต่พงษ์เชื่อว่ารบกับฝ่ายทางใต้จะง่ายกว่าสู้กับทางฝ่ายเหนือจึงยกทัพพบกับทัพหลวงพระบางทันที และก็ถูกทัพของหลวงพระบางบดขยี้จนหมดสิ้น เวลานั้นเรื่องยุ่งยาก การรบราฆ่าฟันจึงสิ้นสุดลงพวกขุนนางผู้ใหญ่ที่จากบ้านจากเมืองไปนานจึงได้กลับไปอยู่เวียงเชียงรุ่งอีกครั้ง

เจ้าราชชัยพุทธ เจ้าเมืองเชียงรุ่งสวรรคตเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๗ (ค.ศ. ๑๘๖๔) เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๖ ขึ้น ๖ ค่ำ หลังจากนั้นขุนนางทั้งหลายจึงตั้งให้โอรสเจ้าราชชัยพุทธ ขึ้นสืบแทน แต่ไม่ได้เขียนชื่อไว้ในตำนาน เพียงแต่เขียนไว้ว่าเจ้าเมืององค์ใหม่ที่เกิดปีวอก พ.ศ. ๒๓๙๓ (ค.ศ. ๑๘๕๐) ขึ้นครองเมืองเมื่ออายุได้เพียง ๑๖ ปีเท่านั้น

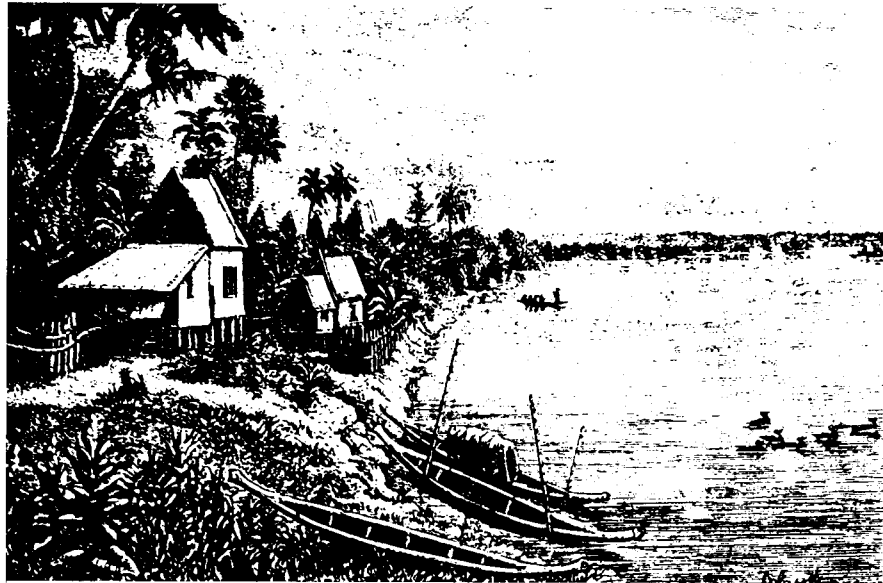
ตำนานเมืองหลวงพระบางในช่วงตอนหลังได้เขียนบอกไว้หลายเรื่อง ได้แก่เรื่อง “พระบาง” ที่เมืองหลวงพระบางได้ลงมาขอจากเมืองบางกอกเพื่อเอาไปไว้ที่เมืองหลวงพระบาง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๕ (ค.ศ. ๑๘๖๖) เพราะไทยได้นำพระดี ๆ ของล้านช้างมาหมด พร้อมทั้งพระแก้วมรกตอันมีอยู่ในเมืองไทยเดี๋ยวนี้ แม้ว่าไทยกับเวียงจันทน์จะไม่พอจะเข้าออกกันง่าย แต่เมืองหลวงพระบางเข้ากันได้ดีตลอดมา และอยู่ร่วมกันมาจนถึงสมัยพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๒๗ (ค.ศ. ๑๘๘๔) ทัพไทยได้ขึ้นไปช่วยเมืองหลวงพระบางรบกับพวกโจรจีนที่มาจากเมืองจีน แล้วมารุกรานเมืองหลวงพระบาง แต่พวหลังจากฝรั่งเศสรบได้เวียดนามแล้ว ฝรั่งเศสเขาก็เอาเรื่องกษัตริย์เวียงจันทน์แอบไปติดต่อกับเวียดนาม มาอ้างว่าลาวต้องเป็นของเวียดนามด้วย เพราะลาวเคยตีกับเวียดนามมาก่อน และได้อยู่ร่วมกับเวียดนาม เพราะเรื่องนี้ไทยและฝรั่งเศสจึงผิดกัน และในปี พ.ศ. ๒๔๓๖ ไทยก็ถูกฝรั่งเศสสร้างควานเพื่อยึดดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงทั้งหมด ทำให้อาณาจักรล้านช้างอันเคยได้อยู่

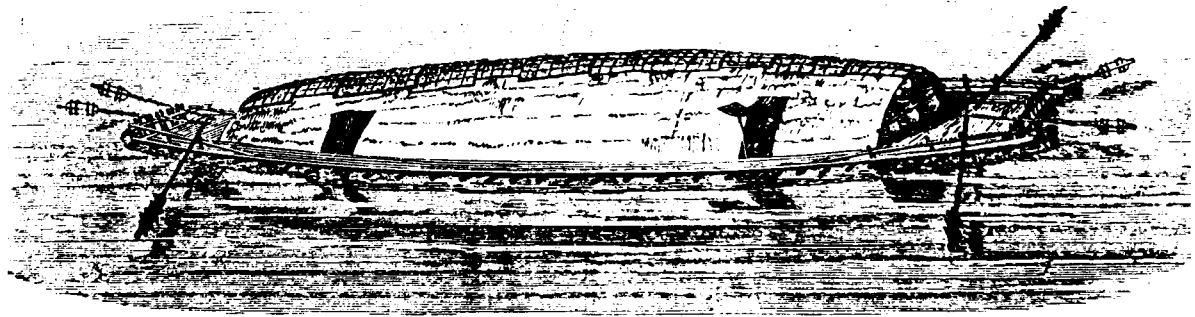
ร่วมกับไทยมาตลอดนับตั้งแต่สมัยพระนเรศวร ใน พ.ศ. ๒๑๓๖ (ค.ศ. ๑๕๙๓) นั้น และอยู่ด้วยกันมานานับได้ถึง ๓๐๐ ปี แต่ก็ยังถูกคนอื่นมาทำให้พี่น้องต้องมาแยกกันอยู่ จนเมื่อฝรั่งเศสถูกขับไล่ออกจากอินโดจีนกลับบ้านเขาแล้ว ลาวจึงพ้นจากเป็นข้าของพวกฝรั่งเศสต่อมาจนถึงปัจจุบัน แต่ในปัจจุบันลาวก็เปลี่ยนไปมากสิ่งที่น่าเวทนาที่สุดก็คือพระมหากษัตริย์ เจ้ามหาชีวิตของลาว ได้ถูกพวกคอมมิวนิสต์ (ສູຍ໌, ມິວ໌, ຈີວ໌) บังคับให้สละราชสมบัติ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๘ (ค.ศ. ๑๙๗๕) ต่อไปภายหน้าเมืองลาวจะไม่มีเจ้าฟ้ามหากษัตริย์ เจ้ามหาชีวิตอีกแล้ว การค้นตำนานประวัติศาสตร์ของลาวก็จบลงเพียงเท่านี้

หมู่บ้านโตใหญ่ริมฝั่งแม่น้ำ

หมู่บ้านโตใหญ่ริมฝั่งแม่น้ำ

เรือโตใหญ่ในแม่น้ำโขง

บทที่ ๔

ตอนที่ ๑

ตำนานไตหลวงหรือไตใหญ่

“ไตใหญ่” อันว่านี้ เป็นเชื้อชาติไตอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือมีเขตแดนติดต่อกับเมืองไทย (**ຍຸ້: ທ່:**) พวกฝรั่ง (**ກລາງ**) เรียกคนพวกนี้ว่า “ซาม” (**ຊາມ**) หรือ “ซาม” (**ຊາມ**) แต่คนทางภาคเหนือของไทยเรียกว่า “เงี้ยว” (**ເຮົາ**) ความเรียกชื่อเหล่านี้ไม่ถูกใจ อยากให้คนทั้งหลายเรียกว่า “ไต” เท่านั้น ถึงแม้ว่าคนหมู่นี้ได้แยกกันไปอยู่ตามที่ต่าง ๆ แต่ก็ยังอยากให้คนอื่นเรียกว่า “ไต”

ตำนานของไตใหญ่เท่าที่หาได้มีไม่มากนัก ไม่เหมือนของตำนานไตล้านช้าง, ล้านนา และไตอาหม่ม (**ທ່: ກາງ, ຊູ່ຍ໌,**) ตำนานไตเหล่านี้เขาเขียนกันมานานเท่าไรไม่มีใครทราบทั้งนี้ เพราะมีเหตุความยากลำบาก ๓ ประการคือ

๑. อันว่าคนไตใหญ่อาศัยพลเมืองเป็น ๖-๗ ล้านคน ก็มีไม่มากกว่าไตล้านช้าง สักเท่าไร ทั้งนี้ก็เพราะคนไตใหญ่นั้นอยู่ปะปนกันทั้งไตละ (**ທ່: ລ**), ไตวะ (**ທ່: ອ**), ไตมุเซอ (**ທ່: ມູ່: ມຸ້: ດ໌;**), ไตลีซอ (**ທ່: ລີ່: ມາ;**), ไตตองสู (**ທ່: ທູ່: ດ໌, ມູ່,**), หรือ ปะโอ (**ບກູ່: ອ໌**), ไตยง (**ທ່: ວາດ໌:**), ไตปะตอง (**ທ່: ບຕູ່: ດ໌,**), ไตดอย (**ທ່: ລູ່'**), ไม่มีคนไตพวกใดจะอยู่ปะปนกันมากมายเท่าไตใหญ่เขา ทั้งนี้เรื่องการปกครองก็ได้ตกอยู่ที่พม่ามาช้านานเรื่องวัฒนธรรม ประเพณีก็คล้าย ๆ พม่าไปแล้ว จึงยากที่จะเขียนติดต่อกันเป็นตำนาน หรือเขียนเกี่ยวกับเรื่องอยู่กินของคนไตให้เป็นอันเดียวกันเหมือนแต่ก่อน ทั้งนี้ก็เพราะไตไม่ชอบเขียนตำนานของตนเองไว้ประการหนึ่ง

๒. ไตใหญ่เขาไม่ได้มีการรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และไม่เคยมีอาณาจักรปกครองโดยตนเอง เหมือนกับคนไตบางกลุ่ม สาเหตุก็เพราะบ้านเมือง

ของโตใหญ่เป็นเขตป่าเขาการไปมาหาสู่กันก็ยาก การปกครองก็แยกกัน เจ้าฟ้าใครเจ้าฟ้ามัน คนก็คนใครคนมัน พวกจีนพวกพม่า ซึ่งอยู่นอกเขตปกครอง ก็พยายามเข้ามารบกวณ, วุ่นวาย, โจรกรรม, แฝอทธิพลเข้ามาทุกทาง จึงทำให้ราษฎร แดกหนือพยพครอบครัวหนีไปตามยถากรรม แยกบ้านแยกเมืองไม่เคยปกครองร่วมกันได้ บางทีไปพบไปเห็นกัน ก็ไม่รู้ว่าใครคนไหนเป็นโตกันแน่ เพราะอย่างนี้การที่จะมีผู้รอบรู้ตำนานบ้านตำนานเมืองนั้นเป็นการยากอย่างยิ่งประการหนึ่ง

๓. จะว่าทางด้านการศึกษา ความรู้ความสามารถนั้นโตใหญ่เราก็แยกว่าโตล้านช้าง ล้านนา เขามาก พร้อมกับไม่ค่อยมีผู้เขียนตำนานเรื่องบ้านเมืองของตัวเก่าไว้สักคนไม่เหมือนกับคนโตหม้ออื่น ในหมูโตใหญ่นี้ถึงมีคนเขียนไว้ก็มีเล็ก ๆ น้อย ๆ ตัวอย่างเช่น ตำนานเจ้าฟ้าสองเมืองทำสงครามกัน ซึ่งดูแล้วก็ไม่พอจะมีเหตุผลอะไรมากนักที่จะมาเขียนเป็นประวัติศาสตร์ หรือตำนานได้ จึงเป็นการยากอีกประการหนึ่ง

ทั้งสามประการนี้เป็นการอธิบายเรื่องโตใหญ่เขาให้คนต่างชาติรู้ทั่วกัน ตำนานโตใหญ่นี้มีอยู่นิดหนึ่ง ผู้รู้ผู้ค้นเขาเขียนไว้ แต่จะให้เหมือนกับตำนานโตอาหมนั้น เขาไม่เหมือนแน่นอน

ที่นี่จะมาพูดถึงเรื่องลักษณะรูปร่างของคนโตใหญ่เขาหน้าตาถึงงามพอสมควร ร่างกายจิตใจแข็งแรงมั่นคงดี เรื่องการสอนการศึกษาก็ขยันกว่าคนโตบางพวก คนโตใหญ่เขาไม่ค่อยกลัวอะไร เรื่องการงานทำทุกอย่าง เรื่องหาเงินเขามีความสามารถสูง ถ้าเขาไม่มีลักษณะเหล่านี้ก็คงถูกคนต่างชาติกลืนหมดไปนานแล้ว เพราะเรื่องภายในก็ยุ่งวุ่นวาย ส่วนภายนอกก็ถูกชาติอื่นแฝอทธิพลเข้ามาตลอด ถ้าตัวเองไม่มีความสามารถก็ล้มไปนานแล้ว อาจจะมีเหลือค้ำแต่ชื่อโตใหญ่เท่านั้น นี่เป็นเพราะมีความสามารถในการงาน ทำทุกอย่างไม่เลือกจะยกตัวอย่างเช่น มะกะโท (မာကတိုး) คนหนึ่ง คนไทยเข้าใจกันว่าเป็นมอญ (မွန်) แท้ ๆ แต่ผู้ค้นตำนานทั้งหลายกลับเชื่อว่า “มะกะโท” นั้นเป็นคนโตใหญ่ เป็นผู้มีความสามารถ ความอุตสาหะ มานะมาก จนได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินของเมืองมอญ มีชื่อว่า “เจ้าฟ้ารั้ว” (ဇော်ဘုရင့်)

ราชวงศ์ของเจ้าฟ้ารั้ว ได้ปกครองเมืองมอญมาจนถึงสมัยของ “เจ้านางสินใจ” (လင်းဆင်း; သိမ်, ၁၈၇) นับระยะเวลาได้ ๑๘๘ ปี ในช่วงเวลานี้

มีพระเจ้าแผ่นดินที่เป็นคนมอญได้ปกครองเพียง ๕๐ ปีเท่านั้น ขอตคริน (**ขุတ်:ขุฎ์:**) ได้เขียนไว้ว่าช่วงเวลา ๘๐๐ ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๑๘๐๐ ต่อถึงปี พ.ศ. ๒๐๐๐ นั้น ผู้ที่ปกครองเมืองมอญ เมืองพม่าจริง ๆ แล้ว เป็นไตขึ้นปกครองเมืองมอญบ้างเมืองพม่าบ้าง เป็นอย่างนี้เรื่อย ๆ มาจนถึง ๒๐๐ ปีทีเดียว ซึ่งคนผู้นี้ได้เขียนออกมาให้คนไตใหญ่เขาเห็นว่าชาติของตัวเท่านั้นเป็นอย่างไร

ในตำนานไตใหญ่ที่ขอตคริน (**ขุတ်:ขุฎ์:**) ทามาได้และเขียนลงในหนังสือไว้ว่า คนเขียนตำนานหรือประวัติเมืองพม่า (**บะชั;**) ทุกคนต่างรู้เรื่องจื๋นรบกับไตดีว่าจื๋นเคยลงมารบเอาเมืองตะกุง (**ตาง;**) และเสียให้แก่ไตใหญ่ “เมืองนะกุง” อันว่านี่ ถ้าเป็นคำไตใหญ่แท้ ๆ เรียกว่า “ตางุง” (**ตาง;กุง;**) เหมือนกับที่พม่าเรียกว่า “โมกอง” (**มู่อ:กุง;**) ที่แท้คนไตใหญ่ เรียกว่า “เมืองกอง” หรือคำว่า “กอลินบุนตัว” (**เกะ:ลั้:บุน:ตุง;**) คนไตใหญ่เรียกว่า “กอลางเวียงสือ” (**กุง:ลาว:อึ้:บึ้**) หรือคำว่า “กะตา” (**กตาง;**) คนไตใหญ่เรียกเป็น “กาดสา” (**กาว,บ;**) ชื่อต่าง ๆ ที่พม่าทำให้คำแปลกไปจากคำไตเดิมนั้น ในเมืองไตยังค้างอยู่อีกมากมาย และเกี่ยวกับด้านการก่อสร้าง ถ้าเทียบคณดูในดินแดนเมืองตางุงจะเห็นว่า มีลักษณะไปเหมือนกับทางอินเดียมากกว่าพม่า

ขอตคริน เขียนต่อไปอีกว่า ตั้งแต่ในสมัยเมื่อน่านเจ้านั้น เมืองไตเขานี้มีความเจริญรุ่งเรืองมานานแล้ว เพราะสมัยนั้นพม่ายังตั้งบ้านเมืองเป็นของตัวเองไม่ได้ยังกระจัดกระจายกันอยู่ แผ่นดินที่จะอยู่เท่าฝ่ามือเดียวก็ทำไม่ได้ ขณะที่ชาวไตใหญ่เขาสามารถรวบรวมสร้างบ้านสร้างเมืองทางฝั่งตะวันตกแม่น้ำอิระวดีตั้งนานแล้วก่อนที่พม่าจะลงมาด้วยซ้ำ จนมาถึงสมัยของพระเจ้าแผ่นดินอินธามังจ้อ (**บะชอ,กตาง,บะ:ตาง;**) เมื่อปี พ.ศ. ๑๕๕๐ (คศ. ๑๐๐๗) นั้น แผ่นดินฝ่ายทางตะวันออกถึงฝั่งตะวันตกของแม่น้ำอิระวดี (**เกะ,กาว,อว;**) ขึ้นไปเป็นเขตของไตใหญ่เขาจนถึง “เวียงม่านตาโล” (**บะชั;ตาง;สือ;**) หรือมันทล (**บะชั:ตล;**) เป็นเขตปกครองของไตและลงมาทางตอนใต้ก็ต่อถึงเมืองแบ (**มู่อ:บ;**) ขอตครินเชื่อว่า เมืองหลวง-ตางุง (**ตาง;กุง;**) นั้น เคยเป็นเมืองหลวงเก่าของคนไตมาก่อน ก่อนที่พวกอินเดียจะเข้ามารบราฆ่าฟันกับคนไตรวมทั้งเข้ามาติดต่อกับชายกันด้วย

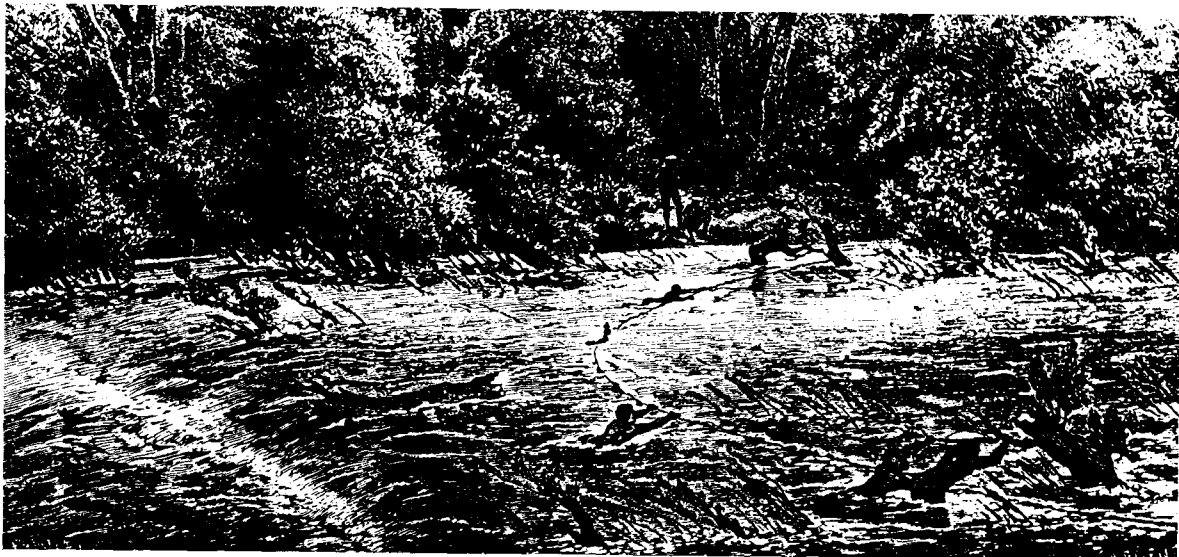
กระท่อมในบ้านเมืองโตใหญ่

เกวียนเทียมม้าของคนไตใหญ่

วิธีการล่าวางของคนไตใหญ่

วิธีการข้ามแม่น้ำไหลเชี่ยว

การสอบค้นตำนานหรือประวัติศาสตร์ของไตใหญ่นั้น เรื่องที่สับสนและยุ่งยากมากคือ เรื่อง พ.ศ. กับจุลศักราช เพราะคนไทยใหญ่เขาเขียนไว้ไกลมาก ตัวอย่างเช่นเมืองมาวหลวง (**မုင်္တီးမာဝ်းလူင်**) ในตำนานตั้งในสมัยที่พระพุทธเจ้าโคตมะ ยังไม่เสด็จปรินิพพาน, เมืองเชียงตุง (**မုင်္တီးဂိင်ထွင်**) หรือแก่งตุง ตั้งเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว (พ.ศ. ๑), “เมืองนาย” (**မုင်္တီးနာဝ်း**) ตั้งเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วได้ ๒๔ ปี (พ.ศ. ๒๔), เมืองแสนหวี (**မုင်္တီးခဲးဝိ**) ตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๑๐๒, เมืองสี่ป้อ (**ဝိ, လော့**) ตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๑๒๐ เรื่องการเขียนศักราชไว้สูงเกินเป็นจริงนี้ทำให้ยุ่งยากมากจริง ๆ

ต่อมาในสมัยหลังจึงได้รู้ข้อเท็จจริงว่า เรื่องราวต่าง ๆ ไม่ได้เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาลทั้งสิ้น แต่ที่เขียนลงในตำนานนั้นก็เพื่อที่จะแข่งกับพม่า เพราะพม่าเขียนไว้ว่า เมืองใหญ่ ๆ ของพม่าพระพุทธเจ้าเคยเสด็จมาถึงทุกเมือง และราชวงศ์ของพม่านั้นก็สืบมาจากวงศ์ของพระพุทธเจ้า ด้วยเหตุนี้ ไตจึงพยายามเขียนให้สูงกว่าพม่าทำอย่างนี้ผิด แต่ส่วนดีก็มีคือ ลูกหลานไตที่เกิดมาทีหลังได้เคารพเชื่อถือเป็นเสมือนของประเสริฐของศักดิ์สิทธิ์ ตกทอดมาถึงปัจจุบันได้ ถึงศักราชจะผิดแต่ก็ยังสามารช่วยให้เรารู้อะไรอีกมาก เช่นเมืองมาวหลวง เคยเป็นเมืองหลวงของไตมาก่อนซึ่งมีผู้ค้นผู้เขียนหลายคนยืนยันว่าเมืองมาวหลวงเป็นเมืองหลวงเมืองแรกของไตอีกกลุ่มหนึ่งก่อนที่จะย้ายไปตั้งเมืองใหม่ในเขตอาหม เพราะตามชายฝั่งน้ำมาวนั้นได้เห็นคูเวียง ซากอิฐ บ้านเก่ามากมาย จึงเชื่อได้ว่าก่อนนั้นเคยเป็นบ้านเมืองของไตอย่างแน่นอน

ตำนานและเรื่องราวของไตก็เหมือน ๆ กันกับคนชาติอื่น ที่เล่าถึงประวัติการตั้งบ้านตั้งเมือง ในตำนานของไตมีอยู่บทหนึ่งเขียนไว้ในปีอะไรไม่ปรากฏยังมีพระเจ้าแผ่นดินของไตใหญ่คนหนึ่งได้สวรรคตลงโดยไม่มีโอรสไว้สืบแทน พวกเสนาอำมาตย์จึงได้ปรึกษากันและตกลงยกเอาผู้เฒ่า ๔ คนขึ้นปกครองบ้านเมืองชั่วคราว ผู้เฒ่าทั้ง ๔ นี้ชื่ออะไรก็ได้เขียนบอก ต่อมาไม่นานผู้เฒ่าทั้ง ๔ ก็เกิดเบื่อกันย้ายบ้านเมืองขึ้น จึงได้ประกาศให้คนทั้งหลายไปขอพระโอรสของพระเจ้าแผ่นดินเมืองไตทางทุ่งน้ำโขง (**၁၈၆. ၅၄**) ทรงพระนามว่าเจ้าบุญใหญ่ (**ထွင်; မုင်္တီးယွင်**) พระองค์ทรงมีพระราชโอรสหลายพระองค์ชาวเมืองไตใหญ่ทั้งหลายจึงพร้อมใจกันส่งตัวแทนและเครื่องบรรณาการไปถวาย

แต่พระเจ้าแผ่นดินไท่ท่งน้ำโขง และขอพระราชทานพระโอรสให้เสด็จมาปกครอง บ้านเมือง พระองค์ได้ส่งพระโอรสมาปกครองเมืองไท่ใหญ่ถึง ๑๓ องค์ (

๓๖ :)

จะเห็นได้ว่าพวกไต้หวัน แม้จะแยกอยู่หลายบ้านหลายเมือง มีทั้ง ไต๋น้อย ไต๋ใหญ่ แต่ก็ได้ติดต่อพึ่งพาอาศัยกันมานานแล้ว อย่างเช่นเรื่อง เจ้าชายจากทางท่งน้ำโขงได้เป็นเจ้าปกครองในเมืองไท่ใหญ่ ในตำนานของฝ่าย ไทยได้เขียนไว้ว่ามีการแบ่งการปกครองออกเป็นสิบเก้าเมือง จึงเรียกเมืองไตอีก ชื่อหนึ่งว่า "เมืองสิบเก้าเจ้าฟ้า" (**มู่ฉู่; มบู่; กอ; ๓๐; ๒๕**) เหมือนกับ ทางสิบสองจุไต๋นั้น ที่แท้ต้องเป็น "สิบสองเจ้าไต๋" (**มบู่; มงูฉู่; ๓๐; ๓๖**) มากกว่า เพราะในสมัยนั้นอาณาจักรของไต๋เป็นปาเขาเป็นส่วนมาก จึงจำเป็นต้องแยกออกเป็นเมืองใครเมืองมันปกครองกันเอง ดังนั้นเจ้าฟ้าของไต๋ใหญ่ไม่ว่า เมืองใดต่างก็สืบเชื้อสายมาจากท่งน้ำโขงทั้งสิ้น

เรื่องนี้ในตำนานทั้งสองฝ่ายคือทั้งไต๋ใหญ่และไต๋อาหม (**๓๖; ๓๗, ๓๘**) เหมือนกัน ในตำนานของไต๋ใหญ่เขียนไว้ว่า เจ้าชายทั้ง ๑๓ คนได้เสด็จ ไปถึงเมืองมวหลวงก่อน ส่วนตำนานของอาหมเขียนว่า เจ้าชายทั้งหมดได้เสด็จ ไปทางตะวันตกจนถึงเมืองสีป้อ (**๓๖; ๓๗. ๓๘**) ก่อน แล้วจึงเสด็จไปยังเมือง ไต๋หรือเมืองมวหลวง (**๓๖; ๓๘**) ในตำนานของไต๋ใหญ่ยังเขียนต่ออีก ว่า เจ้าชายทั้งหมดได้ไปเล่าเรียนวิชาความรู้ในอาณาจักรของไต๋อยู่ถึงหนึ่งปีเต็ม หลังจากเล่าเรียนจบแล้ว พวกเจ้าชายก็ได้มาประชุมกันเพื่อแบ่งแยกอาณาเขต การปกครองของเมืองไทยเป็น ๙ เมือง และแบ่งกันปกครองตามที่พระราชบิดา รับสั่งมา และในปีต่อมาเจ้าชายที่ปกครองเมืองแสนหวีได้เสด็จสวรรคตลง พระ- อนุชาทั้ง ๔ คนจึงขึ้นปกครองแทน

ขอตคริน (**๓๖; ๓๗; ๓๘**) ยังได้เขียนไว้อีกว่า ในระหว่างปี พ.ศ. ๑๕๐๐ หรือก่อนจุลศักราช (**๓๖; ๓๗. ๓๘; ๓๙**) ได้ ๑๐ ปีนั้น สมัยนั้นอาณาจักรไต๋สามารถรวบรวมเมืองต่าง ๆ ที่โอรสของพ่อขุนพรหม (**๓๖; ๓๗; ๓๘; ๓๙**) เคยตั้งไว้ก่อนหน้านั้นแล้ว และในตำนานของไต๋ใหญ่เองก็เขียน ไว้ว่า อาณาเขตของไต๋ใหญ่สมัยนั้น ทางด้านแม่น้ำโขง (**๓๖; ๓๘**) ติดกับ อินโไฮน่า (**๓๖; ๓๘, ๓๙; ๔๐**) ทั้งหมด ส่วนทางตะวันตกก็ได้ปกครอง เมืองสะท่ง (**๓๖; ๓๘**) , เมืองเมาะสามเมือง (**๓๖; ๓๘; ๓๙**))

หรือเกาะระแหง (๒๓,๗๕๕), เมืองทุ่งน้ำตาหลวง (๗๕.๖๕๐
๗๖;๗๕) หรือเมืองครินตุน (๖๖๖;๗๕๖) และเมืองตากุ้ง (๗๖;
๗๕;๖) จะเห็นได้ว่าไทใหญ่นี้เคยมีแผ่นดินกว้างใหญ่ไพศาลมั่นคงกว่า
เพื่อน และเคยมีเมืองหลวงมาก่อนถึง ๓ เมือง ชื่อว่าเมืองมาวหลวง (๖๖;
๗๕), เมืองแสนทวี (๖๖;๖) และเมืองสิป้อ (๖๖;๖).

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๑๖๕๐ (ค.ศ. ๑๐๗) เจ้าเสี้ยนฟ้า (๗๖;
๖๖๖;๖) เจ้าเมืองมาวหลวง ได้พยายามรวบรวมหัวเมืองต่าง ๆ เข้า
ร่วมเป็นอาณาจักรไทเดียวกันอยู่หลายครั้งหลายหน แต่ไม่สำเร็จรวมกันไม่ได้
จึงเป็นเหตุให้มีการรบราฆ่าฟันกันตามหัวเมืองต่าง ๆ เจ้าเสี้ยนฟ้าได้ยกทัพไป
รบเอาเมืองก่อง (๖๖;๖) และเมืองไตในเขตยูนนาน (๗๖;๖))
หลังจากนั้นเจ้าเสี้ยนฟ้าได้ตั้งเจ้าสามหลวง เจ้าเมืองก่องเป็นแม่ทัพไปรบเอา
เมืองระแหง (๖๖;๖) และเมืองมะนิประ (๖๖;๖) เมื่อรบได้แล้ว
ก็ยกทัพขึ้นเหนือไปรบเมืองอ่าสาม (๖๖;๖) หรืออัสสัม อีก การไปทำ
สงครามครั้งนี้ เจ้าเสี้ยนฟ้าได้ให้อำมาตย์ของตน ๒ คนติดตามไปคอยดูแล
ด้วย และเมื่อเจ้าสามหลวงชนะแล้วก็ยกกองทัพกลับเข้าเมืองมา อำมาตย์ของ
เจ้าเสี้ยนฟ้าได้เข้าเฝ้าและรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งว่าเจ้าสามหลวงเจ้า
เมืองก่องมีแผนการจะเป็นกบฏต่อเจ้าเสี้ยนฟ้า และตั้งตนเองขึ้นเป็นใหญ่
แทน เจ้าเสี้ยนฟ้าเมื่อทราบเรื่องแล้วจึงให้จับเจ้าสามหลวงข้อหาคิดเป็นกบฏ
ประหารชีวิตเสีย

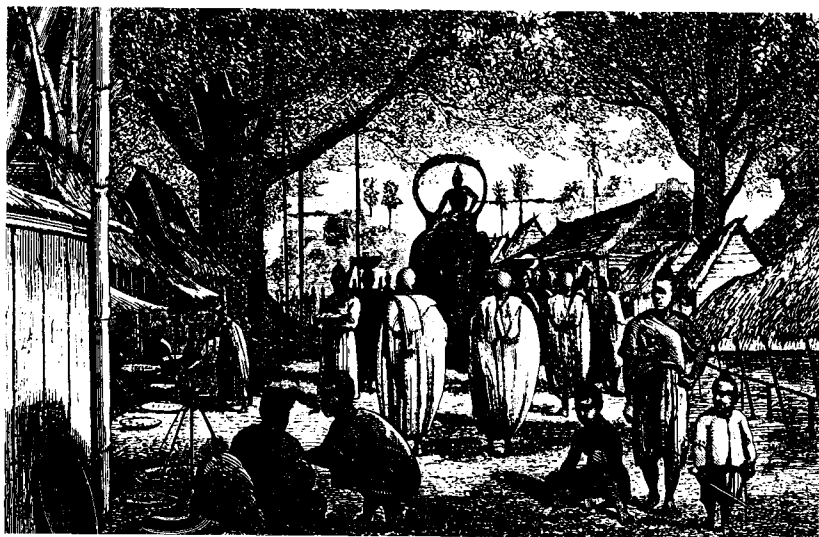
ในตำนานของไทใหญ่ได้เขียนไว้ว่าเจ้าเสี้ยนฟ้าว่าพระเจ้าแผ่นดิน
องค์นี้ทรงอยู่ในราชสมบัติยาวนานที่สุดถึง ๔๕ ปี พระองค์สวรรคตที่เวียงตากุ้ง
(๗๖;๖) เมืองสิป้อ ปัจจุบันอยู่ทางด้านตะวันออกแม่น้ำตู่ (๖๖;
๖๖) ในตำนานของเมืองแสนทวีก็ได้กล่าวถึงเจ้าเสี้ยนฟ้าไว้เช่นกันว่า
เป็นผู้ที่มีความสามารถมีความกล้าหาญ บ้านเมืองสงบสุขและมีความเจริญ
รุ่งเรือง ชื่อของพระองค์จึงถูกจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ของไทตลอดมา

และหลังจากที่เจ้าเสี้ยนฟ้าสวรรคตแล้ว ผู้ที่สืบราชสมบัติองค์ต่อมา
ไม่มีความกล้าแข็งเช่นแต่ก่อน ทำให้หัวเมืองต่าง ๆ ที่รบได้มานั้นพากันกบฏ
ตั้งตัวเป็นอิสระเมืองใคร เมืองมัน แต่ที่เมืองมาวหลวงนั้นก็ยังไม่ล่มสลายยัง
เจริญรุ่งเรืองอยู่เหมือนเคย และในระหว่างปี พ.ศ. ๑๘๒๖ (ค.ศ. ๑๒๘๓) ต่อ

ถึง พ.ศ. ๑๘๓๕ นั้น เมืองมวหลวงยังเจริญดีอยู่และสามารถแผ่อิทธิพล
ลงไปทางตอนใต้รบกับพม่าหลายครั้งจนพม่าไม่กล้าเข้ามาจู่หน่วยอีก

ขอตคริน (**ขุดจวญ์**) ได้เขียนบันทึกจากตำนานของไตใหญ่
ไว้ว่ามีคนคนหนึ่งมาจากเมืองไทย (**ท'**) แต่มีเชื้อสายเป็นไตใหญ่ ชื่อว่า
“มะกะโท” (**อกจวญ์**) มะกะโทผู้นี้เมื่อเข้ามาในเมืองไทยได้นำเอา
ช้างเผือกมาถวายพระเจ้าแผ่นดินของไทย จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นขุนนางคน
หนึ่ง ต่อมาพระเจ้าแผ่นดินของไทยได้ยกทัพออกไปรบกับซ้าศึก มะกะโทก็ได้
ลักลอบเอาพระธิดาของพระองค์นี้ไปอยู่ที่บ้านเมืองตุนน (**ตุนจ'**)
ริมฝั่งแม่น้ำประสิม (**ขะย.ขะย'**) และที่นี้มะกะโทก็ได้ไปรู้จักกับเจ้าเมือง
เมาะตะมะ (**ม.ต.ตย**) ซึ่งเป็นพม่า ชื่อว่า “อะรินตะมา” (**ภล.ข.**
๓๖๑) ต่อมาไม่นานมะกะโทได้ลอบปลงพระชนม์เจ้าอะรินตะมา แล้ว
ตั้งตนเองเป็นเจ้าเมืองเมาะตะมะแทน มีพระนามใหม่ว่า “เจ้าฟ้ารั้ว” (**ตอ;**
ขุ.จวญ์) ในปี พ.ศ. ๑๘๒๕ (ค.ศ. ๑๒๘๒)

ต่อมาไม่นานพม่าก็เตรียมกองทัพมาตีเมืองหงสาวดี (**จว.ข.**
๐๓) หรือเมืองพะโค (**บ.จวญ์**) เจ้าเมืองหงสาวดี ทรงพระนามว่า
ตะราพญา (**ตจว.ข**) พระองค์เพิ่งขึ้นครองราชย์ได้ไม่นานนัก
จึงได้ไปขอความช่วยเหลือจากเจ้าฟ้ารั้วให้มาช่วยรบกับพม่า เจ้าฟ้ารั้วจึงเตรียม
ศึกมาช่วยเจ้าตะราพญา และได้รับกับพม่าที่เมืองตานลา (**ตว.ข.**)
เหนือฝั่งแม่น้ำตากุ้ง (**ตจ.จวญ์**) ศึกครั้งนี้พม่าพ่ายแพ้ไปอย่างไม่มีขิ้นติ
เจ้าตะราพญา และเจ้าฟ้ารั้วจึงยกทัพกลับมาพักแรมที่ฝั่งตะวันตกของหงสาวดี
และที่นี้เองที่เจ้าตะราพญา และเจ้าฟ้ารั้วได้ผัดใจกันเกิดรบกันขึ้น ฝ่ายเจ้าตะรา-
พญาสู้ไม่ได้จึงหนีไป แต่ไม่นานก็ถูกจับได้ พระเจ้าฟ้ารั้วจึงให้นำไปขังคุกไว้และ
ตั้งตัวเองขึ้นครองเมืองหงสาวดีแทน เมื่อปี พ.ศ. ๑๘๓๐ (ค.ศ. ๑๒๘๗) เมื่อ
บ้านเมืองสงบเรียบร้อยแล้ว เจ้าฟ้ารั้วก็เสด็จกลับเมืองเมาะตะมะตามเดิม
ส่วนตะราพญายังมีความอาฆาตต่อเจ้าฟ้ารั้วอยู่เมื่อตัวเองออกจากคุกแล้วจึง
คิดเป็นกบฏลอบปลงพระชนม์พระเจ้าฟ้ารั้ว แต่ไม่สำเร็จจึงถูกจับใส่แพลอยน้ำเสีย
เจ้าฟ้ารั้วปกครองเมืองหงสาวดีต่อมาจนถึง พ.ศ. ๑๘๔๔ (ค.ศ. ๑๓๐๑) เจ้าฟ้ารั้ว
หรือมะกะโทนี้ไทยเขาเชื่อว่าเป็นมอญ ฝ่ายมอญก็นับถือว่าเป็นพระเจ้าแผ่นดิน
ของเขาที่กล้าหาญและมีความสามารถมากองค์หนึ่ง แต่ว่าพวกฝรั่งเขากลับเชื่อ

ชีวิตชาวไตใหญ่บนถนนในหมู่บ้าน

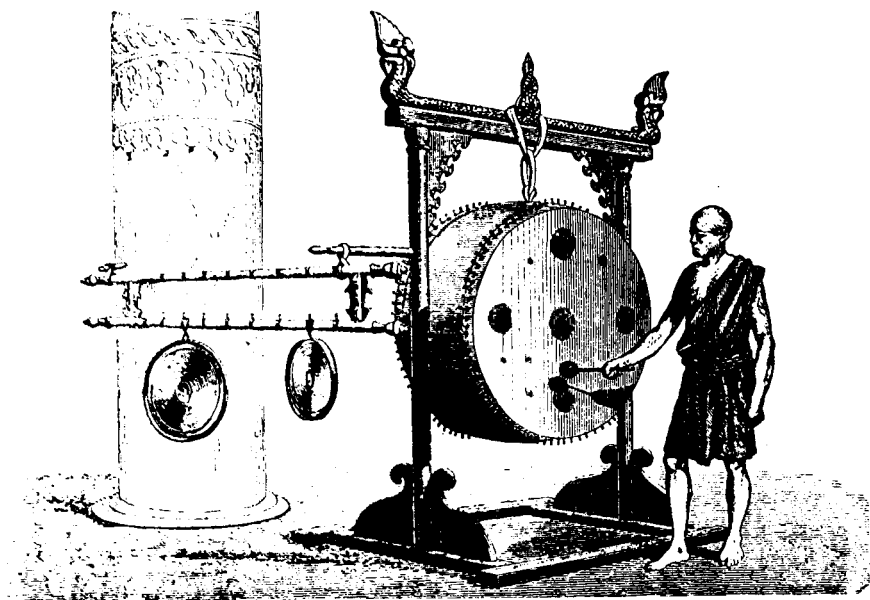
อภิเษกด้วย เจ้าฟ้ารั้วครองราชย์ได้ ๑๕ ปีก็สวรรคต พระอนุชาของพระองค์ขึ้นสืบแทนทรงพระนามว่า “ขุนลอ” (**ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨻᩪᩁ**) ขุนลอผู้นี้ยังคงมีความจงรักภักดีต่อพ่อขุนรามคำแหงตลอดมา ขุนลอครองราชย์อยู่ได้เพียง ๑๐ ปี ก็ถูกอำมาตย์ฆ่าตาย จากนั้นจึงตั้งโอรสเจ้าฟ้ารั้วชื่อว่า เจ้าแสนเมืองมิ่ง (**ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨻᩪᩁᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨻᩪᩁ**) ขึ้นครองราชย์สืบต่อ และพระองค์ก็ได้เจ้าหญิงจากสุโขทัยมาเป็นพระมเหสีเป็นใหญ่ในเมืองมอญหงสาวดีและเมาะตะมะในงานอภิเษกสมรสของเจ้าแสนเมืองมิ่ง พ่อขุนรามคำแหงได้เสด็จมาร่วมงานด้วย เพราะเจ้าแสนเมืองมิ่งเป็นพระเจ้าหลานเธอด้วย และเมื่อพ่อขุนรามคำแหงเสด็จกลับสุโขทัยได้เพียง ๒ ปี ก็สวรรคต ตำนานอันนี้ทั้งไทยและพม่าเขาเขียนไว้เหมือนกันที่ได้เขียนบอกเล่าเรื่องเจ้าฟ้ารั้วนี้ ก็เพื่อจะชี้ให้เห็นว่าเจ้าฟ้ารั้วนี้เป็นคนโต แต่ปกครองมอญมาช้านานในเมืองเมาะตะมะ และหงสาวดี

เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๑๗๕๓ (ค.ศ. ๑๒๕๐) นั้นได้มีคนโตใหญ่ผู้หนึ่งชื่อว่า “แสงคำป็น” (**ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨻᩪᩁᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨻᩪᩁ**) ได้เกิดทะเลาะวิวาทกับพี่ชาย เรื่องมรดกเงินทองทั้งหลายจึงอพยพหนีลงมาทางใต้มาเอาเมียอยู่ที่ปางยา (**ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨻᩪᩁ**) นอกเมืองอังวะ (**ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨻᩪᩁ**) อยู่มาได้มีลูกชาย ๓ คน ชื่อว่า:

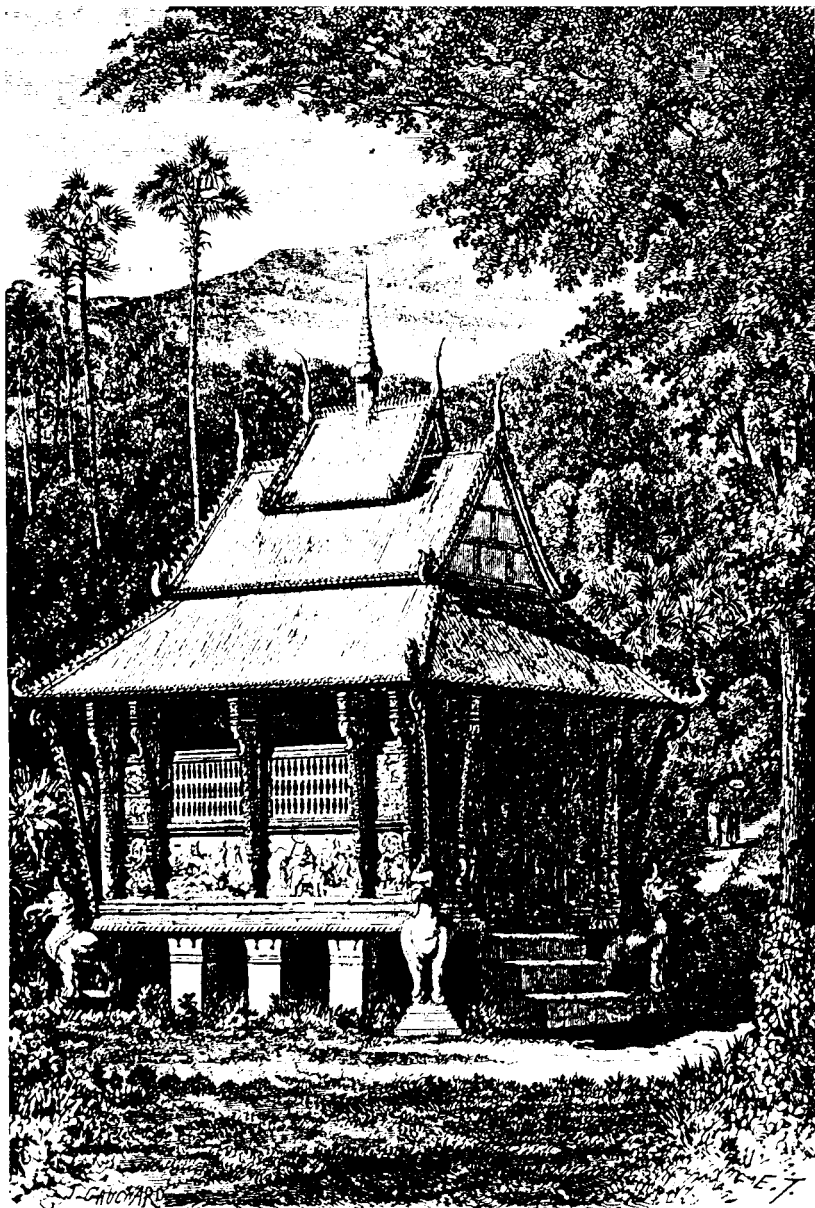
๑. อ้ายแสงไซ (**ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨻᩪᩁᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨻᩪᩁ**)
๒. ยี่แสงกาม (**ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨻᩪᩁᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨻᩪᩁ**)
๓. แสงไส (**ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨻᩪᩁᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨻᩪᩁ**) และมีลูกผู้หญิงอีก ๑ คน

ลูกของแสงคำป็นทุกคนนั้นได้เป็นใหญ่เป็นโตในเมืองพุกาม (**ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨻᩪᩁ**) ทุกคน ก่อนหน้านั้นเมืองพุกามได้เสียแก่จีน และได้คนทั้งสามนี้ช่วยกันรักษาเมืองให้พ้นจากอำนาจของจีน และขยายอาณาเขตให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

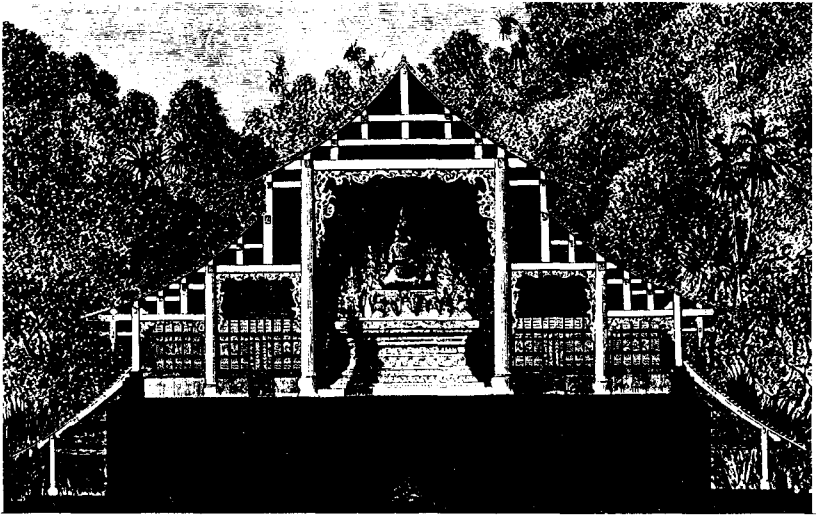
จะกล่าวถึงเมืองพุกามในสมัยมีเจ้าเมืองเป็นพม่าชื่อว่า “นระปะติสิทสุระ” (**ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨻᩪᩁᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨻᩪᩁ**) ราวปี พ.ศ. ๑๗๑๐ ต่อถึง พ.ศ. ๑๗๔๗ รวมเวลาที่ครองเมืองนานถึง ๓๗ ปี ต่อมาพระโอรสของพระองค์ เจ้าไคลิง (**ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨻᩪᩁᨦᩉ᩠ᩅᩢᩃᨻᩪᩁ**) ขึ้นปกครองเมืองพุกามต่ออีก ๒๓ ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๑๗๔๗ ต่อถึง พ.ศ. ๑๗๗๐ ในช่วง ๖๐ ปี ที่ผ่านมานี้ เมืองพุกามมีความเจริญรุ่งเรืองมากมีการทะนุบำรุงศาสนา สร้างวัดวาอารามมากมาย หลังจากสมัยของเจ้าไคลิงแล้วมีเจ้าเมืองสืบต่อมาอีก ๒ องค์ จนถึงในปี พ.ศ. ๑๗๙๑ (ค.ศ. ๑๒๔๘) มี

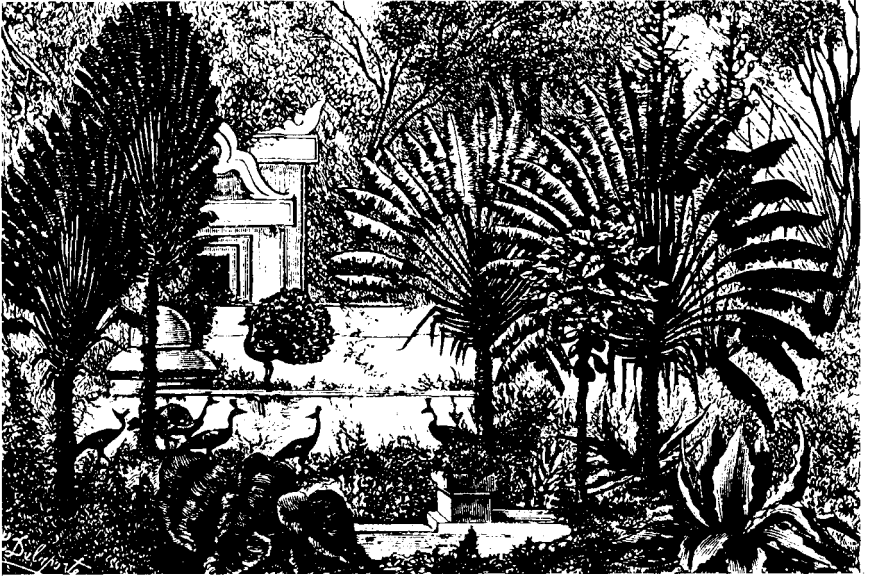
พระโตใหญ่ตีกลองและฆ้อง

หอพระไตรปิฎกในดินแดนไทใหญ่

ด้านในของพระอารามในโตใหญ่

ด้านหนึ่งของวัดโตใหญ่

“ตะยุกเปมิน” (**တယုဂ်ပျေးမိန်**) เป็นเจ้าเมืองปกครองเจ้าตะยุกเปมิน มีพระโอรสองค์หนึ่ง ชื่อว่า “สีหะสุระ” (**သီဟမုဂ္ဂ**) ตั้งให้ไปกินเมืองแป (**မိုင်းမေ**) ต่อมาเจ้าสีหะสุระนี้ ไปได้ลูกหญิงของแสงคำปันมาเป็นมเหสี จะเห็นได้ว่าลูกของแสงคำปันนั้นได้เป็นใหญ่กันหมดทุกคน ลูกชายก็ได้ทั้งเป็น เจ้าเมือง ลูกหญิงก็ได้เป็นมเหสีของเจ้าอุปราช (**ဂိမ်းမိုင်း**)

มีเรื่องไม่ได้อยู่ตอนหนึ่งเกี่ยวข้องกับลูกของแสงคำปัน กล่าวคือใน สมัยของเจ้าตะยุกเปมิน จีนได้ยกทัพมาตีเมืองพุกามจนแตกพ่าย เจ้าตะยุกเปมิน จึงเสด็จหนีไปเมืองแป และให้ให้ลูกชายมันออกมาจับ แต่ปรากฏว่าเจ้าสีหะสุระ กลับลอบปลงพระชนม์บิดาของตนเองเสียที่เมืองแป เรื่องลูกฆ่าพ่อหรือฆ่าลูกนี้ ในตำนานของพม่าเขาเขียนไว้มากมาย

ขอตริน (**ဆွတ်.ဆွဲဂိမ်း**) เขียนต่อไว้อีกว่า เรื่องคนไต ใหญ่ย้ายเข้ามาอยู่ที่นอกเมืองอังวะและไตสามคนพี่น้องได้เป็นเจ้าเมืองนั้นมี หลักฐานดีกว่าสมัยนั้นไตใหญ่มีอาณาเขตอยู่ในทุ่งน้ำแก้ว (**ဆမ်.ဂိမ်း**) อยู่ ด้านตะวันตกแม่น้ำอิระวดี (**ကော့ဂျွ, ၀တံ**) ทั้งหมด ได้แก่เมืองยูล (**ယ, သဝ်**) , เมืองสะแกง (**သဂိမ်း**) ซึ่งเป็นคนไตใหญ่มาจนถึงทุกวันนี้ นอกจากนี้ก็มีในเมืองน้ำกาจับ (**ဆမ်.ဂาလပ်**) หรือ มิตกรินา (**မိတ်.ဂျီး.ဆာ**) ซึ่งเป็นคนไตใหญ่ทั้งหมด แม้ว่าจะเคยถูกพม่าปกครอง มาหลายครั้ง แต่คนไตเขาก็ยังคงรักษาวัฒนธรรม ประเพณีของไทยมาได้จนทุกวันนี้ ผู้ครองเมืองนั้นบ้างก็เป็นไต บ้างก็พม่า บ้างก็มอญ เป็นอย่างนี้เรื่อยมา ได้ประมาณ ๒๐๐ ปี หรือราวประมาณปี พ.ศ. ๑๘๐๐ จุลศักราชได้ ๑๓ ปี

ขอตริน (**ဆွတ်.ဆွဲဂိမ်း**) ได้ชี้แนะว่าในตำนานของไต เมื่อปี พ.ศ. ๑๔๕๕ (ค.ศ. ๑๔๑๒) นั้น เมืองหลวงแสนหวี ซึ่งอยู่ทางตะวันตก ของแม่น้ำโขงได้ถูกพม่า (**မာခ်**) ยกทัพมาโจมตี เจ้าเมืองของพม่าในสมัย นั้นชื่อว่า “มังของ” (**မင်းဆွဲ**) ลูกชายมันชื่อว่า “มินแยจ่อจ่า” (**မိမ်း. လေး. ဟော့. ဟွဲ**) ไทยเรียกว่า “มังรายยะกะจอสอ” (**မင်းဂိုဝ်းယာကော့. သေ**)) ได้มีปัญหากับพวกไตมาตลอด

ในตำนานยังระบุต่อว่า เนื่องจากจีนมีอาณาเขตติดต่อกับไต จีนจึง ส่งขุนนางเข้ามาติดต่อกับพม่าในสมัยของพระเจ้าอูจนา (**ဂျွ. ဘေ. ဟေ**) ในปี พ.ศ. ๑๘๖๕-๑๘๘๕) เพื่อไกลเกลี่ยระหว่างไตกับพม่าให้เลิกทำสงครามรุกรานกัน

โดยให้หยุดอยู่ที่เมืองสกิจ (สกฺก) และปางยา (ปงฺกยา) และต่อมาในสมัยของอลองพญา (อลองฺพญา) ขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินของพม่า พระองค์ได้ยกกองทัพเข้าโจมตีเมืองแสนหวี และปลงพระชนม์เจ้าฟ้าแผ่นดินไต ด้วยเหตุนี้จึงจึงยกทัพจะเอาเมืองพม่า ๒๐ เมืองพร้อมทั้งจับพวกขุนนางพม่าไปไว้ที่เมืองปักกิ่งอีก ๑๐๐ คน ต่อมาไม่นานเจ้าชาย “มินแยจ่อจ่า” (มินแยจ่อจ่า) ก็ยกทัพไปตีเมืองแสนหวี ปลงพระชนม์เจ้าเมืองแสนหวีอีก พระโอรสเมืองแสนหวีจึงหนีไปขอความช่วยเหลือจากจีนเมื่อปี พ.ศ. ๑๔๕๕ (ค.ศ. ๑๔๑๒) มาช่วยรบพม่า จีนรบแพ้มินแยจ่อจ่า พม่าจึงเข้ายึดเมืองแสนหวี และตั้งให้มังตรา (มังตรา) จากเมืองยาง (เมืองยาง) เป็นเจ้าเมืองปกครองดูแลสืบต่อในปี พ.ศ. ๑๔๕๖ (ค.ศ. ๑๔๑๖)

ชื่อของ “มินแยจ่อจ่า” นี้พวกคนไทย (ไทย) เขารู้จักกันดีเพราะมีปรากฏอยู่ในเรื่อง “ราชาธิราช” (ราชาธิราช) ซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดินของมอญ (มอญ) ในสมัยเมื่อพม่าและมอญทำสงครามกันยาวนานถึง ๖๐ ปีเต็ม (พ.ศ. ๑๔๒๕-๑๔๘๕) พระเจ้าแผ่นดินของฝ่ายพม่าชื่อว่า “ มังสีหะจ่อจ่า ” (มังของ) คนไทยเรียกว่า “มังสีหะจ่อจ่า” (มังสีหะจ่อจ่า) พระองค์เสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. ๑๔๔๓ (ค.ศ. ๑๔๐๐) ลูกชายมันชื่อว่า “มินแยจ่อจ่า” (มินแยจ่อจ่า) จึงขึ้นสืบแทน ส่วนฝ่ายมอญ พระเจ้าแผ่นดินชื่อว่า “ราชาธิราช”

เรื่องของมอญกับพม่า ที่เกิดปัญหาความยุ่งยากวุ่นวายกันนั้น เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๑๔๓๖ (ค.ศ. ๑๓๙๓) เมื่อพระเจ้าราชาธิราช หลงเชื่อขุนนางผู้ใหญ่ว่าลูกชายของตนเองคิดการเป็นกบฏจะชิงราชสมบัติ พระองค์จึงให้นำไปประหารชีวิต ฝ่ายพระโอรสพอรู้ว่าตัวเองต้องตายแน่ จึงประกาศแก่คนทั้งหลายว่า พระองค์ไม่ได้มีความผิดหรือคิดร้ายต่อใคร และเมื่อตายไปแล้ว ขอให้เกิดเป็นพม่าเพื่อกลับมาแก้แค้นและหลังจากที่พระโอรสสิ้นพระชนม์ไม่นานพระมหเสสิของพม่าพระเจ้ามังของก็ทรงมีพระครุภักดิ์ ข่าวเรื่องพม่าลูกก็กระจายไปทั่ว ทั้งเมืองมอญและพม่าว่า คำอาฆาตบาตหมางที่พระโอรสกล่าวนั้นจะเป็นจริงหรือไม่

เมื่อถึงเวลาคลอด พระมเหสีของมังของก็ประสูติออกมาเป็นพระ-
โอรสมีชื่อว่า “**มินแยจ่อจา**” ในสมัยเดียวกันนี้พม่ากับมอญก็ทำสงครามรบพุ่ง
กันมาตลอดผลัดกันแพ้ ผลัดกันชนะ

ต่อมาใน พ.ศ. ๑๙๕๐ ได้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดขึ้น เมื่อฝ่ายมอญ
สามารถจับพระมเหสีของฝ่ายพม่าได้ ขณะนั้น มินแยจ่อจา อายุได้เพียง ๑๗ ปี
ก็รับอาสายกกองทัพไปสู้รบกับพวกมอญทันทีสมคำอาฆาตไว้ ผลการสู้รบ
ปรากฏว่ามินแยจ่อจาเป็นฝ่ายชนะ ถึงแม้จะรบชนะแต่มินแยจ่อจาก็ไม่ได้ฆ่าคน
ตายมากมายเหมือนกับพวกพม่าคนอื่น ๆ ที่ชอบการฆ่าทำลาย และต่อมาไม่
นานมินแยจ่อจา ก็ยกกองทัพขึ้นไปทางเหนือ เพื่อสู้รบกับพวกไต เมืองแสนหวิ
ดังที่เคยกล่าวมาแล้ว

ช่วงเวลาที่มินแยจ่อจา กำลังทำสงครามกับเมืองแสนหวิอยู่นั้น ฝ่าย
มอญก็รวบรวมทหารเข้าล้อมเมืองแป (**ပေး**) ของพม่าทันที พอมินแยจ่อจา
เข้ายึดเมืองแสนหวิ (**သီပေါ**) เรียบร้อยแล้ว ก็รีบยกทัพลงมาช่วยรบ
เมืองแปทันที แต่สู้กองทัพพวกมอญไม่ได้จึงหนีเข้าเมืองอังวะ และยอม
ทำสัญญาสงบศึกกัน

ครั้นถึงปี พ.ศ. ๑๙๕๙ (ค.ศ. ๑๔๑๖) มินแยจ่อจา อายุครบ ๒๓ ปี
พอดีก็เตรียมกองทัพยกเข้ารบกับพวกมอญอีกครั้งหนึ่ง ปรากฏว่าพม่าเป็นฝ่าย
แพ้ มินแยจ่อจาสิ้นพระชนม์ในการรบ ทั้งมอญกับพม่าทำสัญญาสงบศึกกันอีก
ครั้ง ไม่รุกรานกันอยู่ใครอยู่มั่นตลอดชั่วอายุของพระเจ้าแผ่นดินทั้ง ๒ ฝ่าย
พระเจ้ามังของ ทรงสวรรคตในปี พ.ศ. ๑๙๖๕ และในปีต่อมาพระเจ้าราชา-
ธิราชก็สวรรคตเช่นกัน (พ.ศ. ๑๙๖๖)

ทางฝ่ายพม่า เจ้าสีหะสุระ (**သီဟသူ**) ลูกชายเจ้ามังของ ขึ้น
เป็นพระเจ้าแผ่นดินครองเมืองอังวะแทน ฝ่ายทางมอญเจ้าราชาธิราช มีลูกชาย
๓ คน คือ ๑. พญาราม (**ပုဂံသီဟသူ**) ๒. พญาธรรมราชา (**ပုဂံသီဟသူ**)
๓. พญาเคง (**ပုဂံသီဟသူ**) และมีลูกหญิงอีก ๑
คน ชื่อว่า เจ้านางสินจอบุ (**ပုဂံသီဟသူ**) ซึ่งได้แต่งงาน
และมีลูกชายชื่อว่าเจ้าฟ้าโฮ (**ပုဂံသီဟသူ**)

เมื่อพระเจ้าราชาธิราช สวรรคตแล้ว ลูกชายคนที่สอง พญาธรรมราชา
ก็ขึ้นครองเมืองมอญสืบต่อ ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้แก่พญาราม และพญาเคง

อย่างมาก พญาเคงนั้นถึงกับจะไปเข้ากับฝ่ายพม่า แต่เรื่องรู้ถึงพญาธรรมราชาก่อน พญาธรรมราชาจึงให้พญาเคงไปปกครองเมืองมุตตะมะ (๘๓.๓๖) หรือ เมาะตะมะ, ส่วนพญารามได้ปกครองเมืองปะสิม และได้เอาเจ้านางสินจอบุติด ตามไปด้วย เพื่อถวายให้แก่เจ้าสีหะสุระ เพื่อเป็นไมตรีต่อกัน ส่วนทางพระมหะเสี องค์กร์ก่อนของเจ้าสีหะสุระทราบเรื่องก็ไม่พอพระทัย จึงเสด็จไปหาขุนไตยให้นำ กองทัพมารบกับพม่าที่เมืองอังวะ (๗๗, ๑) ทั้งนี้ พวกไตยจึงลงมาทำ สงครามกับพม่าขนานใหญ่ ฝ่ายพม่ามีเจ้าสีหะสุระ เป็นแม่ทัพคุมทหารไปรบกับ ไตย ผลสงครามพม่าเป็นฝ่ายแพ้ เจ้าสีหะสุระสิ้นพระชนม์ในสนามรบ เมื่อปี พ.ศ. ๑๙๖๙ “มังลางแซ” (๘๔.๗๕:๕๖:) พระโอรสขึ้นครองราชย์สืบต่อ แต่สงครามการสู้รบกับฝ่ายไตยยังไม่สงบ มังลางแซคุมกองทัพออกไปสู้รบและ สิ้นพระชนม์อีก เมืองอังวะจึงเกิดความวุ่นวายขึ้นเพราะขาดผู้นำ ในครั้งนั้นมี คนผู้หนึ่งชื่อว่า “มังตรา” (๘๕:๗๖:) ได้ลอบฆ่าพระมหะเสีของเจ้าสีหะสุระ เสีย และยกตัวเองเป็นพระเจ้าแผ่นดินเมืองอังวะเมื่อปี พ.ศ. ๑๙๖๙

ปีที่มังตรา ปกครองเมืองอังวะนั้น ในตำนานทุกฝ่ายเขียนไว้ตรงกัน ว่าเป็นปี พ.ศ. ๑๙๖๙ (ค.ศ. ๑๔๒๖) และขอตคริน ยังได้เขียนชี้แนะต่ออีก ว่า “มังตรา” นั้นที่แท้เป็นคนไตยใหญ่ ที่ได้มาเป็นพระเจ้าแผ่นดินของพม่า และ ต่อมามังตราได้มีลูกชายคนหนึ่งชื่อว่า “เจ้าก่าย” (๘๖:๗๗,) และได้เป็น พระเจ้าแผ่นดินของพม่าชื่อว่า “ขุนหลวงเจ้าก่าย” แต่พม่าเรียกว่า “มินก็จ้อแง” (๘๖:๗๗:๕๗,๕๘:)

ขอกล่าวถึงเจ้านางสินจอบุ อีกครั้งว่า เจ้านางมีลูกชายไว้สืบเชื้อสาย นอกจากเจ้าฟ้าไฮแล้ว “พญารุ” (๘๗:๘๘) ก็เป็นลูกชายของเจ้านาง อีกคนหนึ่งพญารุ ผู้นี้ต่อมาได้ขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินเมืองมอญ เมื่อปี พ.ศ. ๑๙๘๙ (ค.ศ. ๑๔๔๖) ในตำนานบางเล่มเรียกชื่อพญาผู้นี้ว่า “พญาเกท้าว” (๘๗:๘๘,๘๙:) พญารูปปกครองเมืองมอญได้เพียง ๔ ปี ก็สวรรคต ราชบัลลังก์จึงไม่มีผู้สืบต่อ พวกเขาชาวบ้านชาวเมืองทั้งหลายจึงพร้อมใจกันเชิญให้ เจ้านางสินจอบุ ขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินสืบแทน เมื่อปี พ.ศ. ๑๙๙๖ (ค.ศ. ๑๔๕๓) นับเป็นผู้หญิงคนแรกที่ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ต่อมาเจ้านางได้ตั้งลูกบุญธรรม ที่ นางเคยบวชให้ขึ้นเป็นอุปราช เรียกว่า “พระธรรมะเจดีย์” (๘๗๘๙๖๖๗๘) เจ้านางสินจอบุ ครองราชย์อยู่ได้ ๗ ปี ก็สวรรคต เจ้าอุปราชจึงขึ้นเป็นพระเจ้า

แผ่นดินสืบต่อ เรียกว่า “พระมหาปิฎกธร” (๒๑๑๑๑๑๑๑) เมื่อปี พ.ศ. ๒๐๐๓ (ค.ศ. ๑๔๖๐)

ในตำนานได้บอกไว้ว่า เจ้านางสินจอบุญนี้ เป็นเชื้อสายของพระเจ้า-ฟ้ารั่ว (๒๑๑๑๑) หรือ มะกะโท (๑๑๑๑๑) ซึ่งเป็นคนไต แต่ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินเมืองมอญ และสืบเชื้อสายต่อกันมายาวนานถึง ๑๘๘ ปี ลึกลงในสมัยของเจ้านางสินจอบุญ คนมอญทั้งหลาย ยกย่องนับถือพระเจ้า-ฟ้ารั่ว กันมากกว่าเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่มีความปรีชาสามารถยิ่งในทุก ๆ ด้าน

ตำนานเมืองแสนทิวเขียนไว้ว่า เมืองแสนทิว และเมืองเชียงตุง ได้ทำสงครามกันเมื่อปี พ.ศ. ๒๐๐๒ (ค.ศ. ๑๔๕๙) ผลการรบ เมืองเชียงตุงเป็นฝ่ายแพ้และอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของเมืองแสนทิว และในตำนานของฝ่ายไตได้เขียนไว้ด้วยเช่นกันว่า เมื่อปี พ.ศ. ๒๐๖๒ นั้น เจ้าฮุมฟ้า (๑๑๑๑๑, ๑๑๑๑) เจ้าไตใหญ่ก็สามารถยึดเมืองอังวะ และเมืองแปของพม่าเอาไว้ในอาณาเขตได้ทั้งหมด ทำให้แผ่นดินของพม่าตอนเหนือตกอยู่ภายใต้อำนาจของไต เรื่อยมาจนถึงสมัยของ พระเย็นน้อง (๑๑๑๑, ๑๑๑๑) เจ้าฮุมฟ้าขึ้นเป็นพระเจ้า-แผ่นดิน ปกครองเมืองอังวะจนเสด็จสวรรคตน้องชายชื่อว่า “เจ้าเมืองปายนร-ปฎิ” (๑๑๑๑, ๑๑๑๑) พม่าเรียกว่า “ไม่แป้นนรปฎิมิน” (๑๑๑๑, ๑๑๑๑) ได้ขึ้นครองราชย์สืบต่อ แต่พระเจ้าแผ่นดิน พระองค์นี้ พวกคนไตทางเหนือไม่สนับสนุน ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๐๙๘ พระเย็น-น้องจึงสามารถตีเอาเมืองอังวะของพม่ากลับคืนไปได้

พระเย็นน้อง ปกครองเมืองอังวะอยู่ไม่นานก็ยกเมืองให้น้องชายขึ้นเป็นเจ้าเมืองปกครองดูแลแทน ส่วนตัวเองกลับไปอยู่เมืองตองอู (๑๑๑๑, ๑๑๑๑) เหมือนเดิม และในอีก ๒ ปีต่อมาพระเย็นน้องก็แผ่อาณาเขตออกไปทางเหนือ ทำสงครามกับพวกไตใหญ่อีก ยึดเมืองต่าง ๆ ทางตะวันตกแม่น้ำอิระวดี ขึ้นไปจนถึงเมืองมาว ซึ่งอยู่ในอาณาเขตของจีนในปัจจุบัน ในตำนานฝ่ายพม่าเขียนไว้ว่า พม่าสามารถตีได้เมืองนาย (๑๑๑๑, ๑๑๑๑) และเมืองสิป้อ (๑๑๑๑, ๑๑๑๑) เมื่อปี พ.ศ. ๒๑๐๑ รวมทั้งเมืองเชียงใหม่ (๑๑๑๑, ๑๑๑๑), เชียงราย (๑๑๑๑, ๑๑๑๑) ด้วย ในตอนแรกเชียงใหม่ไม่ยอมอ่อนน้อม พระเย็นน้องจึงยกทัพเข้ายึดได้ในที่สุด

ส่วนเมืองแสนหรีวนั้นไม่ถูกพะเยินห้องยกกองทัพเข้าโจมตี เพราะได้ส่งผู้แทนไปขออ่อนน้อมต่อพะเยินห้องก่อนจึงไม่ถูกรบกวาน ในตำนานของฝ่ายจีนได้บันทึกไว้ว่าแผ่นดินของไตเซตเมืองกอง, บ้านหม้อ และอีกหลายเมืองถูกพม่ารบเอาหมด ส่วนในตำนานของแสนหรี ก็ได้เขียนไว้เช่นกันว่า เมื่อน้องชายของพะเยินห้องขึ้นปกครองเมืองอังวะแล้วชื่อว่า “สะโตมินจ่อ” (သတဝ်းမိၤန့ၤ) ได้ตั้งหลานชายมันชื่อว่า “เจ้าลองคำซิดฟ้า” (လၢဝ်းလၢန့ၤးမိၤန့ၤ) ให้เป็นผู้ดูแลแผ่นดินไตใหญ่ทั้งหมด ซึ่งเจ้าลองคำซิดฟ้า นี้มีผู้สงสัยว่าจะมีเชื้อสายทางฝ่ายไตใหญ่ด้วย เพราะชื่อนี้เป็นไตแน่นอน

เมื่อน้องชายของพะเยินห้อง ปกครองเมืองอังวะได้ ๓-๔ ปี ก็ยกกองทัพขึ้นไปรบกับไตอีก ยึดได้ เมืองยาง (မိၤန့ၤးယၢဝ်း), เมืองก่อง (မိၤန့ၤးကွၢ်) เมื่อปี พ.ศ. ๒๑๔๘ ก่อนที่เมืองแสนหรีจะตกเป็นของพม่าปีหนึ่ง

มีเรื่องที่จะขอชี้แนะเรื่องหนึ่ง เมื่อไตได้ตกอยู่ใต้อำนาจของพม่าแล้วผลที่ตามมา ก็คือ พะเยินห้องได้ส่งพระภิกษุ พม่าเข้าไปเผยแผ่พุทธศาสนาแบบพม่าเข้าไปเผยแผ่พุทธศาสนาแบบพม่าให้แก่พวกคนไต ซึ่งขอตคริน ได้บันทึกได้ว่า ที่เห็นนั้นไตเขานับถือพุทธศาสนาของเขาอยู่ก่อนแล้ว แต่ก็ถูกทางพม่า พยายามเข้าไปเปลี่ยนให้หันมานับถือศาสนาแบบพม่า เพื่อจะได้ง่ายต่อการปกครองคนไต และนับตั้งแต่สมัยของพะเยินห้องเรื่อยมา คนไตใหญ่ได้ตกอยู่ในอำนาจของฝ่ายพม่ามาตลอด ถ้าสมัยใดที่พม่ามีพระเจ้าแผ่นดินพระทัยดี พวกคนไตก็อยู่กันอย่างสงบสุข สมัยใดพระเจ้าแผ่นดินพม่าไม่ดี คนไตก็มีแต่ความทุกข์ เป็นอย่างนี้เรื่อยมาบางครั้งคนไตก็เอาแต่แก่งแย่งรบกันเองไม่สามัคคีช่วยเหลือกัน จึงตกอยู่ใต้อำนาจเขามาตลอด จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๒๔ (ค.ศ. ๑๘๘๑) เมืองไตใหญ่จึงตกไปเป็นของอังกฤษ พวกคนไตจึงอยู่กันอย่างสงบสุขอีกครั้ง เพราะพม่าไม่กล้าเข้ามารบกวน แต่ถ้าอังกฤษเขาออกไปแล้ว คนไตใหญ่เขาจะทำอย่างไรกันต่อไปนั้นเรื่องนี้คนทั่วโลก เขากำลังจ้องดูอยู่

ชาวนาจีนในแดนไตใหญ่

แม่ค้าขายของในตลาด

สาวโตใหญ่

บทที่ ๕

ตอนที่ ๑

คนไตในตองกิน

คนไตตองกิน เป็นไตอีกพวกหนึ่ง บุญยังดีที่อยู่ใ้อำนาจของฝรั่งเศส (ซูลด์, วอร์;) ซึ่งเป็นชนที่มีความรู้สูงและมีมนุษยธรรมด้วย พวกเขาฝรั่งเศสได้บอกกับพวกคนไตที่นั่นด้วยว่าอย่าให้ลืมเชื้อชาติของคนไต และขนบธรรมเนียมแบบแผนของตัวเองด้วย และเรียกคนไตที่อยู่บริเวณนี้ว่า “แพไทย” (๖๖:๐๐;) หรือ “แปไทย” เรื่องราวเกี่ยวกับคนไตในตองกินนั้น ไปประวัติโก้มะละมาน ได้เขียนรวบรวมเป็นเล่มตีพิมพ์ออกเผยแพร่ มีทั้งฉบับที่เป็นภาษาไทยและไตใหญ่ (๖๖๐๐.๖๐:๖๖๐๖) ในหนังสือบางครั้งจะเรียกชื่อเมืองของคนไต หน้ันว่า “ประเทศไทย” (๖๖๐๐.๐๐;) ที่เป็นอย่างนี้ก็เพราะว่าคนไตในตองกินเองก็เรียกชื่อบ้านเมืองของเขาเองว่า “เมืองไทย” (๖๖:๐๐;) เหมือนกัน

เรื่องที่อยู่อาศัยแต่ก่อนของคนไตในตองกินนั้นก็เป็นที่เดียวกันกับพวกคนลาว ที่เคยมีดินแดนอยู่ในประเทศจีน ก่อนที่จะอพยพหนีจีนกันลงมาทางตอนใต้มาตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยตามริมฝั่งแม่น้ำดำ และแม่น้ำแดงในเวียดนาม (๖๖.๖๖:) ในช่วงเดือนน้ำหลาก น้ำในแม่น้ำแดงจะไหลล้นฝั่งขึ้นมาไหลเร็วมาก น้ำแปลกน้ำใส ๆ จากพองโท (๖๖:๐๐;) เมื่อไหลมาประจบกันน้ำกลับเป็นสีแดงได้ ถ้าขึ้นเครื่องบิน (๖๖:๐๐;) ดูจะเห็นภาพทิวทัศน์เมืองต่าง ๆ สวยงามมากจับตาจับใจน่าดูจริง ๆ ตามริมฝั่งน้ำแดง ถ้าเครื่องบิน บินไปทางตะวันตกเฉียงใต้ ตามลำน้ำแม่น้ำดำ (๖๖.๖๖) จะเห็นภูเขาใหญ่ ๆ มากมายซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยสัตว์ป่าและต้นไม้หนานาชนิดมีความสวยงามมาก เมื่อถึงช่วงฤดูหนาวไม้ทุกต้นก็จะผลัดใบ ต่อจากภูเขาสูงลงมาจะเห็นทุ่งนาเขียวเต็มแม่น้ำไหลผ่าน ต้นข้าวเขียวสดเห็นแล้วทำให้จิตใจผ่อนคลายไปได้มาก

ส่วนพวกที่อยู่ทางมินเส (6၁၆၆) นั้น ผืนดินยังเป็นสูง ๆ ต่ำ ๆ เห็นอยู่ไกล ๆ แต่จริง ๆ นั้นไกลมาก อาณาเขตกว้างขวาง เป็นที่ทำอะไรใส่ข้าว มีภูเขาและหินมาก เป็นที่ ๆ มีแม่น้ำหลายสายไหลผ่าน มีทั้งสีขาและสีแดง ไหลผ่านดอยต่าง ๆ

คนเมือง

แดนดินริมฝั่งของตองกิน (၈၅၆:၆၅၆) ซึ่งมีเขตแดนติดกับประเทศจีนนั้นยาวไกลมาก เคยปักหลักเขตกันไว้หลายครั้งแล้ว แต่ก็มีปัญหา กันมาตลอดเพราะไม่สามารถแบ่งเขตที่ถูกต้องแน่นอนได้ ภายหลังจากที่ฝรั่งเศส ถอดตัวกลับประเทศแล้วคนไตกลุ่มนี้ก็ถูกทหารจีนในยุคนานเข้ายึดครองอีก แต่ พวกราชฏรนั้นยังจงรักภักดีต่อฝรั่งเศสอยู่เพราะฝรั่งเศสปกครองให้อยู่กันอย่าง สงบสุข แต่จีนกลับตรงกันข้ามเพราะพยายามทำให้คนไตหมู่นี้เป็นข้าตลอดมา ไม่สามารถเป็นตัวของตัวเองได้ และยังส่งคนเข้ามาเก็บภาษี (၈၅၆,) สร้างความเดือดร้อนกันมาก ทั้งในเมืองพูติน หรือกินพิน (၆၁၆: ၆၁၆) พวกคนเมืองตามริมฝั่งน้ำพวกนี้จึงอพยพย้ายถิ่นหนีไปอยู่ในตองกินมาก

ที่หัวน้ำนั้นเขตแดนที่ติดต่อกันสองเมือง เมื่อปักเขตแล้วจีนได้ พื้นที่มากกว่าเหมือนทุกครั้ง เพราะไม่มีหลักเขตกลางแน่นอน ที่เป็นเช่นนี้ก็ เพราะคนไตในตองกินไม่มีเจ้าฟ้าหรือผู้นำที่เข้มแข็งเหมือนกับพม่า จึงถูกจีน ข่มเหงรังแกมาตลอดจนถึงปัจจุบันเพราะการเดินทางไปมาหาสู่กับจีนนั้นมีความ สะดวก พวกคนเมืองนี้ก็มีหลายกลุ่มแยกได้ดังนี้

ก. ชาวสาหรือพวกสา

พวกคนเมืองเดิมที่อยู่อาศัยในเขตทุ่งน้ำคนกลุ่มนี้เป็นพวกสา ซึ่งมี ตำนานพูดสืบต่อกันมาว่า ชุนसानั้นรู้ตัวเองว่าไม่มีปัญญาจะปกครองพวกคน เมืองได้จึงเรียกชุนไตมาปกครองเมืองแทน และยกลูกสาวของตัวเองให้ชุนไตด้วย

พวกสานี้เป็นพวกที่ไม่มีปัญญาความรู้ไม่ว่าจะในเรื่องเก่าเรื่องเดิมของตน หรือเรื่องในปัจจุบันภาษาที่ใช้พูดกันส่วนมากใช้ภาษา “จาม” (၈၅၆) หรือ “เขมร” (၈၅၆) ส่วนพวกผู้ปกครองจะใช้ภาษาไตพูดกัน คนกลุ่มนี้ อยู่อาศัยบนที่ราบมีอาชีพทำนาบางพวกมีถิ่นอาศัยอยู่ทางหัวน้ำมู, น้ำมิก และ

น้ำโพ ในเมืองไตดำนั้นโดยเฉพาะในเขตของลา (มฺวฺ:ลฺย:) จะดูถูก “พวกสา” มากกว่าเป็นคนป่า และใช้ให้ทำงานเหมือนทาส ทำงานไม่ได้ค่าตอบแทนมีแต่ข้าวให้กินไปวัน ๆ พอให้ประทังชีวิตเท่านั้น นำสงสารมาก จำนวนคนสาทั้งหมดมีอยู่ประมาณ ๑๕,๐๐๐-๒๐,๐๐๐ คน แต่เป็นพวกที่ไม่มีปากมีเสียงเช่นชนเผ่าอื่น ๆ

ข. พวกไต

ราวสมัย ค.ศ.ที่ ๙ นั้น คนไตได้อพยพจากเมืองจีนตอนกลางลงมาตั้งหลักปักฐานทางตอนใต้ จากคำบอกเล่าที่พูดต่อกันมา พวกคนไตได้ลงมาอยู่ที่ทุ่งน้ำดำ (ตฺจฺ.๖๖.๖๖) และได้มาติดกับพวกคนท้องถิ่นที่เคยอยู่มาก่อน ไตหมู่นี้ได้ปกครองเขตแดนตั้งแต่ชองมา (มฺวฺ:๗:) ต่อมาถึงตอนเหนือของเวียตนาม (๐๐๐,๗๖) และจากริมฝั่งแม่น้ำแดงต่อถึงเมืองเยินแพ (๖๖๖:๖๖:)

เรื่องชื่อเรียกคนไตกลุ่มต่าง ๆ ที่ถูกจีนรุกรานลงมาทางตอนใต้ และในอินโดจีน่า (กฺวฺ,กฺวฺ,อฺย:๗:) นั้นได้มีข้อสังเกต อยู่บางประการได้แก่

ข้อที่ ๑

คนไตที่อพยพจากเมืองจีนนั้นแยกกันลงมาตามแม่น้ำ พวกที่ลงมาทางแม่น้ำโขง (๕๖:๖๖.๖๖) เป็นพวกคนไต (๐๐:๖๐) ได้เข้ารบเอาอาณาจักรเขมรไว้ได้ (๗,๖๖,๖๖) พวกเขมรแพ้จึงหนีไปทางเมืองตาแขก (๗,๖๖) ไตพวกนี้ได้ลงมาจนถึงทุ่งน้ำเจ้าพระยา (๐๐๐.๖๖.๖๖;๖๖-๗) และตั้งบ้านเมืองใหม่ขึ้นคือ เมืองไทย (๖๖:๐๐) มาจนถึงทุกวันนี้ ส่วนพวกที่ไปตามแม่น้ำดำ (๖๖.๖๖) ได้ไปตั้งหลักอยู่ที่ทุ่งน้ำโจโพ (๐๐๐:๖๖) นั้น ก็เป็นไตอีกกลุ่มหนึ่ง มีอีกพวกหนึ่งลงไปทางลำน้ำแดงจนถึงเยินแพ (๖๖:๖๖:) ไตพวกนี้ได้เข้าล้อมเมืองฮานอย (๖๖:๖๖) ในราวต้น ค.ศ.ที่ ๙ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่ายึดไว้ได้หรือไม่ คนไตพวกนี้แม้จะหนีจีนลงมาแต่ก็ไม่ใช้ธรรมดา พวกสุดท้ายหรือหลังสุดนั้นหนีลงมาตามชายฝั่งด้านซ้ายของแม่น้ำแดง และตั้งบ้านเมืองขึ้น แยกกันอยู่กับไตที่อยู่ทางตะวันตกแต่ก็เป็นชนชาติอันเดียวกันคนพวกนี้เรียกตัวเองว่า “ไต” (๐๐) ทั้งนี้

ชนชาติไตเหล่านี้ หนีลงมาตามลำน้ำสายใหญ่ ๆ พร้อมกับเข้ารบแย่งชิงบ้านเมืองจากคนเก่าที่เคยอยู่มาก่อนและตั้งตัวขึ้นเป็นผู้ปกครอง ครั้งสุดท้ายได้เข้ารบกับมอญ (มอญ) และเวียตนาม (เวียดนาม) ปรากฏว่าคน ๒ ชาตินี้แข็งแรงมากรบจึงไม่ชนะ คนไตจึงถอยกลับไปอยู่ที่ทุ่งแห่งหลง, แงโล (แอ่งน้ำ) จากที่ฮาพิน (ฮ่าพิน) ไปถึงซวงลา (ซวงลา) พวกเขาได้อพยพไปจนถึงมหาสมุทร และตั้งบ้านเมืองขึ้นเป็นพวกไตแดงได้เข้ารบเอาเมืองซีคอน (ซีคอน) และบางกลุ่มก็หนีกลับไปทางเก่าไปอยู่ในจีนตอนกลางเหมือนเดิม มีบางกลุ่มได้อพยพจากที่แงโล (แอ่งน้ำ) ลงไปตามแม่น้ำดำไปตั้งบ้านเมืองที่ซวงลา (ซวงลา) และตันเกี้ยว (ตันเกี้ยว)

เหมือนดังข้อความก่อนนั้นเชื่อว่า คนไตได้อพยพลงมารบเอาอาณาจักรบ้านเมืองจากคนที่เคยอยู่มาก่อนมาเป็นแผ่นดินของตัวเองทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็ไตดำ (ไตดำ), ไตแดง (ไตแดง), ไตขาว (ไตขาว) และไตต่าง ๆ เหล่านี้ต่างก็มีเอกลักษณ์ประเพณีที่แตกต่างกันออกไป ที่เป็นอย่างนี้ก็เพราะว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีมาแต่เดิมถูกชาติอื่นกลืนไปหรือไม่ก็ถูกชาติอื่นเขาซึมเอาไว้ ดู ๆ ไปคนไตพวกนี้ เช่นไตแดงกลับเหมือนลาวและเวียตนามไป ส่วนไตขาวก็ไปเหมือนจีน คนไตเหล่านี้จึงกลายเป็นคนชาติอื่นไปมากต่อมาก เพราะเหตุอย่างนี้ไตจึงรวมตัวกันไม่ได้ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติตัวเองที่มีมากมายก็ถูกทอดทิ้งกลับไปเอาประเพณีของชนชาติอื่นมานับถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม จึงลืมนิสัยของตัวเองไป มานับดูไตทุกคน ไตดำเป็นกลุ่มที่รักสงบและยึดมั่นประเพณีมากกว่าเพื่อน

พวกผู้หญิงในทุ่งแม่น้ำแดงก็เช่นกัน แต่งตัวเหมือนคนจีนในยุคนาน ไม่มีผิดส่วนพวกที่อยู่ทางดตติ (ดตติ), เวียงผากัน (เวียงผากัน), ฮากิง (ฮากิง) นั้นก็เหมือนกันกับคนไตที่อยู่ทางพังแล (พังแล), ลางซอน (ลางซอน) ได้กลายเป็นคนชาติอื่นไปหมดแล้ว พวกไตดำที่อยู่ในสิบสองปันนา (สิบสองปันนา) ก่อนพวกคนลาวนั้นได้หนีไปอยู่ทางตะวันออกเมืองแดน (เมืองแดน) หรือตีเป็นพู (พู) ส่วนพวกที่อยู่ในเขตทุ่งน้ำดำนั้นก็ถูกพวกคนเมืองและเวียตนามขับไล่ไปอยู่ที่อ่าวแแนโล (อ่าวแแนโล) มีคนไตอีกกลุ่มที่ขึ้นไปทางเหนือขึ้นถึงเมืองอูยีน (อูยีน), พองโท (พองโท) พวกนี้เป็นไตแดงทั้งหมด

บางพวกก็มาจากทางแม่น้ำโขงแล้วแยกไปทางแม่น้ำดำ พวกนี้เป็นไต
 ชาวอยู่กินตามเมืองแน (แฉ:), ไลเจา (ล๑;ล๑๑), วานเย็น (ท๑;ล๑)
 ไปขับไล่พวกไตดำฝ่ายนอก เมืองนางฮิว (ห๑;๑๑), เมืองตอน (อ๑;ท๑),
 มัณนำโก (ท๑;ห๑) หนีขึ้นไปถึงแม่น้ำฮา และตั้งเป็นบ้านผาตัน (ห๑ท๑)
 ขึ้น บางพวกก็ขึ้นไปถึงพ้อโท (ห๑;๑๑)

ข้อที่ ๒

ไตบางกลุ่มที่ลงมาตามแม่น้ำโขงนั้นได้แตกออกไปเป็นพวกเล็กพวกน้อย
 กลุ่มไตดำลงมาจนถึงสิบสองปันนาท่อนพวกลาว แล้วยังหนีต่อไปทางตะวันออก
 ถึงเมืองแดน (อ๑) หรือตีเป็นพู (ท๑;ท๑) อีกพวกหนึ่งหนีไป
 ถึงแม่น้ำดำแล้วลงไปตามแม่น้ำสายนี้จนพบกับพวกเวียตนามที่ยันไว้ทำให้ไม่สามารถ
 รุกต่อไปได้จึงกลับคืนทางเก่าจนถึงเมืองแวงโล (เอ๑;ล๑) และหลังจาก
 นั้นไม่นานก็ขึ้นไปใหม่ถึงเมืองตันอุเย็น (ต๑;ท๑) และเมืองพอง
 โท (ห๑;๑๑) ไตอีกกลุ่มหนึ่งแยกไปทางแม่น้ำตองมาเส (ต๑;๑)
 ไปตามแม่น้ำสายนี้ พวกนี้เป็นไตแดงที่หนีลงมาตามแม่น้ำโขง แล้วต่อไปจนถึง
 ต้นแม่น้ำดำและตั้งบ้านเมืองขึ้นในดินแดนที่เคยเป็นของพวกไตดำมาก่อนแล้วขับ
 ไล่พวกไตดำออกไปได้แก่เมืองตอน (อ๑;ท๑) ผังแม่น้ำโค (ห๑;๑)
 พวกไตดำจึงพากันหนีขึ้นไปทางแม่น้ำฮา (ห๑;ท๑) ไปตั้งหลักอยู่ที่บ้าน
 ผาตัน (๑๑ท๑) และบ้านน้ำฝาย (ห๑.๑) แต่อยู่ได้ไม่นาน
 ก็มีศัตรูมารบกวณอีกจึงพากันหนีขึ้นไปถึงเมืองพองโท พวกไตดำและพวกโท
 (๑,๑) คน ๒ กลุ่มนี้อพยพมาจากเมืองจีนลงมานานแล้วเหตุนี้จึงไม่
 เหมือนกับพวกไตนาง (อ๑;ห๑) ในจีน ซึ่งหนีมาจากเขตทุ่งน้ำแดงตอนกลาง
 (แวงโลและกลางกุก) แล้วถูกจีนที่ยูหนาน (ล๑;ท๑) ยันไว้จึงไม่สามารถ
 หนีต่อไปได้ จึงจำเป็นต้องอยู่ด้วยกับคนชาติอื่น บางพวกก็ไม่เห็นล่องลอย
 อะไรแล้ว แต่ยังมีไตชาวอีกพวกหนึ่งที่ยังคงรักษาความเป็นไตไว้ได้อย่างดีอยู่นั้น
 พวกนี้มีอยู่ที่เมืองโย (ห๑) และเมืองปาตา (๑;๑)

ข้อสรุป

จากข้อสังเกตที่กล่าวมาข้างต้นทั้ง ๒ ข้อ จะเห็นว่าคนเชื้อชาติไตนั้น ได้แบ่งแยกออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ ไตขาว (ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ), ไตดำ (ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ), ไตแดง (ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ) กลุ่มไตแดงนั้นเป็นพวกที่ชอบอยู่เยียบ ๆ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเมืองหรือฝ่ายใด เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๖ นั้นได้เกิดเรื่องขัดแย้งกันขึ้นและมีการประกาศให้คนไตกลุ่มต่าง ๆ ไปรวมตัวกันที่เมืองฮาดอน (ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ) แต่ฝ่ายไตแดงปฏิเสธไม่เข้าร่วมในขบวนการ (ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ) ก็ยังมีพวกไตแดงอยู่กลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นไตปนลาว (ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ) อยู่ทางตอนใต้ของเมืองหลวงพระบาง (ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ) แต่เรียกตัวเองว่าไตขาว, ไตดำซึ่งเรียกตามเสื้อผ้าที่ใส่กันบ้าง, เรียกตามภาษาที่พูดบ้าง

ไตขาวนั้นเป็นกลุ่มที่มีสายเลือดไตบริสุทธิ์มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ แม้จะมีการติดต่อกับจีนมาตลอดและอพยพลงมาเป็นกลุ่มสุดท้าย มาอยู่ที่เมืองแน (ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ), โสจาว (ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ), วันเยน (ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ) คนไตกลุ่มนี้มีความสามารถในการสู้รบ การทำสงครามมีความเข้มแข็งและมีลักษณะเป็นผู้นำสูง เวลาพูดจาชอบถ่อมตนพูดดี แต่เวลารบนั้นเข้มแข็งมากเพราะเหตุนี้เมืองโสจาวจึงยังคงอยู่ใต้อิทธิพลของไตขาวเหมือนเดิม (ในสมัยที่ฝรั่งเศสขอทำสัญญาสงบศึก ก็มีแต่กองทัพของไตขาวที่ไม่เข้าร่วม แต่ก็สามารถรักษาเมืองโสจาวไว้ได้ เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๖ นั้นครั้งหนึ่ง และสามารถต่อสู้นกกองทัพของเวียตมิน (ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ) ไว้ได้อีกครั้งหนึ่งเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๕

ส่วนพวกไตดำนั้นต่างไปจากพวกไตขาว มีความสุภาพอ่อนโยน ขยันหมั่นเพียร ทำไร่ ทำนา เรื่องรูปร่างหน้าคนไตดำก็ดูดีกว่าไตขาว จิตใจก็รักความสงบมากกว่า คนไตดำมีความขยัน ตั้งใจทำงาน ซื่อสัตย์ แต่ไตขาวกลับมีความเฉลียวฉลาดกล้าหาญแข็งแรงรักการต่อสู้ พวกไตดำและไตขาวนั้นยังรักกันเหมือนพี่น้องอยู่ เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๖ นั้นได้เกิดเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขึ้นในเมืองโสจาวคือได้มีความพยายามรวบรวมคนไตด้วยกันตั้งเป็น “ประเทศไทย” (ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ) ขึ้นในตองกิน (ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ) โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินกันเอง ทั้งคนไตดำและไตขาวรวมทั้งกฎระเบียบต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ให้ถูกต้องกับทุก ๆ คน โดยไม่กีดกันสิทธิของใคร ๆ ทั้งไตดำไตขาวก็

สามารถขึ้นเป็นผู้นำก็ได้ ดังนั้นจึงเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์แบบของกลุ่มไต
 ดำไตขาวในเมืองตองกิน ที่อยู่พวกไตขาวที่หัวทุ่งน้ำดำได้แก่ เมืองแน(๗:),
 เมืองแต(๑๓:), เมืองพุม(๒๑๑:) และที่เมืองโลจาว(๗;๗๐;),
 เจงฮอง(๗๑;๗๑;), ปายาม(๗;๗๑;), ซุนไน(๗;๗;) และ
 บ้านเย็น(๗๑;๗๑;) ที่ทุ่งน้ำนาก็มีเหมือนกันที่ปาดาน(๗;๗๑;), น้ำฝาย
 (๗๑;๗๑;), ฟองโท(๗๑;๗๑;) และที่ทุ่งน้ำโพ(๗๑;๗๑;) มีที่เมือง
 คาปา(๗;๗;), วันพัน(๗๑;๗๑;), ลังซ็อก(๗๑;๗๑;), ดานา
 เย็น(๗;๗๑;๗๑;), วูลาว(๗;๗๑;) คนไตขาวรวมทั้งหมดมีประมาณ
 ๓๕,๐๐๐ คน

ส่วนพวกไตดำ ที่อาศัยอยู่ในเขตที่ราบเมืองแดน (ตีนเป็นพู) มีประมาณ
 ๑๕,๐๐๐ คน, ที่ตรนใจ (-) มีอยู่ประมาณ ๑๐,๐๐๐ คน ส่วนที่เมืองชองลา
 (๗๑;๗๑;) ประมาณ ๕๐,๐๐๐ คน และในเขตทุ่งน้ำคิง(๗๑;๗๑;) มี
 ๕,๐๐๐ คน, เขตทุ่งน้ำมู(๗๑;๗๑;) ต่อถึงเมืองพินลู(๗๑;๗๑;) มี
 ประมาณ ๑๐,๐๐๐ คน ในเขตหนองฮิว(๗๑;๗๑;) ประมาณ ๕,๐๐๐ คน,
 รวมกันทั้งหมดมีประมาณ(๗;๗;) ๑๐๐,๐๐๐ คน

สาเหตุประการหนึ่งที่ไม่สามารถจะบอกจำนวนไตดำและไตขาวให้แน่นอน
 ลงไปได้ นั้น เพราะไตหมู่นี้อยู่กันกระจัดกระจายไปตามเมืองต่าง ๆ เช่น
 เมืองฟองโท(๗๑;๗๑;), พินลู(๗๑;๗๑;) ต่อถึงแวงโล(๕๑;๗๑;)
 และคานเย็น(๗๑;๗๑;) ถึงง่อยฮุต(๗;๗๑;) ส่วนในเขตทาง
 ตะวันออกก็พบไตเป็นจำนวนมากในเขตเมืองซีตุง(๗;๗๑;), ตาลา(๗;๗๑;),
 ถ้ำนักรวมกันทั้งหมดมีอีกประมาณ ๑๐,๐๐๐ คน ซึ่งรวมชอนลา(๗๑;๗๑;)
 และฮาพิน(๗๑;๗๑;) ด้วย

กลุ่มลื้อและลาว

เมื่อออกมาจากเขตทุ่งราบที่คนไตอาศัยกันอยู่จะพบกับหมู่บ้านของคน
 เมืองอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นไตลื้อ(๗๑;๗๑;) มีจำนวน ๔ บ้านได้แก่บ้านผิน
 ลื้อ(๗๑;๗๑;), บ้านน้ำฝาย(๗๑;๗๑;) บ้านตาคูมา(๗;๗๑;๗๑;)
 และบ้านกุนตัง(๗๑;๗๑;) เมื่อรวมกันแล้วมีประมาณ ๖,๐๐๐ คน ส่วน

มากไตลื้อจะยังอยู่ในเขตสิบสองปันนา ในเมืองอุยว (ᨠᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ) และอุเหนือ (ᨠᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ)

ออกไปทางบ้านผินลื้อ ต่อไปถึงเขตหัวแม่น้ำมู และได้เมืองเก่า ที่นี้จะพบหมู่บ้านพวกไตลาว (ᨠᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ) หลายบ้าน บ้านไตลื้อและไตลาวนั้นไม่เหมือนกัน แต่ก็มีกรไปมาหาสู่กันตลอด จำนวนคนไตลื้อ และไตลาวรวมกันแล้วมีประมาณ ๘,๐๐๐ คน ภาษาที่ใช้ติดต่อกันเป็นภาษาไตและไทยปนกัน ส่วนชนบทรรมนิยมประเพณีของไตลาวกลุ่มนี้ก็เหมือน ๆ กับคนไต, ไทย ซึ่งเป็นลูกหลานของคนลาวที่หลวงพระบาง (ᨠᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ) ที่ขึ้นมาช่วยคนไตรบกับจีนในยุคนานเมื่อร้อยกว่าปีก่อนนั้น ส่วนด้านการแต่งตัว และเสื้อผ้าก็เหมือนกับคนลาวในประเทศลาวเดี๋ยวนี้

กลุ่มคนนาง

พวกไตนางนี้ จะเห็นมากตามฝั่งแม่น้ำแดง ใกล้กับประเทศจีน คนไตกลุ่มนี้เป็นคนไตดั้งเดิมพวกหนึ่ง แต่ว่าไปอยู่ใกล้ชิดกับจีนจึงทำให้ชนบทรรมนิยมประเพณีของตนเกือบหายหมด เพราะไปเอาของจีนมาใช้ แต่ด้านคำพูดคำจายังใช้ความไตกันอยู่ ไตนาง และไตพองโท นั้นมีส่วนคล้าย ๆ กัน ไตพองโตนั้นใจคอกกล้าหาญชาญชัย พุดก็เร็วกว่าไตนางชอบการต่อสู้ ส่วนด้านความเป็นอยู่ วัฒนธรรมนั้นเจริญรุ่งเรืองดีใคร ๆ ก็ได้ยินกิตติศัพท์ส่วนไตนางนั้นพวกผู้หญิงเขาก็งามจริง ๆ ชยันท่ามาหากิน คำชายเก่ง ใจคอหนักแน่น

จำนวนประชากรคนเมือง (ᨠᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ) ในเขตทุ่งน้ำ :-

๑. ไตสา (ᨠᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ) ๑๕,๐๐๐ คน
 ๒. ไตขาว (ᨠᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ) ๓๕,๐๐๐ คน
 ๓. ไตดำ (ᨠᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ) ๑๐๐,๐๐๐ คน
 ๔. ไตลื้อ (ᨠᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ) ๖,๐๐๐ คน
 ๕. ไตนาง (ᨠᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ) ๒๐,๐๐๐ คน
 ๖. ไตโท (ᨠᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᩅ) ๘,๐๐๐ คน (ในเมืองพงโท)
- รวมทั้งหมด ๑๘๓,๐๐๐ คน

การเดินทางติดต่อ

เส้นทางเรือ

เส้นทางเรือไปเมืองซัวจ้อ (๖๐๕๕) ตามแม่น้ำอ๋มนิม (๓๖,๕๖) นั้น สายน้ำไหลเชี่ยวมาก เต็มไปด้วยเกาะแก่ง ก้อนหินและอันตราย เป็นเส้นทางน้ำกัลวี่ที่สุดในหมู่พี่น้องคนไตด้วยกันในเมืองตองกิน

แม่น้ำดำ เป็นเส้นทางเรือที่สะดวกที่สุดในการขนส่งสินค้าไปเมืองซานอย (๓๑,๕๐) สามารถขนส่งสินค้าได้หนักถึง ๒-๓ ตัน และตอนขากลับจากซานอยจะชนพวกข้าวสาร เกลือ เสื้อผ้า และอาหารต่าง ๆ มาขายในเมืองตองกิน ก่อนปี ค.ศ. ๑๙๔๕ สินค้าที่ส่งออกจากเมืองไตไปขายได้แก่ ควาย หมู ไก่ ไม้แปรรูป ผักพืชต่าง ๆ ถั่ว งา หัวมัน เป็นต้น เส้นทางด้านเหนือกอง (๕๐,๕๕) และเส้นทางหมายเลข ๔ จากปากน้ำขึ้นไปอีก ๕๐ กิโลเมตร ที่ท่าเรือสำตางวา (๖๕,๓๑;๕๑) ตาฟู (๓๑,๕๖) , ตาแฮ (๓๑,๔๐) สมัยเมื่อร้อยปีก่อนนั้นยังใช้เดินเรือกันอยู่ แต่ปัจจุบันมีอีก เส้นทางหนึ่งจากตาฟู (๓๑,๕๕) ถึงซอนลา (๖๕,๓๑)

เพราะมีศึกสงครามกันบ่อยเส้นทางสายนี้จึงขาดหายไป ปัจจุบันจากตาฟูไปถึงโจโพไม่สามารถไปได้เหมือนก่อนแล้ว แม่น้ำดำสายนี้เมื่อถึงควราวไหลแรงก็แรงจนไปถึงตาแฮ เส้นทางน้ำสายนี้จะไปสุดที่เมืองลายจาว (๓๑,๓๕) และที่ลายจาวนี้เรือสามารถขนส่งสินค้าได้หนักมากถึง ๒ ตัน

เส้นทางน้ำสายนี้มีคนใช้กันมากพอสมควร ทั้งคนท้องถิ่น และคนค้าขายค้าปูนขาว และถ่านหิน โดยนำไปขายที่ลายจาว และตอนขากลับก็ขนเกลือกลับมาขายต่อ

จากเมืองฟองโหไปถึงป่าตาน (๖๑,๓๑) แม่น้ำสายนี้ไหลเชี่ยวพอสมควร พวกเรือขนส่งสินค้าใส่ได้ไม่เกิน ๔๐๐-๕๐๐ จ้อย (๑ จ้อย มีน้ำหนักประมาณ ๑.๖ กก.) และป่าตานถึงลายจาวนั้น น้ำก็ยังเชี่ยวอยู่ต้องใช้เรือมาด (๓๑,๕๕) ขนสินค้า ขนได้หนักประมาณ ๔๐๐ จ้อย (๕๕) ถึงหนึ่งตัน และเพื่อให้การเดินทางสะดวกขึ้น ได้มีการระเบิดภูเขาถึง ๗ แห่งเพื่อเป็นร่องน้ำ จากด้านตะวันออกเฉียงเหนือไปจนถึงปาโส (๖๑,๓๐) ระยะทางประมาณ ๖๐ กม. การระเบิดครั้งนี้ไม่งามเท่าใดเพราะยังขาดความรู้บางอย่าง

แต่ก็ทำให้ทางเดินเรือแยกออกเป็นสายเล็กสายน้อยจำนวนมาก

เส้นทางอากาศ

เพราะการคมนาคม ทั้งทางน้ำและทางบกยังไม่เจริญเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องเมื่อทางอากาศอีกเส้นทางหนึ่ง มีไว้สำหรับขนส่งทหาร ที่ "คอกสิ่ว" (ฮกั๋ว: ๒๐๐) ความยาวสนาม ยาว ๑,๑๐๐ วาย (01;), ที่ลายจาว และเมืองแตน (๒๖๕) นั้นสนามบินเล็กมากจำเป็นต้องพัฒนาให้กว้างขึ้นกว่าเดิม แต่เดิมที่ลายจาว สนามบินยาว ๖๐๐ วาย ส่วนเมืองแตนนั้น ยาว ๑,๒๐๐ วาย เพราะความต้องการที่จะเดินทางทางเครื่องบินนั้นมีมาก ความจำเป็นที่ต้องสร้างสนามบิน จึงเพิ่มขึ้น ที่นาสาน (๒๗: ๖๖๕) สร้าง ยาว ๑,๑๐๐ วาย, ที่ชันใน (๒๗: ๒๖) ยาว ๑,๐๐๐ วาย และที่ตาน-อูเยิน (๒๗: ๓: ๖๖๕) นั้นยาว ๗๕๐ วาย, ที่บ้านฝาย (๒๖:) ยาว ๑,๐๐๐ วาย, ที่แวงโล (๒๖: ๒๖๐) ยาว ๘๐๐ วาย, ที่ฟองโท (๒๖: ๒๖๐) ยาว ๒๕๐ วาย แต่สนามบินเหล่านี้อยู่ในเขตที่ราบต่ำเครื่องบินจะลงได้หรือไม่ต้องดูลมฟ้า กับหมอกหนาที่บเพียงใด

เรื่องการกินการอยู่ของคนเมืองนั้นทุกข์ยากมาก อย่างเรื่องเกลือ (๒๖) ในชานอย (๒๗: ๒๖) นั้นราคาตก ๑ กิโลกรัม ๑ โทหล่า (๒๖: ๖๖) กับอีก ๘๐ เซ็น (๒๖:) แต่เมื่อนำมาขายที่ลายจาว นั้น คิดรวมค่าขนส่ง ค่าถุงใส่ แล้วจะตกประมาณ กก.ละ ๑๖ โทหล่า, ที่ฟองโท กก.ละ ๑๘ โทหล่า เรื่องราคาเกลือนี้ เกลือจากมหาสมุทรกับเกลือบ่อ (สินธุ์เทา) จากเมืองพงสาลีในญูนนาน ราคาจะพอ ๆ กัน

เส้นทางบก

เขตที่อยู่อาศัยของคนไตส่วนใหญ่จะเป็นห้วยหนองและภูเขาใหญ่ การเดินทางติดต่อกัน ยังไม่เจริญมากนัก บ้านเมืองยังไม่ได้มีการพัฒนา การคมนาคมก็ยังไม่สะดวก เส้นทางภายนอกที่เคยใช้ติดต่อกับชานอย และลายจาวนั้น เดี่ยวนี้ถูกตัดขาดเสียแล้ว เส้นจากเมืองซาพิน (๒๗: ๒๖) ไปถึงหมอกจาว (๒๗, ๒๖) นั้น ยังเป็นหลุมเป็นบ่อขาดการพัฒนาซ่อมแซมมาตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๔๕ จนถึงเดี๋ยวนี้ การไปมาหาสู่กันลำบากมาก ส่วนเส้นทางที่ตัดผ่านเมืองหมอกจาว, เย็นจาว (๒๖: ๒๖), ดันกิว (๒๖: ๒๖),

ลายโต (ล : ๓๐๖) ทางสายนี้ถ้าจะใช้เดินในช่วงหน้าฝนได้ดีจำเป็นจะต้องซ่อมแซมใหม่ เพราะสะพานหลายแห่งใช้การไม่ได้ หักพังไปส่วนใหญ่

เส้นทางลาดยาวต้นกิวจากถึงซอนลา และจากซอนลาถึงต้นกิว ยาวประมาณ ๖๐ กม. เพราะเส้นทางสายนี้ สร้างอย่างแน่นหนาจึงสามารถใช้การมาจนถึงทุกวันนี้ และทางจากเมืองแดน (ดินเป็นพู) ต่อไปถึงต้นกิวเมืองอยู่ข้างหน้านั้น ได้ถูกปล่อยไว้ไม่มีใครสนใจ ยาวถึง ๖๕ กม. และสะพานที่ชำรุดอีก ๔๓ อัน

สำหรับเส้นทางสายเมืองแดน ถึงลายจาวนั้น กำลังอยู่ในระหว่างการก่อสร้างส่วนสายจากลาววาย (๓๐๖ : ๓ :) ถึงเมืองจะปา (๓๐๖ :) นั้น ยังใช้ได้ดีอยู่ ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๕๐ ทางสายเย็นแพ (๓ : ๓๐๖ :) มีตอนหนึ่งจากปักแก (๓๐๖ : ๓๐๖ :) ถึงแกโล (๓๐๖ : ๓๐๖ :) และตุแล (๓๐๖ : ๓๐๖ :) ได้มีการซ่อมแซมใหม่จึงสามารถใช้ได้ต่อมาถึงปี ค.ศ. ๑๙๕๑ ต่อจากนั้นก็ไม่มีใครสนใจซ่อมแซมอีก

ระยะเวลาเดินเท้าเมืองต่าง ๆ ในตองกิน

เส้นทางเดินติดต่อของกลุ่มคนเมืองในตองกินที่ใช้กันมากที่สุด

ลายจาว	- เมืองแต (๓๐๖ : ๓๐๖ :)	๓ วัน
ลายจาว	- ดินหัว, พองโพ	๓ วัน
พองโท	- ยอดมิก (๓๐๖ : ๓๐๖ :), ผาสาด (๓๐๖ : ๓๐๖ :), โซชะเรก (๓๐๖ : ๓๐๖ :)	๒ วัน วัน วัน
พองโท	- น้ำลอง (๓๐๖ : ๓๐๖ :), พินลู (๓๐๖ : ๓๐๖ :)	๒๑/๒ วัน วัน
พองโท	- ตำตอง (๓๐๖ : ๓๐๖ :), พินลู	๒๑/๒ วัน
พินลู	- จะพา (๓๐๖ :)	๑ วัน
พินลู	- เมืองโซ (๓๐๖ : ๓๐๖ :), ตานอเย็น (๓๐๖ : ๓๐๖ :)	๒ วัน

พินธุ	- แม่น้ำมา (မာ)	๑ วัน
ตานอุยีน	- กิมน้อย (ကိမ္းၵံး) ตุแล (တုးလဲ) แงโล (ဂွဲးလဲ)	๑/๒ วัน
ตานอุยีน	- อิตออง (ကိတုၵ်း)	๒ วัน
ลายจาว	- เมืองแดน	๒ วัน
เมืองแดน	- สบไซ (သပိးသုး)	๓ วัน

เส้นทางเดินเหล่านี้ นอกจากใช้การเดินทางแล้ว ยังใช้วัว, ม้า ขน
สินค้าและสิ่งของต่าง ๆ ไปค้าขาย ในแต่ละบ้านเมืองด้วย มีทั้งพ่อค้าจีนและ
ไต

ตำนานบ้านเมือง

บ้านเมืองของคนไตอยู่กันทุกซี่ยากพอควร ไม่ว่าจะในสมัยใดไม่เคย
ว่างจากศึกสงครามเลย เพราะเหตุที่ทำมาหากิน และน้ำดินหินผา ที่อยู่
อาศัยใกล้กับบ้านเมืองอื่น ๆ อย่างเช่น เวลาที่ลาวกับเวียตนาม (ထိုၵ်းၵံး)
รบกัน, จีนกับเวียตนามรบกัน หรือเวียตนามกับฝรั่งเศส (နွဲးၵံး, မိတ်)
รบกัน บ้านเมืองของคนไตต้องได้รับผลกระทบกระเทือนไปด้วยทุกครั้ง

ตำนานบ้านเมืองในสมัยยุ่งยากวุ่นวายนี้ได้จัดออกเป็น ๔ ตอนด้วยกัน

คือ

๑. ก่อนสมัยท้าววันทารี
๒. สมัยท้าววันทารี
๓. สมัยท้าววันทารี - ปี ค.ศ. ๑๙๔๖
๔. สมัยตั้งแต่ ปี ค.ศ. ๑๙๔๖ เรื่อยมา

๑. ก่อนสมัยท้าววันทารี

ก. อาณาจักรสมัยก่อน (ကာ, သု, လာ, ပာ, သု, သု)

สมัยเมื่อก่อนบ้านเมืองที่อยู่ตามฝั่งแม่น้ำในตองกิน (တွဲးၵံး)
เป็นที่อยู่ที่หากินของไตไท (တံးထို) และไตนาง (တံးဟဲ)

มีชื่อเรียกว่า อาณาจักร “เมืองผ่าตาก” (๒๖):๓๒, ฝยนสง ๓๐๐ ปีก่อน ค.ศ.) อาณาจักรแห่งนี้ได้ทำสงครามสู้รบทั้งเวียตนามและจีนมาตลอด หลังสุด ถูกจีนรบเอาไปได้จึงตกเป็นเมืองขึ้นและทาสจีนตลอดมาจนถึงใน ค.ศ. ที่ ๑๐ อาณาจักรผ่าตากนี้เป็นที่อยู่เป็นรากเหง้าแต่เดิมของไตน้อย (๓):๕๖) ทั้งหมด เรื่องที่มีคนไตบางกลุ่มได้หนีกลับคืนไปทางเก่าไปอยู่ในจีนตอนกลางนั้น ได้ทำให้เกิดความยุ่งยากกับคนเมืองแต่เดิมไม่น้อย ต้นเรื่องหรือตำนานนั้นมาจากเรื่องท้าวลายจาว ซึ่งเป็นลูกหลานคนไตดำคนหนึ่งอยู่ที่เมืองแวงโล (๕๕):๓๐๖) ได้ไปแต่งงานกับลูกเจ้าฟ้าเมืองลาย (๖):๓๖)

ข. ในสมัย ค.ศ. ๙๐๐-ค.ศ. ๑๕๐๐ (๑๐):๓๖๖-๓๖๗,๓๖๘,๓๖๙,๓๗๐,๓๗๑)

เมื่อบ้านเมืองสงบจากศึกสงครามแล้ว พวกคนไตแต่เดิมในยูนนาน จึงพากันอพยพหนีไปอยู่ตามป่าเขา หลังจากนั้นมาไม่นานพวกคนไตที่ท่อน้ำโขง (๕):๓๖) ก็หนีเข้ามาอยู่ด้วยอีกกลุ่มหนึ่ง เรื่องนี้ทำให้จีนและเวียตนามไม่พอใจกัน และไตจากที่ซีลีน (๖):๓๖๖) ก็ย้ายเข้ามาอยู่ด้วยกันเรื่อย ๆ รวมทั้งพวกฮาโล (๑):๓๖) , มั่ว (๖):๓๖) , ลาว (๓):๓๖) ต่อมา ไตในทุ่งน้ำตองกินได้ยกทัพไปรบกับพวกไตในทุ่งน้ำโขง, ตาเส (๓):๓๖) และจ้งลาย (๓):๓๖) เกิดเป็นสงครามครั้งใหญ่ที่สุดครั้งหนึ่งในเขตทุ่งน้ำดำ หลังจากนั้นไม่นานไตในพองโทกับลายจาวก็เกิดทำสงครามรบกันอีก

เมืองต้าแฮ (๓):๓๖) ที่ไตทุ่งน้ำโขงรบได้มาใหม่นั้น เพราะไปขอความช่วยเหลือจากเขมรมาช่วยรบ (๖):๓๖) เมื่อก่อนนั้นเคยมีเรื่องเล่าอยู่เรื่องหนึ่งว่า “เจ้าขุนพุม” (๓):๓๖) ซึ่งมาจากเมืองผีหลวง (เทวดา) มาอยู่ที่ “เมืองแดน” มีอีกชื่อหนึ่งว่า “เมืองเทียน” เพื่อช่วยให้ชนชาติไตเข้มแข็งโดยมีพญาฟ้าจุ่ม (๖):๓๖) เป็นผู้สืบสายเลือดเจ้าขุนพุมนั้น และได้ตั้งอาณาจักรไตลาวขึ้นที่เมืองล้านช้าง (๓):๓๖) ต้องนับถือผู้อยู่มาก่อนและสามารถรวบรวมไตเป็นอันเดียวกันได้รวมทั้งสามารถยันพวกเวียตนามที่มารุกรานไว้ได้ อาณาจักรแห่งนี้มีเขตต่อถึงสิบสองจุไต (๖):๓๖) ทางด้านแม่น้ำดำ และยังอยู่ติดกับกลุ่มเมืองอีก ๓ กลุ่มริมแม่น้ำดำ ได้แก่เมืองพองโท, บ้านเยินและเยินแพ

อาณาจักรเมืองล้านช้างแห่งนี้ต่อมาได้ย้ายมาอยู่ที่ตาเส (๓):๓๖)

และตาแฮ (๓๗:๕๑)) เพราะความวุ่นวายจากสงครามระหว่างไทยสยาม (๓๖:๖๖)) กับพม่า (๓๖:๖๖)) และบางครั้งก็ต้องทำสัญญากับฝ่าย เวียดนาม และผลจากสัญญาได้ทำให้ไต่แตกกันเป็น ๒ เมือง และทั้ง ๒ อาณาจักรใหม่นี้ต่างก็ไม่ยอมอยู่ใต้อำนาจของเวียดนามพยายามรวมกันต่อสู้ เวียดนาม ต่อมาถึงสมัยเมืองฝรั่งเศษเข้ามาปกครองในเวียดนามอาณาจักรล้านช้างก็ยังได้เมืองในสิบสองจุไตอยู่ แต่ต่อมาถูกประเทศทางตะวันตก ใช้อำนาจข่มเหงยึดเมืองเหล่านี้ไป โดยเฉพาะทางตะวันออกเมืองแดนในเขต พุงน้ำดำนั้น

ค. สมัย ค.ศ. ๑๘๐๐ ถึงสมัยท้าววันทรี

สมัยเมื่อปี ค.ศ. ๑๘๐๐ นั้น ประชาชาติได้เข้าไปตั้งรกรากอยู่ใน ดองกินแล้วและจากสาเหตุที่พระเจ้าแผ่นดินหลวงพระบาง (๓๖:๖๖)) ไม่สามารถปกครองดูแลบ้านเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตอาณาจักรของตนได้หมด จึงทำให้อาณาจักรแตกเป็นเมืองเล็กเมืองน้อยและตั้งตัวเองเป็นอิสระ แต่บ้าน เมืองก็ไม่ได้อยู่กันอย่างสงบ เพราะจำเป็นต้องไปขึ้นต่อเมืองใหญ่ ๆ ถ้าไม่เป็น อาณาจักรหลวงพระบาง ก็ต้องไปขึ้นต่อกษัตริย์จีนในยุคนั้นและในที่สุดพระเจ้า แผ่นดินเมืองหลวงพระบางจึงปล่อยบ้านเมืองต่าง ๆ ในเขตนี้เป็นอิสระพระองค์ เองปกครองเฉพาะในเขตพุงน้ำโขงเท่านั้น

สมัยบ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง (๓๖:๖๖; ๓๖:๖๖)

เพราะเหตุที่อยู่ใกล้กันมาก พวกคนไตที่พองโท (๓๖:๖๖)) จึงก่อกบฏต่อพระเจ้าแผ่นดินเวียดนามเสีย ในราว ค.ศ. ที่ ๑๘ ผู้ที่เป็นหัวหน้า ในพองโตนั้นได้รวบรวมคนไตทั้งหมดในสิบสองจุไต, เขตพุงน้ำดำ, พุงน้ำแดง รวม ๑๖ เมือง ตั้งเป็นอาณาจักรไตขึ้น แต่อยู่ได้ไม่นานเท่าไรในกลุ่มผู้นำ เกิดขัดแย้งกันเอง จึงเป็นโอกาสของเวียดนาม “พระเจ้าแกลอง” (๓๖:๖๖)) จึงส่งกองทัพเข้ายึดพองโทอีกครั้งหนึ่งเมื่อปี ค.ศ. ๑๘๐๒ และตั้งให้ท้าวชาว (๓๖:๖๖)) ปกครอง ดูแลแต่คนชั้นล่าง ๆ แต่อยู่ภายใต้การดูแลของ ทหารเจ้าทิง (๓๖:๖๖; ๓๖:๖๖)) อีกชั้นหนึ่ง ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๘๖๐

พระเจ้าแผ่นดินเวียตนาม ได้แต่งตั้งท้าวเจ้า ทิง ชาวเวียตนามไปปกครองดูแล
พองโทแทน ทำให้ท้าวชาวยิ่งมียศตำแหน่งต่ำลงกว่าเดิม

ตั้งแต่ได้ผู้ปกครองคนใหม่ชาวเวียตนาม ท้าวชาวก่เกิดความไม่พอ
ใจอย่างมาก หลังจากนั้นจึงเรียกเจ้าเมืองตุงโดย (**ตู่: ชู: ชู:**) ขึ้นมาช่วย
ยึดอำนาจคืนโดยมีผู้ช่วยคือ กูเยิน (**กู: วย: วย:**), วันกอง (**อน: กู: ญ:**)
ต่อมาพวกท้าวชาวที่พองโทนั้นได้รับเอาคนอีกกลุ่มหนึ่งจากลายจาวเข้ามาด้วย เพื่อ
ช่วยในการทำงานของตน โดยมีท้าววันทारीเป็นผู้นำในการปกครองและต่อมา
ได้แต่งงานกับผู้หญิงจากทางลายจาว เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๖๕ เพราะได้พูดให้เมีย
ตัวเองฟังในเรื่องปัญหาศึกสงครามและการรวมตัวกันในพองโท ตัวท้าววันทारी
จึงถูกฆ่าตายในงานเลี้ยงแห่งหนึ่งและท้าววันท้าว (**อ: ๑: ๑: ๑:**)
จึงรับงานต่าง ๆ แทน ท้าววันท้าวนี้เป็นพ่อของท้าววัน ซึ่งเป็นผู้ปกครอง
บ้านเมืองต่อมา

สิบสองจุไต (**สิบ: ๑: ๑: ๑:**)

ฝ่ายทางสิบสองจุไตนั้น พวกลายจาวก็ถูกรบกวานจากศึกสงคราม
เรื่อยมาและในช่วง ค.ศ. ๑๖๐๐ นั้น บ้านเมืองของพวกท้าวลายจาวก็ตกอยู่
ใต้อำนาจของจีนอีกครั้ง แม่ทัพจีนคนนี้มาจากกวางสี (**กว: ๑: ๑:**) ฝ่าย
พระเจ้าแผ่นดินเวียตนามต้องยอมทำสัญญาสงบศึกด้วย โดยทางเวียตนามจะ
ปกครองเฉพาะทางเขตแม่น้ำดำ และได้ทำสัญญากันขึ้นฉบับหนึ่งว่าทางจีนนั้น
มีสิทธิในดินแดนเหล่านี้จนถึงเขตแม่น้ำดำ สัญญานี้ทำขึ้นที่เมืองลาย (**๑: ๑:**)
เรียกว่า “โลกำกรัง” (**๑: ๑: ๑:**) ตั้งแต่ทำสัญญาที่ไม่ชอบธรรมกับจีน
ขึ้นที่เมืองลายแล้วท้าวคำทุน (**๑: ๑: ๑:**) เจ้าเมืองลายจึงถูกกล่าว
หาด้วยว่าเป็นผู้ที่ไม่มีความสามารถ และผู้ปกครองในเมืองลาย จึงได้
ชื่อใหม่ว่า “เลาค่า” (**๑: ๑: ๑:**) และต่อมาในราว ค.ศ. ที่ ๑๘ นั้น ไตดำ
และไตขาวเขาตีต่อกันเสมอ มีการติดต่อกันตลอดมา และในที่สุดก็สามารถ
ยึดเมืองเมืองหนึ่งในเขตทุ่งน้ำดำไว้ได้

ช่วงตอนกลาง ค.ศ. ที่ ๑๘ นั้น พวกท้าวชาวที่เมืองลายจาว มี
ท้าววันลิน (**๑: ๑: ๑:**) เป็นผู้นำได้ร่วมกันก่อกบฏขึ้นในเมือง
ท้าววันลินผู้นี้ก็คือปู่ของ “ท้าววันทारी” นั่นเอง

เมื่อครั้งทำสงครามรบกันกับเมืองแดนนั้น พระเจ้าแผ่นดินเมืองหลวงพระบาง (**လူင်ဖြူတင်**) ได้มีคำสั่งให้ท้าววันสิน ส่งตัวหลานชายคือท้าววันทารี และคำเอื้อง (**မာ်ကိင်**) ส่งไปอยู่ในเมืองหลวงพระบาง

หลังจากนั้นไม่นานพวกแม่ว (**မိဝ်**) ได้ก่อกบฏขึ้นแต่ถูกปราบพ่ายแพ้ไปต่อมาพวกบ้านของท้าววันสินเองได้ก่อกบฏขึ้นและจับตัวท้าววันสินไว้ได้ พวกกบฏจึงส่งตัวแทนไปเจรจากับฝ่ายฮานอย เพื่อขอสิทธิในการปกครองบ้านเมือง แต่ก็ถูกกันไว้โดยพวกลือที่แม่น้ำมา

พวกกบฏที่จะไปฮานอยนั้นถูกต่อต้านไม่มีความสะดวกจึงหันไปขอความช่วยเหลือจากพวกไตลูน (**ကဲ; ကုတ်**) ในเมืองจีน พวกไตกลุ่มนี้มีชื่อหนึ่งว่า "กลุ่มพอง" (**မုဂ်.လူမ်းဟွင်**) ส่วนท้าววันสินกับลูกชายก็ได้หนีไปอยู่ที่แม่น้ำดา และที่ตาแฮ (**တားแฮ**) ฝ่ายท้าววันทารีก็ขึ้นมาจากเมืองหลวงพระบางมาช่วยและไตจากเมืองสาย (**သဲ**) ก็มาร่วมต่อสู้กับพวกจุนพอง เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๖๑ พวกจุนพองเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ไป ผลจากการรบครั้งนี้ทำให้ชื่อเสียงท้าววันทารี เป็นที่รู้จักกันทั่วไปในฐานะเป็นผู้ปกครองของไตคนหนึ่ง

ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๘๔๔ ถึง ค.ศ. ๑๙๐๘ นั้น เชื้อสายของท้าววันทารี ๓ สายได้ขึ้นเป็นผู้นำบ้านเมืองต่าง ๆ ทั้ง ๓ สาย ในตำนานเมืองแต (**မိုင်; ๒๓**) ได้กล่าวถึงพวกเชื้อสายลายจาวที่มีท้าววันสินเป็นผู้ที่มีความตั้งใจรักษาบ้านเมืองอย่างเข้มแข็งต่อสู้กับผู้รุกรานตลอดเวลา ได้ป้องกันพวกพองโท ที่เข้ามารุกรานอย่างเข้มแข็งเพราะคนพองโทอยากได้อำนาจฝ่ายเดียว ท้าววันทารีได้รวบรวมพี่น้องไตทั้งหลายมาช่วยกันสำเร็จ

กองทัพเหลืองและกองทัพดำ (**တပ်.လူင်ၤ; တပ်.လမ်**)

ตั้งแต่รบชนะพวกจุนพอง (**လူတ်ဟွင်**) มาแล้ว ชื่อเสียงของท้าววันทารีก็โด่งดังไปทุกที่ ต่อมาในราวปี ค.ศ. ๑๘๕๐ ทางเมืองจินตอนใต้ ได้มีผู้ก่อกบฏขึ้นหลายครั้งส่วนทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ก็เกิดเหตุการณ์รบพุ่งกันตลอด ส่วนกลุ่มผู้ก่อกบฏ พวกไตพิง (**တဲ; ๒๕**) ต่อมาได้ถูกพระเจ้าแผ่นดินจีน ยกทัพมาปราบอย่างหนัก พวกกบฏจึงหนีตายมาอยู่ในเมืองตองกินเมื่อ ปี ค.ศ. ๑๘๖๕ นั้น หลังจากหัวหน้าพวกกบฏเสียชีวิตแล้วพวกทหารที่ค้างอยู่ประมาณ ๓-๔ พันคน ก็เกิดแตกกันเป็น ๒ ฝ่าย พวกหนึ่งเรียกตัว

เองว่า “ทัพดำ” (๐๖.๗๕) มีผู้นำชื่อว่า “ลูวินพุก” (๐๖.๐๖:๒๖) ตั้งทัพอยู่ที่ทุ่งน้ำแดงติดเมืองลาวกาย (๐๖.๐๖:๒๖) นั้น และอีกฝ่ายหนึ่งเรียกตัวเองว่า “ทัพเหลือง” (๐๖.๗๕) มีผู้นำชื่อว่า “ซุงสงอาน” (๐๖.๗๕) ตั้งกองทัพออยู่ที่เย็นแพ (๐๖.๗๕;๒๖) เพราะเหตุที่เมืองลาวกายนั้นเป็นเมืองอู้อ้ำ อู่น้ำ ทัพเหลืองจึงเข้าตีทัพดำอยู่เสมอ ลูวินพุก ผู้นำทัพดำรู้ตัวเองว่ากำลังน้อย สู้พวกทัพเหลืองไม่ได้ จึงนำเอาลูกน้องและอาวุธต่าง ๆ เข้าไปยอมสวามิภักดิ์ต่อพระเจ้าแผ่นดินของเวียตนาม

ฝ่ายท้าววันสิน นั้น ได้ยกลูกชายของตัวเองคือท้าววันทารี มาเป็นผู้ช่วย “ลูวินพุก” และลูวินพุกก็ได้รับไว้เป็นลูกเลี้ยงและได้แต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพด้วย นับแต่นั้นมาความไม่สงบการทำสงครามรบกันก็รุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ฝ่ายทัพเหลืองซึ่งมีกำลังทหารและอาวุธพร้อมก็ได้แผ่อาณาเขตของตนเข้าไปในเขตเมืองใต้ได้ประมาณครึ่งหนึ่ง ส่วนลูวินพุกนั้นได้พาทหารของตนขึ้นไปอยู่ที่แม่น้ำดำตอนเหนือพร้อมกับได้รับคำสั่งจากพระเจ้าแผ่นดินเวียตนาม ให้ยกทัพไปรบกับพวกฝรั่งเศส (๐๖.๗๕;๒๖) แต่ถูกทหารของฝรั่งเศสตีพ่ายไปไม่สามารถยันไว้ได้ ลูวินพุก จึงพาทหารของตนหนีเข้าไปอยู่ทางลาวกาย

แม่ทัพคนสนิทของท้าววันทารี คนหนึ่งชื่อว่า “งูเย็นวันกาง” (๐๖.๗๕) ถูกส่งไปเป็นสายลับเพื่อสืบความจากทางเมืองลาวกาย เรื่องราวเกี่ยวกับทัพเหลืองต่อมาท้าววันทารีได้ร่วมวางแผนจะเข้าตีทัพเหลืองทางด้านแม่น้ำมา ส่วนลูวินพุกยกทัพเข้าตีทางเย็นแพ ในที่สุดทัพเหลืองก็ถูกตีแตก แยกกันเป็นพวกเล็กพวกน้อยพร้อมกับหนีเข้าไปอยู่ในเมืองจีนอีกไปอยู่ที่พองโท เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๑

เมื่อบ้านเมืองเข้าสู่ความสงบอีกครั้ง ท้าววันทารี จึงได้ทำการปฏิรูปปรับปรุงบ้านเมืองขึ้นใหม่ และเรียกร้องให้คนใต้มีความสามัคคี รักพวกเดียวกัน พร้อมกับแต่งตั้งให้น้องชายให้เป็นผู้ปกครองดูแลรักษาดินแดนและบ้านเมืองไว้โดยปราบปรามพวกกบฏให้ราบคาบ

ข่าวคราวเรื่องทัพเหลืองพวกสุดท้ายได้ก่อกบฏขึ้นอีกเมื่อปี ค.ศ. ๑๘๗๘ นั้นท้าววันทารี ได้ขอความช่วยเหลือจาก ลูวินพุก มาช่วยปราบพวกกบฏ สงครามครั้งนี้พวกกบฏเกือบชนะแต่ผลสุดท้าย ฝ่ายทัพเหลืองก็ถูกตีพ่ายไป และอยู่มาอีกไม่นานก็มีผู้พยายามก่อกบฏ ขึ้นอีก และถูกท้าววันทารียกทัพไป

ปราบเอง พวกนี้เป็นพวก “ขมุ” (๕๖) เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๗๔ การปราบกบฏทั้ง ๒ ครั้งนี้ ยิ่งทำให้ชื่อเสียงของท้าววันทารี แพร่หลายมากขึ้น

เรื่องการเข้ามาของโตสยาม (๓:๖๖๖-๖๖๗, ๖๖๘)

ในช่วง ค.ศ. ที่ ๑๔ นั้น เรื่องการทำสัญญาสงบศึกของฝ่ายจีนกับ เวียดนามนั้น นับเป็นอันตรายต่อพวกคนไตอย่างมาก เพราะเป็นการปิดทาง เมืองลาวฝ่ายเดียวและในสมัยนั้นเหตุการณ์ภายในของลาวกำลังเกิดความวุ่นวาย ขึ้น ทางไทย (๓:) เห็นว่าเป็นโอกาสดีจึงช่วยพวกกบฏจีนที่หลวง พระบาง และรวมเอาแผ่นดินลาวไว้ได้ในปี ค.ศ. ๑๘๘๓

ฝ่ายฝรั่งเศสก็รุกเข้ามาทางแม่น้ำโขง (๒๘) และทางตะวันออก เรื่อย ๆ จึงบอกให้ฝ่ายไทยรู้ข่าวและสิทธิของฝรั่งเศส ไม่นานกองทัพของไทย ก็ยกมาถึงเมืองแดน (๓๖๖) และเข้าไปในสิบสองจุไท (๖๖:๖๘๓๓) ท้าววันสิน (๓๖:๐๙:๖๖) จึงส่งลูกชายมาเจรจา แต่ถูกฝ่ายไทยจับไว้ เป็นตัวประกัน ไทยได้บอกให้ท้าววันสิน ต้องยินยอมทุกอย่างโดยไม่มีเงื่อนไข ไทยจะปล่อยลูกชายท้าววันสินทันที

ทางด้านตะวันออก พวกฝรั่งเศสก็ยังคงรุกเข้ามาเรื่อย ๆ ท้าววันทารี จึงรวบรวมทหารที่ยังค้างอยู่ที่เล็กที่น้อยให้มารวมกันแล้วก็ยกทัพเข้ารบกับไทย ทัพไทยสู้ไม่ได้จึงถอยกลับพร้อมกับจับเอาลูกชายท้าววันสินมาเป็นตัวประกันด้วย กองทัพของท้าววันทารีได้ยกมาถึงเมืองหลวงพระบาง จึงรู้ว่าเวลานั้นไม่ซื่อสัตย์ เหมือนก่อนจึงยกทัพเข้าตีเมืองหลวงพระบางด้วยในปี ค.ศ. ๑๘๘๗ นั้น

รบกับกองทัพฝรั่งเศส (๖๖๘:๖๖๘, ๖๖๙)

ในสมัยเดียวกันนั้น ฝรั่งเศสได้ตั้งกองทัพอยู่ที่ฮานอย (๖๖:๖๖๖) พร้อมกับแพ้อธิพลเข้ามาทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ แต่ก็ถูกกองทัพของท้าว วันทารี ยันไว้ทุกครั้งท้าววันทารีเป็นคนรักชาติของตนเองมาก เมื่อก่อนมีลู วินพุกช่วยรบ แต่ตอนนี้ตัวรบคนเดียว

เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๗๓ ท้าววันทารี พร้อมด้วยลูวินพุกและทัพดำได้ยก เข้าตีเมืองฮานอย จากฝรั่งเศส แต่เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ จึงหนีไปอยู่ทางซอนตา (๖๖๖:๖๖๖) และลาวกาย (๖๖๖:๖๖๖) ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๘๘๓

ก็ยกทัพเข้าตีเมืองฮานอยอีกครั้งหนึ่ง ตามคำสั่งของพระเจ้าแผ่นดินเวียดนาม แต่ก็
เป็นฝ่ายแพ้อีก จึงหลบหนีไปอยู่ทางจอนแต (๑๖๖:๖๐๖)

และในปี ค.ศ. ๑๘๘๕ พระเจ้าแผ่นดินเวียดนามซึ่งหนีภัยไปอยู่ที่
เมืองจีนได้ส่งกองทัพที่เข้มแข็งมาช่วย โดยมีอุปราชที่ยู่นนานเป็นแม่ทัพคุมมา
แต่ทำวันทาร์ได้ห่างเหินจากการทำสงครามไปนานไม่เหมือนเดิม จึงให้ลูวินพุก
เป็นคนคุมทหารไปทำที่จะเข้ารบกับเมืองเตเยิน (๖๐๖:๖๖๖) แต่กลับไปตี
เมืองเยินแพ (๖๖๖:๖๖๖) แล้วยึดเมืองไว้ แล้วกลับคืนไปตีเมืองเตเยิน
ก่อนจะไปทำสัญญาสงบศึกกับเมืองตีสิน (๖๖๖:๖๖๖) ในปี ค.ศ. ๑๘๘๕
นั้นด้วย ส่วนกองทัพจีนก็ได้ยกทัพกลับไปในปีเดียวกัน

ก่อนที่อุปราชยู่นนานจะยกทัพกลับไปได้มอบไพร่พลและทหารส่วนหนึ่ง
ให้กับทำวันทาร์ รวมทั้งยังให้อำนาจในการปกครองดูแลเมืองแต, เมืองพุม
และเมืองในเขตทุ่งน้ำดำ, ลิบสองจู้ไต

พวกทหารไตในกองทัพนั้นทุกคนจิตใจอยากต่อสู้เพื่อรักษาบ้านเมืองของ
ตนเอง ชัดแต่ว่าขาดอาวุธ และเครื่องมือไม่เพียงพอจึงสู้ฝ่ายฝรั่งเศสผู้รุกราน
ไม่ได้จึงถูกฝรั่งเศสรบเอาลิบสองจู้ไตไว้ในกำมือได้อย่างง่ายดาย และยังรวม
ถึงดินแดนของไตที่ถูกยึดครองไปเกือบจะครึ่งหนึ่ง ส่วนกองทัพของจีนที่ยก
มาช่วยก็แตกกันเป็นฝ่ายเป็นพวก เป็นเหตุให้พวกคนไตที่ฟองโท (๖๖๖:๖๖๖),
งวันเยิน (๖๖๖:๖๖๖), วันกาง (๖๖๖:๖๖๖) รวมตัวกันเป็นกบฏต่อ
เมืองลายจาว (๖๖๖:๖๖๖) และทำวัน (๖๖๖:๖๖๖) เจ้าเมืองก็ถูกน้องชาย
ตัวเองฆ่าตาย กองทัพได้อันเข้มแข็งจึงถูกรบหายไปครึ่งเล็กครึ่งน้อยจนหมดสิ้น
เมืองโพ (๖๖๖:๖๖๖), ตันอูเยิน (๖๖๖:๖๖๖), ฟินลู (๖๖๖:๖๖๖)
เสียแก่ข้าศึกไปในปี ค.ศ. ๑๘๘๖ นั้น ส่วนเมืองฟองโทและป่าตาน (๖๖๖:
๖๖๖) เสียไปเมื่อปี ค.ศ. ๑๘๘๘ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทำให้ทำวัน-
ทาร์เสียใจมาก จึงหนีไปพักผ่อนอยู่ที่เมืองแต นั้นแล

การยุติสงคราม (๖๖๖:๖๖๖) ๐

ในสมัยเดียวกันนี้ “คิงปารี” (๖๖๖:๖๖๖) ผู้นำทัพฝรั่งเศส
ในเวียดนามก็ยังขยายอาณาเขตของตนออกไปเรื่อย ๆ และได้ทำสงครามกับไทย
สยาม (๖๖๖:๖๖๖) ทางตอนเหนือของแม่น้ำโขง สามารถชิงตัวลูกชายของทำวันสิน

(๑๗๘:๑๘๖) ทั้ง ๒ คนกลับมาได้จึงส่งไปให้ท้าววันทारी ขณะเดียวกันน้องชายของท้าววันทारीก็ได้มาอยู่ที่ เมืองลายจาวด้วย เรื่องเหล่านี้ได้ทำให้จิตใจของท้าววันทारीดีขึ้นสบายขึ้น เพราะเหตุนี้ตั้งแต่นั้นมาท้าววันทारी จึงเต็มใจเข้าไปอยู่ใต้อำนาจของฝรั่งเศส ไม่รวมคนไปรบกับฝรั่งเศสอีก

เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๕๐ ท้าววันทारी จึงลงมาที่เมืองชานอย (๑๗:๕๖) ฝ่ายฝรั่งเศสก็ต้อนรับอย่างสมเกียรติอย่างดี พร้อมกับยังแต่งตั้งท้าววันทारीและลูกหลานให้เป็นท้าวใหญ่ (๑๗:๕๖) หรือเจ้าฟ้าหลวงไปปกครองสิบสองจุไตและที่เมืองแงโล (๕๘:๑๖) และอาณาเขตของไตได้ถูกแยกออกเป็น ๔ ส่วนด้วยกัน ครั้งหนึ่งนั้นแบ่งเมืองในทุ่งลาวกายออกเป็นเมืองพองโท และเมืองจะปา อีกครั้งหนึ่งแยกเมืองเย็นแพออกเป็นแงโลกับบ้านพัน (๑๗:๕๖)

ในช่วงปี ค.ศ. ๑๘๘๘ ถึง ค.ศ. ๑๘๘๕ นั้น ฝรั่งเศสก็ได้ติดตามพวกทัพดำและลาวที่ยังติดค้างอยู่ในเมืองซอนลา (๑๗:๖๖) และพวกทัพแดงที่ขึ้นมาจากเมืองตรันนิน (๑๗:๖๖) กลับมารวมกันอีกครั้งหนึ่ง คิงปาวีจึงต้องทำงานต่ออีกในดินแดนเขตทางใต้ (มีเมืองแดน, ซอนลา และตาไซ) ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๘๘๐ นั้น กองทัพหลังของจีนได้ถอยกลับมายังเมืองลาวกาย (๑๗:๖๖) คิงปาวีจึงได้เข้าจัดการอีกครั้งหนึ่งเป็นครั้งที่สองในปี ค.ศ. ๑๘๘๑ และ ค.ศ. ๑๘๘๕ คิงปาวีเข้ามาจัดการในเรื่องการแบ่งปันเขตแดนกับฝ่ายจีน โดยยกเอาดินแดนของไตในทุ่งเมืองลาว (๑๗:๖๖) และเมืองลูให้ฝ่ายจีนตามคำขอของจีนที่ยุนนาน

๒. สมัยท้าววันทारी ถึง ค.ศ. ๑๘๔๖ (๑๗:๑๐๖:๑๑๑) ๑๘๔๖

เนิ่นนานจริง ๆ ที่คนไตรบกันเอง บ้านเมืองไม่เคยมีความสงบสุขอย่างแท้จริงสักครั้งเดียว จนมาถึงในต้น ค.ศ. ที่ ๒๐ นี้ เมื่อฝรั่งเศสได้เข้ามาครอบครองบ้านเมืองแล้ว ความสงบจึงเกิดขึ้น เพราะฝรั่งเศสได้ออกกฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ ให้คนไตทั้งหลาย เคารพและปฏิบัติตาม จะเห็นได้ชัดในเขตทุ่งเวียงลายจาว (๑๗:๑๐๖) นั้นเพราะเมืองลายจาวนั้นมีผู้คนเป็นจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องมีกฎระเบียบต่าง ๆ ออกมาเมื่อเกิดสงครามโลก (๑๗:๑๐๖:๑๑๑) ขึ้น บ้านเมืองของคนไตก็เกิดความยุ่งยากอีกครั้งหนึ่ง เพราะจีนได้เข้าหนุนคนไตบางกลุ่มก่อกบฏขึ้น เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๑๗ และที่

เวียงพูเย็น (**ໄຊ:ພົງ:**) ซึ่งน้องชายของท้าววันทารี ปกครองอยู่นั้นก็ถูกยกมอบให้เป็นดินแดนของเมืองซอนลาอีก

ท้าววันทารีได้ถึงแก่กรรม (**ສຸວ: ຄູ່:**) เมื่อปี ค.ศ. ๑๕๐๘ และลูกชายคนใหญ่จึงได้รับแต่งตั้งให้เป็นท้าวใหญ่แทนพ่อ ชื่อว่า “ท้าววันขาง” (**ທ້າວ: ວັນ: ກຸ່ງ:**) ตำแหน่งนี้มีอำนาจเท่ากับพระเจ้าแผ่นดินที่ปกครองบ้านเมือง

ต่อมาฝ่ายฝรั่งเศสอยากให้บ้านเมืองของไตหมู่นี้เข้ามารวมอยู่ในอาณาเขตของเวียดนาม เมื่อปี ค.ศ. ๑๕๒๗ ท้าววันขางจึงถูกปลดออกจากตำแหน่ง ท้าวใหญ่ฝรั่งเศสจึงตั้งท้าววันมน้องชายอีกคนหนึ่งของท้าววันขาง รับตำแหน่งแทนเป็นขั้นที่สามต่อ ส่วนท้าววันขางนั้นได้ย้ายไปรับตำแหน่งใหม่ที่เมืองโท (**ໂຕ້:**) และถึงแก่กรรมเมื่อปี ค.ศ. ๑๕๒๙ และน้องชายอีกคนหนึ่งชื่อว่าท้าววันลอง (**ທ້າວ: ວັນ: ລູ່ງ:**) ก็ถูกย้ายไปรับตำแหน่งในเขตตอนกลาง ท้าววันมน (**ທ້າວ: ວັນ: ມຸ່ງ:**) ยังคงอยู่ที่เมืองลายจาว มีฐานะเป็นผู้นำของคนไตคนหนึ่ง

นอกจากนั้น ฝรั่งเศสยังได้แต่งตั้งคนเวียดนามมาปกครองคนไตในเขตเมืองแดน (**ເຜີ້:**), โคนาย (**ບຸນ: ມຸ່ງ:**) และแวงโล (**ເຈ: ລູ່ງ:**) อีกด้วย ต่อมาท้าววันมนก็ถูกปลดออกจากตำแหน่ง ในข้อหาที่ไม่ยอมส่งน้ำส่งข้าวไปให้กองทัพที่ ๕ อีก และเรื่องผู้ปกครองคนใหม่ชาวเวียดนามเกิดไม่พอใจพวกคนเมืองทั้งหลายที่มาช่วยกันสร้างถนนที่ คะวา (**ກຸ່ງ:**) นั้น ทำให้พวกคนไตเสียใจมาก เพราะงานนี้ถือเป็นงานหลวงงานของส่วนรวมทั้งนั้น

พวกคนไตในลายจาวจึงพากันไปอ้างสิทธิตามหนังสือสัญญาที่คิงปาวี ได้ตกลงทำไว้ต่อฝรั่งเศส ผู้ปกครองชาวเวียดนามจึงถูกฝรั่งเศสเรียกตัวกลับ และได้แต่งตั้งลูกชายท้าววันทารี คนที่สอง ชื่อว่า ท้าววันลอง (**ທ້າວ: ວັນ: ລູ່ງ:**) ให้เป็นผู้ปกครองเมืองลายจาวแทน เมื่อปี ค.ศ. ๑๕๔๐ นั้น

ถ้าพวกญี่ปุ่น (**ຍຸນ: ບາງ:**) ไม่เข้ามายุ่งเกี่ยว ท้าววันลอง (**ທ້າວ: ວັນ: ລູ່ງ:**) ก็คงอยู่ในตำแหน่งต่อไปจนถึงปี ค.ศ. ๑๕๔๕ แต่เมื่อกองทัพของฝรั่งเศสก็พากันหนี เข้าเมืองจีน ท้าววันลองก็เลยติดตามเข้าไปด้วยกับแม่ทัพของฝรั่งเศสชื่อว่า ฟาระมาดา (**ຜາ: ມາ: ດາ:**) ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๕๔๖ แม่ทัพกิลิณี (**ກິ: ລິ: ນີ:**) ก็ได้เข้ามาปลดปล่อยบ้านเมืองของไตให้เป็นอิสระอีกครั้งหนึ่ง ท้าววันลองจึงได้กลับคืนบ้านเมืองของตัวเอง

๓. ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๔๖ จนถึงปัจจุบัน (- ๑๙๔๖ -)

เมื่อกองทัพฝรั่งเศสได้หนีเข้าเมืองจิ้นนั้น ทำให้อิทธิพลของฝรั่งเศสในเวียดนามหมดไปด้วย ทำให้คนไตมีโอกาสรวมตัวกันเป็นทัพที่มีความเข้มแข็งขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ขณะเดียวกันกองทัพของญี่ปุ่น (ญี่ปุ่น) ที่มาตั้งอยู่ นั้น ก็ช่วยทำให้บ้านเมืองเกิดความสงบขึ้นด้วย หลังจากนั้นไม่นานญี่ปุ่นก็ยกทัพกลับไป แต่บ้านเมืองก็ยังคงสงบเรียบร้อยดีมาได้อีก ๕๐ ปี ถึงมาปี ค.ศ. ๑๙๔๕ พวกคนไตในสิบหกเจ้าไต (สิบหกไต) ก็ได้เป็นอิสระอีกครั้ง แต่ก็ยังถูกเมืองใหญ่ที่อยู่ใกล้กันข่มเหงและเกิดการกระทบกระทั่งเป็นครั้งคราว ดังนั้น คนไตทั้งหลายจึงเห็นว่า ขนบประเพณี และวิธกรรมที่บรรพบุรุษเขาได้ทำไว้ นั้นเป็นสิ่งดีแล้วถูกต้องแล้วเหมือนกับที่ท้าววันทรีได้เคยปฏิบัติในการปกป้องรักษาแผ่นดิน ที่อยู่ ที่กิน น้ำดินหินผา และอธิปไตยของชาติอย่างเข้มแข็งพร้อมกับเรียกร้องเอาดินแดนที่เสียไปนั้นกลับคืนมา เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๑๐ นั้น คนไตส่วนใหญ่จึงอยากให้ยกกองทัพไปต่อสู้

แต่ว่าที่เมืองซอนลา (ซอนลา) นั้น ที่ประชุมได้แตกออกเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งกลัวจะไปอยู่ภายใต้การปกครองของเมืองลายจาว (ลายจาว) ถ้ามีสงครามเกิดขึ้น ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นพวกไตดำ กลัวเป็นบาปกรรมเพราะเหตุนี้ในที่ประชุมจึงตกลงกันไปเชิญให้กองทัพของต่างชาติ ต่างภาษา ซึ่งได้แก่ทัพของเวียตมิน (เวียตมิน) เข้ามาในเมือง เพื่อมาช่วยป้องกันบ้านเมือง และเรื่องนี้ทำให้ราษฎรคนไตทั้งหลายเกิดความไม่พอใจ และไม่ยอมอยู่ใต้อิทธิพลของพวกเวียตมิน เพราะคนไตดำเชิญเข้ามาเอง แต่ทุกอย่างก็สายไปเสียแล้ว

ดังนั้นเมื่อเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไป ท้าวผู้ปกครองเมืองพองโท (พองโท) จึงหนีออกจากเมือง เพราะเมืองพองโทได้ถูกเจ้าเมืองอื่นเข้ามายึดเอาไว้และอีกส่วนหนึ่งก็ถูกเวียตนามเข้ายุ่งยากวุ่นวาย ส่วนทางเมืองลายจาว (ลายจาว) ก็ซ้ำถูกฝ่ายฝรั่งเศสยึดเข้ามาที่ละเล็กที่ละน้อย เหตุการณ์ทั้งหมดนี้ทำให้ผู้ปกครองเมืองลำบากใจอย่างมาก

ถนนทางเมืองของท้าววันมุน (ท้าววันมุน) (ท้าววันมุน) ที่ท้าววันลอง (ท้าววันลอง) ได้สืบมานั้น ก็ถึงเวลาสิ้นสุดลง เพราะอาณาจักรไต

ได้ถูกต่างชาติรุกเอาแย่งดินแดนไป คือเมืองซอนลา และฟองโท ในปี ค.ศ. ๑๔๔๖

เรื่องในทุ่งเมืองลายจาว (လူငို; မိုးတူငို; မိုးတူငို)

พอท้าววันลอง (ဝဘဝ်.ဝမ်.ဖွဲ) ลากออกแล้ว ญี่ปุ่น (၂၅၅,၀၁၅)) จึงเข้ามาแต่งตั้งท้าววันมนขึ้นปกครองเมืองลายจาว พร้อมกับช่วยออกกระเบียบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้ เมื่อท้าววันมนได้อำนาจแล้ว จึงรวบรวมไพร่พลไต่ห้วยลาดชันเป็นกองทัพ และรบไล่พวกเวียตมินที่รุกเข้ามาทางตอนใต้ ตั้งแต่โดยนาย (မိုးတူ;) ต่อถึงเมืองแดน (ဝမ်)) และสามารถจับพวก เวียตมินที่เข้ามาเป็นผู้ปกครองในเมืองซอนลา (လူတီးလေး) นั้นด้วย และส่งตัวให้พวกฝ่ายแม่บ้านดำเสีย

ต่อมาเมื่อปลายปี ค.ศ. ๑๔๔๕ นั้น เพราะร้อนใจและไม่สบายใจ เรื่องเมืองซอนลา ท้าววันลองจึงหนีออกจากกองทัพฝรั่งเศสที่เมืองจินเข้ามา อยู่ที่เมืองลายจาวส่วนน้องชายของท้าววันลองก็ยอมคืนอำนาจการปกครองให้ เหมือนเดิม เมื่อปี ค.ศ. ๑๔๔๖ นั้น และลูกเขยของท้าววันลองชื่อว่า “ฟอร์ติเอ” (မိုးတူ;) ก็ได้ไปติดต่อกับฝ่ายชานอยเพื่อขอความช่วยเหลือ ฝ่ายแม่ทัพใหญ่ของฝรั่งเศส (Quilchini) จึงนำกองทัพจากเมืองจินลงมาตามสัญญา ที่ทำไว้กับจีน เมืองจุงกิง (Quilchini) ยกทัพเข้ามาทางบ้านน้ำขุน (လူငို;) และยวสาน (ဝမ်; မိုးတူ) รบเอาเมืองฟองโทได้อีก ครั้งหนึ่ง ท้าววันลองได้ออกไปต้อนรับและส่งข้าวส่งน้ำไปให้ และทางแม่ทัพใหญ่ ก็ได้ข่าวจากผู้ปกครองเมืองแดน ที่โดยนาย ว่ากองทัพของจีน กองพลที่ ๔๓ ตั้งอยู่ กองทัพจีนหน่วยนี้ได้เข้ามากวาดล้างพวกเวียตมินอย่างโหดร้าย พวกทหารเวียตมินที่อยู่ตามเมืองลาย และเมืองซอนลา นั้น จึงขอทำสัญญาสงบศึก เมื่อปี ค.ศ. ๑๔๔๖ ผลทำให้ทหารพวกเวียตมินถูกล้อมไว้ที่บ้านเจียงเผือก (လူငို;) ในเขตเวียงลอง (ဝမ်; လေး) ห่างจากเมืองซอนลาประมาณ ๓๐ กม. แต่ท้าววันลองไม่เห็นดีด้วยกับเรื่องนี้จึงหนีไปติดต่อกับเวียตมิน และนำคนที่ไม่พอใจ จีนรวบรวมไพร่พลไต่โดยบอกว่าจะเอาบ้านเมืองคืนและเป็นอิสระจากกองทัพจีน พวกไต่จึงพร้อมใจกันลุกขึ้นทางฝั่งแม่น้ำดำไม่นานก็รบได้ บ้านเย็น (ဝမ်; မိုး)) ต่อมาได้เมืองแวงโล (လေး; လေး)) ท้าววันเย็นจึงให้เมืองพูเย็น (လေး; မိုး)) ขึ้นต่อลายจาวเหมือนดังเดิม

ต่อมาไม่นานได้รู้ความลับเรื่องกองทัพลุงโฮจิมิน (胡, 兪, 恩 :)
เมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๑๙๔๖ นั้น กองทัพฝรั่งเศสสืบข่าวมาได้ว่าพวก
เวียดนามได้ปลดปล่อยบ้านเมืองไตที่ค้างอยู่ให้เป็นอิสระจนถึงเขตทุ่งน้ำแดง,
เมืองแวงโล, หมอกจาว (胡, 鴻 ;) และชองมา (朱, 昌 :)

ทุ่งเมืองซอนลา (胡, 恩, 朱, 昌 :)

ถึงปี ค.ศ. ๑๙๔๕ นั้น พวกกบฏเวียดนาม ซึ่งมีปืนใหญ่เป็นอาวุธ
ก็รุกจากฮานอย (河, 内 :) ขึ้นมาโฆษณาชวนเชื่อให้คนเมืองกบฏต่อเจ้า
เมืองลายจาว และพร้อมกับขับไล่ฝรั่งเศสที่ซอนลานั้นเสียอยู่ไม่นาน คำร้องฟ้อง
(朱, 昌, 朱, 昌 :) ซึ่งปกครองอยู่ที่เมืองซอนลา ก็ถูกปลดออกจากตำแหน่ง
และแต่งตั้งให้คำวันซุง (朱, 恩, 朱, 昌 :) ขึ้นแทน

เมื่อปกครองเมืองใหม่ ๆ นั้นก็ยังเข้มแข็งอยู่นานพอสมควร แต่ไม่นาน
พวกคนเมืองก็ถูกพวกเวียดนามเข้มแข็งเร่งกดดันตลอดเวลา และยังเข้าจัดการแบ่ง
ที่ดินทำกินทำให้คนเมืองทั้งหลายเกิดความไม่พอใจ และไม่หลงเชื่อในคำโฆษณา
ที่เคยบอกไว้ จึงพากันไปขอกำลังทหารจีนที่เมืองแดนมาช่วยรบ และสามารถ
จับพวกเวียดนามได้หลายคนทำววันมุนได้มาเจรจาให้เวียดนามถอยทัพกลับและเหตุ
การณ์เช่นนี้จะต้องไม่เกิดขึ้นอีกและพวกเวียดนามยังใช้ให้ทำววันมุนไปเมืองแสด
(咸) ให้สาววันมิน (朱, 恩, 恩, 恩 :) และโพจัน (朱, 恩, 恩 :)
เป็นผู้แทนมารับที่เมืองหมอกจาว แต่ว่าทำววันมุนได้หนีไปตามพวกเวียดนามก่อน
เพราะฝรั่งเศสได้มาล้อมเมืองซอนลาไว้ในปี พ.ศ. ๑๙๔๗

คำวันซุง ก็จำเป็นต้องหนีตามพวกเวียดนามอีกคนหนึ่ง แต่ว่าคำวัน
ซุงหนีถือพวกเวียดนามน้อยไป เพราะเวียดนามสงสัยว่าเล่นการเมืองที่เรือสองแคม
จึงถูกสะกดรอยตาม

นอกจากจะแบ่งที่ดินทำกินให้คนยากคนจนแล้ว ใน ค.ศ. ๑๙๔๗
นั้นพวกเวียดนามยังได้โฆษณาชวนเชื่อถึงการกดขี่เข้มแข็งราชฎรของบ้านเมืองอื่นที่
เข้มแข็งกว่าและเอารัดเอาเปรียบราชฎร นอกจากนั้น ยังยกเอาราชฎรให้มี
สิทธิเสมอกับท้าวชาวผู้ปกครองเมืองด้วย และยังประกาศถึงอำนาจของตนด้วยว่า
ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนจะลงโทษให้ประหารชีวิต และผู้ใดจะไปชุมนุมประท้วงเป็นกบฏ
ต่อแผ่นดินบ้านเมืองไม่ได้เด็ดขาดคำประกาศของพวกเวียดนามทำให้ราชฎรในบ้าน

เมืองกล้วกันมาก

ผู้ปกครองเมืองซอนลาต่อมาคือ พักคำโดย (ᨧᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᨦᩃᩣ᩠ᨦ) ซึ่งมาจากเมืองตรันจาว (ᨧᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᨦᩃᩣ᩠ᨦ) เป็นผู้ทำงานเพื่อให้บ้านเมืองโตเป็นอิสระคนหนึ่ง และน้องชายของพักคำโดย กลับถูกพวกกบฏลอบฆ่าตาย พักคำโดยก็ยังมีสติอุทิศสาหัสตั้งตัวเสมอต้นเสมอปลายทำงานเพื่อบ้านเมืองของตน ทำให้ราษฎรคนเมืองทั้งรักและเคารพนับถืออย่างมาก ถึงแม้ตัวของพักคำโดยจะมีความสามารถและเข้มแข็งเพียงใดก็ตามแต่ถ้าผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเป็นคนไม่ดี คิดทรยศต่อเจ้านายก็ไปไม่รอด พักคำโดยมีความต้องการที่จะติดต่อกับทางเมืองลายจาวให้รวมกัน ความเหล่านี้น้องของพักคำโดยได้ลักติดต่อบังคับให้พวกเวียดมิน เมื่อความลับเปิดเผยออกมาอย่างนี้ย่อมหมายถึงชีวิตของพักคำโดยอย่างแน่นอน เพราะพวกเวียดมินได้สั่งให้จับตัวมาลงโทษทันที แม้ว่าราษฎรและคน ทั้งหลายจะร้องขอสักปานใดก็ไม่สามารถขอชีวิตพักคำโดยไว้ได้ คนใต้ที่มีความสามารถก็ได้ถูกเวียดมินทำโทษอีกคนหนึ่ง เรื่องเช่นนี้ชี้ให้คนใต้เห็นว่า ถ้าผู้บังคับบัญชาดี แต่ถูกลูกน้องทรยศ หักหลัง ขาดความสามัคคี ก็ทำให้เจ้านายของตัวเองรับโทษได้ พร้อมกับเสียบ้านเสียเมืองไปด้วย

ทุ่งเมืองพองโท (ᨧᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᨦᩃᩣ᩠ᨦ, ᨧᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᨦᩃᩣ᩠ᨦ)

เมืองพองโทนี้เพราะอยู่ใกล้เมืองอื่นเรื่องโจรผู้ร้ายจึงถูกรบกวนอยู่ตลอดเวลา พร้อมกับถูกอิทธิพลของเมืองอื่นแผ่ขยายเข้ามา บ้างก็มาเรียกเก็บเสบียงอาหารบ้างก็มาขอเงินทอง ซึ่งเป็นธรรมดาของบ้านเล็กเมืองน้อย ทำให้ท้าวตรี (ᨧᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᨦᩃᩣ᩠ᨦ) ผู้มีความเข้มแข็งรักชาติบ้านเมืองและเป็นหัวหน้าของคนทั้งหลาย ได้พยายามเกลี้ยกล่อมรวบรวมใต้ตามที่บรรพบุรุษเคยทำไว้ก่อนหน้านั้น ไม่นานท้าวตรีก็สามารถรวบรวมใต้เป็นอันเดียวกันเป็นกองทัพที่ยิ่งใหญ่ เมื่อทุกอย่างเรียบร้อยแล้ว ท้าวตรีก็นำลูกน้องเข้ารบกับฝ่ายเวียดมินทันที ผลของสงครามพวกเวียดมินเป็นฝ่ายพ่ายแพ้อย่างย่อยยับ หนีกระจัดกระจายเข้าไปเมืองจีน

หลังจากนั้นไม่นานกองทัพของเวียดมินก็สามารถรวบรวมไพร่พลได้อีกครั้งจึงลงมาจะเข้ายึดเมืองพองโท เมื่อปี ค.ศ. ๑๔๔๗ นั้น ฝ่ายกองทัพของฝรั่งเศสเมื่อรู้ข่าวก็มาช่วยใต้ทำสงครามในครั้งนี้อย่างยิ่งด้วย ผลสงครามฝ่ายเวียดมิน

แพ้เสียหายยับเยินยิ่งกว่าครั้งแรก เมื่อฝรั่งเศสเข้ามารบชนะก็เข้าไปปลดปล่อยเมืองเล็กเมืองน้อยให้เป็นอิสระหมดทั้งทุ่งเมืองพาสา (**๒๖:๖๖**) เมื่อปี ค.ศ. ๑๔๔๗ ส่วนตันอูเยิน, บ้านเยินและลองก๊ก (**๓๐:๓๐**) ได้รับการปลดปล่อยเป็นอิสระเมื่อปี ค.ศ. ๑๔๔๘ ฝรั่งเศสได้เข้ามารวบรวมเมืองเหล่านี้รวมเป็นอันเดียวกันและมอบให้หัววันอาน (**๓๑:๓๑**) เป็นผู้ดูแลปกครองสืบไป

ลาวกาย (**๓๑:๓๑**)

ก่อนปี ค.ศ. ๑๔๔๗ นั้น กองทัพฝรั่งเศสและไตได้ยกข้ามแม่น้ำแดงฝั่งซ้ายเข้ารบเอาเมืองซาง (**๓๑:๓๑**), ปักซา (**๓๑:๓๑**), ซงซุมิ (**๓๑:๓๑**), แงโซ (**๓๑:๓๑**) และ พาสา (**๓๑:๓๑**) ซึ่งเป็นที่มั่นของพวกเวียตมินเมื่อก่อนนั้น เมืองที่กล่าวมานี้ถูกยึดได้หมด ส่วนเมืองมาแฮ (**๓๑:๓๑**) กังแล (**๓๑:๓๑**) ทุ่งเมืองลายจาว ยังคงถูกพวกเวียตมินเข้ามาก่อวุ่นวายอยู่เสมอ เช่นเดียวกับเมืองบ้านพัน (**๓๑:๓๑**) และที่พอจะสงบร่มเย็นก็มีแต่ตันอูเยิน (**๓๑:๓๑**)

ดินแดนของไตทางตอนใต้บางส่วนทางซอมา (**๓๑:๓๑**) ซึ่งอยู่ติดกับเขตแดนของเวียตมินในลาวกับซาพิน (**๓๑:๓๑**) ตอนกลางยังคงถูกพวกเวียตมินคุกคามวุ่นวายเรื่อยมาจนถึงปี ค.ศ. ๑๔๔๙ นั้น พวกคนไตทั้งหลายจึงรวมตัวกันตั้งกองทัพไตหมายเลข ๓. ผลทำให้คนไตที่อยู่ในซอมาอยู่ดีกินดีปราศจากโจรผู้ร้ายและพวกเวียตมินก็ไม่กล้าเข้ามารบกวนอีกจนถึง ค.ศ. ๑๔๕๐ ตลอดเขตทุ่งน้ำแดง, ซอมาและเขตต่อถึงจีน, ลาวตามแนวชายแดนทั้ง ๒ ด้าน จึงปราศจากโจรผู้ร้ายรบกวนผู้คนจึงอยู่กันอย่างสงบสุข

แต่ก็อยู่กันอย่างสงบได้ไม่นาน พวกเวียตมินก็ยกกองทัพข้ามฝั่งแม่น้ำแดงกลับมารบเอาเมืองพูลู (**๓๑:๓๑**), โปซา (**๓๑:๓๑**), แงลี (**๓๑:๓๑**) และปากซา (**๓๑:๓๑**) อีกเหมือนเดิม มีหน้าซำยังไปล้อมเมืองลาวกายไว้อีก จนถึงเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๔๕๐ แม่ทัพของฝรั่งเศส ชื่อ อาตติสังทาร์ (**๓๑:๓๑**) ได้สั่งให้เปิดเมืองลาวกายและนำทัพพดอยกลับมาทางทุ่งน้ำดำ

เหตุการณ์ในทุ่งเมืองพองโท กับ ตันอูเยิน นั้น ฝ่ายกองทัพไตและฝรั่งเศสได้ซอถอนตัวออกทั้งหมด กองทัพไตบางส่วนที่ยังหลงเหลืออยู่จึง

รวบรวมพลเข้ารบกับพวกเวียตมินตามเขตป่าเขาในลองแฮ (**ลู่:เฮอ:**) ทางตะวันตกของตรันกีว (**ทวี่:เกอ:**), ตรันจา (**ทวี่:ลวอ;**) และสามารถเอาชนะกองทัพเวียตมินในกายลาว (**กวี่:ลวอ:**) ได้แห่งเดียว เพราะไต้มีกำลังน้อยกว่า

สงครามในปี ค.ศ. ๑๙๕๑ (**อ:อวี่:หู่:อี** -๑๙๕๑)

เพราะพวกเวียตมินยังรวบรวมกำลังพลยังไม่พร้อม กองทัพไต้จึงสามารถรบได้เมืองพองโทอีกครั้ง ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๕๑ แต่ก็ยึดอยู่ได้ไม่นาน พวกเวียตมินก็ยกกองทัพเข้ายึดเมืองพองโทอีก ในเดือนเมษายน ต่อมาในเดือนมิถุนายนกองทัพไต้ก็ยึดเมืองตรันฮูเยินได้ แต่ไม่นานพวกเวียตมินก็มายึดคืนไปอีก และในเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๕๑ พวกเวียตมินได้ยกกองทัพใหญ่เข้ามายึดเมืองฮาพิน (**ทวี่:วี่:วี่:**) ซึ่งมีกองทัพหมายเลขสองของฝรั่งเศส และหมายเลข ๑ ของไต้ เป็นฝ่ายรับศึกพร้อมกัน และทำสงครามสู้รบกันอยู่ได้ ๑๐ วัน ฝ่ายฝรั่งเศสและไต้จึงถอยหนีสู่พวกเวียตมินไม่ได้ไปทางเย็นแพ (**วี่:วี่:วี่:**) พวกเวียตมินจับเชลยศึกได้เป็นจำนวนมาก จึงถูกบังคับให้ทำงานและทารุณต่าง ๆ รวมทั้งพวกราษฎรทั้งหลายด้วยต้องทำงานหนักทุกอย่าง แต่ผลผลิตที่ได้ต้องแบ่งให้กับรัฐส่วนหนึ่งเพื่อนำไปเลี้ยงกองทัพ

นับแต่กองทัพฝรั่งเศสกับไต้พ่ายหนีไป พวกเวียตมินก็ส่งกองทัพเข้ารุกต่อในเขตยึดครองฝรั่งเศสและไต้ในทุ่งน้ำแดงต่อถึงทุ่งน้ำดำ เวียตมินได้ส่งกองทัพไปไว้ทางเหนือทัพหนึ่ง ฝรั่งเศสจึงหนีไปทางใต้ แต่ก็ถูกกองทัพเวียตมินหมายเลข ๑๔๘ รบ ยันไว้ พวกเวียตมินจึงเข้ายึดเมืองพองโท (**ลู่:ลวอ:**) ได้ และเลยเข้าไปหวังจะยึดเมืองอินโฮ (**วี่:วี่:วี่:**) แต่ไปพบกับกองทัพไต้คอยยืนอยู่จึงคอยกลับทางเก่า

ตอนนั้นพวกเวียตมิน ใจร้อนมากจึงรีบส่งกองทัพหมายเลข ๓ ไปหวังจะเข้ายึดเมืองตันฮู (**วี่:วี่:วี่:**) โดยเร็ว แต่กองทัพของไต้หมายเลข ๒ ก็รับมืออย่างเข้มแข็ง พวกเวียตมินจำเป็นต้องถอยกลับ เพราะสู้ไม่ได้ รวมทั้งกองทัพเวียตมินหมายเลข ๑๔๘ ก็ถูกตีขานบอย่างหนักจึงหนีเข้าป่าในเมืองพินลู (**ลู่:ลวอ:**) ฝ่ายกองทัพฝรั่งเศสและไต้จึงติดตามเข้าตีและรุกขึ้นเหนือกองทัพเวียตมินจึงจำเป็นต้องหนีเข้าไปทางลาวกาย (**ลวอ:วี่:**)

หลังจากนั้นไม่นาน พวกเวียตมินก็ยกกองทัพเข้าล้อมเมืองฟองโท และแกลแต่ไม่สามารถยึดได้เหมือนก่อน เพราะถูกกองทัพไตต่อสู้อย่างเข้มแข็ง ครั้งนี้ฝ่ายเวียตมินเสียหายอย่างหนัก และเสียไพร่พลไปประมาณ ๕,๐๐๐ คน

อยู่มาไม่นานกองทัพของไตหมายเลข ๓ ได้รุกเข้าไปในเขตแดนของ เวียตมิน แต่เข้าไปลึกมากเกินไปจึงถูกกองทัพเวียตมินล้อมไว้ถึง ๓ กองทัพ ทางฝรั่งเศสจึงเอาเครื่องบินไปทิ้งระเบิดช่วยกองทัพไต ทำให้กองทัพไตสามารถ มีอำนาจเหนือดินแดนตอนนี้ ฝ่ายเวียตนาม กองทัพและไพร่พลเสียหายอย่าง หนักจึงยุติสงครามกันเพียงนี้ และผลของสงครามในครั้งนี้ทำให้เวียตมิน ไม่สามารถตั้งตัวได้เป็นเวลาถึงหนึ่งปีเต็ม ๆ ต่อมา ปี ค.ศ. ๑๙๕๑ นั้นได้เกิด ปรากฏการณ์ครั้งใหม่ขึ้น เพราะพวกเวียตมินที่อยู่ไปนั้น ได้ออกมารบกับ ไตอีกครั้งหนึ่ง

ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๕๑ นั้นมา ฝ่ายกองทัพไตได้พร้อมใจกันสร้าง กองทัพตนเองให้แข็งแรงมั่นคงและทันต่อเหตุการณ์ มีสมรรถภาพสูงทันสมัย เพื่อจะได้ดูแลรักษาบ้านเมืองตั้งแต่ฟองโท ต่อถึงหมอกจาว, พูสามคับ (26 : $วาว์วู๋$), ลัดพา ($ลวอ์:วอ$), ตันอูเยิน ($ตวอ์:ทว:พิร์$), อิตออง ($ทอ์:ทว$), แกล ($EC:ลวอ$), มานพู ($๒๗:๒๖$), นาสาน ($๗๗:วาว$) และตันจาว

ตั้งแต่ทำสงครามใหญ่ ในปี ค.ศ. ๑๙๕๐ เป็นต้นมา กองทัพไตก็ ถูกส่งออกไปรบในเขตแนวหน้าตลอดเพราะเป็นพวกที่มีความอดทนเข้มแข็ง สามัคคีและเชื่อฟังคำสั่งของผู้บังคับบัญชา และมีความเคารพนับถือท้าววันทारी มาก

ที่ทุ่งน้ำแดงนั้นก็มียกทัพของไตช่วยป้องกันรักษาอยู่แต่ก็ยังถูกพวก เวียตมินเข้ามารบกวานอยู่เสมอ เพราะมีพวกจินคอมมุนิสต์ ($๒๘,๒๗$) ช่วยสนับสนุน แต่ไตก็พร้อมเสมอที่จะตายเพื่อบ้านเมืองของตัวเอง ชาวศัตรู จะบุกเข้ามาในปี ค.ศ. ๑๙๕๔ นั้นคนไตจะเสียเลือดเนื้อไปอีกเท่าไรไม่มีใครรู้ เพราะฉะนั้นจะต้องสร้างกองทัพให้เข้มแข็งทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อปกป้องบ้านเมือง ของไต

เรื่องการอยู่ การกินของคนเมืองไต (၀၀၂;၀၀၃;၀၀၄;၀၀၅;၀၀၆;၀၀၇;၀၀၈)

၁. ประเพณีและความเชื่อ (၀၀၉;၀၁၀)

ก. ทุ่งบ้านไต (-) เรื่องราวในตำนานของคนไต มีแต่เรื่องของ การทำสงครามและฆ่าฟันกันไม่รู้ว่าจะต้องเสียเลือดเสียเนื้อกันมาเท่าไรแล้ว คนไต กลุ่มนี้จึงมีลักษณะเป็นคนเข้มแข็ง มีความกล้าหาญ และเป็นนักต่อสู้ แต่ว่า ลักษณะเหล่านี้พวกเขาจะเก็บไว้ภายในจิตใจ เมื่อไปพบพวกคนไตเราจะไม่รู้ เลยว่า เพราะว่าทุกคนต้อนรับอย่างดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ภายในหมู่บ้านก็สงบ สบาย เห็นน้ำดินหินผาก็สวยงามน่าดูจริง ๆ เรื่องทะเลาะกันหรือผิดกันไม่เคย ปรากฏให้เห็น เลยเข้าไปดูในบ้านคนไตทางตะวันออกเฉียงเหนือ จะเห็นร่อง น้ำสายน้ำ ถ้าไม่มีร่องน้ำสายน้ำก็ไม่ใช่บ้านของคนไต

คิงปารี (၀၁၁;၀၁၂) ซึ่งเคยเข้าไปอยู่กับกลุ่มคนไตได้เขียนเล่า ไว้ว่าพวกคนไตมักจะปลูกบ้านในที่สูงมีต้นไม้ปกคลุม มีต้นหมากยื่นออกมา มีต้นกล้วยอยู่รอบบ้านอากาศเย็นสบาย บ้านเรือนบ้างก็อยู่ติดกันบ้างก็อยู่ไกล กัน ตามฝั่งแม่น้ำสายนี้มีเรือรับส่งเป็นประจำ มีพวกผู้หญิงจะนั่งขึ้นมีผ้าผืน น้อย ๆ มัดติดอก ออกมาซักเสื้อผ้า ล้างผัก อาบน้ำส่วนพวกเด็ก ๆ ก็จะ เล่นกันตามร่องน้ำด้วย ตามชายฝั่งพวกหนุ่ม ๆ สาว ๆ จะพูดคุยกันอย่างมี ความสุข เลี้ยงหมูก็ปล่อยหากินเองตามถนน ตามร่องน้ำ บางบ้านก็มีวัว, ควาย, ม้า พวกหญิงสาวทั้งหลายจะตื่นแต่เช้าตำข้าวทุกวัน บนบ้านทุกหลัง จะมีแห่ผึ่งตากแดดไว้ พวกผู้หญิงจะนั่งสาวไหม ส่วนพวกผู้ชายก็ทำจัดสานของ ใช้ต่าง ๆ

เมื่อสายเบ็ดจติดกับสายน้ำยามค่ำเป็นภาพที่งามยิ่งนัก ประกอบกับ เสียงปีเสียงเพลงจากหนุ่มสาวที่แว่วมาตามสายลม และมีเสียงครกที่หญิงสาว ตำข้าว เสียงเด็กที่ร่ำว่า สิ่งเหล่านี้คือเสน่ห์ของบ้านเมืองคนไต เสียงเพลง ที่เขารวากันนั้นชื่อว่า :-

เมื่ออวาระพีไปได้กินน้ำมันงา
สิบสองปีนาพีมาได้กินน้ำมันหมู
เรื่องชายรักนางผู้หญิงก็ชู้
อย่าให้เขาไปเมืองสังคำแต่ผู้เดียว

ส่วนใกล้ ๆ หมู่บ้านเป็นทุ่งนากว้างใหญ่มาก ดินที่นาเป็นสันเขานาน ๆ จะได้ยินเสียงปิ่นที่หนึ่ง ผลไม้ได้แก่งมาตัวหนึ่ง แบ่งกันกินทั้งหมู่บ้าน

ข. งานประเพณี (ประเพณี; มื้อ; หรือบุญ) คนอยู่ด้วยกันเมื่อมีความสามัคคีกันก็มีความสุข นาน ๆ ก็จัดงานกันครั้ง เพื่อรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน นับเป็นพัน ๆ ปี บางครั้งก็มีกลองและดนตรี ให้จังหวะเป็นที่สนุกสนานน่าดูจริง ๆ ในงานมีทั้งสุราและของกินต่าง ๆ ชายกันถูก ๆ ทุกอย่างไม่แพงงานนี้จัดกันทุกปี พวกไตดำจัดในเดือนกุมภาพันธ์ ส่วนในเดือนมิถุนายน เป็นงานหอมผีปล่อยบั้งไฟ, ที่เมืองพองโท, ตรันฮูยั้น และบ้านพันนั้น มีประเพณีทำบุญให้แม่โพสพจัดกันในเดือนตุลาคม ในงานนี้การจัดเลี้ยงกันและมีการแจกข้าวให้กับแขกทุกคนที่มาร่วมงาน โดยหญิงสาวในหมู่บ้าน

งานสนุกสนานในหมู่บ้านที่มีก็เป็นการเล่นเถล้า การพ้อนรำทำเพลงกัน การพ้อนที่โด่งดังที่สุดได้แก่ การพ้อนของเมือง ลายจาว, โคนาย, พองโท, ลักชอก, ซอนลาและเมืองแดน ลักษณะการพ้อนเหมือนกันทุกเมือง ทุกหมู่บ้าน การพ้อนนี้เหมือนอย่างการรำวง เพราะรำเข้าหากัน เครื่องดนตรีที่สำคัญก็คือ กลองยาว

พวกแม่วเป็นพวกคนจีนอีกพวกหนึ่ง ที่ชอบสนุกสนาน ผู้หญิงจะร้องเสียงเพลงผู้ชายจะรำไปเป่าไป ส่วนทางลาวและลื้อนั้น ผู้หญิงกับผู้ชายจะร้องเพลงเอาหน้าเข้าหากัน การร้องเพลงต้อนรับผู้มาเยี่ยมเยือนของคนไตฟังแล้วประทับใจดีมาก งานประเพณี งานเลี้ยง ไม่ว่าจะงานใดต้องมีเนื้อ มีปลาไม่เคยขาด นอกจากนั้นก็เป็นพวกผักกาด ผักสีเขียว, ถั่ว พวกผู้ใหญ่หรือคนแก่จะนั่งหัวโต๊ะ ใส่เสื้อผ้าสีดำหรือน้ำเงินเข้มมีผ้ามัดหัวสีเดียวกัน พูดคุยเสียงดังให้ทุกคนต็มเถล้าเร็ว ๆ ต็มครั้งเดียวให้หมดแก้วผู้ใหญ่บางคนก็ไม่ชอบพูดมาก แต่ก็ต้อนรับแขกยิ้มแย้มแจ่มใสตลอดเวลา

ผู้หญิงไตนั้นมีความสามารถมาก ช่วยผู้ชายทำงานทุกอย่าง ตั้งแต่เลี้ยงดูลูก, หาพิน, ตักน้ำ, หาผัก, ทอผ้า, เกี้ยวข้าว, ดำนา, หุงหาอาหาร, เลี้ยงวัว, เลี้ยงไก่, ต้มผักดองผัก และหาใบไม้มุงหลังคาบ้าน เหล่านี้เป็นงานของผู้หญิงไตที่สืบทอดกันมานานแล้ว นอกจากนั้น ยังเป็นคนว่านอนสอนง่าย

ช่วยเหลือกันดีในหมู่พี่น้องคนไตด้วยกันผู้ชายไตบางคนมีเมียตั้งห้าหกคนก็มี

คนไตหมู่นี้เขารักวิชาการประเพณี สืบต่อกันมา อย่างดี เป็นคนขยันและแข็งแรง ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย หนุ่มสาวไตจึงเป็นที่ติดอกติดใจอยากได้ไว้แต่งงานเป็นแม่ศรีเรือนของคนทั้งหลายอีกด้วย ประเพณีของคนไตเมื่อลูกชายไปแต่งงานจะรับลูกสะใภ้ขึ้นบ้าน พ่อแม่จะมีคำให้พรกล่าวต้อนรับว่าให้มาเป็นแก้วเรือน แสงเรือนเป็นขวัญเรือนมาอยู่ก็ขอให้เจริญรุ่งเรืองมีเงินมีคำ เป็นที่พึ่งของพ่อแม่ต่อไป

ส่วนพวกผู้ชายไตที่ไม่ได้เป็นทหาร (ถ้ามีลูกชาย ๕ คน ต้องไปเป็นทหาร ๓ คน) ก็ไปทำงานในไร่ในนา ไถนา ดำนา เกี่ยวข้าว ตีข้าว เสร็จจากนาก็เข้าไปล่าสัตว์ออกไปค้าขาย, ล่องแพ และรับจ้างทั่วไป ส่วนเรื่องการมีเมียหลายคนนั้นไม่ได้มีกฎหรือข้อห้ามอะไร เหมือนกับพวกแมว ถ้ามีเมียมากก็ต้องทุกข์มาก, เรื่องมาก, หาเลี้ยงมาก และที่สำคัญต้องเสียภาษีมากขึ้นด้วย

ค. ศาสนาและความเชื่อ (๗๖๖, ๗๖๗) ๑

คนไตกลุ่มนี้ ยังมีความเชื่อในเรื่องของผี (๗๖) มากกว่าศาสนาอื่น ๆ ความเชื่อบางอย่างนั้นก็คล้าย ๆ จีน เคยมีผู้สอนศาสนาคริสต์ (๗๖๗, ๗๖๘, ๗๖๙) เข้าไปเผยแพร่ในกลุ่มคนไต แต่ไม่ได้ผล เพราะคนไตยังคงนับถือผีสาง, ผีป่า, ผีน้ำ และผีอื่น ๆ เหมือนเดิม ส่วนคนไตในเมืองแดน, ซอนลา ก็คือผีเหมือนกันได้แก่ ผีเถื่อน, ผีตำมอย (๗๖๖, ๗๖๗) ผีสังผีสิง และผีอื่น ๆ โดยเฉพาะพวกที่อยู่ในเขตแม่น้ำดำนั้น มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผีเงือก (๗๖๖) ที่อยู่ในแม่น้ำดำ กันทุกคน ครั้งก่อนนั้นผีเงือกนี้ได้ขึ้นมาช่วยคนไตต่อสู้ขับไล่กองทัพจีน ผีตนนี้มันช่วยดูแลรักษาผู้คนและบ้านเมืองในเขตนี้ขอให้ทุกคนเอาใจใส่เลี้ยงดูมันดี ๆ อย่าลืมถ้าคนไหนไม่นับถือมันโดยทำสะพานข้าม แม่น้ำดำไปเหนือมัน ผีเงือกจะโกรธมากและหักสะพานทันทีอย่างเห็นได้ชัด

เรื่องการนับถือผีสางของคนไตหมู่นี้ ได้ฝังรากลึกเข้าไปในจิตใจ วิถีชีวิตประเพณีและวัฒนธรรมของเขามานานหลายชั่วอายุคนแล้ว ถ้าเราไปว่ากล่าวอะไร หรือหัวเราะเยาะในพิธีกรรมของเขา เขาก็จะบอกเราดี ๆ ว่า ขอร้องเถิดนะอย่าทำอย่างนี้

พวกผู้หญิงที่ตั้งท้อง ก่อนจะคลอดลูก เขาจะไปเชิญหมอผี ที่เขานับถือมาทำพิธีตามเทียน (จุดเทียน) ใส่ผีเรียกขวัญให้เด็กเกิดมาแข็งแรงปลอดภัย และถ้ามีคนตายไปโดยเฉพาะคนแก่คนแก่ ในทุกปีเขาจะต้องทำพิธีเลี้ยงผีให้จนกว่าจะแน่ใจว่าวิญญาณของผู้ตายนั้นไปได้แล้วจึงเลิก พิธีเลี้ยงผีให้คนที่ตายไปแล้วนั้นคนไต เรียกว่า “ปางซอม” (ປັງສຸມ) ในพิธีจะมีการฆ่าไก่, ฆ่าควาย เลี้ยง ถ้าเป็นผู้ใหญ่และมีฐานะจะฆ่าควายเผือก เลี้ยงกันเป็นสิบ ๆ ตัวก็มีในครั้งเดียว ส่วนเรื่องข้อห้ามในความเชื่อของไตนั้นที่หลัก ๆ และยึดถือต่อ ๆ กันมาได้แก่

๑. ห้ามกินเนื้อควายที่เลี้ยงผีหลวงหลายเจ้า
๒. ห้ามกินอาหารที่ทำให้แม่ลูกอ่อนอยู่ไฟ
๓. ห้ามไม่ให้ผู้ใดเข้าไปในหมู่บ้านที่มีคนตายอยู่
๔. ห้ามพูดถึงเมืองต่าง ๆ มากกว่าหนึ่งเมืองในเวลาหนึ่งเรื่องข้ามฟาก

ในงานปางซอม พวกผู้หญิงจะแต่งตัวด้วยผ้าขาวเนื้อแข็ง ปล่อยผมยวส่วนผู้ชายก็โพกหัวด้วยผ้าสีขาว พวกไตดำก็ใส่เสื้อผ้าขาวด้วย ซึ่งเป็นประเพณีอีกอย่างหนึ่งที่ได้รับจากศาสนาพุทธ (ນາ, ມາສາ, ບຸກ, ອ) ซึ่งขึ้นมาตามแม่น้ำโขง เมื่อประมาณ ๑๐๐ ปี ก่อนนั้น

๒. การปกครองและการเมือง (ວ່າຍີ; ລູດ; ພູມພໍ)

ก. ในหมู่บ้านและครอบครัว (ສູ້; ອາດ; ອາສ; ຄຸນ; ລູດ; ສູ້; ດູນ) ในหมู่บ้านหรือคนไตนั้นเรื่องสายเรือน หรือหัวหน้าหมู่บ้านนั้นนับเป็นเรื่องใหญ่เรื่องหนึ่งสายเรือนใหญ่ หรือหัวหน้าหมู่บ้านใหญ่ บางคนก็มาจากเมืองจีนก็มี, มาจากลาวก็มีในสมัยก่อน ๆ นั้นมาจากที่อื่นก็มี พวกสายเรือนเหล่านี้คำพูดหรือสำเนียงพูดไม่ค่อยไปด้วยกันนัก อย่างคำเวียตนามใช้เรียกนำหน้าผู้ชายใช้คำว่า “วัน” (ວາດ) ผู้หญิงใช้คำว่า “ตี” (ດີ) แต่บางสายเรือนจะใช้คำว่า “นาง” หรือ “นางสาว” (ສາວ; ວາວ) ก็มี

ในบ้านเรือนซึ่งเป็นที่อยู่ที่พักพวกผู้หญิงจะฝ่ายมีอำนาจมากในบ้าน และบ้านที่มีลูกมาก ๆ นั้นยากนักที่จะจากพ่อแม่เข้ามาเรียนหนังสือ หรือเข้าโรงเรียนในเมืองได้เพราะจะต้องช่วยพ่อแม่ทำงานทั้งในบ้านและทุ่งนา

ชื่อเรียกคนไต้หวัน มีมากมายหลายชื่อ ที่เรียกต่างไปก็เพราะว่าเรียกชื่อตามที่อยู่ ที่กิน เช่นเรียกไต้หวันเพราะอยู่ที่เมืองล่ายจาว (臺南), ไตโส ก็อยู่ที่เมืองโส (臺北) ไตลา ก็อยู่ที่เมืองซอนลา และเมืองลา (台北) และในเมืองจีน (大陸), ไตเจียง (台北) นั้นจะอยู่ใน “ไคยนาบ” (宜蘭) ชื่อไคยเมื่อนับดูจึงมีเป็นร้อย ๆ ชื่อทีเดียว

ข. ที่ทำงานปกครอง (地方自治) ถ้าอยากจะรู้เรื่องเกี่ยวกับการปกครองของคนไต้หวันนั้นต้องไปที่สำนักงานปกครองของไต้หวันจะรู้เรื่องต่าง ๆ ดี การปกครองของไต้หวันเขาก็เป็นประชาธิปไตยกันพอสมควร คือ ท้าวเมือง หรือหัวหน้าผู้ปกครองคนหนึ่งนั้นจะปกครองท้าวเพียง (市長) ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่จัดการเรื่องราวต่าง ๆ ในเขตทุ่งเวียงโดยจัดออกเป็น ๔ ส่วน และแต่งตั้งให้มีผู้ควบคุมในแต่ละส่วน หัวหน้าส่วนนี้ เรียกว่า อุงปัน (區長), อุงปอง (區長), ฮูลอง (區長) และ ปองกั๋ง (區長) ทั้ง ๔ คนนี้จะไปปกครองดูแลตามสายงานที่แบ่งสรรปันส่วนกัน ส่วนผู้ใหญ่บ้านหรือแก่บ้านนั้น ชาวบ้านจะเป็นผู้คัดเลือกกันเอง เรียกว่า ท้าวบ้าน (里長) และชาวบ้านจะเลือกตัวแทนของตนอีกคนหนึ่งเป็นผู้แทนคอยรับข้อร้องทุกข์ของราษฎรแล้วนำไปแจ้งต่อผู้ปกครองอีกต่อหนึ่ง เรียกว่า จำบ้าน (里長) นอกจากนี้ยังมีการเลือกผู้รักษาหมู่บ้านคือ คอยรักษาความสงบดูแลความเรียบร้อยในหมู่บ้านเรียกว่า (區長)

การจัดรูปแบบการปกครองเป็นหมู่บ้าน หรือเป็นเมืองเหล่านี้ เป็น การปกครองของคนไต้หวัน ที่มีการสืบทอดกันมาจนกลายเป็นประเพณี จะเรียกว่าเป็นแบบประชาธิปไตยก็เรียกได้เหมือนกัน แต่มีเฉพาะในหมู่คนไต้หวันเท่านั้น คนไต้หวันนี้ยังคงยึดถือจารีตประเพณี การอยู่ การกิน อย่างเก่า ๆ ตามบรรพบุรุษ เหมือน ๑๐๐ ปีก่อนนั้นที่ดินที่นาทำกินทุกส่วนทุกตารางนิ้วเป็นของประชาชน แต่ว่าเดี๋ยวนี้เหตุการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ แผ่นดินทุกส่วนตกเป็นของรัฐ หรือของท้าวผู้เป็นหัวหน้าเขตปกครองตั้งแต่นั้นมาในทุกปีจะมีการจัดแบ่งที่ดินเหล่านี้ให้แต่ละครอบครัวเข้าไปทำกิน โดยมีแก่บ้านหรือท้าวบ้านเป็นคนกลางในการแบ่งปันกันอย่างยุติธรรม ที่ดินอีกส่วนหนึ่ง ต้องจัดปันให้แก่ท้าวผู้เป็นหัวหน้าในเมือง และพอถึงเวลาเพาะปลูก ท้าวบ้านจะ

จัดคนไปทำให้ทุกวันจนเสร็จ ถ้าทำผู้เป็นหัวหน้ามีแขกหรือมีงานจัดเลี้ยง คนในหมู่บ้านต้องนำอาหารการกินไปช่วยกัน จนถึงปัจจุบันนี้ก็ยังถือปฏิบัติกัน อยู่ แต่ว่าเรื่องที่ดินดูเหมือนจะตกเป็นของชาวบ้านเสียเป็นส่วนใหญ่ อย่าง ตัวอย่างทำผู้เป็นหัวหน้าปกครองเมืองพองโทได้เกณฑ์ชาวบ้านมาช่วยเกี่ยวข้าวที่ เมืองพินลู เมื่อเกี่ยวเสร็จแล้วก็แบ่งปันที่ดินในส่วนนั้นให้ทุกคนไป ทุกปี ตรงกันข้ามกับทำหัวหน้าผู้ปกครองทางเหนือ ได้อพยพหมู่บ้านพวกไตดำ เอาไปอยู่ในอาณาเขตของเขาแล้วก็ใช้ให้หมู่บ้านไตดำเหล่านั้นทำงานเลี้ยงคนใน หมู่บ้านเดิมแทนแรงงานของพวกเขา การที่ทุกคนต้องทำงานแล้วต้องให้ผู้ ปกครองหรือรัฐเอาไปเลี้ยงในหมู่บ้านอื่น ๆ อย่างนี้จะเรียกประชาธิปไตยไม่ได้ นอกจากจะเรียกคอมมิวนิสต์ หรือเผด็จการ เท่านั้น เรื่องการแบ่งปันที่ ดินนั้นบางครั้งก็มีเรื่องยุ่งยากมากเหมือนกัน เช่นในสมัยที่เวียตมินเข้ามาปกครอง นั้น ในปี ค.ศ. ๑๙๔๕ และ ค.ศ. ๑๙๕๐ พวกเวียตมินนอกจากจะแบ่งที่ดิน ไม่ถูกต้องแล้ว ยังมีหน้ามาจัดการเรื่องบ้านไม่ถูกต้องอีกด้วย บางครั้งก็เกณฑ์ ชาวบ้านไปทำงานให้อย่างบ้าคลั่งอีกด้วย

ค. อำนางการเมืองการปกครอง (ကျာၤဖၢ, ဟံၤခွဲး) เพราะเหตุ ที่บ้านเมืองร่วนวายระส่ำระสาย ทำหัวหน้าผู้ปกครองเมืองทั้งหลาย จึงคิดอยาก ที่จะได้อำนางให้อยู่ในมือตนเองแต่ผู้เดียว ดังนั้นประชาชนทั้งหลายจึงพร้อม ใจกันให้เอาบ้านและเมืองต่าง ๆ มารวมกันให้เป็นรัฐใด เพียงหนึ่งเดียว และ มีผู้ปกครองสูงสุดคนหนึ่งเรียกว่า พญา (ဖၤယး) มีรองอีกหนึ่งคนเรียกว่า พญาเพียง (ဖၤယး:ခွဲး) และชั้นรองลงมาเป็น “ซวี่ง” (ခွဲး) และในซวี่งหนึ่งคนจะมีเจ้าฟ้า ซึ่งเป็นคนในสายเรือน (ผู้นำ) ที่มีอำนาจศักดิ์ศรี มากกว่าคนทั้งหลายเป็นผู้ปกครองบ้านเมืองในสมัยนั้นผู้ปกครองเหล่านี้จะจัดเอา คนของตนไปปกครองหมู่บ้าน และในเมืองต่าง ๆ แต่ตัวข้อตกลงอันนี้ทางเมือง ซอนลา ยังไม่ตกลงหรือเห็นดีด้วย เพราะว่าในบ้านเมืองของตนยังมีการแย่ง ชิงอำนาจกันมากเกินไป ไม่เหมือนกับบ้านเมืองอื่น ๆ ที่ยอมทำตามข้อตกลง

เพราะอย่างนี้ที่เมืองพองโท ทำเมืองโส (တၢ်ဂွံ:ပွဲး) จึงย้าย ไปปรึบท่าแห่งเจ้าฟ้าเมืองตันอุเย็น (တၢ်ဂး:ဖိး) และรองเจ้าเพียงก็ ย้ายไปเป็นหัวหน้าผู้ปกครองที่เมืองพินลู (ဖိး:ပု) ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ เมืองลายจาว

หลังจากที่ได้รวมกันตั้งเป็นรัฐโตแล้ว ผู้ปกครองหรือผู้นำรัฐโต มีชื่อว่า “เจ้าเพียรคำ” (๓๐; ๒๕; ๒๖) ส่วนรองผู้นำ ชื่อว่า “เจ้าเพียงคำ” (๓๐; ๒๕; ๒๖) นอกจากนี้ยังมีตำแหน่งที่ใหญ่กว่าทั้ง ๒ ตำแหน่งที่กล่าวมา คือ ตำแหน่ง “เจ้าแผ่นดิน” (๓๐; ๒๖; ๒๗))

ในแผ่นดินเมืองซอนลานั้นพวกเขาได้ปกครองเมืองหมอกจาก (๒๗; ๓๐;) , พวกซุง (๒๗; ๓๐) ได้ปกครองเมืองเย็นจาว (๒๗; ๓๐;) พวกคำเมืองได้ปกครองเมืองลา (๓๐;) , พวกพักได้ออกไปปกครองเมืองตรันจาว (๒๗; ๓๐;) , พวกคำได้ไปปกครองที่แม่สอน (๒๗; ๓๐;) แล้วก็เอาบ้านเอาเมืองต่าง ๆ ทั้งหมดมารวมกันให้ตรันรัฐเดียวกัน และไปเชิญผู้ปกครองที่เรียกว่า “พรรค” (๒๗;) มาปกครอง ซึ่งเป็นลำบากใจแท้ ๆ เพราะถูกพวกเวียตมิน ซึ่งเป็นคนนอกมาปกครองในปี ค.ศ. ๑๙๔๕-๑๙๔๖ และในปี ค.ศ. ๑๙๔๗-๑๙๕๐ ก็ได้กลายเป็นคอมมิวนิสต์ไปทั้งหมด

การรวมกันเป็นประเทศเดียวกันนั้นได้แบ่งออกเป็นหลายเขตหลายเมืองรวมทั้งพวกคนกลุ่มน้อยด้วย และพวกชนกลุ่มน้อยนี้ต้องทำงานให้รัฐบาลอย่างหนักจะมีก็แต่พวกแมว (๒๗;) ที่ช่วยสาที่ทำงานเพียงอย่างเดียว คือ รบ เพื่อรวบรวมแมวเหมือนกันและดินน้ำให้เป็นของตนเองอย่างเดียว แต่ก็ยังถูกนำเข้ามาร่วมในการปกครองแบบใด ๆ ได้สำเร็จ

เท่าที่รู้มาในตำนานสิบหกเจ้าโต (๒๗; ๒๘; ๒๙;) ใน ค.ศ. ที่ ๑๘ นั้น เล่าว่า เพราะเหตุที่ได้ทำสงครามกัน จึงทำให้สายเรือใหญ่ขึ้นหรือในกลุ่มผู้นำแตกออกเป็น ๒ พวก ท้าวลายจาว (๒๗; ๒๘;) พวกหนึ่ง และท้าวฟองโท (๒๗; ๒๘;) อีกพวกหนึ่ง และตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๘๔๕ นั้นเป็นต้นมา ท้าวลายจาวก็มีอำนาจวาสนาดี กว่าท้าวฟองโท ประชาชนจึงให้ความเคารพนับถือ ท้าวลายจาวมากกว่า และท้าวลายจาวนั้นได้แต่งงานกับผู้หญิงจากเมืองต่าง ๆ หลายที่ จึงทำให้สามารถขยายอำนาจของตนออกไปได้มากกว่า และต่อมาพวกลูกหลานก็ได้แบ่งกันออกอีกเป็น ๓ พวก พวกที่ดึกว่าเพื่อนได้แก่ สายท้าวปะตาน (๒๗;) แต่ว่าเตี้ยนี้ได้สูญหายไปมากแล้ว บางพวกได้หนีไปอยู่ที่พงสาลีบ้าง, หลวงพระบางบ้าง, อยู่ที่ลายจาวบ้างส่วนพวกท้าวฟองโตนั้นก็มีผู้สืบทอดต่อมาเป็น ๓ สายเหมือนกันจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ท้าวยัน (๒๗; ๒๘;) , ท้าวดอก (๒๗;))

และท้าววัน (**ဝက်**) และกลุ่มผู้ที่ยัง มีอำนาจ ปกครองเมืองพองโท คือ ท้าววัน แต่ว่ามีเรื่องนี้มีเรื่องขุนนายเมื่อหมดสมัยของท้าววันแล้ว จึงไม่มีผู้ปกครองเอาใจใส่จนถึงเดี๋ยวนี้ ผู้ที่สืบสายทางท้าววันจึงสูญหายไป

ส่วนที่แวงโล (**ငလ္လဝံ**) นั้นสลายเพราะเรือนคำ (ผู้ปกครอง) ยังมีอำนาจปกครองอยู่ แต่ภายหลังผู้ปกครองจากซอนลาได้เข้ามาแย่งอำนาจไป แต่สายเรือนคำผู้นี้เป็นคนรักถิ่นที่อยู่มาก จึงไม่คิดเอาชนะ หรือไปขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นมาช่วยรบ

เมืองต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมานี้เมื่อก่อนนั้นต่างคนต่างอยู่ภายในอาณาเขตของไตอันน้อยนิดนี้ และในปี ค.ศ. ๑๔๔๕ นั้น ดินแดนเหล่านี้ก็เป็นที่ตั้งใครอยากทำอะไรก็ทำหลังจากนั้นไม่นานเมืองไต, แผ่นดินไต, น้ำดินหินผาไต ก็ถูกเวียตนามรบเอาไปหมดและคนไตก็ต้องตกเป็นข้าเวียตนามมาจนทุกวันนี้

ดังนั้นอันว่าแผ่นดินไตเมื่อก่อนนั้นได้พร้อมกันหายสาบสูญไปตามชะตากรรมของมัน พร้อมกับประชาชนคนไต เดียวนี้มีใครจะรู้อะไรบ้างว่าเขาทำมาหากินกันอย่างไรและจำนวนคนไตจะเหลืออยู่สักเท่าไรไม่มีใครรู้อย่างแน่นอนเพราะได้ตกเป็นทาสของคนอื่นแล้วจึงยากที่ค้นหาให้รู้ออกมาสู่โลกที่แสนศิวิไลซ์นี้ได้ เมื่อคราวสงครามเวียตนามรบกับอเมริกา (**ဂျပန်**) นั้นพวกคนไตหมู่หนึ่งเหมือนตกนรก เพราะไตที่อยู่ทางใต้ก็เอาขึ้นมาทางเหนือ ส่วนคนไตทางเหนือก็ไหลไปทางใต้เพื่อทำสงครามกันกับคนต่างชาติ สงครามครั้งนี้เลือดเนื้อไตจะเสียจะล้มตายกันสักกี่พันก็หมื่นไม่มีใครรู้เพราะคนไตไม่มีเอกราช ไม่มีอิสระต้องยืมลมหายใจของคนอื่นเขาจะใช้ให้ทำอะไรอย่างไร ก็จำเป็นต้องทำตามเขาสั่ง เมืองไต คนไตจะทุกข์ทนกันมาอย่างน้อยสักเท่าไร ก็เหลือที่จะกล่าวถ้าไม่เป็นที่ตัวเองบ้างก็ยากที่จะเข้าถึงความรู้สึก ของการไม่มีบ้านไม่มีแผ่นดิน เดียวนี้คำว่าไตเป็นอย่างไรไม่มีใครคิดใครคิดก็คิดไปคนเดียว ผลที่ตามมาก็คือไม่มีแผ่นดินจะอยู่ ไม่มีอิสระและอธิปไตย คนไตได้เสียเลือดเนื้อกันไปเท่าไรแล้ว แต่ก็ยังไม่เคยได้สิ่งเหล่านี้

“ตำนานคนไตทุก ๆ เผ่า ก็จบเพียงนี้”
(**ပုဂံ** : **တံ** ; **ဂူ** ; **ဝံ** ; **ဝို** ; **ပုတ်** : **ဝတ်** &)

หนังสืออ้างอิง

ภาษาอังกฤษ

1. RACES OF MEN BY J Deniker, Chief Librarian of the Museum of Natural History, Paris.
2. THE THAI RACE, BY Dr. William Clifton Dodd, Thirty three Years a Missionary to the Thai People in Thailand, Burma and China.
3. THE SHANS, BY W.W. Cochrane, Member of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland.
4. TAI OR SHAN RACE, By Holt S. Hallet.
5. YUNNAN, By Major Davies.
6. THE OLD THAI EMPIRE, By E. H. Parker, Former British Consul at Hoihow.

ภาษาฝรั่งเศส

- 1: Ethnologie de l'Union Francaise, Par Andre Gourhan et Jean Poirier.
2. L'INDOCHINE, Par Charles Robequain, Professeur a la Faculte des Lettres de l'Universite de Paris.
3. HISTOIRE DE L'INDOCHINE, Par Andre Marson Presses Universitaires de France.
4. LE SIAM ANCIEN, Par Etienne Aymonier, Directeur de l'Ecole Coloniale de Paris.

5. LE LAOS, Par Lneien de Reinach, Aneien Commissaire du
Gouvernement de France an
Laos.
6. L'INDOCHINE, Par E. Bonhoure, Ancien Secretaire Re-
dacteur de la Chambre des Depu
es, Paris.
7. PEUPLE SIAMOIS OU THAI, Par Leon de Rosny. Secre-
taire de la Societe d' Ethnogra-
phie de Paris.
8. LFS RACES DU HAUT TONKIN, Par Maurice Abadie
9. LE CAMBODGE, Par etienne Aymonier, Directeur de l'Ecole
Colomale de Paris.
10. Articles Varies de Louis Finot, Directeur de l'Ecole Fran-
caise d' Extreme-Orient.
11. Articles Varies de Theodore Guignard.
12. Plusieurs Doonmeuts Couserves dans la Biblrotheque Nation-
ale a Paris.

“...ตำนานคนไต เป็นหนังสือที่พิมพ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๑ และ
ขายกันอยู่ในหมู่คนไทยใหญ่ เนื่องจากเขียนขึ้นเป็นภาษาไทยใหญ่ ต้นฉบับ
นี้ได้มาจากชุมชนไทยใหญ่ที่บ้านใหม่หมอกจ๋าม อำเภอแม่ฮวย จังหวัด
เชียงใหม่ อันเป็นเขตที่คนไทยใหญ่จำนวนหนึ่งหนีร้อนมาพึ่งเย็นอยู่ใน
ดินแดนประเทศไทย บริเวณนี้ก็เกี่ยวข้องกับเขตที่อยู่ในอิทธิพลของกองทัพ
เมืองไตของขุนแสอ๊กด้วย ดังนั้นก็อาจสันนิษฐานได้ว่าตำนานคนไต พิมพ์
จำหน่ายหรือจ่ายแจกกันในกลุ่มคนแถบนี้ของพรมแดนสองประเทศ และมี
วัตถุประสงค์ในการกระตุ้นความรู้สึกลัทธิชาตินิยมไทยใหญ่...”